UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Københavns Universitet

Et Danmark af parallelsamfund

Segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft: Parallelsamfundet i dansk diskurs 1968-2013 – fra utopi til dystopi

v. Freiesleben, Anna Mikaela

Publication date:
2016

Document license:
CC BY-NC-ND

Citation for published version (APA):
v. Freiesleben, A. M. (2016). Et Danmark af parallelsamfund: Segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft: Parallelsamfundet i dansk diskurs 1968-2013 – fra utopi til dystopi. Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Download date: 13. nov.. 2026

Et Danmark af parallelsamfund

Segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft:
Parallelsamfundet i dansk diskurs 1968-2013 – fra utopi til dystopi

Tegning: Peter M. Jensen

Ph.d.-afhandling
Anna Mikaela v. Freiesleben

Et Danmark af parallelsamfund

Ph.d.-afhandling
Institut for Medier, Erkendelse og Formidling
Det Humanistiske Fakultet
Københavns Universitet
December 2015

Til min mormor,
Ilona Ström (1923-2015)

Og til Ellen og Bror

Indhold

Liste over figurer, diagrammer, ækvivalenskæder og faktabokse v

Forord vi

Indledning 3

Del I: Teoretiske og metodiske refleksioner 11

Kapitel 1 Et socialkonstruktivistisk udgangspunkt 12

Kapitel 2 Reinhart Koselleck og den begrebshistoriske metode 14

2.1 Begrebshistorie og socialhistorie 19

2.1.1 Kontekst 23

2.2 En diakron og en synkron analysestrategi 26

Kapitel 3 Begreb og diskurs – en metodisk kombination 30

3.1 Diskursanalyse som metode 31

3.2 Den Kritiske Diskursanalyse og 'the Discourse-Historical Approach' 33

3.3 Ernesto Laclau og Chantal Mouffe 36

3.4 Diskursanalyse i historieforskningen: den transformative begivenhed 40

3.5 Kombinationen af begrebshistorie og diskursanalyse – og metodens placering i det bredere forskningsfelt 43

3.6 Tværfaglighed som præmis 46

Kapitel 4 Casen som forskningsmetode 48

Kapitel 5 Uddybning af empiri og afhandlingens opbygning 51

5.1 Del II: Parallelsamfundets transformationer i dansk diskurs 1968-2013 53

5.2 Del III: Ghettoen som ord, begreb og social institution 55

5.3 Del IV: Rekonstruktion af kontekst 1: Boligmæssig segregering 56

5.4 Del V: Rekonstruktion af kontekst 2: Begrebet parallelsamfunds konstruktioner i tre udvalgte cases 56

5.5 Del VI: Diskussion: Parallelsamfund som et politisk begreb 60

Del II – Fra utopi til dystopi: Parallelsamfundets transformationer i dansk diskurs 1968-2013 61

Kapitel 6 På sporet af begrebet parallelsamfund: dataindsamling og –udfordringer 63

6.1 Et kig til siden: Tyskland i 1990'erne 70

Kapitel 7 Parallelsamfundet i dansk diskurs 71

7.1 Begrebet parallelsamfunds transformative begivenheder 73

7.2 Perioden 1990-1999 ... 76
7.3 Perioden 2000-2010 ... 81
7.4 Perioden 2011-2013 ... 85
Kapitel 8 Tre diskurser ... 87
8.1 Parallelsamfund som utopi ... 91
8.2 Parallelsamfund som deskription ... 92
8.3 Parallelsamfund som dystopi ... 94
8.4 Parallelsamfund som kampbegreb ... 99
Sammenfatning og konklusion på Del II ... 100

Del III – Ghettoen som ord, begreb og social institution: opkomst og transformation i europæisk, amerikansk og dansk diskurs ... 103
Kapitel 9 Fra middelalderens Venedig til black *poverty neighbourhoods* i USA ... 105
9.1 "Campo Ghetto Nuovo": oprindelse og etymologi ... 105
9.2 USA i det 20. århundrede: ghettobegrebet transformeres ... 108
Kapitel 10 Ghettoen i dansk diskurs ... 110
10.1 "Di rusish-idishe 'geto' in Kopenhagen": den historiske diskurs i Danmark ... 111
10.2 Indvandrerdiskursens opkomst i Danmark: 1960'erne og 1970'erne ... 115
10.3 Indvandrerdiskursen forstærkes: 1990'erne ... 116
10.4 Indvandrerdiskursen dominerer: 00'erne ... 118
Kapitel 11 Den teoretiske debat om ghettobegrebet ... 121
Sammenfatning og konklusion på Del III ... 127

Del IV – Rekonstruktion af kontekst 1: Boligmæssig segregering ... 131
Kapitel 12 Fakta og tal: den boligmæssige segregering i Danmark ... 133
Kapitel 13 Forskning i boligmæssig segregering ... 137
13.1 Chicago-skolen ... 139
Kapitel 14 Forskning i den boligmæssige segregering i Danmark ... 141
14.1 Bolig*valget*: Årsager til den boligmæssige segregering i Danmark ... 142
14.2 Flyttemønstre ... 145
14.3 Fællesskabsfølelse i udsatte boligområder ... 147
14.4 Boligkvartereffekter ... 148
14.5 Integration som et operationelt begreb: adfærd, velfærd og holdninger ... 154
Sammenfatning og konklusion på Del IV ... 157

Del V – Rekonstruktion af kontekst 2: Begrebet parallelsamfunds konstruktioner i tre udvalgte cases 160

1. casestudie: Debatten om etnicitetskriteriet og ghettokriterierne 2011-2013 163

Kapitel 15 "Etnicitet afspejler risikoen for parallelsamfund" 163

15.1 "At kalde en skovl for en skovl" 170

2. casestudie: Vollsmosesagen, august 2012 174

Kapitel 16 Konstitueringen af en begivenhed som en *begivenhed* 174

3. casestudie: Juletræssagen fra Egedalsvænge, oktober-december 2012 178

Kapitel 17 Juletræssagen kronologisk 180

Kapitel 18 "Rør blot ikke ved min gamle jul" 182

18.1 Den kristne diskurs 185

18.1.1 Ækvivalenskæde 1: Den kristne diskurs 188

18.2 Den kulturelle diskurs 189

18.2.1 Det fragmenterede samfund 191

18.2.2 Ækvivalenskæde 2: Den kulturelle diskurs 194

18.3 Demokratidiskursen 195

18.4 På tværs af diskurserne: Fordringen om mindretalsbeskyttelse 197

18.5 Den civilreligiøse diskursorden 200

Kapitel 19 Samråd i By- og Boligudvalget om parallelsamfund og Egedalsvænge 203

19.1 Demokratidiskursen 206

19.2 Anti-/medborgerskabsdiskursen 209

19.3 Etnicitetsdiskursen 212

Kapitel 20 Juletræssagen som en særlig begivenhed 217

Kapitel 21 Konstruktionen af et boligområde som *etnificeret* sted: case 1-3 219

Sammenfatning og konklusion på Del V 223

Del VI – Diskussion: Parallelsamfund som et politisk begreb 229

Kapitel 22 Parallelsamfund som modbegreb 230

22.1 Begrebet sammenhængskraft 231

22.2 Begrebsparret parallelsamfund/sammenhængskraft 233

Kapitel 23 Parallelsamfund som moddiskurs 234

23.1 Kritikken i Tyskland af begrebet Parallelgesellschaft 237

Kapitel 24 Parallelsamfundets andre normer og værdier 239

24.1 Parallelsamfundet som en stat-i-staten 242

24.2 Parallelsamfund som minoritetens ansvar 244
Sammenfatning og konklusion på Del VI 246

Konklusion 249

Litteratur 261

Bilag 1: Kontrolsøgning på udvalgte landsdækkende dagblade 1990-2013 279
Bilag 2: Definitioner: Indvandrer/efterkommer (Danmarks Statistik) 280
Bilag 3: Åbent Samråd i By- og Boligudvalget 13. december 2012 (transskriberet) 281
Abstract 310
Dansk resumé 311

Liste over figurer, diagrammer, ækvivalenskæder og faktabokse

Figur 1: Kosellecks begrebshistoriske analysestrategi 28
Figur 2: Væsentlige begivenheder i begrebet parallelsamfunds historie i dansk diskurs 76
Figur 3: Oversigt over parallelsamfundets ordforråd, opdelt efter de tre diskurser 90
Figur 4: Loïc Wacquant: Grundlæggende former for sociospatial afsondring 125
Figur 5: De 10 kommuner i Danmark med flest indvandrere og efterkommere 134
Figur 6: Uddrag af Testlisten, juni 2013. 167
Figur 7: Fortolkninger af Juletræssagen 184
Figur 8: Fællesskabsforestillinger: fra tyk til tynd 232

Diagram 1: Forekomster af 'parallelsamfund' i Infomedias artikeldatabase 1990-2013 75
Diagram 2: Forekomster af 'parallelsamfund' i Infomedias artikeldatabase 1990-1999 77
Diagram 3: De tre diskursers udbredelse 1990-2003 98
Diagram 4: Forekomster af ordet 'ghetto' i Infomedias artikeldatabase 2000-2013 121
Diagram 5: Forekomster af 'parallelsamfund' i udvalgte dagblade 1990-2013 279

Ækvivalenskæde 1: Den kristne diskurs 188
Ækvivalenskæde 2: Den kulturelle diskurs 194
Ækvivalenskæde 3: Demokrati/parallelsamfund 209
Ækvivalenskæde 4: Medborgerskabsdiskursen: Parallelsamfund/mental integration 211
Ækvivalenskæde 5: Etnicitetsdiskursen: Hvad var Juletræssagen et udtryk for? 215

Faktaboks 1: VK-regeringens ghettodefinition 2010 120
Faktaboks 2: S-SF-R regeringens definition af særligt udsatte boligområder 2013 166
Faktaboks 3: Indvandrere og efterkommere 280
Faktaboks 4: Vestlige og ikke-vestlige lande 280

Forord

Denne afhandling er en del af et større forskningssamarbejde om social sammenhængskraft og etnisk diversitet med titlen SOCED (Social Cohesion and Ethnic Diversity), støttet af det Strategiske Forskningsråd. Formålet med projektet har været at undersøge betydningen af sammenhængskraft på det nationale såvel som på det lokale plan, konkret i fire københavnske bydele. Nærværende afhandling fokuserer på det nationale plan, centreret omkring ét specifikt hjørne af debatten om sammenhængskraft: debatten om parallelsamfund.

Hvorvidt noget kan eller bør defineres som et parallelsamfund afhænger – som afhandlingen blandt andet belyser – af de relationer, som det indgår i. På samme måde indgår arbejdet med en ph.d.-afhandling også altid i en mængde relationer, selvom det i lange perioder føles, som om man kører på sit eget parallelle spor. Men relationerne er, og bliver, afgørende for det arbejde man leverer og for det menneske, man har mulighed for at være, undervejs. Derfor vil jeg gerne rette en tak til de relationer i mit liv, de private og de arbejdsmæssige, foruden hvem, dette arbejde ikke havde været muligt. I har ikke kun holdt mig på ret spor, I har også holdt fast i mig, så jeg ikke (hele tiden i hvert fald) svævede bort i mit eget parallelle univers.

For det første vil jeg gerne takke min familie. Jesper, for din urokkelig støtte, aldrig svigtende tro på mig, og for ikke at lade mig give op. Til vores børn, Ellen og Bror, for at være de mennesker, I er (og for at være den evigt nærværende påmindelse om, hvad der er vigtigst i livet). Mine forældre, Ann-Marie og Peter, og svigerforældre, Bente og Carsten, for jeres uvurderlige hjælp og støtte i hverdagen, vi ville ikke kunne klare os uden. Jonas og Mette og jeres ægtefæller og dejlige børn; for at være i vores liv. Og mine veninder, som jeg har forsømt i alt for lange perioder, for altid at være der for mig.

For hjælp med selve afhandlingen, vil jeg gerne sige tak til Randi Marselis for dit engagement, dit analytiske blik og præcise kommenterer, tak til læsegruppen Kristina Grünenberg, Tina G. Jensen og Marianne Holm Pedersen for værdifuld sparring og hyggeligt samvær, og tak til Rikke Alberg Peters og Klaus Levinsen for beredvilligt at læse og kommentere. Tak til mine vejledere, Nils Holtug og Kirsten Thisted, for inspirerende samtaler og kommentarer, og ikke mindst: de altid åbne døre. Tak til min far, Peter v.Freiesleben, for hjælp med det tyske og korrekturlæsning, og endnu engang tak til Jesper, for med oprejst pande at tage imod nye 200 sider til gennemlæsning en lørdag lige inden aflevering. Tak til

Peter M. Jensen for kvit og frit at lade mig bruge hans fine tegning på forsiden. Sidst men ikke mindst, til alle mine skiftende kontorfæller – videnskabelige assistenter, ph.d.'er og post.doc.'er på det nu hedengangne CESEM (I ved hvem I er) og på Pædagogik – tak for sparring, støtte, samtaler, (skriveborde!), og jeres altid gode humør, (særlig tak til Amalie Frese og Rikke Moresco Lange fordi … I var der, og gjorde det sjovt at komme på arbejde).

Mikaela v. Freiesleben
København, december 2015

"Tøven er hvad der indfinder sig,
når vi forstyrres og irriteres i vores selvfølgelighed,
og det er i denne tøven over for det selvfølgelige,
at der ligger en mulig frihed til at forholde sig anderledes.
Ikke anderledes med et bestemt formål, men blot anderledes."

Frank Beck Lassen (2013)

INDLEDNING

> "[D]er er kredse, som bruger ordet, 'flerkulturel' eller 'multikulturel' i en mere vidtgående betydning. For dem er et multikulturelt samfund et ideologisk begreb. En samfundsopfattelse, som bygger på, at Danmark skal være et samfund af mangfoldige parallelle kulturer. En forestilling om et samfund, hvor forskellige kultursamfund lever hver deres adskilte liv side om side. Et sådant samfund vil true sammenhængskraften i Danmark. Det vil blive et opsplittet samfund. *Et Danmark af parallelsamfund*. Et Danmark af adskilte subkulturer. Flerkulturelt, ja. Men et flerkulturelt ghetto-Danmark." (Tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen, grundlovstale på Skamlingsbanken og Ejer Bavnehøj, 2008: min fremhævning).

Parallelsamfund kom for alvor på den danske offentlige og politiske dagsorden i løbet af 00'erne, da VK-regeringen, ledet af Anders Fogh Rasmussen, satte fornyet fokus på indvandrere og efterkommeres boligmæssige segregering med lanceringen af "Regeringens Strategi mod Ghettoisering" i 2004. VK-regeringens bekymring var, at der i visse socialt udsatte boligområder ikke ville kunne skabes "tilslutning til fundamentale grundværdier i samfundet – simpelthen fordi der ikke er kendskab til grundværdierne", som det hed i strategien (Regeringen 2004: 11). Den boligmæssige segregering, eller ghettoiseringen, ville

dermed øge risikoen for at indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund samlede sig i *"parallelsamfund uden væsentlig økonomisk, social og kulturel kontakt til samfundet i øvrig"* (Regeringen 2004: 12, min fremhævning). Dette var første gang der i Danmark blev formuleret en politisk strategi, der eksplicit satte stedet (det socialt udsatte boligområde) og parallelsamfundet i en kausal relation til hinanden. 'Parallelsamfund', forstået som etniske minoriteters bolig- og værdimæssige segregering, er således et relativt nyt begreb i dansk politisk diskurs, og et fænomen, der med Fogh Rasmussens ord, truer den sociale sammenhængskraft.

Formålet med denne afhandling er at afdække begrebet parallelsamfund. Et begreb, der, selvom det er forholdsvist nyt i den ovenstående betydning, allerede er gledet ind i sproget som en selvfølgelighed, hvis betydning som oftest tages for givet. Alligevel er begrebet kendetegnet ved en høj grad af abstraktion. Det vil sige, at det for det meste er uklart, hvad det helt nøjagtigt henviser til, andet end som det, der undergraver sammenhængskraften. Et andet og lige så abstrakt begreb, som forskningen hidtil har fokuseret på. At det dog er vigtigt også at klarlægge mere præcist, *hvad* begrebet parallelsamfund henviser til, er for det første fordi det er et begreb, der er med til at danne grundlag for lovgivning om blandt andet indvandrere og efterkommeres boligmæssige situation, den såkaldte ghettoisering. Derved påvirker det direkte menneskers hverdag. For det andet indgår begrebet i både offentlige og politiske debatter om ghettoiseringen, og dens konsekvenser for den sociale sammenhængskraft. Derved påvirker begrebet dominerende diskurser om indvandring og integration og dermed også diskurser om samfundets generelle indretning. På trods af, at 'parallelsamfund' har en stor samfundsmæssig bevågenhed, mangler begrebet dog teoretisk forankring.

I dansk forskning har der således manglet en begrebsafklaring af begrebet parallelsamfund. Denne afhandling stiller derfor skarpt på spørgsmål såsom: hvornår er vi begyndt at tale om parallelsamfund i Danmark? I hvilken betydning har vi tidligere talt om parallelsamfund? Og i hvilken betydning taler vi i dag om parallelsamfund?

Denne afhandling søger *ikke* svar på, hvorvidt parallelsamfund eksisterer som empirisk fænomen. Det vil sige, at der fortsat mangler yderligere forskning i spørgsmål såsom, *hvordan* parallelsamfund kan defineres, om en sådan definition kan operationaliseres, *om* der eksisterer parallelsamfund i henhold til en sådan definition, og i så fald, *hvilke* samfundsmæssige processer, der leder til dem, og om det er noget, der bør bekæmpes.

Derudover mangler der både en teoretisk og en politisk problematisering af begrebet samt en debat om, hvorvidt parallelsamfund overhovedet bør defineres. En sådan forskning er både nødvendig og relevant al den stund, der skabes lovgivning og afsættes midler til forebyggelse eller bekæmpelse af 'parallelsamfund'. Inden en sådan forskning kan igangsættes, kræves dog en grundig begrebsafklaring. Denne afhandling tilbyder en sådan afklaring, og er derfor et nødvendigt fundament for en eventuel videre forskning i parallelsamfund og dets mulige konsekvenser. Afhandlingen er desuden nødvendig for at den videre teoretiske, politiske og offentlige debat om parallelsamfund kan foregå på et nuanceret og oplyst grundlag. Derved yder afhandlingen et videnskabeligt bidrag til udviklingen af ny viden om begrebet parallelsamfund, samt bidrager til at udvikle det teoretiske begrebsapparat, der er nødvendig for at foretage yderligere forskning i 'parallelsamfund'. Studiet af begreber siger ikke kun noget om begrebet selv, men måden begreber anvendes på, siger også noget om den tid, de anvendes i. Derved bliver begrebsafklaringen også samfundsmæssig relevant. Teoretisk vil denne afhandling således gøre os klogere på et væsentligt politisk og samfundsmæssigt begreb, samt øge vores indsigt i samfundet. Formålet med nærværende ph.d.-afhandling er:

Gennem en begrebshistorisk og diskursanalytisk undersøgelse, søges der svar på, på hvilken måde begrebet parallelsamfund er blevet konstrueret i dansk offentlig og politisk diskurs i perioden 1968-2013, herunder, hvilken diskurs om parallelsamfund, der kan ses som den dominerende i dag, på hvilke(n) måde(r) parallelsamfundet konstrueres i denne diskurs, samt på, hvordan, hvornår og i hvilken form den er gledet ind i sproget? Sidst men ikke mindst, hvordan knytter denne opfattelse af parallelsamfundet sig diskursivt til opfattelser af etniske minoriteters boligmæssige segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft?

Udgangspunktet for afhandlingen er antagelsen, at 'parallelsamfund' ikke er et neutralt og objektivt begreb med en fast kerne, og formålet er derfor at undersøge begrebets kontingens og historiske foranderlighed. Jeg vil derfor for det første skrive begrebet parallelsamfunds historie for dernæst at analysere dets aktuelle betydningskonstruktioner. Til det formål har jeg udvalgt den begrebshistoriske metode, der netop interesserer sig for den diakrone og synkrone analyse af grundlæggende sociale og politiske begreber. I begrebshistorien anses begreber som centrale for samfundets konstituering, en konstituering, der tager form i kraft af semantiske kampe om at definere, forsvare og besætte begrebsligt definerede positioner

(Krzyżanowski 2013: 203). Begrebshistorie er dermed en metode til at studere, hvorledes begreber både er konstitueret af, og konstituerende for, den sociale virkelighed. Den begrebshistoriske metode suppleres med diskursanalyse, der netop er velegnet til at identificere og analysere diskurser og diskursive kampe. Formålet med denne metodiske kombination er desuden at validere dens anvendelighed til dybdegående empiriske analyser, hvorved fremkommer nye analyser og nye indsigter.

Empirien der ligger til grund for besvarelsen af problemformuleringen baserer sig primært på avisartikler og folketingsdebatter i perioden 1968-2013. Den udvalgte empiri skaber en særlig kontekst, som begrebet parallelsamfund analyseres igennem. Målet er ikke at sikre repræsentativitet, men derimod at analysere begrebets betydningskonstruktioner i udvalgte kontekster, der viser hvilken rolle begrebets italesættelser spiller i udvalgte politiske og offentlige debatter. Via den begrebshistoriske og diskursanalytiske metode bidrager empirien således med 1) mulighed for at afklare forskellige betydningskonstruktioner i perioden 1968-2013. 2) En kvantitativ analyse af begrebet parallelsamfunds hyppighed i de danske nyhedsmedier i perioden 1990-2013. 3) En kvalitativ analyse af begrebets betydningskonstruktioner i a) konkrete politiske debatter, der ligger til grund for et lovforslag (S-SF-R regeringens lovforslag fra 2013 om at ændre VK-regeringens ghettokriterier fra 3 til 5 kriterier), og b) konkrete offentlige debatter, der har været med til at påvirke offentlige diskurser om parallelsamfund (den såkaldte Vollsmosesag og Juletræssag, begge fra 2012). De politiske debatter, der mundede ud i S-SF-R regeringens lovforslag om at ændre på VK-regeringens ghettokriterier udgør afhandlingens første af i alt tre caseanalyser. Vollsmosesagen og Juletræssagen udgør caseanalyse nr. 2 og 3. I Juletræssagen indgik også politiske debatter, der lå i forlængelse af debatten om de nye ghettokriterier. Udover at belyse begrebet parallelsamfunds konkrete konstruktioner er fordelen ved caseanalyse også, at de kan være med til at vise den anvendte teoris styrker og svagheder, og derved være med til yderligere at validere (eller måske afskrive) teorien.

På baggrund af den begrebshistoriske analyse identificerer jeg tre overordnede diskurser, som begrebet parallelsamfund bliver aktiveret i i perioden 1968-2013. Jeg benævner disse tre diskurser (1) *den utopiske diskurs*, (2) *den deskriptive diskurs* og (3) *den dystopiske diskurs*. Jeg udpeger desuden den dystopiske diskurs som den dominerende diskurs i danske debatter i dag. Det er denne dominerende diskurs om parallelsamfund, man

ser afspejlet i Regeringens Strategi mod Ghettoisering fra 2004 og i Fogh Rasmussen-citatet ovenfor, og det er den, der ligger til grund for de tre caseanalyser.

Afhandlingen er inddelt i 6 dele, der i det følgende vil få en ganske kort introduktion sammen med en beskrivelse af de enkelte deles formål:

Del I er en redegørelse for afhandlingens teoretiske fundament, samt den metode, der vil blive anvendt til at analysere begrebet parallelsamfunds diskursive forandringer og konstruktioner. Det vil sige, at Del I for det første går i dybden med den begrebshistoriske disciplin, som den er udviklet af den tyske historiker Reinhart Koselleck, samt med diskursanalysen, sådan som den appliceres i denne afhandling. Det drejer sig om diskursteorien fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffe, samt den diskursanalytiske tradition, der bredt kaldes den Kritiske Diskursanalyse. Derefter redegøres der for, på hvilke måder begrebshistorie og diskursanalyse tidligere er blevet kombineret i empiriske analyser – det gælder både diskursanalyse, der har inddraget historieforskning, og historieforskningen, der har inddraget diskursanalyse – samt hvordan jeg kombinerer dem i denne afhandling. Derefter redegøres for casen som forskningsmetode, hvorefter jeg tilsidst opridser den empiri, som afhandlingen bygger på.

Del II er den diakrone og synkrone begrebshistoriske analyse af begrebet parallelsamfund i dansk diskurs i perioden 1968-2013. Her redegøres først for, hvordan jeg har søgt efter parallelsamfundets indtog i det danske sprog – som ord og begreb – og hvad jeg kan konkludere om dette på baggrund af afhandlingens empiri. Dernæst foretages både en kvantitativ og en kvalitativ analyse af begrebets repræsentation i de danske nyhedsmedier i perioden 1990-2013. Formålet er dels at undersøge begrebets udbredelse og dels at finde frem til væsentlige begivenheder, der kan have spillet en rolle i begrebets diskursive transformationer. Tilsidst i Del II foretager jeg en synkron analyse af de tre diskurser – den utopiske, den deskriptive og den dystopiske – som jeg har identificeret som mest fremtrædende i undersøgelsesperioden. I Del II skriver jeg således begrebet parallelsamfunds historie.

Efter Del II fokuserer resten af afhandlingen på den dystopiske diskurs, som jeg som nævnt identificerer som den dominerende diskurs i dag, og som den, der aktiveres som en selvfølgelighed i debatter om segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft. Begrebet parallelsamfund konstrueres i den diskurs som et resultat af etniske minoriteters boligmæssige segregering, der opfattes som at lede til ghettoer, der igen kan udvikle sig til

parallelsamfund. Således indgår begrebet ghetto som en væsentlig forudsætning for parallelsamfundet i den dominerende diskurs. I politiske debatter om parallelsamfund er der dog konkurrerende diskurser om, hvad der konstituerer en ghetto, og på den måde er der konkurrerende opfattelser af, hvad der leder til parallelsamfund. For at kunne identificere de forskellige diskurser om ghettoen, er det nødvendigt at kende ghettobegrebets historie. I Del III foretages derfor en diakron og synkron begrebshistorisk analyse af begrebet ghetto, fra det opstod i Venedig i middelalderen som ord, begreb og social institution, over dets udvikling i USA, og tilbage til Europa igen, hvor det efter 2. verdenskrig er blevet en betegnelse for multietniske boligområder. Jeg identificerer også tre overordnede diskurser, som begrebet er blevet, og stadig bliver, aktiveret i, og som jeg benævner: den historiske diskurs, den amerikanske diskurs og indvandrerdiskursen. Derefter fokuserer Del III på ghettobegrebets udvikling og transformation i dansk diskurs, hvor det er gået fra at blive anvendt i den historiske diskurs, der traditionelt betegnede jødisk boligmæssig segregering, til at betegne multietniske boligområder, det vil sige indvandrerdiskursen. Empirien i Del III tilbyder således et nyt perspektiv på ghettobegrebet, nemlig dets historiske udvikling og transformation i dansk diskurs, som ikke hidtil er blevet analyseret på denne måde i en dansk forskningsmæssig sammenhæng.

Diskursive praksisser er indlejret i, og relaterer sig til, bredere socio-politiske og historiske kontekster (Krzyżanowski 2013: 206). Derfor har analyserne af de sammenhænge, som begreberne ghetto og parallelsamfund historisk har transformeret sig i, været vigtige at inddrage i Del II og Del III. Derfor vil Del IV også fokusere mere eksplicit på den større samfundsmæssige kontekst, som diskurser om parallelsamfund aktuelt er indlejret i, det vil sige rekonstruere den aktuelle boligmæssige segregering i Danmark. Derudover rekonstruerer Del IV den teoretiske kontekst, det vil sige redegør for den aktuelle forskning inden for boligmæssige segregering i Danmark. Det er et centralt forskningsmæssigt spørgsmål, hvorvidt indvandrernes boligmønstre påvirker deres integration negativt, sådan som diskurser om parallelsamfund indikerer. I offentlige og politiske diskurser om parallelsamfund og ghettoisering bliver boligmæssig segregering ofte reduceret til et spørgsmål om, hvor etniske minoriteter – det vil sige flygtninge, indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande – selv *vælger* at bo, og at de vælger at bo koncentreret og afskåret fra majoritetssamfundet. Segregeringen bliver derved brugt som en indikation på deres *vilje* eller *evne* (eller mangel på samme) til integration. De forskellige aktører, der

aktiverer begreberne parallelsamfund og ghetto i dansk diskurs, trækker således i forskellig grad på opfattelser af, og viden om, den boligmæssige segregering i Danmark. En redegørelse af den aktuelle forskning i etnisk minoritetssegregering kan derved være med til yderligere at identificere hvilke diskurser, der er på spil i debatter om ghettoisering og parallelsamfund.

I Del V analyseres tre cases, hvor begrebet parallelsamfund aktuelt er blevet italesat, betydningsudfyldt og konstrueret. Det drejer sig som nævnt om: 1) Den politiske debat om ghettokriterierne og især det såkaldte etnicitetskriterium. Bekymringer om parallelsamfund og den boligmæssige segregering kom netop til udtryk i den politiske debat om ghettokriterierne i 2011-2013. Da S-SF-R regeringen tiltrådte i 2011 kundgjorde den, at den ville gøre op med de ghettokriterier, som VK-regeringen havde lanceret i 2010 i forlængelse af Strategien mod Ghettoisering fra 2004. Case nr. 1 analyserer denne debat med henblik på at studere begrebet parallelsamfunds betydningskonstruktioner, og derefter fokuseres på en del af debatten, der gik på, hvorvidt man kan eller bør kalde multietniske boligområder for *ghettoer*. 2) Case nr. 2 er den såkaldte Vollsmosesag fra august 2012, hvor beboere fra Vollsmose ved Odense angreb skadestuen på Odense Universitetshospital. I denne case analyseres diskursive konstruktioner af, hvorledes et boligområde knyttes til forskellige forestillinger om dets beboere, og derved er med til at påvirke opfattelsen af angrebsmændene som dannende parallelsamfund og dermed som dårligt integrerede. 3) Case nr. 3 er den såkaldte Juletræssag fra Egedalsvænge. Denne sag rullede i november og december 2012, efter en beboerbestyrelse i boligområdet Egedalsvænge i Kokkedal havde aflyst den årlige juletræstænding og efterfølgende juletræsfest. Bestyrelsesmedlemmerne, der havde stemt 'nej' til at opsætte juletræet, blev i den efterfølgende debat kun omtalt som 'muslimer', og mange af diskussionerne knyttede diskurser om parallelsamfund, integration og sammenhængskraft eksplicit sammen med boligområdet Egedalsvænge. Juletræssagen er derfor valgt som case fordi både den offentlige og politiske debat, der fulgte, tydeligt illustrerer, hvilke bekymringer sagen gav anledning til; bekymringer for, hvad der sker, når minoriteten bliver majoritet, og bekymringer for sammenhængskraften i Danmark, når samfundet opleves som fragmenteret og truet af 'de andre'. I dele af den politiske debat, der fulgte, ekspliciterede både ministre fra regeringen og politikere fra oppositionen, hvad de forstod ved parallelsamfundet, og hvorledes de så sammenhængen mellem etniske minoriteters boligmæssige segregering, parallelsamfund og sammenhængskraft. Derudover trak politikere fra oppositionen en lige linje fra debatten om etnicitetskriteriet (som

gennemgået i case 1) og til Juletræssagen, og anvendte Juletræssagen som et 'bevis' på, hvad der sker, når etniske minoriteter bor koncentreret. Afslutningsvis studeres alle tre cases samlet som et eksempel på hvordan begreb og kontekst indvirker på hinanden, ved at se på, hvad bestemte opfattelser af ghettoen og parallelsamfundet kan have af betydning for de mennesker, der bor i området, ud fra teorier om ghettoen som et 'spoiled space' og et 'etnificeret' urbant rum. Det vil sige teorier om, hvorledes beboere qua deres boligområdes dårlige omdømme som et 'spoiled space', kan blive opfattet som moralske og sociale afvigere (Cottle 1994: 233).

I afhandlingens sidste del, Del VI, ser jeg nærmere på begrebet parallelsamfund som et politisk begreb og diskuterer, hvilke funktioner det kan have, at italesætte begrebet i politiske kontekster. Jeg undersøger for eksempel, hvordan det kan opfattes som et modbegreb til begrebet sammenhængskraft, eller som en moddiskurs til multikulturalisme, og hvordan italesættelser af begrebet parallelsamfund kan bruges til at placere ansvar for den boligmæssige segregering og (formodede) fejlslagne integration.

Udgangspunktet for afhandlingen er således, at ethvert begreb, der gøres til genstand for politisk ageren, bør underkastes en nærmere analyse. Det bør det, fordi begreber i en sådan kontekst ikke er neutrale, men kan anskues som vigtige politiske våben i diskursive kampe om at besætte dominerende samfundsmæssige og politiske positioner (Kristjánsdóttir 2011: 122). Valg af ord og begreber i (politiske) debatter er således ikke tilfældig. Derfor er begrebshistoriske og diskursanalytiske undersøgelser vigtige i lyset af, at de begreber vi bruger, har betydning for den måde, som vi analyserer problemer på og indretter samfundet på. Hverken begrebshistorie eller diskursanalyse drejer sig om at afgøre hvilke udsagn, der er 'sande', eller hvilke, der er 'falske'. Derimod drejer det sig om at undersøge baggrunden for, at visse udsagn accepteres som sande. Især når dette udsagn, som for eksempel begrebet parallelsamfund, anvendes med en tilsyneladende selvfølgelighed i diskurser, der har politiske og sociale konsekvenser. Denne afhandling vil, med idéhistoriker Frank Beck Lassens ord, derfor "forstyrre" denne selvfølgelighed (jf. citat på side 1). Det er således ikke selvfølgeligheder i sig selv, der her studeres, men processen hvor, for eksempel et begreb, diskursivt anvendes med en selvfølgelighed, og altså har opnået hegemoni. Ved at afdække begrebet parallelsamfunds historiske foranderlig, flertydighed og faktiske brug, håber jeg derved, at åbne det diskursive felt op for andre mulige måder, at forholde sig til begrebet på.

DEL I: TEORETISKE OG METODISKE REFLEKSIONER

I Del I præsenteres afhandlingens teoretiske fundament samt den metode, der ligger til grund for analysen af begrebet parallelsamfund i dansk diskurs i perioden 1968-2013. Formålet med Del I er for det første at redegøre for, hvordan undersøgelsen er grebet an, og for det andet at eksplicitere afhandlingens videnskabelige og samfundsmæssige bidrag, herunder hvad afhandlingens teorier og konkrete empiriske analyser giver til bredere teoretiske og begrebslige debatter. Derfor vil de følgende kapitler dels diskutere, hvorledes afhandlingens problemstilling og teoretiske 'greb' adskiller sig fra anden forskning, og dels udfordrer og bidrager til udviklingen af denne. Dermed placeres afhandlingen også i det bredere teoretiske forskningsfelt og i feltets øvrige forskningsmæssige diskussioner. Blandt andet diskuteres det, hvordan afhandlingen skriver sig ind i de begrebshistoriske og diskursanalytiske teoriuniverser, og hvad dette indebærer for analysen.

I kapitel 1 præsenteres den grundlæggende teoretiske præmis, socialkonstruktivismen, hvorefter kapitel 2 introducerer afhandlingens primære teori: begrebshistorien, sådan som den er udviklet af den tyske historiker Reinhart Koselleck. I kapitlet introduceres også nogle af begrebshistoriens centrale begreber, såsom *grundbegreb*, *kampbegreb* og *modbegreb*, især de to sidste vil blive anvendt i analysen af begrebet parallelsamfund. Koselleck argumenterede selv for, at man kombinerede sin begrebshistoriske analyse med andre teorier, for eksempel socialhistorie. Kapitel 2 redegør

derfor for forholdet mellem begrebshistorie og socialhistorie, og hvordan socialhistorie anvendes som et supplement til begrebshistorie i denne afhandling. Derudover diskuterer kapitlet forholdet mellem begreb og kontekst, som er et centralt forhold i begrebshistorien, og hvordan kontekst skal forstås teoretisk og analytisk i forhold til denne afhandling. Afslutningsvis redegør kapitlet for, hvordan den begrebshistoriske metode konkret appliceres i denne afhandling ud fra en diakron og en synkron analysestrategi.

I kapitel 3 præsenteres den anden af afhandlingens grundlæggende teorier: diskursanalyse. Diskursanalyse anvendes som et supplement til den begrebshistoriske analyse, idet den tillader at gå yderligere i dybden med lingvistiske analyser af konkrete betydningskonstruktioner. Diskursanalyse er ikke én teori eller én metode, men en række forskellige teorikomplekser, der hviler på forskellige ontologiske grundlag. Afhandlingen trækker primært på den teori, der er udviklet fra Laclau og Mouffe samt den teoriudvikling, der bredt kaldes den Kritiske Diskursanalyse. Kapitel 3 redegør også for, på hvilke måder begrebshistorie og diskursanalyse tidligere er blevet kombineret metodisk, og hvordan denne afhandling griber denne kombination an.

I afhandlingen inddrages tre cases, der skal være med til at belyse begrebet parallelsamfunds faktiske brug. I kapitel 4 uddybes derfor, hvorledes casen anvendes som forskningsmetode, og hvordan de udvalgte cases kan bidrage til at belyse og uddybe begrebet parallelsamfunds konstruktioner i dansk diskurs idag. Kapitel 5 redegør i større detaljer afhandlingens opbygning og for den udvalgte empiri.

Kapitel 1 Et socialkonstruktivistisk udgangspunkt

”A ’society’ and its ’concepts’ exist in a relation of tension”, skriver den tyske historiker Reinhart Koselleck (Koselleck 1982: 410). Det er dette spændingsfelt mellem begreb og samfund, der er udgangspunktet for denne afhandling. På den ene side er genstanden for min forskning således et begreb, *parallelsamfund,* og på den anden side en undersøgelse af, hvorledes begreber er med til at forme, og formes af, samfund (jf. også Andersen 1999: 66). En sådan undersøgelse er relevant, da et sprog og dets begreber netop har en lang række virkninger for de sammenhænge, som begreberne optræder i, for eksempel i den måde, som begreber er med til at forme historiske forandringsprocesser (Kristjánsdóttir 2011: 122; Andersen 1999: 66). Hvis vi vil forstå eller sige noget om (et udsnit af) vores samfund, kan et

godt sted at starte derfor være ved en dekonstruktion af dets begreber. Koselleck tilbyder en anti-essentialistisk og konstruktivistisk metode til netop sådant et studie, benævnt *Begriffsgeschichte*. Med udgangspunkt i den begrebshistoriske metode undersøger afhandlingen derfor, hvornår og på hvilke måder begrebet parallelsamfund er blevet et 'fælles' begreb, det vil sige, hvornår det er blevet en del af den dominerende diskurs i en sådan grad, at det bliver taget for givet som udgangspunkt for politisk – og anden – ageren.

Afhandlingens grundlæggende præmis hviler dermed på antagelsen om den sociale verdens kontingens; og afhandlingen har således et socialkonstruktivistisk udgangspunkt. Med socialkonstruktivisme mener jeg den opfattelse, at den sociale verden ikke er naturgiven, objektiv og entydig, men derimod konstrueret, subjektiv og flertydig. Grundtanken i socialkonstruktivismen er, at vores fortolkninger og kategoriseringer af verden går gennem sproget. Det vil sige, at jeg forstår sprog som afgørende for den måde, som vi konstruerer, opfatter og bruger den sociale verden på (jf. også Potter 2003: 98). Her spiller konstruktionen og anvendelsen af begreber en afgørende rolle. Begreber er således ikke statiske, men foranderlige og flertydige; de griber ind i verden, og gribes af verden, og deres indhold bestemmes og transformeres af dem, der er brugere af dem. Det betyder også, at det vi opfatter som 'sandt', og som vi bygger vores tilværelse og selvforståelse på, er kontingent og kontekstafhængigt; og dermed, at vores beskrivelser og strukturering af den sociale verden *kunne* have været anderledes (Potter 2003: 98). Som Berger og Luckmann formulerer det i deres klassiske teori fra 1966 om den samfundsskabte virkelighed:

> "[I]t is important to emphasize that the relationship between man, the producer, and the social world, his product, is and remain a dialectical one. That is, man (not, of course, in isolation but in his collectivities) and his social world interact with each other. The product acts back upon the producer." (Berger & Luckmann 1976: 78).

Det er således os selv, der kontinuerligt skaber, og skabes af, den sociale verden. Dette dialektiske samspil sammenfatter Berger og Luckmann (1976: 79) med ordene: *"Society is a human product. Society is an objective reality. Man is a social product"* (deres fremhævning). Hvis vi derfor behandler begreber, og andre beskrivelser af verden, som sociale konstruktioner, giver det os mulighed for at undersøge, hvordan, af hvad og på hvilke måder de er sat sammen, og hvilke kontekster, de er med til at producere (Potter 2003: 98).

Den konstruktivistiske præmis indeholder både ontologiske og epistemologiske påstande om forholdet mellem sprog (eller repræsentationer/begrebsliggørelse) og virkelighed (se fx Ifversen 2003: 60). Nogle varianter af konstruktivismen hævder, at den fysiske *virkelighed* i sig selv er en konstruktion (ontologisk konstruktivisme), mens andre, som for eksempel Berger og Luckmann (1976), hævder at, det er vores *viden* om den samfundsmæssige og menneskelige virkelighed, der er en konstruktion (epistemologisk konstruktivisme) (jf. også Collin 2003: 23-24). Denne afhandling lægger sig op ad en epistemologisk tilgang til konstruktivismen, når den belyser de diskursive praksisser, der er med til at forme vores opfattelser af den samfundsmæssige, og samfundsskabte, virkelighed, og når den undersøger, hvorledes disse praksisser virker tilbage på os. Et centralt spørgsmål bliver derfor: "I hvilke former og under hvilke betingelser er en bestemt meningsfuldhed blevet til?" (Andersen 1999: 13-14). Dette relaterer sig direkte til afhandlingens genstandsfelt, hvor den begrebshistoriske analyse af begrebet parallelsamfund netop undersøger, hvordan og under hvilke betingelser dette begreb er blevet konstrueret som meningsfuldt, samt hvornår og på hvilke måder det er gledet ind i sproget som en selvfølgelighed. Det vil sige, at objektet – begrebet parallelsamfund – ikke forudsættes, men at det handler om at observere, hvordan det diskursivt produceres og kontinuerligt reproduceres. Hermed søger afhandlingen at yde et samfundsmæssigt relevant bidrag, idet det anti-essentialistiske og historiske perspektiv, som den begrebshistoriske metode tilbyder, kan hjælpe os med at se nogle af vores grundfæstede opfattelser – af for eksempel et begreb som parallelsamfund – som tidsbestemt og kontingent, og ikke som et absolut menneskeligt vilkår.

Kapitel 2 Reinhart Koselleck og den begrebshistoriske metode

Enhver samfundsforskning, der har sin egen tid som genstand, må spørge, hvordan man "kritisk [kan] analysere en meningssammenhæng, som man samtidigt er en del af?" (Andersen 1999: 7). Dette er et af de væsentligste temaer, som Reinhart Koselleck (1923-2006) adresserer. Med udviklingen af begrebshistorien som metode, udvidede han grænserne for den traditionelle historieforskning, ved at sætte fokus på de begreber, der har været centrale i dannelsen af det moderne samfund (Olsen 2012a; jf. også Richter & Richter 2006; Ifversen 2012: 10). Koselleck er blevet kaldt en af de mest betydningsfulde historikere i det 20.

århundrede (Ifversen 2012: 10).[1] Hans oplevelser under 2. verdenskrig som soldat på både øst- og vestfronten, og hans krigsfangenskab i Rusland, medvirkende til hans senere store forskningsmæssige interesse for begreber som 'krise', 'konflikt', 'krig' og 'død', såvel som hans aversioner mod det, Olsen kalder "pathos-ridden notions such as 'nation', 'fatherland', and 'heroism' as well as his skepticism regarding all talk of progress in modern society, its politics, and its science" (Olsen 2012b: 13). Koselleck indskriver sig dermed i den skeptiske tradition (ikke at forveksle med den klassiske/teoretiske skepticisme), der prægede unge akademikere i efterkrigstidens Tyskland. Store dele af Kosellecks begrebshistorie står dog også i teoretisk gæld til den tyske konservative kulturkritiske tradition, heriblandt til Carl Schmitt, specielt tesen om de asymmetriske modbegreber, dog uden at Koselleck drager de samme politiske (nazistiske) konsekvenser som Schmitt (Peters 2014a).

Udgangspunktet for Kosellecks begrebshistoriske metode er det otte bind store begrebshistoriske leksikon *"Geschichtliche Grundbegriffe: Historishes Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland"* (GG), udgivet mellem 1972-1997 sammen med Werner Conze og Otto Brunner (Richter & Richter 2006: 344). Kosellecks væsentligste pointe er, at begreber er centrale i dannelsen af samfund, da det er de fælles begreber, der åbner op for politiske felter for ageren. Blandt andet viser han, hvordan begreber som 'forfatning', 'statsforvaltning' og 'statsborgerskab' har været med til at revolutionere Tyskland i begyndelsen af det 19. århundrede (Koselleck 2004: 77ff; Ifversen 2012: 12). Som Koselleck skriver: "Without common concepts there is no society, and above all, no political field of action" (Koselleck 2004: 76). Begreber afspejler altså ikke blot forandringer i samfundet, de spiller også en aktiv rolle i politiske og sociale forandringer (Koselleck 2004: 86). For eksempel illustrerer han også, hvordan begrebet 'revolution', især det moderne revolutionsbegreb, i løbet af oplysningstiden blev et modeord, der konnoterede forandring og omvæltning, og som blev det perspektiv, man så igennem og fortolkede historien og samfundet ud fra (Koselleck 2007b: 65, 90-91; og Koselleck 2007c: 83ff).

En af de vigtigste artikler i GG, som Koselleck selv forfattede, er analysen af begrebet 'krise', hvori han i detaljer demonstrerer begrebshistoriens teoretiske og metodiske grundlag

[1] For en historisk gennemgang af Kosellecks liv og virke, se fx Niklas Olsen (2012b). Olsen redegør detaljeret for hvordan samtidens intellektuelle strømninger (fra især Heidegger, Schmitt og Gadamer) påvirkede Kosellecks historiesyn, samt hvordan de centrale og formative livsbegivenheder påvirkede hans senere forskning (såsom opvæksten under Weimarrepublikken og nationalsocialismen, krigsdeltagelse og krigsfangenskab, samt Tysklands totale sammenbrud) fik afgørende betydning for hans forsøg på at forstå og komme overens med den moderne verden.

og problemstillinger (jf. Koselleck 1972-1997b: 617-650). Gennem sin historiske analyse viser han, hvordan 'krise' har udviklet sig fra det græske 'krisis', der betød 'afgørelse' eller 'dom', og som havde en skarpt afgrænset betydning inden for jura, medicin og teologi, over 1700-tallets apokalyptiske visioner om dommedag, til i løbet af det 20. århundrede at være blevet et stadigt hyppigere anvendt begreb. I dag er 'krise' blevet en del af vores hverdagssprog, som stort set alle livets sfærer kan undersøges og fortolkes igennem. Dette ses ifølge Koselleck tydeligt i begrebets allestedsnærværende brug inden for blandt andet kultur, psykologi og ikke mindst politik, hvor det blandt andet anvendes som argument for eller imod bestemte politiske dagsordner. Begrebet 'krise' har derved et politisk potentiale, der, som Koselleck konkluderer, "makes it all the more important for scholars to weigh the concept carefully before adopting it in their own terminology" (Koselleck 2006: 399; 1972-1997b: 650). Herved giver Koselleck begrebet status af både *grundbegreb* og *slagord*. Med grundbegreb *(Grundbegriffe)*, som er et af Kosellecks væsentligste begreber, henviser han til en række centrale historiske og omstridte begreber, der udgør uomgængelige og uerstattelige dele af det politiske og sociale ordforråd. For eksempel 'demokrati', 'stat', 'revolution', 'forfatning' og 'krise' (Koselleck 1996: 64). Det vil sige begreber, der "udgør de bærende piller i det moderne samfunds politiske og sociale forestillingsverden" (Ifversen 2012: 12). Med *slagord (Schlagwort)* henvises til begreber, der indeholder fordringer om at træffe valg og beslutninger (Koselleck 2006: 358). 'Krise', der engang kunne tilbyde entydige og ultimative løsninger, er nu transformeret til et *flertydigt* grundbegreb og slagord, der – for eksempel i politiske situationer, men ikke udelukkende – kan tilpasses "the uncertainties of whatever might be favored at a given moment" (Koselleck 2006: 399).

At begrebet krise er flertydigt er netop også en af definitionerne på et begreb ifølge Koselleck. Han skelner derved mellem ord og begreb, hvor ord er den entydige betydningsfastlæggelse, hvorimod begreber som nævnt forbliver flertydige (Koselleck 2007b: 70-71; 1982: 419). Det vil også sige, at mens ord kan defineres, må begreber fortolkes, som Koselleck skriver i forordet til GG (Koselleck 1972-1997a: XXII-XXIII). Alle begreber er således knyttet til et ord, der er entydigt, men ikke alle ord er nødvendigvis sociale og politiske begreber (Koselleck 2007b: 70). Men de kan blive det. 'Stat', for eksempel, kan gå fra at være et ord til et begreb, når der åbnes op for dets flertydighed, og dets indhold besættes ved hjælp af andre ord som for eksempel 'lovgivning', 'domstole', 'forvaltning', 'skatter', 'styre' og 'militær' (Koselleck 2007b: 71). Kosellecek opstiller en trekant mellem ord (betegnelse),

mening (begreb) og objekt (sagsforhold), hvor begreber henviser til sagsforhold, men ikke er identisk med sagsforholdet, og begrebet er bundet til ord, men er ikke lig med ordet (Andersen 1999: 69; Koselleck 1972-1997a: XII). I Kosellecks eksempel ovenfor, bliver begrebet 'stat' således sammensat af en række komplekse sagsforhold, der hver har deres egen terminologi, deres egen begrebslighed, som han skriver. Disse forskellige sagsforhold opfanges i det fælles begreb 'stat'. "Begreber er altså koncentrater af mange betydningsindhold" (Koselleck 2007b: 71). Denne flertydighed åbner begrebet for nye betydningstilskrivninger og for et betydningsrum, der kan fortolkes og gøres til en semantisk slagmark (Andersen 1999: 70; jf. også Koselleck 1972-1997a). På denne måde udkæmpes der (semantiske) kampe om at betydningsfastlægge begreberne og gøre dem til et ord (Koselleck 2007b: 70ff).

> "[N]år begrebet [demokrati] er omstridt, skyldes det især, at det indgår som et helt centralt orienteringspunkt for den moderne politik. I det 18. og 19. århundrede, hvor demokrati blev et grundbegreb i Europa, kæmpede man om udformningen af det politiske rum med begrebet demokrati. Begrebet blev således formet i kampen om det." (Ifversen 2012: 13).

Netop fordi grundbegrebernes flertydighed kan gøres til en semantisk slagmark om at besætte deres betydning, og derved gøre dem entydige, omtaler Koselleck dem også som *Kampfbegriffe* (Koselleck 2006: 376). Det vil sige en kamp om at fastlægge og definere deres betydningsindhold, så 'kampbegreb' på den ene side referer til kampene om at definere dem, deres betydningsfastlæggelse, og på den anden side også refererer til den rolle, som begreberne spiller i en konkret politisk eller social konflikt (Ifversen 2003: 66). Begreber får således et yderligere meningslag fra den måde, som de bruges på, i for eksempel en politisk sammenhæng, hvilket er en vigtig dimension i begrebshistorie. Derudover er en væsentlig dimension, at alle "politiske grundbegreber har potentialet til at blive kampbegreber, også selvom de fremstilles i neutralt lys, hvor de skal fremstå som neutrale eller universelle" (Peters 2011: 47).

I analysen af et begreb bør man også se på, hvordan det optræder i sammenhæng med sit *Gegenbegriff*, 'modbegreb'. Et modbegreb er et begreb, der står i et modsætningsforhold til et andet begreb. Disse to begreber kan optræde i begrebspar, der

tager og giver betydning fra/til hinanden alt efter den måde, som de konstitueres på i forhold til hinanden. Det kan for eksempel være begrebsparrene mand/kvinde, offentligt/hemmeligt, tolerance/intolerance (Andersen 1999: 72). Koselleck redegør for begrebsparret hellener/barbar, og viser, hvordan dannelsen af modbegrebet 'barbar', gav indhold til kategorien 'hellener' (Koselleck 2007d: 113). Kategorien 'barbar' blev konstrueret ud fra en række negative adjektiver, såsom fej, grådig, grusom osv., og gav derved, som modstilling til kategorien 'hellener', denne et positivt indhold (Koselleck 2007d: 114). Det betyder også, at forholdet mellem begreb og modbegreb er asymmetrisk, idet forskellene udelukkende italesættes fra den ene side, nemlig hellenernes, og modbegrebet italesættes negativt. Begrebsparret indeholder derved en semantisk sruktur, der både frigiver og begrænser de politiske erfaringer og de forventninger, som tillægges modbegrebet (Koselleck 2007d: 115). Et modbegreb kan således være en kategori med en bestemt funktion, som for eksempel at sikre en gruppes enhed eller at udelukke eller udgrænse en anden gruppe (i dette tilfælde barbarerne), eller fylde en bestemt kategori med et bestemt indhold (Andersen 1999: 77).

Begrebet parallelsamfund har sine modbegreber. I Del II viser jeg for eksempel, hvordan det har været aktiveret i en diskurs om at skabe et nyt og bedre samfund. Her kan parallelsamfundets modbegreb siges at være 'det gamle, etablerede samfund', som parallelsamfundet skulle være et progressivt og positivt alternativ til. I denne afhandling er jeg dog primært interesseret i at dykke ned i den dominerende diskurs om parallelsamfund, hvor det aktuelt konstrueres som det negative modbillede til det sammenhængende samfund. Derfor undersøger jeg i Del VI, hvordan begrebet parallelsamfund kan opfattes som et modbegreb til begrebet sammenhængskraft. Kapitlet i Del VI viser, hvordan det negative indhold i begrebet parallelsamfund fylder begrebet sammenhængskraft med positivt indhold. Parallelsamfundsbegrebet indholdsudfylder således begrebet sammenhængskraft på en særlig måde, for eksempel som en diskurs om sammenhængskraft som et kulturelt/nationalt fællesskab. Begrebsparret illustrerer også, hvordan det asymmetriske forhold mellem dem kan bruges i bestemte diskurser til at skabe og opretholde skel mellem 'os' og 'de andre'. Disse skel påvirker dermed de erfaringer og forventinger, som tillægges modbegrebet, hvilket vil blive illustreret i blandt andet Del V, når jeg analyserer de tre cases. Både begreb og modbegreb har derfor deres egen begrebshistorie, som det er meningsfyldt at udforske, og det er netop i vekselvirkningen mellem et begreb og dets modbegreb, at politiske og sociale

forandringsprocesser synliggøres, og derfor er det væsentligt, at dette dialektiske samspil mellem begreb/modbegreb belyses (Andersen 1999: 71).

Begrebshistoriens formål er at gøre op med den naturlighed, hvormed begreber opfattes. Koselleck gør dette ved at *fremmedgøre* os over for begreberne, det han kalder *Verfremdung*. En proces, som Lassen kalder at *afselvfølgeliggøre* tilsyneladende selvfølgeligheder (jf. også citat på side 1). Herved:

> "formår begrebshistorien at vise os helt andre tids- og politikforståelser og at gøre tydeligt, at de nu gængse anvendelser af et begreb ikke har noget naturligt over sig. Forståelser som vi vanskeligt ville kunne få adgang til ved blot at analysere vort nutidige begrebsapparat." (Lassen 2013).

Når Koselleck analyserer grundbegreber, kampbegreber og modbegreber, så er det for at undersøge de kategorier, som "mennesket benytter til at forstå og systematisere sin samtid" (Lassen 2007) for netop at fremmedgøre os over for dem. Denne afhandling sætter et af tidens dominerende diskurser og politiske slagord inden for indvandrings- og integrationsdebatten under lup – begrebet parallelsamfund – for gennem fremmedgørelsen at illustrere dets kontingens, og netop derfor er begrebshistorien udvalgt som det metodiske udgangspunkt.

2.1 Begrebshistorie og socialhistorie

Begrebshistorie skelner som nævnt mellem begreb og samfund, og den underliggende præmis er, at begreber både afspejler og aktivt bidrager til social og kulturel forandring samtidig med at konteksten virker tilbage på begrebet. Som Koselleck formulerer det: "A concept is not simply indicative of the relations which it covers; it is also a factor within them." (Koselleck 2004: 86). I *"Begriffsgeschichte und Sozialgeschichte"* fra 1972, der var Kosellecks første detaljerede gennemgang af den begrebshistoriske metode, forklarer han det med, at vores begreber udspringer fra politisk-samfundsmæssige systemer, der er langt mere komplekse, end at de blot kan forstås som sprogfællesskaber (Koselleck 2007b: 58). Derfor er det ikke kun begrebernes virkning på samfundsmæssige forhold, der må studeres, men de politiske og sociale forhold må i lige så høj grad studeres som forhold, der virker tilbage på begreberne og er med til at forme dem (Koselleck 2007b: 59ff). Parløbet mellem begreb og samfund skal dog

ikke forstås sådan, at de er determineret af hinanden (Østergaard & Kyng 2012: 7). Med sit fokus på begreb-samfund dialektikken fik Koselleck derimod understreget vigtigheden af, at begreber må forstås og analyseres ud fra deres kontekst (Ifversen 2012: 14). Det vil sige, de ydre forhold, der gør brugen af ord mulig. Vil man derfor forstå de sociale forandringer, der reflekteres i de semantiske forandringer, må konteksten inddrages i analysen. Derfor argumenterer Koselleck for, at de begrebshistoriske studier må suppleres med *Sozialgeschichte*.[2] Det vil sige, at andre (samfunds)teorier og metoder må inddrages i begrebsanalysen, for at kunne give et fyldestgørende billede af de sociale og politiske forhold, som begrebet er en del af (jf. Koselleck 2007b). I sit udgangspunkt var begrebshistorien egentlig tænkt som en form for hjælpedisciplin til socialhistorien, der skulle bruges til at analysere på hvilken måde historiske aktører havde begrebsliggjort samfundsmæssige fænomener (Koselleck 1972-1997a: XIV; Peters 2011: 46). I indledningen til GG hedder det, at *"Insofern erhebt diese Begriffsgeschichte nicht den Anspruch eine völig selbständige Disziplin der historischen Wissenschaften zu sein"* (Koselleck 1972-1997a: XX). Efterhånden som vægten lagdes mere og mere på sprogets betydning, voksede begrebshistorien dog snart til en selvstændig disciplin. Som Koselleck skriver, så:

> "undersøger socialhistorien for eksempel samfundsformationer og forfatningskonstruktioner eller relationer mellem grupper, samfundslag og klasser, og den spørger ud over begivenhedernes sammenhænge, idet den sigter mod middel- eller langsigtede strukturer og deres forandring. Socialhistorien kan også inddrage økonomiske teoremer for at undersøge baggrunden for enkeltbegivenheder og politiske hændelsesforløb. (…) Anderledes forholder det sig med begrebshistoriens metoder, der har rødder i den filosofiske terminologihistorie, den historiske filologi,

[2] Da Koselleck anvender *Sozialgeschichte* som en samlebetegnelse for det generelle studie af samfundsmæssige forhold, bør *Sozialgeschichte* snarere oversættes med det noget bredere 'samfundshistorie' end 'socialhistorie' (Østergård & Ifversen 1996: 23). I det meste litteratur om Koselleck, og i de oversættelser af hans tekster, der anvendes i denne afhandling, gengives termen dog som oftest med den mere direkte oversættelse 'socialhistorie' eller på engelsk 'social history', hvorfor denne betegnelse også er valgt her. 'Socialhistorie' er en historisk disciplin, der kombinerer samfundsteorier og historisk kildemateriale for at sætte fokus på blandt andet økonomisk, politisk og diskursiv magtudøvelse. I nyere tid rettes blikket også mod studier af sociale relationer såsom netværk, civilsamfund, sammenhængskraft, marginalisering og problemkulturer, og forskningen har ofte et komparativt perspektiv (Saxo-Instituttet 2015). Siden 1970'erne har også socialantropologi, sociologi og mere kvalitative metoder spillet en stadig større rolle indenfor socialhistorien (Busck 2009).

> semasiologien og onomasiologien; dens resultater er baseret på teksteksegese og kan til stadighed efterprøves herved." (Koselleck 2007b: 58).

Det vil altså sige, at begrebshistoriens fokus er på begrebsdannelse, hvorimod socialhistorien fra et andet perspektiv opererer med sociale systemer og strukturer og undersøger de politiske og sociale institutioner, hvori begreberne konstrueres og anvendes (Ifversen 2011: 78; Koselleck 2007b: 58). Ifølge Koselleck supplerer de to tilgange ikke blot hinanden, de henviser også til hinanden, ligesom de også har brug for hinanden (Koselleck 1986). Man bør dog være opmærksom på, at begrebshistorie og socialhistorie hviler på forskellige teoretiske og metodiske præmisser, når den ene således er funderet i en lingvistisk teori om begreber og betydningsdannelse, og den anden i en sociologisk teori om samfundsstrukturer, ligesom de også adskiller sig teoretisk med hensyn til det sociales ontologiske status. Disse forskelle risikerer at gøre adskillelsen mellem begrebshistorie og socialhistorie så skarp, at de ifølge Ifversen, en af de fremtrædende forskere i begrebshistorie herhjemme, vanskeligt lader sig forene (Ifversen 2007: 88). I *"Begriffsgeschichte und Sozialgeschichte"* siger Koselleck da heller ikke noget om, hvilken kontekst eller hvilke samfundsteorier, der bør fremdrages i analysen af et særligt begreb.

Koselleck anvender selv betegnelsen 'samfund' bredt om den kontekst, der ligger uden for begreberne, uden at dette dog skal forstås på linje med realismen, hvor kontekst opfattes som "virkeligheden uden for sproget" (Ifversen 2000: 167). Begrebshistorien er, ligesom andre socialkonstruktivistiske tilgange, et opgør med en sådan realisme, der risikerer at fratage en tekst dens autonomi og derved gøre konteksten determinerende for diskursen (Ifversen 2000: 168; 2007: 83). Koselleck får dog ikke selv endeligt afklaret forholdet mellem begreb og samfund, og denne relation fremstår dermed noget problematisk hos ham (Ifversen 2007: 88).

De teoretiske uklarheder om forholdet mellem begrebshistorie og socialhistorie, mellem begreb og samfund, får Ifversen til at argumentere for, at anvende den mere afgrænsede term 'kontekst' frem for 'samfund' (Ifversen 2011: 81). For Ifversen er kontekst en analytisk term, der ikke afhænger af en uafhængig teori om verdens objekter. "Context is what language is about, and what makes it possible to communicate. Communication always takes place in a specific context" (Ifversen 2011: 79). En kontekst kan både dække over et helt samfund eller en enhed inden for et samfund, som for eksempel noget så afgrænset som en

situation (Ifversen 2007: 83). Herved kan Ifversen præcisere relationen mellem begreb og kontekst ved at fremhæve begrebernes *referentielle* funktion (Ifversen 2007: 88). Det vil sige det, som begreberne henviser til uden for sproget, og som sproget henviser til.[3] Eller sagt med andre ord, så peger de ord, vi bruger, hen mod en større kontekst; en konktekst der i samme bevægelse er med til at bestemme deres brug. Referentialitet udgør altså en af forbindelseslinjerne mellem sprog og ikke-sprog (Ifversen 2007: 88). I den konkrete analyse af begrebet parallelsamfund betyder dette, at vi både må se på begrebets umiddelbare kontekst, som er selve kommunikationssituationen (den kommunikative begivenhed), og på den større samfundsmæssige kontekst, som den kommunikative begivenhed er indlejret i (i dette tilfælde indvandrere og efterkommeres boligmæssige situation).[4] Disse kontekster bør ifølge Koselleck, og her er Ifversen enig, rekonstrueres med andre kilder "end de, hvori begrebets konkrete brug undersøges" (Ifversen 2007: 88). Det vil sige, at konteksten må rekonstrueres efter det, som Ifversen kalder *extratextual knowledge*, altså en viden om konteksten, der ikke stammer fra udsigelsen selv. Benytter man sig kun af intertekstuel viden, får man ifølge Ifversen en ret fattig kontekst (Ifversen 2011: 81).

Det er således et analytisk spørgsmål, hvilken kontekst, der bør inddrages i undersøgelsen af et begreb. Dels afhænger det af undersøgelsens karakter, og dels af hvilke spørgsmål man ønsker besvaret (Ifversen 2011: 81; 2012: 14).

[3] Ifølge Ifversen (2007: 82) har forholdet mellem begreb og kontekst mange berøringsflader med de teoretiske diskussioner mellem tekst og kontekst, og på et mere metafysisk plan mellem sprog og ikke-sprog (jf. fx også Laclau og Mouffes dekonstruktion af skellet mellem diskursive og ikke-diskursive praksisser, som gennemgås i næste kapitel). Ifversen behandler tekst/kontekst-forholdet i en række artikler (se fx også Ifversen 2000, 2011).

[4] Igennem denne afhandling vil der løbende blive refereret til forskellige befolkningskategorier såsom 'indvandrere', 'efterkommere', 'vestlig' og 'ikke-vestlig', 'personer med dansk baggrund' mv. Disse kategorier anvendes i overensstemmelse med de definitioner, der er udarbejdet af Danmarks Statistik (jf. bilag 2). Derudover refererer jeg også til gruppen af 'indvandrere og efterkommere' som 'etniske minoriteter' for den sproglige variations skyld. Disse kategorier er naturligvis langt fra dækkende for så vidt angår den sproglige, nationale, religiøse og etniske diversitet, som præger kategorier som 'indvandrer', 'efterkommer' og 'vestlig'/'ikke-vestlig'. Da der indgår statistisk materiale fra Danmarks Statistik i afhandlingens Del IV, giver det dog det bedste sammenligningsgrundlag at anvende disse kategorier konsekvent gennem hele afhandlingen. Når specificering er yderligere påkrævet, refereres der også til kategorierne 'muslim' eller 'muslimer med ikke-vestlig baggrund'. Denne kategori er også meget unuanceret, da den ikke tager højde for hverken graden af observans eller de mange forskellige retninger inden for islam, som der er i Danmark. Da kategorien 'muslim' i den offentlige og politiske debat ofte anvendes som en samlebetegnelse for alle personer med en eller anden form for tilknytning til islam og med indvandrerbaggrund, primært mellemøstlig, er det sådan denne kategori skal læses.

> "Om denne rekonstruktion skal ske ved hjælp af en socialhistorie afhænger af den større kontekst, man er interesseret i at belyse sprogbrugen i. Det afgørende er at fastholde en lingvistisk orienteret kontekstualisme, dvs. en kontekstualisme, der tager udgangspunkt i sprogets referentielle funktion." (Ifversen 2007: 88).

I afhandlingens Del IV rekonstrueres den større kontekst, som aktuelt er med til fylde indhold i begrebet parallelsamfund, og som begrebet refererer til, nemlig indvandrere og efterkommeres boligmæssige situation i Danmark. Denne kontekst rekonstrueres ud fra sociologisk teori og statistisk materiale, fra blandt andet Danmarks Statistik, og generelle boligmarkedsanalyser fra Statens Byggeforskningsinstitut. I Del V rekonstrueres tre umiddelbare kontekster, kommunikative begivenheder, som begrebet parallelsamfund aktuelt italesættes og konstrueres i. Det drejer sig om folketingsdebatter om det såkaldte etnicitetskriterium 2011-2013, den såkaldte Vollsmosesag fra august 2012 og den såkaldte Juletræssag fra november-december 2012. Disse kontekster anvendes som tre casestudier, der skal være med til yderligere at belyse begrebet parallelsamfunds aktuelle betydningstilskrivelser. I det følgende uddyber jeg, hvordan jeg forstår kontekst, og hvordan kontekst inddrages i denne afhandlings analyser.

2.1.1 Kontekst

I forbindelse med overvejelserne over forholdet mellem begrebshistorie og socialhistorie, mellem begreb og kontekst, er det nødvendigt at reflektere yderligere over, hvordan *kontekst* forstås og anvendes analytisk og teoretisk i denne afhandling, og hvordan relationen mellem begreb og kontekst undersøges. Min anvendelse af begrebet kontekst er inspireret af Ifversen og af diskursteoretikere som Fairclough, van Dijk, Krzyżanowski og Wodak, der trækker på den tilgang, der betegnes som den Kritiske Diskursanalyse. Denne vil blive præsenteret yderligere i kapitel 3, når diskursanalysen som metode introduceres.

Wodak og Weiss (2003) forstår, ligesom begrebshistorien, kommunikative begivenheder som sociale praksisser, der er indlejret i en større kontekstuel ramme af sociale systemer (Weiss & Wodak 2003: 10). Dette skal dog ikke forstås som et kassesystem, hvor én kasse passes ind i en anden, større kasse. Det ville være en form for essentialisme, hvor kontekst opfattes som en selvtilstrækkelig enhed, hvilket ville stride imod det

socialkonstruktivistiske udgangspunkt (Weiss & Wodak 2003: 10). Derimod forstår Wodak og Weiss social praksis som en praksis, der, i selve det at den finder sted, reproducerer de sociale systemer, hvorefter de reproducerede systemer virker tilbage på praksissen. "This means that *engaging in an action equals system reproduction, or in our concrete case, text production equals system reproduction*" (Weiss & Wodak 2003: 10, deres fremhævning). Det vil sige, at en mikrokontekst, som for eksempel en kommunikativ begivenhed, ikke kan placeres *inden i* en makrokontekst, som for eksempel den større institutionelle ramme. Derimod er mikrokontekster *lig med* makrokontekster og vice versa, ontologisk set. I den konkrete analyse kan det dog være gavnligt at foretage en analytisk skelnen mellem mikro- og makrokontekst (Weiss & Wodak 2003: 10). Det er det, jeg gør i Del IV, når først makrokonteksten, i form af den konkrete boligmæssige segregering i Danmark rekonstrueres, og dernæst i Del V, når mikrokonteksten, i form af kommunikative begivenheder, rekonstrueres og analyseres. Det betyder, at jeg af analytiske årsager forudsætter, at der *er* en kontekst, som diskurser tager plads og form i. Det vil sige, at jeg anskuer kommunikative begivenheder som den mindste kontekst, der bestemmer, hvad der kan siges til hvem om hvad. Og at disse kommunikative begivenheder er indlejret i større, institutionelle rammer, der er med til at bestemme den generelle sprogbrug.

På linje med van Dijk opfatter jeg derfor også kontekst som et *intersubjektivt konstrukt* og ikke en objektiv social situation (jf. van Dijk 2006). Med *intersubjektivt konstrukt* menes konstrukter, der, ligesom begreber, produceres og kontinuerligt reproduceres af aktører og imellem aktører, i kraft af deres medlemskab i grupper og fællesskaber:

> "It is vital to consider context to be participant constructs or subjective definitions of interactional and communicative situations. Social situations are therefore able to influence discourse only through the intersubjective interpretations by participants." (van Dijk citeret efter Krzyżanowski 2014).

På samme måde som en oplevelse eller en erfaring ikke er en objektiv begivenhed, men en subjektiv fortolkning af en hændelse eller en adfærd, kan konteksten også anskues som et *mental construct*, det vil sige den subjektive definition af en begivenhed eller en situation. Ikke den situation vi taler *om*, men derimod den situation *i hvilken* vi deltager lige nu, når vi

engagerer os i tekst eller tale (van Dijk 2006: 165). "That is, contexts are the participant's mental models of communicative situations" (van Dijk 2006: 170).

Ord og begreber fremkommer i kommunikative begivenheder. Det kan være en begivenhed, der foregår i et bestemt miljø, for eksempel Folketinget, en avisartikel eller en TV-udsendelse, og det involverer både nogen der taler (skriver), og nogen der lytter (læser), det vil sige afsendere og modtagere (Ifversen 2011: 80). Lad os tage et eksempel fra denne afhandlings empiri, Folketingets 1. behandling af lovforslaget om de nye ghettokriterier den 14. november 2013. For det første skaber aktørerne, i dette tilfælde medlemmer af Folketinget fra forskellige politiske partier, konteksten imellem sig, idet de har en, i det mindste svag, forestilling om, hvad de skal tale om, hvem de skal tale med og til, og hvor og hvornår denne tale (den kommunikative begivenhed) finder sted. Ifølge van Dijk konstrueres konteksten i det øjeblik, vi begynder at tale eller tekste (van Dijk 2006: 165). Aktørerne både skaber og påvirker derfor konteksten i og med det de siger, og den måde de siger det på eller gør det på. For det andet påvirker konteksten også aktørerne. Hans eller hendes position, som for eksempel ordfører eller minister, er relevant på flere måder. Positionen bestemmer blandt andet i hvilken rækkefølge, der tales. Ved 1. behandlingen af et lovforslag fremsat af en minister, taler ordførerne for eksempel først, i rækkefølge efter folketingsgruppens størrelse, og dernæst får ministeren ordet. Er der tale om et privat forslag, får den pågældende minister ordet først, "fordi ministeren anses for den vigtigste debatdeltager" (Folketinget 2011: pkt. 3.2.2 1). Konteksten bestemmer også, hvorfra der tales, idet talerne ved 1. behandling af et lovforslag står på en talerstol, højere oppe og adskilt fra tilhørerne, der sidder nede på rækkerne. I en anden kontekst, som for eksempel ved Folketingets spørgetime om tirsdagen, tales der fra ens egen plads nede blandt tilhørerne. Konteksten bestemmer således også om der skabes et bestemt hierarki mellem taler og spørger/tilhører. Konteksten påvirker også til en vis grad, hvordan der tales. I Folketingssalen er der formelle regler for sprogbrug, der tilsiger, at folketingsmedlemmerne skal tiltale hinanden med hr. og fru, og derudover tale høfligt (Folketingets Oplysning 2015; se også van Dijk 2006: 165). I andre kontekster gælder andre sprogregler. Så konteksten forklarer ikke kun, hvad aktørerne siger, men også måden de siger det på.

Når kontekst her beskrives som en intersubjektiv og mental konstruktion, så er det fordi, det ikke er tilstedeværelsen af en bestemt aktør – for eksempel en minister – der får de andre medlemmer af folketinget til at tale på en bestemt måde. Det er derimod

medlemmernes *fortolkning* af konteksten *som* en politisk situation med bestemte roller (van Dijk 2006: 168). Det vil sige, at det er *fortolkningen* af situationen som en særlig debat, der finder sted i et særligt rum mellem nogle særligt (udvalgte) aktører, der giver anledning til at tale eller tekste på bestemte måder, og ikke en objektiv kontekst i sig selv. Denne subjektive fortolkning forhindrer dermed konteksten i at blive betragtet som deterministisk for diskursen. "[Context] must be non-deterministic, and allow speakers in the 'same' situation to speak in different ways, that is allow individual variation" (van Dijk 2006: 162). Uden en forståelse for hvad kontekst *er*, og en forståelse for konteksten selv, vil vi som aktører eller forskere ikke være i stand til fuldt ud at forstå en specifik situation. En kontekstfri redegørelse og analyse af for eksempel en politisk debat risikerer dermed at blive underteoretiseret (van Dijk 2006: 167). Begrebshistorie trækker i høj grad på dybdegående viden om og analyse af den sociale og politiske kontekst, som begreberne opstår i og fra (Krzyżanowski 2013: 250). Derfor er en rekonstruktion af indvandrere og efterkommeres boligmæssige situation i Danmark nødvendig, for dels at forstå, hvad aktører, der aktiverer et begreb som parallelsamfund henviser til, og dels for at kunne analysere, hvordan denne kontekst er med til at fylde indhold i begrebet. Rekonstruktion af den nære kontekst, i form af de kommunikative begivenheder, giver mulighed for at identificere de diskurser, der er på spil i debatter om parallelsamfund, og gå i dybden med begrebets betydningskonstruktioner.

Derudover giver en viden om de kontekster, som begrebet parallelsamfund påvirker og påvirkes af, for det første mulighed for at undersøge hvordan og på hvilke måder begrebet diskuteres. For det andet hvilke konsekvenser bestemte italesættelser af parallelsamfundet kan have for den bredere sociale praksis i form af lovforslag, og for de mennesker, der enten dømmes inde eller ude af fællesskabet ved at blive kategoriseret som ledende parallelle liv. For det tredje kan en viden om kontekst være med til at kvalificere debatten om parallelsamfund og boligmæssig segregering yderligere, når forskningen på området belyses.

2.2 En diakron og en synkron analysestrategi

Begrebshistorie handler om at belyse en bestemt tid, ud fra en historisk analyse af de begreber, der er i spil i denne tid, og dermed også vise begrebernes historiske foranderlighed. Dette gøres konkret gennem et diakront tilbageblik, hvor et begrebs betydninger opspores ved at "blotlægge lag, der er tildækkede i almindelig sprogbrug" (Koselleck 2007b: 77). Den

diakrone analyse er således en analyse af enkeltbegrebers tilblivelses- og transformationshistorie, hvor begrebets opkomst, varighed og transformation studeres, samt de semantiske kampe om begreberne (Andersen 1999: 79, 85). I analyserne af for eksempel begreberne 'krise' og 'revolution', har Koselleck blandt andet konsulteret ordbøger, politiske taler og andre historiske kilder, for at redegøre for begrebernes historiske transformationer (Koselleck 2006, 2007c). Et begreb består således ifølge Koselleck af flere lag, der skal afdækkes, og disse lag er ikke nødvendigvis "identisk med dets betydningers kronologiske orden" (Koselleck 2007b: 78). Begrebshistorien er dermed en undersøgelse af begrebernes skiftende betydninger, af deres såkaldte historiske *tidslag* og *meningslag*.

Foruden den diakrone analyse foretager Koselleck også en synkron analyse af, hvordan et begreb bliver til i relation til andre begreber, til modbegreber, og forskydningerne af disse begrebspar. Det vil sige, at den diakrone analyse er udviklingen over tid, hvor man lægger vægt på forskellige perioder i sin undersøgelse af et begreb (Koselleck 2007b: 67). Heroverfor går den synkrone analyse i dybden med de enkelte tidslag for at se på, hvordan begrebet konkret indholdsudfyldes. I den synkrone analyse kan man således studere begrebet i relation til dets modbegreb, hvilket tydeliggør dets indhold gennem en forståelse af, hvad det *ikke* er. Modbegreber kan forskydes henover tid, som for eksempel begrebsparret Vesten/Østen. Vesten som begreb er bibeholdt, men dets modbegreb er som følge af politiske og sociale omstændigheder gennem historien blevet forskudt til først Vesten/kommunismen, og senere igen til Vesten/den muslimske verden (Andersen 1999: 74).

Man kan også se på begrebsparret indenfor/udenfor, det vil sige, hvem inkluderes/eksluderes af begrebet i et bestemt tidslag. For eksempel inkluderer begrebet 'borger' noget andet i 1700-tallet end i dag, hvilket både giver os information om den tid, det er blevet brugt i, og fortæller os noget om dets tranformation til i dag (Koselleck 2007b: 67). For det tredje kan man se på begrebets betydning i forhold til oppe/nede, det vil sige, hvilket hierarki, eller hvilken status, der findes inden for begrebets fællesskab. For eksempel blev begrebet 'kultur' i oplysningstiden betragtet som en betegnelse for noget, nogen har, til forskel fra andre, de kulturløse, blandt andet såkaldte 'primitive folk'. Der var således et tydeligt hierarki forbundet med kulturbegrebet. I romantikken forandredes synet på 'kultur' og blev nu betragtet som noget, alle besad.

Figur 1: Kosellecks begrebshistoriske analysestrategi

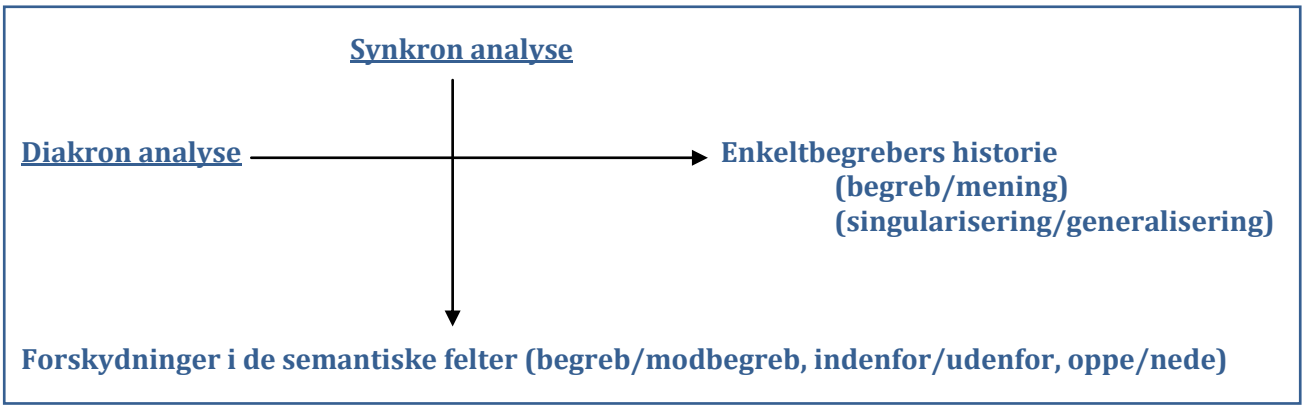

(Figur gengivet efter Andersen 1999: 86).

Den begrebshistoriske metode appliceres primært i afhandlingens Del II og Del III, hvor der både foretages en diakron og en synkron analyse af begrebet parallelsamfund og ghettobegrebet. Først undersøges de historiske tidslag gennem en analyse af begrebets opkomst og transformation, hvor de forskellige betydningslag afdækkes. Den historiske, diakrone, analyse viser først, hvordan parallelsamfundsbegrebet har været anvendt i mindst tre forskellige og overlappende betydninger; det jeg har valgt at kalde *den utopiske diskurs*, *den deskriptive diskurs* og *den dystopiske diskurs*. Dernæst viser analysen, hvilke historiske og samfundsmæssige kontekster, som de tre forskellige betydninger er indgået i og har transformeret sig i. Det utopiske betydningslag er for eksempel blevet konstrueret i forbindelse med 1960'ernes venstrefløjsaktivisme, hvor begrebet parallelsamfund blev brugt som en betegnelse for drømmen om et andet og bedre samfund. Det deskriptive betydningslag afslører brug af begrebet som en (tilsyneladende værdifri) beskrivelse af samfund, der ligger parallelt med, det vil sige uden at være i berøring med, andre samfund. Analysen af det dystopiske tidslag viser, at parallelsamfundet i 1990'erne blev aktiveret i denne betydning som følge af de tiltagende kritiske indvandrings- og integrationsdiskurser.

I den synkrone analyse, som foretages løbende igennem afhandlingen, fremhæves især parallelsamfunds ene tids- og betydningslag, *den dystopiske diskurs*. Jeg dykker således ned i en bestemt periode (1998-2013), hvor jeg har identificeret det dystopiske lag som fremtrædende, og undersøger hvordan det forholder sig i forhold til oppe/nede, indenfor/udenfor og især som begreb/modbegreb. Parallelsamfund har også sine modbegreber i de andre tidslag, som nævnt indledningsvist, men først og fremmest er det

interessant som modbegreb til begrebet sammenhængskraft i den dystopiske diskurs, da sammenhængskraft er et aktuelt politisk slagord og modeord (Peters 2014b: 129).

Ved hjælp af den begrebshistoriske metode undersøges også, hvordan bestemte ord relaterer sig til et begreb på bestemte måder. Jeppe Nevers har for eksempel analyseret begrebet 'demokrati' ved at se på, hvordan det demokratiske ordforråd hænger sammen, og hvordan ord som 'lovgivende forsamling', 'folkestyre', 'valg', 'grundlovssikrede rettigheder' mv. relaterer sig til begrebet 'demokrati' (Nevers 2012: 18). På den måde kan man få information om begrebet ved at se på de adjektiver eller verber, det optræder sammen med (Ifversen 2012: 12). Ordforbindelserne, eller de semantiske felter, belyses også ved at se på, om de bruges som synonymer eller som antonymer (Ifversen 2012: 12). I kapitel 8 (figur 3) opstiller jeg et skema, der belyser de semantiske felter og begrebet parallelsamfunds ordforråd, som bruges til at identificere, hvilke diskurser om parallelsamfund, der indgår i aktuelle debatter om indvandreres boligmæssige segregering.

Som nævnt i indledningen, er der i den dominerende diskurs om parallelsamfund i dag – det som jeg benævner den dystopiske diskurs – en antagelse om en kausal sammenhæng mellem etniske minoriteters boligmæssige segregering og parallelsamfund. Denne segregering benævnes ofte i diskursen som indvandrerghettoer, eller blot ghettoer. På samme måde som i eksemplerne med begreberne 'stat' og 'demokrati' længere oppe, der er sammensat af en række sagsforhold, hver med deres egen terminologi og begrebslighed, er også parallelsamfund et koncentrat af mange betydningstilskrivelser. Her udgør 'ghetto' et af de væsentligste, og er derved et af de sagsforhold, der fylder indhold i begrebet parallelsamfund. Derfor er det også relevant at undersøge, hvordan ghettoen er blevet konstrueret og italesat i dansk diskurs, for at få en dybere forståelse for, hvad begrebet parallelsamfund konnoterer i bestemte diskurser. Del III vil derfor fokusere på en diakron analyse af ghettobegrebets betydningskonstruktioner, med fokus på dets opkomst og transformation i en international og en dansk kontekst fra middelalderen og til idag. Denne analyse er desuden relevant for at kunne rekonstruere den kontekst, som begrebet parallelsamfund aktiveres i i den dominerende diskurs idag.

Begrebshistorie har været mest udbredt i de tysk-talende områder, hvor den opstod, såvel som i Skandinavien, hvor forskere som Bo Stråth (fx 2008), Kari Palonen (fx Nevers 2007) og Jan Ifversen (fx 1998, 2003, 2007, 2011) har været mest fremtrædende (Krzyżanowski 2013: 203). Med undtagelse af Melvin Richter (se fx Richter & Richter 2006),

der har arbejdet for at gøre begrebshistorie populært i engelsktalende lande, har man inden for den angelsaksiske tradition generelt været mere tilbageholdende over for denne metode (Krzyżanowski 2013: 203). I en dansk kontekst er det især historikerne Niklas Olsen (2007a; 2012b), Jeppe Nevers (2005; se også Koselleck 2007a), og som nævnt Ifversen, der har introduceret Kosellecks begrebshistorie på dansk. Det har især været i analyserne af politiske begreber som for eksempel demokratibegrebet (Nevers 2011, 2012; Ifversen 1996) og civilisationsbegrebet (Ifversen 2002; Ifversen & Østergård 1996). Men også inden for andre fagtraditioner vinder begrebshistorien frem, som for eksempel i analysen af tosprogsbegrebet af lektor på DPU (Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse) Bergthóra Kristjánsdóttir (2011). Med denne afhandling anvendes begrebshistorien også i analysen af et aktuelt politisk begreb, og jeg giver mit bud på, hvordan det kan gøres i praksis. Men begrebshistorien står ikke alene i denne afhandling. I næste kapitel redegør jeg for, hvordan jeg kombinerer begrebshistorien med diskursanalyse. Afhandlingen søger derved at yde et videnskabeligt bidrag ved yderligere at videreudvikle og validere den metodiske kombination af begrebshistorie og diskursanalyse som metode til dybdegående empirisk analyse.

Kapitel 3 Begreb og diskurs – en metodisk kombination

I kapitel 3 introducerer jeg diskursanalyse, som jeg anvender som et supplement til begrebshistorien. Da et begreb netop indholdsudfyldes og aktiveres sprogligt og diskursivt finder jeg, at diskursanalysens terminologi bedre kan reflektere den dynamik og kompleksitet, der ligger i sproglige ytringer, og indfange de semantiske kampe, som de indgår i, end begrebshistoriens noget enklere opdeling i 'ord' og 'begreber' (ord er den eneste semantiske enhed i Kosellecks lingvistiske teori (Ifversen 2003: 66; Culler 1986)). Koselleck er heller ikke lige så systematisk i sine studier af ordforbindelser som for eksempel diskursteoretikerne Laclau og Mouffe (Ifversen 2012: 12). Begrebshistorie og diskursanalyse har således hver sine styrker, som jeg vil eksplicitere i dette kapitel. Derudover ser jeg nærmere på, hvorfor og hvordan teoretikere tidligere har fundet det gavnligt at foretage en metodiske kombination af begrebshistorie og diskursanalyse. Det gælder særligt diskursteoretikere inden for den Kritiske Diskursanalyse (KDA), som har inddraget historieforskningen, navnligt begrebshistorien, i empiriske analyser. Og det gælder historikere, der har fundet det frugtbart at inddrage diskursanalyse i deres historiske studier. Jeg vælger at kombinere begrebshistorie

med både KDA, især den retning der kaldes den *Diskurshistoriske tilgang* (DHA) og med Laclau og Mouffes diskursteori. På trods af teoretiske uoverensstemmelser mellem KDA og Laclau og Mouffe, som vil blive ekspliciteret i dette kapitel, argumenterer jeg for, at de kan kombineres på frugtbare måder med hinanden og begrebshistorien.

Først introducerer jeg diskursanalyse generelt (kapitel 3.1), og dernæst introduceres KDA og DHA (kapitel 3.2). Især DHA er interessant, da den kan anvendes som metode til at mediere mellem begreb og kontekst. Dernæst (kapitel 3.3) introduceres nogle af Laclau og Mouffes centrale begreber, blandt andet deres begreber om nodalpunkter, ækvivalens og differens, der anvendes i den konkrete analyse af begrebet parallelsamfunds italesættelser.

I det fjerde afsnit (kapitel 3.4) undersøger jeg, hvordan historieforskningen har inddraget diskursanalyse i samfunds- og historieanalyser. Her sætter jeg især fokus på begrebet begivenhed. Det gør jeg, fordi begrebet begivenhed sidenhen bliver en rød tråd igennem afhandlingen, når jeg løbende undersøger, hvilke begivenheder, der er med til at transformere begrebet parallelsamfund og indsætte det i en ny kontekst og diskursiv praksis. Derudover undersøger jeg i forbindelse med case 2 og case 3, hvilke begivenheder, der konstitueres som *særlige* begivenheder, og hvordan dette er sket.

I det femte afsnit (kapitel 3.5) opsummerer jeg det bredere forskningsfelt inden for kombinationen begrebshistorie og diskursanalyse, og uddyber yderligere, hvor denne afhandling placerer sig i forhold til dette felt, for i det sidste afsnit (kapitel 3.6), at reflektere over tværfagligheden som præmis.

3.1 Diskursanalyse som metode

Da denne afhandling fokuserer på begrebers sprogliggørelse og hvordan de ”virker” eller bidrager til samfundsmæssig udvikling, kombineres den begrebshistoriske metode som sagt med diskursanalyse. Diskursanalyse er en samlebetegnelse for en række forskellige teorier, og forståelsen af diskursbegrebet afhænger blandt andet af hvilket fag, hvilket emne og hvilken tradition man arbejder indenfor, samt hvor man i sit diskursanalytiske arbejde vælger at lægge sit fokus. Jeg vil i det følgende redegøre for min position inden for det diskursanalytiske felt. Begrebet ‘diskurs’ dækker grundlæggende over den forestilling, at sproget er struktureret i forskellige mønstre. Opfattelsen er, at når vi taler eller agerer følger vores udsagn visse mønstre, afhængig af inden for hvilket socialt domæne vi befinder os. Sproget opfattes

dermed som et system, der ikke er bestemt af den kontekst, som det refererer til. Bag denne opfattelse af sproget som et system ligger den strukturalistiske sprogvidenskabelige tradition, sådan som den har udviklet sig fra Ferdinand de Saussure.[5] Saussure skelnede, ganske kort fortalt, mellem to niveauer i sproget, *langue* og *parole*. La langue er sprogets bagvedliggende system, der blev opfattet som fast og uforanderligt, mens parole er den konkrete og foranderlige sprogbrug. Parole er kun mulig på grund af la langue, og trækker hele tiden på dette bagvedliggende sprogsystem (Culler 1986: 39-40). Grundtanken er, at 'virkeligheden' ikke selv siger noget om, hvordan den skal tydes, men at vi derimod tillægger den betydning gennem sociale konventioner, hvor bestemte ting forbindes med bestemte *tegn*. Det betyder, at forholdet mellem sprog og virkelighed opfattes som arbitrært. Diskursanalyse har rødder i denne strukturalistiske tradition, men har derfra udviklet sig i forskellige retninger. På trods af grundlæggende ontologiske og teoretiske forskelle mellem disse retninger, deler de den konstruktivistiske tilgang til analysen af diskurs og samfund, som også begrebshistorie er en del af. Som metoder supplerer diskursanalyse og begrebshistorie hinanden godt, når udviklingen, italesættelsen og betydningsindholdet af et begreb skal belyses.

Denne afhandling trækker især på to teoretiske tilgange til diskursanalyse, dels den Kritiske Diskursanalyse (KDA), som den kendes fra blandt andre Norman Fairclough, Ruth Wodak og Teun A. van Dijk, og dels diskursteori, som den har udviklet sig fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffe. På trods af det strukturalistiske udgangspunkt, kritiserer de dog strukturalismen for alligevel blot at være en ny form for essentialisme, der søger efter underliggende, faste strukturer til at forklare sproglig variation med (Laclau & Mouffe 2001: 112). Både KDA og Laclau og Mouffe tager derfor udgangspunkt i en poststrukturalisme, der er en del af socialkonstruktivismen. Det betyder, at de opfatter sproget som grundlæggende ustabilt, hvor betydninger aldrig kan endeligt fastlåses. Diskursanalysens opgave er først og fremmest at forstå og fortolke disse betydninger, og identificere sociale strukturer, som for eksempel magtstrukturer, for at søge svar på, *hvem* der har magten til at definere, *hvad* et givent tegn (et ord eller et begreb), betyder på et givent tidspunkt. Diskursanalysens formål er derfor ikke at forsøge at komme *bag om* en diskurs for at afdække en handlings eller en teksts *sande*, underliggende betydninger. I analysen af afhandlingens centrale case, Juletræssagen fra Egedalsvænge, betyder det for eksempel, at opgaven ikke bliver at finde frem til, hvem der har

[5] Om Saussure (1857-1913) og den strukturalistiske sprogvidenskabelige tradition, se fx Sanders (2004).

ret i deres fortolkning af sagen. Derimod drejer diskursanalyse sig om at analysere, hvordan politiske og sociale aktører konstruerer betydninger inden for bestemte sociale strukturer (Howarth 2005: 183). Formålet med analysen af Juletræssagen bliver derved at identificere de diskurser og hegemoniske kampe, der er på spil, for at belyse og genfortolke de forskellige betydningskonstruktioner inden for dette givne domæne (jf. også Howarth 2005: 184).

3.2 Den Kritiske Diskursanalyse og 'the Discourse-Historical Approach'

Inden for KDA skelner man mellem diskursiv praksis og anden social praksis. Pointen hos diskursteoretikere som blandt andre Fairclough er, at diskursbegrebet reserveres til rent sproglige ytringer, og det centrale formål med KDA bliver derfor at kortlægge forbindelserne mellem sprogbrug og social praksis (Fairclough 1992: 4). Den underliggende præmis er, at diskursiv praksis både afspejler og aktivt bidrager til social og kulturel forandring (Fairclough 1992: 4). KDA og begrebshistorien deler således en fundamental tilgang til diskurs og samfund/begreb og samfund, i kraft af deres analytiske skelnen mellem diskursiv praksis og anden social praksis. Som beskrevet oven for i kapitel 2.1.1 om kontekst, så handler diskursers relation til samfundet om, at diskurser snarere bearbejder samfundet end afspejler det. "Samtidig må dette 'samfund' betragtes som allerede 'tekstualiseret', i og med de sociale processer foregår i et betydningsunivers" (Ifversen 2000: 167). Konteksten er altså i sig selv tekstualiseret, idet fremstillingen af den altid går via tekster (Ifversen 2000: 167). Da jeg ønsker at sætte et særligt fokus på det dialektiske samspil mellem begreb og kontekst, det vil sige hvordan begrebet parallelsamfund konstitueres i en særlig kontekst, for eksempel i folketingsdebatter, og vice versa, opretholder jeg et analytisk skel mellem begreb og kontekst. Det er dog en svaghed ved KDA, sådan som for eksempel Wodak og Weiss (2003) præsenterer den, at man kun kan nærme sig diskurs/samfunds-dialektikken ved analytisk at oprette et skel mellem dem. Derved får de selv svært ved at forklare, hvordan det dialektiske samspil mellem mikrokontekst og makrokontekst, som refereret til i kapitel 2.1.1, fungerer teoretisk. De forsøger ved at henvise til, at ingen alligevel kan krydse dette skel: "CDA representatives is to highlight gaps between theory and empirical research, between discourse and context – gaps which will in any case be unbridgeable" (Weiss & Wodak 2003: 22). Skellet kan i hvert fald ikke krydses uden at inddrage anden teori, hvilket er deres pointe. Så i den faktiske empiriske analyse overkommer de skellet ved at integrere den tilgængelige viden om den

specifikke undersøgelsesgenstand med den sociale og politiske kontekst, som de diskursive begivenheder er indlejret i (Weiss & Wodak 2003: 22), (dette ekspliciteres yderligere nedenfor). I Chouliaraki og Fairclough (1999) skelner for eksempel Fairclough da heller ikke længere i lige så høj grad mellem diskursiv praksis og social praksis, men tenderer mere imod at opfatte diskurs som omfattende hele det sociale felt, på samme måde som for eksempel Laclau og Mouffe (Laclau og Mouffe præsenteres i næste afsnit).

Wodak og Weiss tilbyder en metode til at mediere mellem diskursiv praksis og social praksis benævnt den Diskurshistoriske tilgang *(the Discourse-Historical Approach)*, eller blot DHA. DHA blev udviklet af Ruth Wodak og hendes medarbejdere i begyndelsen af 1990'erne, og da KDA i sit udgangspunkt er en tværfaglig disciplin, lå det ikke fjernt fra dets grundlæggende principper at inddrage for eksempel historieforskning i empiriske analyser (Krzyżanowski 2013: 201; Wodak 1996: 17; Weiss & Wodak 2003: 21). DHA er således en teoretisk retning, der kombinerer historieforskning og diskursanalyse, idet historieforskningen kan tilføre KDA en mere dybdegående kontekstuel viden, som diskursanalysen mangler (Krzyżanowski 2013: 202). Diskursanalysen får derved udvidet sit undersøgelsesområde, der (noget forenklet sagt) ellers stiller sig tilfreds med at be- eller afkræfte allerede eksisterende historiske hypoteser (Guilhaumou 1990: 138; Krzyżanowski 2013: 202).

I begyndelsen omfattede DHA således KDA og traditionel historieforskning, men i løbet af det 00'erne blev begrebshistorie, som en disciplin under historieforskning, i stigende grad også inddraget i DHA (Krzyżanowski 2013: 202). Begrebshistoriens styrke er netop, at den trækker på dybdegående viden om og analyse af den sociale og politiske kontekst, hvori begreber opstår og transformeres (Krzyżanowski 2013: 205). Da DHA opfatter diskurser som overvejende historiske og afhængig af deres kontekst, er dette endnu et punkt, hvor diskursanalysen og begrebshistorien komplementerer hinanden (Krzyżanowski 2013: 205). Som Wodak skriver:

> "Discourse is historical: Discourse is not produced and cannot be understood without taking the context into consideration. (…) Discourses are always connected to other discourses which were produced earlier, as well as to those which are produced synchronically or subsequently" (Wodak 1996: 19).

Inden for både begrebshistorie og DHA opfattes sproget (og diskurs) derfor som konstituerende for den sociale og politiske virkelighed, og er i sig selv afhængige af den kontekst, hvori de konstrueres (Krzyżanowski 2013: 205). Formålet med den metodiske konbination er derfor også at gentænke vores tilgang til kontekst, som "complex, multifaceted and multilayered constructs both in terms of its physical setting and as intersubjective construction of context" (Krzyżanowski 2014) (jf. også kapitel 2.1.1).

Fordelen ved at inddrage DHA i analysen af det dialektiske samspil mellem begrebet parallelsamfund og den kontekst, som det produceres i og reproducerer, er netop, at det historiske perspektiv står stærkt i DHA. DHA transcenderer derved den rene lingvistiske analyse ved at være tværfaglig, og inkluderer historiske, politiske og sociologiske dimensioner i sin analyse og fortolkning af en specifik diskursiv begivenhed (Weiss & Wodak 2003: 22). Hvordan dette kan foregå i praksis vil jeg illustrere i Del IV og Del V, når jeg rekonstruerer de kontekster, som begrebet parallelsamfund konstrueres i og af, og som det virker tilbage på.

Et andet centralt begreb fra KDA, som også inddrages i analysen af begrebet parallelsamfund, er Faircloughs begreb om *diskursordner*. Dette begreb anvendes i Del V (case 3) til at sætte rammen om en af afhandlingens centrale kommunikative begivenheder; Juletræssagen. Inden for KDA anskues social og kulturel forandring som et resultat af hegemoniske kampe mellem og i diskursordner. Forandringerne manifesterer sig netop diskursivt ved nye og andre grænsedragninger mellem og inden for diskursordnerne. En diskursorden kan være en social institution, som for eksempel hjemmet, skolen eller et sygehus, eller det kan være et socialt domæne, som for eksempel en politisk debat, som vi vil se det i denne afhandlings empiri (Fairclough 1995: 54). En diskursorden udgøres af alle de diskurser og diskursive praksisser, kaldet *diskurstyper*, der finder sted i den. En diskursorden betegner altså "et afgrænset antal diskurser, der kæmper i samme terræn" (Jørgensen & Phillips 1999: 38). Det vil sige, at både inden for den enkelte diskursorden, og mellem forskellige diskursordner, foregår der kampe om hegemoni. Som Fairclough formulerer det:

> "Social and cultural changes may very often manifest themselves discursively through a redrawing of boundaries within and between orders of discourse. (…) These boundaries are also sometimes a focus of social struggle and conflict. Indeed, orders of discourse can be seen as one domain of potential cultural hegemony, with

> dominant groups struggling to assert and maintain particular structuring within and between them." (Fairclough 1995: 56).

3.3 Ernesto Laclau og Chantal Mouffe

Laclau og Mouffe adskiller sig grundlæggende fra både begrebshistorie og KDA gennem deres dekonstruktion af skellet mellem diskursive og ikke-diskursive praksisser, hvilket vil sige, at de opfatter alle objekter som diskursobjekter (Laclau & Mouffe 2001: 107). Dette skal ikke forstås sådan, at de ikke mener, at der ikke eksisterer en 'virkelighed' uden for diskursen, sådan som de ofte er blevet kritiseret for (Possing 2011: 25; Howarth 2005: 151). Men de benægter, at objekter skulle have en ekstra-diskursiv betydning. Det er *betydningen*, der spiller en central rolle i deres tilgang (Howarth 2005: 151). Det vil sige, at objekter ikke kan have en betydning, der er uafhængig af de diskurser, som de er konstitueret som objekter i (Howarth 2005: 161). Som de formulerer det:

> "Det faktum, at ethvert objekt er konstitueret som et diskursivt objekt, har *intet at gøre* med, hvorvidt der er en verden uden for tanken, eller med realisme/idealisme-oppositionen. Et jordskælv eller en faldende mursten er hændelser, der givetvis eksisterer i betydningen af, at det finder sted her og nu, uafhængigt af min vilje. Men hvorvidt deres specificitet som objekter konstrueres i form af 'udtryk for Guds vilje' eller i form af 'naturfænomener' afhænger af struktureringen af et diskursivt felt." (Laclau & Mouffe 2002: 56).

Det betyder, at det er struktureringen af de diskursive felter, der giver objektet – jordskælvet eller den faldende mursten – betydning. Murstenen betyder ikke noget i selv, før vi har sat den ind i en bestemt diskurs. Dermed ikke sagt, at alt kan reduceres til sprog. Hændelser findes, men vores adgang til dem er altid formidlet af diskurser, som vi selv betydningsudfylder. På denne måde bliver diskurs til en social praksis, og Laclau og Mouffes diskursteori bliver dermed et forsøg på at forbinde sproget med den materielle virkelighed. Med andre ord, hændelserne eksisterer i den virkelige verden, også uden for tanken, men vi kan først forholde os til dem, når deres betydning konstitueres sprogligt (Laclau & Mouffe 2002: 20). Herved kommer Laclau og Mouffe uden om den diskurs/kontekst-problematik, som KDA og

begrebshistorien har svært ved at redegøre fyldestgørende for. Det betyder dog også, som også KDA og begrebshistorien ville være enige i, at for eksempel begreber ikke kan defineres absolut, men kun i kraft af deres diskursive rolle i en bestemt historisk og social kontekst (jf. Laclau 1996; Peters 2014b: 132).

Laclau og Mouffe foretog ikke selv egentlige empiriske analyser. Deres ærinde var at udvikle en generel politisk samfundsteori, men deres teori indeholder alligevel en række brugbare redskaber til netop empirisk analyse (jf. fx Thomsen 1996: 175). Disse redskaber er særdeles velegnede, når vi vil analysere, hvordan hændelser og begreber konstitueres sprogligt, og derfor inddrages Laclau og Mouffe i denne afhandling. På trods af de teoretiske uoverensstemmelser mellem begrebshistorie og Laclau og Mouffes diskursteori, er mange af deres begreber alligevel oversætbare med begrebshistoriens. Det gælder for det første 'momentet', der er et *tegn* (for eksempel et ord eller et begreb), som kan forstås på forskellige måder, afhængig af de betydninger, som det tillægges. Det vil sige, at det er flertydigt. Begrebshistoriens anvendelse af 'begreb' kan siges at udgøre et moment i diskursteori. En 'diskurs' kan defineres som en artikulatorisk praksis, hvis dele, altså momenterne, står i et relativt stabilt forhold til hinanden (Laclau & Mouffe 2002: 24). Da momenterne er flertydige, er diskursen et forsøg på at reducere deres flertydighed og gøre dem entydige (Hansen 2005: 180), eller med begrebshistoriske termer, når et begreb udkrystalliseres i et ord. Sagt på en anden måde, så er en diskurs en fastlæggelse af betydning inden for et bestemt domæne eller et bestemt felt. Når man for eksempel taler om parallelsamfund, kan det betyde forskellige ting, afhængig af inden for hvilken diskurs det aktiveres. I den dystopiske diskurs er tegnet parallelsamfunds flertydighed for eksempel blevet reduceret, så det nu kun har én betydning, og diskursen er dermed (for en stund) lukket.

De betydninger, som udelukkes i en bestemt diskurs, kaldes 'det diskursive felt', *(field of discursivity)* (Laclau & Mouffe 2002: 24). Disse overskydende betydninger danner grundlaget for, at de kan anvendes i konkurrerende diskurser. Herved opstår der kampe om hegemoni, altså om hvem der 'vinder' diskursen – betydningsfastlæggelsen – og bliver den dominerende. De begreber, der indgår i hegemoniske kampe, er dem, Koselleck betegner som 'kampbegreber'. Ifølge Ifversen (2003: 66), er Kosellecks brug af kampbegrebet det mindst udviklede aspekt i begrebshistorie, set fra et metodologisk synspunkt. Så her giver det igen god mening at supplere begrebshistorien med diskursanalyse. Når der således er skabt

entydighed, det vil sige, når et moment forstås eller anvendes på én måde, kan man tale om, at diskursen er lukket, og at der er opnået hegemoni (Laclau & Mouffe 2001: 112).

En anden af diskursteoriens centrale termer er 'nodalpunktet' (*nodal point*). Et nodalpunkt er et såkaldt privilegeret tegn, som de andre tegn i diskursen ordnes omkring og får deres betydning i forhold til. Det vil sige, at en diskurs etableres ved, at betydning udkrystalliseres omkring disse nodalpunkter (Laclau & Mouffe 2001: 112; 2002: 24). I afhandlingens Del V (case nr. 3) identificeres fire diskurser, der er på spil i Juletræssagen, og som hver kæmper om at indholdsudfylde momentet 'juletræ' på en særlig måde. I den ene af diskurserne, den jeg har valgt at benævne som *den kristne diskurs*, udpeger jeg *kristendom* som et nodalpunkt. Det vil sige, at juletræet får sin bestemte betydning gennem den måde, som det relateres til 'kristendom' på, samt også fra den måde, som det ækvivaleres med de andre momenter i diskursen på, såsom 'tolerance' og 'danskhed'. Juletræet får således et kristent indhold og bliver et symbol på kristendom. Et nodalpunkt kaldes også for en 'tom betegner' (*empty signifyer*), eller somme tider 'flydende betegner'. Det betyder ikke, at tegnet er tomt i den forstand, at det slet ikke har noget indhold, men det får først sin detaljerede betydning, når det sættes ind i en bestemt diskurs. Det vil sige, at dets betydning ikke er givet på forhånd (Hansen 2005: 181). Kosellecks grundbegreber, som for eksempel 'folk', 'demokrati' eller 'kultur', kan siges at være sådanne tomme eller flydende betegnere, idet begreberne netop ikke har en fikseret relation til det sagsforhold, som de henviser til (Andersen 1999: 71). Eller med diskursanalytiske termer, er betegneren ikke fikseret over det betegnede.

Dette leder frem til ækvivalenskæden (*chain of equivalence*). Når man skal analysere en tekst, som for eksempel et debatindlæg om Juletræssagen, kan man begynde med at lokalisere tekstens forskellige momenter, som for eksempel nodalpunkterne. Dernæst ser man på, hvordan disse er organiseret diskursivt. Det gør man ved at undersøge, hvordan momenterne er knyttet sammen med andre tegn. Momenternes betydning bliver først klarlagt, når man gennem en ækvivalenskæde kan se, hvordan de er sat i forbindelse med andre tegn, der indholdsudfylder dem. I Laclau og Mouffes sprogbrug ligger der desuden en dobbelt konstruktion af ækvivalens og *differens*, det vil sige, at en ækvivalering af nogle diskursive elementer samtidig er afhængig af eksklusionen af andre (Frello 2003: 32). Man kan således studere betydningsfastlæggelsen, af for eksempel et nodalpunkt, ved at se på hvilke betydninger, der samtidig udelukkes. Hvis vi tager eksemplet fra før med den kristne

diskurs, så vil vi i teksteksemplerne i case 3 se, hvorledes aflysningen af juletræet i en kristen diskurs ækvivaleres med blandt andet islam, sharia og fundamentalisme. Afvisningen af juletræet bliver dermed artikuleret som en særlig muslimsk form for anti-kristendom og anti–danskhed. Juletræet er dermed ikke længere blot et træ, der for eksempel konnoterer familie og tradition, og som tages ind i stuen og pyntes til jul. Nu indgår det som moment i en specifik kæde af ækvivalens og differens, som artikulerer forskellen mellem 'det kristne'/'danske' og 'det muslimske'. Når juletræet fravælges bliver det dermed ikke et udtryk for, at det for eksempel er familiehyggen, der er fravalgt, eller at man ønsker at fejre jul under palmerne på Bahamas, derimod er juletræet blevet reartikuleret i en diskurs om kristendom og danskhed versus 'det muslimske'. Med begrebshistoriske termer ser vi altså her en forskydning i begrebsparret traditionelt dansk/utraditionelt (fx jul under palmerne), forskudt til traditionelt dansk/islam. Som i begrebshistorien indebærer ækvivalens/differens også, at 'den anden' "på én gang [er] konstituerende for identiteten og samtidig en trussel mod denne" (Frello 2003: 34). Det særlige ved ækvivalensbegrebet, og som gør det mere nuanceret end Kosellecks begreb/modbegreb er, at det afhænger af diskurs, og således bliver det tydeligere hvornår og hvorfor, der sker disse forskydninger. I case nr. 3 opstilles ækvivalenskæder for de diskurser, som identificeres, hvori også indgår kæder af differens.

Dette leder til et andet af diskursteoriens centrale begreber, 'antagonisme'-begrebet. Det kan forstås som 'konflikt', og opstår når en diskurs prøver at indholdsudfylde et tegn på en anden måde, end en anden diskurs gør. To identiteter kan godt udelukke hinanden i én bestemt diskurs, som for eksempel dansker/muslim i en nationalkonservativ diskurs, men ikke gøre det i en anden, som for eksempel en liberal diskurs. Antagonismen opstår, når den liberale diskurs prøver at indholdsudfylde, for eksempel kategorien muslim, på en anden måde end den nationalkonservative diskurs.

Det sidste af diskursteoriens centrale begreber, der bliver gennemgået her, er 'hegemoni'-begrebet. Enhver diskurs skabes og genskabes kontinuerligt i kontakten med andre diskurser, og dermed opstår der konflikt og kampe om hegemoni (Laclau & Mouffe 2002: 18). Laclau og Mouffe betoner, ligesom Koselleck, den proces, hvor en flerhed af betydninger reduceres eller lukkes fast i én betydning, eller i én diskurs, der får den til at fremstå som objektiv og transparent (neutral). Når diskursen, eller begrebet, således fremstår transparent, så er de overskydende betydninger blevet fortrængt fra diskursen, og derved skjules dens kontingente karakter. Det er netop den kontingente karakter og fortrængningen

af andre betydninger, der tydeliggøres via begrebshistoriens fokus på begrebspar (begreb/modbegreb), og diskursanalysens fokus på antagonismer (jf. Laclau & Mouffe 2001: 134ff; Laclau 1993; Peters 2014b: 132).

3.4 Diskursanalyse i historieforskningen: den transformative begivenhed

Det er som nævnt ikke kun diskursanalysen, der har fundet det gavnligt at inddrage historieforskning i sine analyser. I dette afsnit ser jeg nærmere på, hvordan historieforskningen inde for de sidste 20-30 år har indset fordelen af at kombinere sine metoder med diskursanalyse. Det gør jeg dels for at fortsætte redegørelsen af, hvorfor det er relevant at inddrage diskursanalyse som supplement til en historisk disciplin som begrebshistorie, og dels for at introducere begrebet *begivenhed*, der vil blive anvendt til at udpege de centrale begivenheder, der har været med til at transformere begrebet parallelsamfund. Med hensyn til begivenheder, så er mit udgangspunkt er, at begivenheder *virker*, at de *gør noget*, og at diskursanalysen sammen med den historisk diakrone analyse af begrebet parallelsamfund kan vise, hvilke begivenheder, der har været centrale i dets udvikling.

Historieforskningen begyndte allerede i 1980'erne at interessere sig for diskursanalyse. I begyndelsen først og fremmest inspireret af Althusser og dernæst Foucault (Ifversen 2008: 246-247). Traditionelt har historikere søgt information i skriftlige kilder, hvor teksten blot var et middel til at nå referenten (Guilhaumou 1990: 37). I mødet med diskursanalysen fik historikeren rettet sit blik mod ordenes mening inden for en given tekstenhed. Historikeren Jacques Guilhaumou har kaldt denne metodiske kombination for *L'analyse de discours du cöté de l'histoire*, eller kort sagt *Diskurshistorie* (Ifversen 2008: 245; Guilhaumou 1990: 139). Guilhaumou illustrerer fordelen ved denne metodiske kombination med et eksempel fra den franske revolution, hvor den traditionelle historieforskning for eksempel har regnet tidspunktet for starten på det såkaldte *terrorregime* til den 5. september 1793. Dette var datoen, hvor konventet gav efter for sans-culotternes krav om strengere håndhævelse af lovene. Terror, gennem frygten for henrettelse, blev herefter anvendt som et vigtigt politisk virkemiddel (Guilhaumou 1990: 142).[6] Ved hjælp af diskursanalyse mener Guilhaumou (1990: 142) dog at kunne vise, at ideen om terror opstod tidligere, og viste sig

[6] Om terrorregimet under den franske revolution, se fx Hvidt (2007: 120-123) og Hunt (1984: xiv, 46-48).

særligt i én begivenhed, nemlig mordet på Marat den 13. juli 1793. Med udsagn som "Marat er død!" og "Marat er offer for aristokratiet!" knyttedes begivenheden, mordet, sammen med komplotidéen, hvorefter Marat og hans død iscenesattes for folket (jf. for eksempel det kendte maleri af David *La Mort de Marat*). Fjendens terror blev herved synlig for folket, og der opstod et nyt udsagn, der tildelte begivenheden en ny betydning: "Marat er ikke død", der negerede det tidligere udsagn "Marat er død". "Terroren (…) får et positivt indhold i den bølge af sympati, ja faktisk entusiasme, som fremkalder parisernes sammenstimlen om Marats krop" (Guilhaumou 1990: 142). I begyndelsen blev terroren således udtrykt i revolutionens hverdag, og var derved styrende for (eller i hvert fald medvirkende til), at den sidenhen kunne institutionaliseres (Guilhaumou 1990: 143). Det vil sige, at diskursanalysen her – modsat den traditionelle historieforskning – har interesseret sig for "de konstitutive momenter i *begivenheden* i det øjeblik, den finder sted", her mordet på Marat (Guilhaumou 1990: 142, min fremhævning). Herved har diskursanalysen kunnet bestemme konsekvenserne af et af de vigtigste grundbegreber i den franske revolution, terroren *(la Terreur)*, uden at negligere den diskursive praksis, som det forekom i (Guilhaumou 1990: 143).

Her er det nødvendigt for en stund at rette blikket mod begrebet begivenhed, da jeg som nævnt anvender det som et væsentlig analyseredskab i identifikationen af de begivenheder, der har været transformative i begrebet parallelsamfunds udvikling. For Koselleck indeholder begrebet begivenhed en dobbelthed, der også afspejles i hans historieopfattelse. Historien skabes i et spændingsfelt mellem erfaringsrum og forventningshorisont, og dermed er historien grundlæggende tidslig (Ifversen 2007: 86). Denne struktur er også på spil i begivenheden, et begreb der inden for historievidenskaben traditionelt anses for dels at være et resultat af en lang række forudsætninger, og dels karakteriserer noget nyt, som disse forudsætninger har ledt op til, ellers ville det ikke være en begivenhed (Ifversen 2007: 86).

For at operationalisere begrebet begivenhed inddrager jeg litteraturteori, hvor begivenheden blandt andet betegnes som "et vendepunkt i historien" (Thura 2010: 101). Inden for tekstanalyse hedder det således, at "[b]egivenheden ændrer den eksisterende orden, og indfører en ny" (Thura 2010: 101). Det har jeg valgt at betegne *den transformative begivenhed*.

I udlægningen af en fortælling eller af en historisk periode er der rækker af begivenheder, men hvis ikke disse tillægges en særlig betydning eller forårsager en form for

ændring, et "vendepunkt", er de ikke begivenheder i analytiske forstand. Det afgørende er således, at der med begivenheden sker noget nyt, og det er analytikerens opgave, at identificere hvilke begivenheder, der er afgørende for den transformation, der sker i fortællingen, eller som i vores tilfælde, med begrebet. Som når Guilhaumou flytter begivenhed*en*, der indstiftede terror som politisk virkemiddel frem, fra konventets møde den 5. september 1793, til mordet på Marat den 13. juli samme år. Her viser han os, at det er en *anden* begivenhed, end den historikerne traditionelt har hævdet, der er den afgørende begivenhed, der introducerer begrebet terror. Guilhaumous pointe er, at man har negligeret den diskursive praksis, og han viser, at mordet på Marat, er *den* begivenhed, der blev vendepunktet, og som satte en ny kontekst, der muliggjorde institutionaliseringen af terroren. Ifølge Guilhaumou har historieforskningen således overset de begivenheder, hvor begrebet terror fik tilskrevet en ny diskursiv betydning.

Selvom litteraturteoriens udgangspunkt er et andet end mit, kan teorien om begivenheden med fordel anvendes i kontekst af denne afhandling, og vil blive anvendt fra og med Del II. Her vil jeg se på, hvilke begivenheder – med deres dobbelte indhold af forudsætninger og forventninger, som Koselleck definerer dem – der har været transformative for begrebet parallelsamfund og/eller været med til at indskrive det i en ny kontekst.[7] I forbindelse med caseanalyserne i Del V undersøger jeg desuden, hvordan én begivenhed fremfor en anden, lignende begivenhed, er blevet konstitueret som en transformativ begivenhed. Det drejer sig om den såkaldte Vollsmosesag (case 2), der blev gjort til en sag om parallelsamfund og dårlig integration, hvorimod en lignende sag fire måneder tidligere, blev italesat som udtryk for bandekriminalitet. Forskellen var de involverede parter i de to sager, henholdsvis etniske minoriteter fra boligområdet Vollsmose og rockere fra Bandidos. Case 2 viser, hvordan nyhedsdækning af de to sager konstruerede dem forskelligt. Beboerne fra Vollsmose og deres handling (angrebet på skadestuen på Odense Universitetshospital) blev et resultat af deres etnicitet og parallelsamfund, og sagen

[7] Det er ikke kun inden for historievidenskaben og tekstanalyse, at begivenheden tillægges betydning. Også Steven Vertovec har vist, hvordan begivenheden – det han kalder "impact of an event" – kan anvendes som et antropologisk redskab til at studere socio-kulturelle strukturer. Vertovec har vist, hvordan effekten af en 'krise' som en begivenhed *(event)* kan bruges til at afsløre signifikante socio-kulturelle strukturer i og med den strøm af kommunikation og handlinger, som den sætter i gang (Vertovec 2003: 323-324). Dorthe Høvids Possing har i sin analyse af muslimske kvinders brug af internettet også vist, hvordan særlige begivenheder, som for eksempel karikaturkrisen, bliver brugt til at forbinde sig til eller løsrive sig fra særlige steder, som for eksempel København eller Danmark (Possing 2011: 101).

blev en begivenhed, der trak mange overskrifter og set som et udtryk for manglende integration og en trussel mod sammenhængskraften. Rockerne derimod (der stormede ind på børneafdelingen på Hvidovre Hospital) skabte ingen debat, og blev ikke italesat som udgørende hverken parallelsamfund eller en trussel mod sammenhængskraften. Vollsmosesagen blev derved en begivenhed, der styrkede en særlig diskurs om parallelsamfundet, som samfund, der består af etniske minoriteter, der lever afskåret fra majoritetssamfundet.

3.5 Kombinationen af begrebshistorie og diskursanalyse – og metodens placering i det bredere forskningsfelt

Den metodiske kombination af begrebshistorie og diskursanalyse er, som ovenstående redegørelser viser, ikke ny, om end den endnu ikke er særlig udbredt i en dansk sammenhæng. Når det gælder en sammentænkning af begrebshistorie og diskursanalyse i en dansk kontekst, er det særligt historikere, der har interesseret sig for blandt andet Diskurshistorie. I 1995 tog Center for Kulturforskning ved Århus Universitet initiativ til at skabe et internationalt netværk af forskere fra humanistiske og samfundsvidenskabelige discipliner, der skulle præsentere og diskutere metodiske og teoretiske aspekter af begrebs- og Diskurshistorie.[8] Dette initiativ udmøntede sig blandt andet i en konference og i bogen "Begreb & Historie" fra 1996 (Østergård & Ifversen 1996). Siden er det særligt Ifversen, der har interesseret sig for at sammentænke begrebshistorie og diskursanalyse (se også Ifversen 2000, 2008, 2012). Inden for andre forskningsdiscipliner har politologen Niels Åkerstrøm Andersen redegjort for, hvordan Koselleck kan anvendes og forstås som en diskursanalysestrateg på linje med Foucault og Laclau (Andersen 1999; jf. også Krzyżanowski 2013: 205). Senest har idéhistorikeren Rikke Peters (2014b) anvendt både begrebshistorie og Laclau og Mouffes diskursteori i sin undersøgelse af begrebet sammenhængskraft.

Det vil sige, at der er retninger inden for europæisk historieforskning, samfundsforskning og idéhistorie, der argumenterer for at sammentænke begrebshistorie dels med 1) Althussers og Foucaults diskursteorier (Ifversen og Guilhaumou), 2) dels med diskursteori, sådan som den især har udviklet sig fra Laclau og Mouffe (Peters) og 3) dels med Kritisk Diskursanalyse (Wodak og Krzyżanowski). Der findes således ikke én måde, at

[8] Center for Kulturforskning, AU, lukkede i 2006 og netværket er ophørt (Ifversen 2015).

kombinere begrebshistorie og diskursanalyse på, og nærværende afhandling placerer sig derfor i rækken af forskere, der har givet *deres* bud på, hvordan en sådan metodisk kombination kan se ud i praksis. Peters giver i sin analyse af begrebet sammenhængskraft for eksempel en kort redegørelse for henholdsvis begrebshistorien hos Koselleck og diskursteori hos Laclau og Mouffe, og uddyber, hvor teorierne konvergerer. Men hun anvender metoderne hver for sig og primært som teoretisk fundament for en idéhistorisk undersøgelse og gennemgang af begrebet sammenhængskraft.

I denne afhandling tænker jeg teorierne sammen, og vil i det følgende eksplicitere nærmere, hvad jeg mener, at netop *kombinationen* af begrebshistorie og diskursanalyse kan tilføre analysen af begrebet parallelsamfund. Til forskel fra Diskurshistorie og den Diskurshistoriske tilgang (DHA), der vægter de diskursive og de historiske aspekter samt samspillet mellem diskurs og kontekst, ønsker jeg med inddragelsen af begrebshistorie *også* at understrege (og i forhold til DHA at understrege yderligere), at genstanden for min forskning er et begreb, med den vægt på begrebers rolle i historiske og samfundsmæssige forandringsprocesser, som Koselleck påpeger. Ved at anvende en metodisk kombination som denne kan jeg således trække på det bedste fra to verdner: den begrebshistoriske metodes fokus på det synkrone og diakrone studie af begreber, samt det dialektiske forhold mellem begreb og kontekst, og diskursanalysens fokus på den diskursive praksis, diskursive kampe og tekstanalyse. Diskursanalyse og begrebshistorie åbner derved dels op for muligheden for at indfange tekstens refleksivitet, det vil sige, den måde, hvorpå diskurssituationen begrebsliggøres i selve teksterne (forholdet mellem begreb og kontekst). Dels vil denne metodiske kombination, som Peters også påpeger, "åbne blikket for begrebets flydende karakter, som forskellige kulturelle og politiske diskurser kæmper om at erobre og gøre entydigt og ikke mindst spille ud som modbegreb til andre positioner" (Peters 2014b: 133).

I hovedcasen, Juletræssagen fra Egedalsvænge, inddrages derudover Laclau og Mouffe, fordi deres ækvivalenskædesystem og hegemonibegreb er særdeles velegnet til at analysere aktuelle begreber som *politiske* begreber, med andre ord, som begreber, der diskuteres og kæmpes om (jf. også Peters 2014b: 133). Afhandlingens teoretiske 'greb' adskiller sig derved fra blandt andre Ifversen og Kzryzanowski ved også at inddrage Laclau og Mouffe og ikke (kun) trække på Foucault eller KDA/DHA. Afhandlingen adskiller sig dog også fra for eksempel Peters, ved gennem fokusset på DHA *også* at vægte begreb/kontekst-dialektikken, som Laclau og Mouffe ikke opererer med.

En væsentlig udfordring ved diskursanalyse generelt er, at metoden ikke kan anvendes til at sige noget om effekterne af en given diskurs. Et problem som blandt andre Fairclough adresserer. Dette er også et problem for begrebshistorien, hvorfor Koselleck netop anbefaler, at man supplerer med anden teori. Diskursanalyse kan heller ikke bruges til at sige noget om, hvilket motiv, der ligger bag en given diskurs eller om aktørerne i 'virkeligheden' mener noget andet, end det de siger. Det ligger i selve det socialkonstruktivistiske udgangspunkt, at man ikke kan nå 'virkeligheden' (Jørgensen & Phillips 1999: 13). Men det er heller ikke formålet med hverken diskursanalyse eller denne afhandling, derimod er formålet at studere diskurserne i sig selv, og hvordan et begreb som parallelsamfund konstrueres i disse diskurser. Begrebshistorie og diskursanalyse kan heller ikke bruges til at afgøre, hvorvidt parallelsamfund eksisterer som empirisk fænomen. Selvom en af afhandlingens konklusioner er, at begrebet parallelsamfund fungerer som modbegreb til begrebet sammenhængskraft, så siger det ikke noget om, hvorvidt der eksisterer individer eller grupper, i for eksempel socialt udsatte boligområder, der har vendt majoritetssamfundet ryggen og praktiserer 'egne normer og værdier'. Historien har vist, at der helt bestemt findes mennesker, der afskærer sig selv fra deltagelse i samfundslivet, vælger at modarbejde det eller helt direkte forsøger at undergrave det. Om disse mennesker kan/bør defineres som at leve i parallelsamfund, om det er et begreb, der er reserveret en befolkningsgruppe med en særlig etnisk/kulturel profil, og om hvordan parallelsamfund kan eller bør defineres, er op til andre empiriske studier at afgøre.

Som redegjort for oven for, er det en teoretisk udfordring at kombinere Laclau og Mouffe og KDA, da deres teoriuniverser ontologisk adskiller sig fra hinanden. Er man dog bevidst om disse grundlæggende forskelle, kan begge teoriretninger alligevel med fordel inddrages som analyseredskaber i en specifik undersøgelse, uden at man dog behøver at abonnere på hele teorisystemet (Jørgensen & Phillips 1999: 12). Diskursanalyse kan selvfølgelig ikke indsættes i en hvilken som helst teoretisk ramme, da udgangspunktet er, at man accepterer den grundlæggende socialkonstruktivistiske præmis. Kombinationen af flere forskellige socialkonstruktivistiske perspektiver, også uden for diskursanalyse, indebærer, at analysen kan tilføres forskellige former for indsigt, og dermed tilsammen give en bredere viden om, og en dybere forståelse af, det emne man undersøger (jf. også Jørgensen & Phillips 1999: 12-13).

Det tilbageblivende spørgsmål er nu, hvorvidt den anvendte metodologi vil være tilstrækkelig til at nå målet om en dækkende analyse af begrebet parallelsamfunds diskursive konstruktioner. Jeg vil i løbet af afhandlingen vise, at det er den, da den begrebshistoriske analyse vil afdække begrebets historie og dets kontekstuelle påvirkninger, og diskursanalysen dets diskursive konstruktioner og kampe om hegemoni. Som med eksemplet med Marat længere oppe, kunne en ren historisk analyse af begrebet parallelsamfund for eksempel risikere at overse den diskursive betydning af de begivenheder, hvor begrebet forandres og begynder at indgå i nye diskursive sammenhænge og bliver tilskrevet en ny betydning. Der kunne selvfølgelig have været andre redskaber, der også – eller måske endda bedre – ville kunne have en belyst problemstillingen fyldestgørende, men på denne måde kan analysen afdække endnu flere sider af begrebet og konsekvenserne af dets faktiske brug, end hvis man blot havde anvendt én teoretisk tilgang.

Det videnskabelige formål med denne afhandling er således: (1) At foretage en begrebsafklaring af et i Danmark hidtil uafklaret begreb, der spiller en stor rolle i danske offentlige og politiske diskurser om indvandrere og efterkommeres integration og boligmæssige situation. (2) For derigennem at bidrage til en øget nuancering af både den teoretiske, politiske og offentlige debat om parallelsamfund i Danmark; en debat, der indtil nu har været fraværende i dansk forskning, i dansk politik og i den danske offentlighed. (3) Denne øgede nuancering skabes gennem en metodisk kombination af begrebshistorie og diskursanalyse, hvor der både trækkes på allerede etablerede forskningstraditioner, for at udnytte den eksisterende faglige ballast, *og* der bidrages med en videreudvikling af denne metode idet jeg tilbyder min måde at gøre det på i praksis. Herved søger afhandlingen at yde et videnskabeligt bidrag gennem at tilbyde ny viden om begrebet parallelsamfund, samt at validere den teoretiske kombination af begrebshistorie og diskursanalyse yderligere ved at vise, at metoden er velegnet til dybdegående empiriske analyser på baggrund af teorien. Herved fremkommer der nye analyser og nye indsigter.

3.6 Tværfaglighed som præmis

Som Kristjánsdóttir (2011: 124) påpeger, er det en diskursanalytikers lod at gå i velkendtes fodspor, samtidig med at man tilpasser sin empiri til et eget teoriapparat. Dette gøres konkret i denne afhandling ud fra en metode, hvor der er blevet "tænkt på tværs" (jf. Hvenegård-

Lassen 2002: 20); en metode, der har faldet mig naturlig som følge af min "universitetsopdragelse". De første år på universitet tilbragte jeg på Filosofi, inden jeg fandt et teoretisk og metodisk tilhørssted på mit tilvalgsfag, afd. for Minoritetsstudier på Københavns Universitet. Da Minoritetsstudier ikke kunne – og i skrivende stund ikke kan – læses som hovedfag, skiftede jeg siden studieretning til Religion, hvorfra jeg blev kandidat i Religionssociologi. Efter endt uddannelse blev jeg ansat som ekstern lektor på Minoritetsstudier, inden jeg kom tilbage til afd. for Filosofi som ph.d.-stipendiat (tilknyttet Center for Studier af Lighed og Multikulturalisme). Denne opremsning er ikke ment som en præsentation af mit CV, men for at illustrere den faglige ballast jeg bringer ind i mit ph.d.-projekt og for at uddybe min videnskabelige tilgang. Den tværfaglighed, som blev resultatet af mine studieår, har gjort det naturligt for mig, at også i denne afhandling tænke metodisk og teoretisk på tværs af fagretninger og kombinere teorier og metoder, som jeg finder mest effektivt kan belyse min empiri. Det har således ikke været fremmed for mig at inddrage en historisk disciplin som begrebshistorie, da denne, som redegjort for i det foregående, er en oplagt metode til at analysere et begreb på. Det samme gælder kombinationen af begrebshistorie og diskursanalyse. Når jeg for eksemepl forstår 'kontekst' som mere end blot en rumlig eller tidslig ramme om en kommunikativ begivenhed, men som et komplekst forhold mellem de to, der kræver en dybdegående teoretisk forklaring, så er, med Weiss og Wodaks ord, en tværfaglige tilgang nærmest en logisk konsekvens af dette (Weiss & Wodak 2003: 21). Tværfagligheden sikrer netop en åbenhed over for nye tilgange, men det betyder også, at man ikke har en specifik fagtradition at læne sig op ad. Det kan både være en fordel og en ulempe. Som Hvenegård-Lassen påpeger i sin ph.d.-afhandling, så er:

> "friheden fra en kanon ensbetydende med friheden til at tænke på tværs, med alt hvad det indebærer af skæve og nye måder at tænke gamle problemstillinger på. På den anden side er det umuligt at bore i den kanon, som er etableret inden for alle de forskellige felter, der berøres – og derved går mulige indsigter tabt." (Hvenegård-Lassen 2002: 20).

Det er en mulig svaghed ved denne afhandling, at den netop risikerer at tabe nogle indsigter, når den ikke læner sig op ad, skrives ind i eller op imod, en kanoniseret videnskabelig tradition. Og det er givet, at andre teoretiske og metodiske tilgange ville have kunnet kaste et

andet og værdifuldt lys over materialet. Til gengæld mener jeg, at tværfaglighedens force er, at den sikrer en åbenhed over for nye tilgange, så jeg ved at kombinere forskellige faglige discipliner får formidlet nye og andre indsigter, som vil vise sig (mindst) lige så væsentlige.

Kapitel 4 Casen som forskningsmetode

I første del af undersøgelsen af begrebet parallelsamfund i dansk diskurs, bliver begrebet behandlet kvantitativt. Det vil sige, at fokus i undersøgelsen er på begrebets repræsentation og hyppighed i danske medier i perioden 1990-2013. Formålet er at opgøre, hvor ofte og i hvilke diskursive sammenhænge begrebet har optrådt, for dernæst at undersøge om og hvordan, disse sammenhænge ændrer sig. Dernæst koncentrerer analysen sig om et kvalitativt studie af tre udvalgte cases, der skal være med til at belyse afhandlingens problemstilling yderligere. Undersøgelsen af begrebet parallelsamfund bygger derfor på både kvantitativ og kvalitativ forskning, der med fordel kan anvendes som supplement til hinanden (Flyvbjerg 1996: 147; jf. også Yin 2003: 15).

Afhandlingens tre udvalgte cases er: 1) Den politiske debat, der fulgte i kølvandet på S-SF-R regeringens forslag fra 2013 om at ændre på de eksisterende ghettokriterier, især med henblik på debatten om det såkaldte *etnicitetskriterium*,[9] 2) den såkaldte *Vollsmosesag* fra august 2012, og 3) den såkaldte *Juletræssag fra Egedalsvænge* fra november-december 2012. Den tredje og sidste case, Juletræssagen, er afhandlingens hovedcase, og den case, der behandles mest udførligt. Sigtet med at inddrage og analysere disse cases er dels at belyse, hvorledes begrebet parallelsamfund konkret konstrueres i den dominerende diskurs, og dels hvorledes begrebet i denne diskurs bliver kædet sammen med forestillinger om indvandreres boligmæssige segregering, ghettoisering og samfundets generelle sammenhængskraft. Formålet med den kvalitative analyse er derfor også at undersøge betydningen af et givent fænomen; begrebet parallelsamfund (Neergaard 2010: 6).

De tre cases er derfor udvalgt efter en såkaldt *informationsorienteret udvælgelse* (Flyvbjerg 1996: 150). Det vil sige, at udvælgelserne et sket på baggrund af "forventninger om informationsindhold, baseret på allerede eksisterende data" (Flyvbjerg 1996: 150). Det data, der fremkommer ved den kvantitative del af undersøgelsen, søgninger i Infomedias

[9] SF trådte ud af regeringen den 30. januar 2014.

artikeldatabase,[10] samt den efterfølgende synkrone analyse, viser nogle diskursive sammenhænge mellem forestillinger om parallelsamfund, segregering, ghettoisering, social sammenhængskraft og beboernes etniske sammensætning, som casestudierne efterfølgende giver mulighed for at udforske i dybden. På den måde bliver caseanalyserne også afhængige af det datamateriale, der fremkommer ved den kvantitative del af forskningen, så udvælgelsen af både den kvantitative del og den kvalitative del har betydning for de analyser man kan lave, og for de resultater man får. Styrken ved den kvalitative forskning – som et casestudie er – er derfor, at maksimere nytten af den information man har, samt at tilvejebringe ny information, der kan gå i dybden med problemstillingens kompleksitet samt afdække og udforske et fænomens alternative meninger og fortolkninger (Flyvbjerg 1996: 150; Neergaard 2010: 52, 20).

Den informationsorienterede udvælgelse er også det som Neergaard (2010: 7) kalder en *formålsbestemt udvælgelse*, det vil sige en udvælgelse, hvor casen er tæt forbundet med undersøgelsens formål. Det er derfor vigtigt, at der er overensstemmelse mellem problemstilling og den/de case(s), der skal belyse den (Neergaard 2010: 11). Afhandlingens tre udvalgte cases bruges netop til at belyse de centrale spørgsmål, der stilledes indledningsvist, det vil sige, hvordan parallelsamfund i den dominerende diskurs knyttes sammen med forståelser af etniske minoriteters boligmæssige segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft. Casene vil også illustrere, hvorledes parallelsamfundet som dystopi er gledet ind i sproget som en social realitet og som en selvfølgelighed, der tages for givet af stort set alle aktører i debatterne.

De tre cases er også udvalgt fordi de er såkaldte *extreme* eller *afvigende cases* (Flyvbjerg 1996: 152). Det vil sige cases, der er rige på information fordi de er usædvanlige eller specielle. I hver af de tre cases bliver emnerne ghettoisering, segregering, parallelsamfund og sammenhængskraft eksplicit debatteret, enten fordi de er sat på dagsorden i forbindelse med et lovforslag (som ved case nr. 1), eller fordi nogle dramatiske begivenheder har sat dem på sidsen (som ved case nr. 2 og 3). Både Vollsmosesagen og Juletræssagen blev for eksempel usædvanlige, fordi de for det første skabte en omfattende debat, og for det andet fordi vi her så minoritets-majoritetsforholdet udfolde sig, hvorigennem

[10] Infomedia er Danmarks største online mediearkiv og artikeldatabase, og det har samlet landets vigtigste medier fra 1990 og frem til i dag. Deres artikeldatabase opdateres døgnet rundt, og den dækker alle landsdækkende dagblade, alle regionale og lokale dagblade, lokale ugeaviser, fagblade og magasiner, webmedier og radio- og tv-udsendelser. I alt indeholder artikeldatabasen 2.251 kilder (Infomedia 2014).

der blev sat fokus på nogle grundlæggende samfundsproblematikker. Problematikker såsom, hvad sker der, når minoriteten bliver majoritet? Hvilke værdier skal være bærende i samfundet? Og hvad får et samfund til at hænge sammen? Ekstreme cases er således ofte både mere informationsrige end mere typiske cases, idet de netop "aktiverer flere aktører og mere grundlæggende mekanismer i den studerede situation" (Flyvbjerg 1996: 149; 1988: 13). Fordelen ved at vælge en ekstrem eller afvigende case er også, at aktørerne i – for eksempel en konfliktsituation – kan være tvunget til at tage stilling til situationen og formulere sig præcist for, at nå igennem med deres budskab. Derfor bliver positionerne i en konfliktsituation ofte tydeligere, når fronterne er trukket (skarpt) op.

En yderligere fordel ved at vælge en ekstrem case er, at man også ofte kan drage nogle konklusioner, der kan være relevante i andre og mere typiske sammenhænge. Man skal selvfølgelig være forsigtig med generaliseringer. En af de vedvarende diskussioner om anvendeligheden af kvantitativ versus kvalitativ analyse går netop på graden af repræsentativitet. Men det er ikke målet med kvalitativ forskning at sikre repræsentativitet (Flyvbjerg 1996: 150). Som Neergaard (2010: 51) skriver, så undersøger casestudier som udgangspunkt sociale fænomener, der er kontekstafhængige, og derfor giver de ikke umiddelbart anledning til generalisering til et større univers på tværs af tid eller rum. Det er dog alligevel muligt med visse typer cases – som blandt andet de ekstreme – at foretage en analytisk generalisering fra det partikulære til det generelle (Kvale 1997: 228).

> "*Analytisk generalisering* indebærer en velovervejet bedømmelse af, i hvilken grad resultaterne fra en undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i en anden situation. Den er baseret på en analyse af ligheder og forskelle mellem de to situationer." (Kvale 1997: 228).

På den måde, kan en analyse af en partikulær omstændighed, som Juletræssagen, bruges som eksempel på, hvordan begrebet parallelsamfund også konstrueres i mere generelle debatter om indvandring, segregering og sammenhængskraft. Dette er selvfølgelig baseret på en analyse af ligheder og forskelle, som citeret ovenfor. Den kvantitative del af afhandlingen vil vise, at der er en diskurs om parallelsamfund, der optræder med en hyppighed i indvandrings- og ghettoiseringsdebatten, som, udover at kategorisere den som dominerende,

også illustrerer, hvordan dens konstruktion i den specifikke kontekst – som for eksempel Juletræssagen – kan overføres til andre, mere typiske, sammenhænge.

Problemet med kun at have en eller få cases kan dog være, at de viser sig ikke at være så ekstreme eller unikke, som de først så ud til (Neergaard 2010: 21). Men her er fordelen ved at have afgrænsede, informationsrige cases, som dem jeg har udvalgt, at det er blevet muligt, at skabe et dybdegående indblik i dem, før jeg udvalgte dem. Det vil sige, at inden disse tre cases blev udvalgt, har jeg undersøgt andre mulige cases, men disse viste sig kort og præcist at illustrere forskellige diskursive sammenhænge, som begrebet parallelsamfund optrådte i, og de viste sig at have kontinuitet, idet diskurser fra case 1 også aktiveres i case 2 og 3 (for eksempel den jeg benævner 'etnicitetsdiskursen').

Tredje og sidste formål med casene, som jeg vil gennemgå her, er, at en caseundersøgelse også kan anvendes til at forklare, afprøve og udvikle et givent teoriområde (jf. Yin 2003). Valget af cases – og fravalget af andre – har derfor teoretiske konsekvenser for analyserne. Det kan det ved at forklare, hvordan og hvorfor noget – for eksempel en situation eller en begivenhed – sker, fordi det bliver muligt "at identificere mekanismer, der sammenbinder de teoretiske konstrukter, som udgør teorien" (Neergaard 2010: 19). Herved kan casene også være med til at udvikle et teoriområde, da sådanne cases vil indeholde information om emner, der er af central vigtighed for forskningens formål (Neergaard 2010: 11-12). Derved viser casene også den anvendte teoris styrker og svagheder og kan således være med til enten at validere dem yderligere eller afskrive dem.

Kapitel 5 Uddybning af empiri og afhandlingens opbygning

I dette kapitel uddybes den empiri, der ligger til grund for analyserne, og på hvilken måde den empiriske analyse bidrager til bredere forskningsmæssige debatter. Dernæst redegøres kort for afhandlingens opbygning og struktur, og hvilken empiri, der bliver inddraget i de enkelte dele. Først og fremmest er denne afhandling det første forsøg på at give en samlet oversigt over begrebet parallelsamfunds opkomst, transformationer og konstruktioner i dansk diskurs. Da den aktuelt dominerende diskurs om parallelsamfund i dag knytter begrebet til indvandrere og efterkommeres boligmæssige segregering og ghettoisering, og opstiller det som et billede på at sammenhængskraften er under pres, indskriver afhandlingens sig til dels i den forskning, der beskæftiger sig med indvandring, integration, ghettoisering og

sammenhængskraft i Danmark. Ved valget af metode skriver afhandlingen sig til dels også ind i teoretiske og metodiske debatter om begrebshistorie og diskursanalyse, og dermed traditionen med at problematisere og nuancere væsentlige politiske begreber (jf. gennemgang ovenfor i kapitel 3.5). Og sidst men ikke mindst, da afhandlingen beskæftiger sig med et begreb, der ikke hidtil har været genstand for forskningsmæssig interesse, håber den at kunne lægge stenen til yderligere forskning i og om parallelsamfund i Danmark.

Den forskning inden for parallelsamfund, som denne afhandling bygger videre på, er dermed yderst sparsom. I researchen til afhandlingen er jeg kun stødt på en enkelt tidsskriftsartikel, hvor begrebet problematiseres en smule. Det er tidsskriftet Samfundsøkonomen, hvor seniorforsker ved Statens Byggeforskningsinstitut Hans Skifter Andersen og kultursociolog Sølvi Karin Børresen i 2006 omtaler parallelsamfund som "*såkaldte* parallelsamfund" (Skifter Andersen & Børresen 2006: min fremhævning). I en analyse i Politiken i 2011 skriver Skifter Andersen yderligere, at "[d]er tales meget om, at der opbygges 'parallelsamfund', uden at det dog er blevet nærmere defineret, hvad der menes med dette" (Skifter Andersen 2011). I 2013 kommer det, så vidt vides, første forsøg på at lave en videnskabelige redegørelse af 'parallelsamfund', da et speciale fra Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier ved Københavns Universitet, sætter fokus på parallelsamfundet som en 'dynamisk parallelitet' (Andersen 2013). Heri undersøges hvorfor nogle grupper omtales som parallelsamfund og andre ikke. Konklusionen er, at det beror på den relation, som grupperne indgår i, og at denne relation er dynamisk og kan forskydes, blandt andet som følge af tidens politiske strømninger. Derfor er der snarere tale om *paralleliteter* end egentlige parallelsamfund (Andersen 2013). Det er en interessant iagttagelse, der også kan sættes ind i et diskursivt perspektiv. Andersen undersøger dog ikke begrebet parallelsamfunds andre mulige betydninger, men studerer det udelukkende ud fra det, jeg benævner den dystopiske diskurs. I 2014 bringer Politiken en kronik af professor Garbi Schmidt (RUC), hvor hun stiller sig skeptisk over for brugen af begrebet parallelsamfund i forbindelse med etniske minoriteter i Danmark. Schmidt nævner begrebets tidlige brug i Danmark, som et andet ord for venstrefløjens arbejde på at ændre samfundet indefra, [11] det jeg benævner den utopiske diskurs, og har dermed blik for begrebets kontingens. Schmidt kritiserer derudover noget af den forskning, der har været i Tyskland,

[11] Et resultat Schmidt bl.a. har fundet frem til ved hjælp fra undertegnedes research i forbindelse med denne afhandling.

hvor der har været forsøg på at opstille en definition på parallelsamfund. Schmidt viser, hvorfor en sådan definition ikke passer i en dansk kontekst, og hun stiller spørgsmålstegn ved, hvorvidt parallelsamfund eksisterer i Danmark rent empirisk. Blandt andet kan man ikke tale om, at der i Danmark eksisterer helt lukkede, homogene samfund, med egne institutioner, som er noget af det, der har været brugt som definerende faktorer i den tyske kontekst (Schmidt 2014). Disse meget få problematiseringer af begrebet parallelsamfund i en dansk kontekst betyder, at denne afhandling og dens empiriske fundament, tilbyder en helt ny viden om begrebets tidlige og aktuelle konstruktioner. Empirien bidrager også med mulighed for at diskutere, hvilke konsekvenser bestemte italesættelser kan have for den bredere sociale praksis, samt hvilke funktioner bestemte italesættelser kan have.

Afhandlingen er bygget op over 6 dele, der har hver sit overordnede tema som omdrejningspunkt. Første del, Del I, er nærværende introduktion til feltet, hvor afhandlingens teorier, metoder, empiri og opbygning ekspliciteres. Del II er den begrebshistoriske diakrone og synkrone analyse af begrebet parallelsamfund, og udgør således en af afhandlingens bærende dele. Del III er en begrebshistorisk analyse af ghettobegrebet, samt en redegørelse for nogle af de teoretiske diskussioner, som det forekommer i. Del IV rekonstruerer den større samfundsmæssige og teoretiske kontekst, som diskurser om parallelsamfundet og ghettoen udspiller sig i, hvorefter Del V rekonstruerer tre cases, tre kommunikative begivenheder, som begrebet parallelsamfund konkret er blevet italesat i, og analyserer på baggrund af teorien diskurser og diskursive kampe. På baggrund af de foregående dele diskuterer afhandlingen afslutningsvist i Del VI, hvilken funktion bestemte italesættelser af parallelsamfund kan have, og hvad det kan betyde for den bredere sociale praksis. I nærværende kapitel introducerer jeg de enkelte dele samt den empiri, der ligger til grund for de enkelte deles analyser.

5.1 Del II: Parallelsamfundets transformationer i dansk diskurs 1968-2013

I Del II afdækkes begrebet parallelsamfund og dets historiske transformationer i dansk diskurs i perioden 1968-2013. En afdækning, der ikke hidtil har været foretaget inden for dansk forskning. Den største metodiske udfordring lå i at spore begrebet så langt tilbage i dansk diskurs, som det var muligt. Det datamateriale, der fremkom ved disse søgninger ligger til grund for analyserne af begrebets historiske italesættelser og transformationer, ligesom

det ligger til grund for identifikationen af de begivenheder, der har været med til at indskrive begrebet i nye kontekster og diskurser.

Denne periodiske afgrænsning er valgt fordi 1968 er det længste, som det har været metodisk muligt, at spore begrebet parallelsamfund tilbage til i en dansk sammenhæng. Som materialet vil vise, gjorde parallelsamfund sandsynligvis sit indtog i dansk diskurs som et sociologisk og politisk begreb i 1968. Afhandlingen kan ikke udelukke, at det har eksisteret og været anvendt før, men sandsynliggør, at det ikke har været udbredt i daglig tale før 1968. Herefter gøres der enkelte nedslagspunkter i 1960'erne og 1970'erne, for derefter at analysere parallelsamfund detaljeret fra 1990 og frem til og med 2013. 2013 er valgt som undersøgelsens sidste år, da den ene af afhandlingens cases (case nr. 1: Debatterne om etnicitetskriteriet og 1. behandlingen af lovforslaget om de nye ghettokriterier) fandt sted i perioden 2011-2013.

Empirien der ligger til grund for den begrebshistoriske analyse i Del II er ordbøger, leksika, avisartikler, debatindlæg, debatbøger, emailkorrespondance med udvalgte aktører samt internationale videnskabelige tidsskriftsartikler, der debatterer parallelsamfundet. Denne empiri skaber en særlig kontekst, som begrebet parallelsamfund er blevet aktiveret i. Det er givet, at rekonstruktionen af andre kontekster gennem udvælgelsen af en anden empiri, ville have belyst begrebet parallelsamfund på andre måder, og givet andre – og muligvis mere dækkende – indsigter. Man kunne for eksempel have lavet spørgeskemaundersøgelser eller deltagerobservation for at sikre en større grad af repræsentation og få adgang til hverdags-italesættelser af begrebet parallelsamfund, som ikke normalt finder sin vej til avisernes spalter. Selvom en stor del af denne afhandlings empiri stammer fra offentlige debatter, og dermed inddrager såkaldte 'almindelige' menneskers italesættelse af parallelsamfund, så er det naturligvis langt fra alle, der enten får deres debatindlæg optaget i en avis eller deltager i debatten ved at skrive på avisernes netsider. På denne måde har disse medier en modererende effekt på diskursen. På samme vis er den politiske debat en særlig kampplads, som nok kan afspejle men som ikke nødvendigvis repræsenterer den bredere del af befolkningen og de dominerende diskurser der. For afgrænsningens skyld vælger jeg i denne afhandling at fokusere på en række specifikke kontekster. Målet er ikke at sikre repræsentativitet, men at afselvfølgeliggøre begrebet parallelsamfund gennem en begrebshistorisk analyse og rekonstruktion af udvalgte kontekster, samt at illustrere, hvordan begrebet diskursivt konstrueres i udvalgte sammenhænge. Som anført i kapitel 4 ovenfor,

giver rekonstruktionen af udvalgte kontekster, gennem caseanalyserne, dog alligevel mulighed for at forme en hypotese om, at den diskurs, der forekommer som den dominerende i den partikulære sag, også dominerer generelt. Denne hypotese må det dernæst være op til efterfølgende empiriske studier at efterprøve.

5.2 Del III: Ghettoen som ord, begreb og social institution

I Del III undersøges et af de kernebegreber, der er med til at konstituere begrebet parallelsamfund i den dominerende diskurs, nemlig begrebet 'ghetto'. Dette begreb er centralt, fordi de politiske debatter om parallelsamfund i høj grad drejer sig om ghettoen som arnested for parallelsamfund. Men ghettoen som begreb er, på samme måde som parallelsamfundet, kontingent og omstridt. Når vi forstår ghettoens begrebshistorie, bliver det tydeligere, hvilke diskurser de politiske aktører trækker på i deres argumentation for eller imod at anvende begrebet ghetto om etniske minoriteters boligmæssige segregering i Danmark.

Ghettoen har indgået i teoretiske diskussioner i mere end 100 år, så Del III trækker i høj grad på den forskning, der allerede er tilgængelig om boligmæssig segregering og ghettoisering, primært fra USA, men tilføjer også nyt, ved at fokusere på, hvordan begrebet er blevet italesat i dansk diskurs i det 20. århundrede. Jeg har således ikke fundet eksempler på anden forskning, der eksplicit har analyseret ghettobegrebets italesættelse i dansk diskurs, eller hvordan det har udviklet og transformeret sig i dansk diskurs. Så også her tilbyder denne afhandling et nyt perspektiv på et aktuelt politisk begreb.

Som Del III vil vise, var ghettoen som sociologisk faktum og som begreb en del af hverdagssproget i begyndelsen af 1900-tallet i forbindelse med den såkaldte jødiske ghetto i København, for derefter at komme igen i løbet af 1960'erne og 1970'erne i forbindelse med arbejdsmigrationen til Danmark. Denne begrebshistoriske analyse bygger dels på 2. håndskilder såsom historiske redegørelser af de russisk-jødiske flygtninge i Danmark og dels på 1. håndskilder i form af avisdebatter og -artikler om arbejdsmigranterne i Danmark. Som med Del II skaber denne empiriske selektion et særligt blik, og en særlig kontekst, som italesættelser af ghettoen er indgået i. For at skabe kohærens i afhandlingen er den samme kontekst, som parallelsamfundet undersøges i, såvidt muligt udvalgt, det vil netop sige avisdebat og folketingets debatter.

5.3 Del IV: Rekonstruktion af kontekst 1: Boligmæssig segregering

Som beskrevet i ovenstående metodeafsnit påpegede Koselleck vigtigheden af at supplere sin analyse med anden samfundsteoriteori for, at rekonstruere den/de kontekst/er som det undersøgte begreb optræder i, påvirkes af og er med til at påvirke. Det er blandt andet sigtet i afhandlingens Del IV, hvor der redegøres for den boligmæssige segregering i Danmark i dag ud fra statistisk materiale fra Danmarks Statistik, boligmarkedsanalyser fra Statens Byggeforskningsinstitut, Ankestyrelsens udlændingedatabase og Anvendt Kommunalforskning, samt sociologiske studier af minoriteters boligforhold i Danmark og udlandet.

5.4 Del V: Rekonstruktion af kontekst 2: Begrebet parallelsamfunds konstruktioner i tre udvalgte cases

Del V består af tre cases, der skal være med til at belyse aktuelle italesættelser af parallelsamfundet i dansk diskurs, og på hvilke måder parallelsamfundet diskursivt kædes sammen med forståelser af ghettoen, boligmæssig segregering og social sammenhængskraft. Sigtet med Del V er således også at rekonstruere tre snævre kontekster, tre kommunikative begivenheder, som begrebet parallelsamfund aktuelt konstrueres i. Disse tre kontekster kan siges at befinde sig inden for den større samfundsmæssige og teoretiske kontekst, som den boligmæssige segregering udgør, og som er blevet rekonstrueret i Del IV.

1. casestudie: Debatten om etnicitetskriteriet og ghettokriterierne 2011-2013

Den første case er den politiske debat om etnicitetskriteriet og de nye ghettokriterier. Denne debat udspandt sig i forbindelse med S-SF-R regeringens forslag fra 2012 og 2013 om at ændre på de eksisterende ghettokriterier (vedtaget under VK-regeringen), særligt med fokus på debatten om det såkaldte 'etnicitetskriterium'. Disse debatter analyseres på baggrund af udvalgte folketingsdebatter, som de forekom ved Åbne Samråd i By- og Boligudvalget, i Folketingssalen og i pressen i perioden 2011-2013. Disse debatter er eksempler på, hvorledes 'etnicitet' opfattes som en væsentlig komponent i ghetto- og parallelsamfundsdefinitioner, og hvordan den dominerende diskurs om parallelsamfund, som redegjort for i Del II, konkret bringes i spil. Alle citater fra debatterne i Folketingssalen og fra de Åbne Samråd er fra egen

transskribering. Debatterne kan ses på Folketingets hjemmeside "TV fra Folketinget" (www.ft.dk/webtv). Debatterne fra Folketinget findes også gengivet skriftligt på Folketingets hjemmeside (www.ft.dk), men da de ikke altid er gengivet ordret, har jeg valgt at transskribere dem selv.

Case 1 analyseres på baggrund udvalgte avisartikler, fundet via Infomedia, og følgende Folketingsdebatter:

(1) Forespørgsel nr. F6 den 15.12.2011: "Hvad regeringen kan oplyse om konsekvenserne af de multikulturelle strømninger i samfundet, og er det regeringens politik at understøtte og fremme et multikulturelt samfund, herunder at sidestille andre kulturer med dansk kultur?" (Folketingstidende F 2011).

(2) Åbent Samråd i By- og Boligudvalget den 09.02.2012: Karen Jespersen (V) stiller spørgsmål til Justitsminister Morten Bødskov (S), Minister for By, Bolig og Landdistrikter Carsten Hansen (S) og Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup (S), om ministrene bl.a. vil redegøre for: "udviklingen i kriminaliteten i de udsatte boligområder på den såkaldte ghettoliste (…). De kendetegn ved parallelsamfund i de udsatte boligområder, som man fra regeringens side betragter som bekymrende. (…) Hvordan regeringen ser sammenhængen mellem parallelsamfund og kriminalitet" (Folketinget 2012h).

(3) Folketingets spørgerunde den 10.10.2012: Louise Schack Elholm (V) stiller §20-spørgsmål til ministeren for By, Bolig og Landdistrikter Carsten Hansen (S) "Om Parallelsamfund" (Folketinget 2012b).

(4) Åbent Samråd i By- og Boligudvalget den 18.06.2013 kl. 10.00: Louise Schack Elholm (V) og Karina Adsbøl (DF) stiller spørgsmål til By, Bolig og Landdistriktsminister Carsten Hansen (S) om den tidligere regerings aftale af 8. november 2010 med Dansk Folkeparti og Radikale Venstre om styrket indsats i ghettoområderne (Folketinget 2013a).

(5) Åbent Samråd i By- og Boligudvalget den 18.06.2013 kl. 11.00: Louise Schack Elholm (V) og Karina Adsbøl (DF) stiller spørgsmål til By, Bolig og Landdistriktsminister Carsten Hansen (S) og Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup (S) om regeringens fem kriterier for særligt udsatte boligområder samt Social- og Integrationsministerens udtalelse om, at Danmark har et etnisk proletariat (Folketinget 2013b).

(6) 1. behandling af lovforslag nr. L 45 den 14.11.2013: "Forslag til lov om ændring af lov om almene boliger mv. (Ny definition af ghettoområder og videregivelse af oplysninger om lejere)" (Folketingstidende F 2013).

2. casestudie: Vollsmosesagen, august 2012

Case nr. 2 er den såkaldte Vollsmosesag fra august 2012. Denne sag handler om et angreb på skadestuen på Odense Universitetshospital efter en fejring af eid i boligområdet Vollsmose ved Odense. Gennem en analyse af den debat, som denne sag afstedkom, kontrasteres denne sag til en lignende sag, der forekom fire måneder tidligere, hvor en gruppe Bandidos-rockere var stormet ind på børneafdelingen på Hvidovre Hospital. Denne komparative analyse illustrerer, hvordan én begivenhed konstitueres som særlig gennem en særlig nyhedsformidling af den. Empirien der ligger til grund for analyserne stammer fra den avisdebat, der forekom i måneden efter hver af de to hændelser, fundet frem via Infomedia og internetbaserede søgninger, samt en radiodebat.

3. casestudie: Juletræssagen fra Egedalsvænge, oktober – december 2012

Den 3. case er den såkaldte Juletræssag fra Egedalsvænge fra november-december 2012. Sigtet er også her at analysere, hvorledes parallelsamfund, ghettoisering og social sammenhængskraft kædes diskursivt sammen i en konkret sag. Juletræssagen skal derfor også bruges til yderligere at belyse de centrale spørgsmål, som der stilledes indledningsvist, især med fokus på spørgsmålet om, hvordan parallelsamfundet i den dominerende diskurs hænger sammen med forståelser af etniske minoriteters boligmæssige segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft.

Empirien, der ligger til grund for analyserne af den offentlige og politiske debat i case nr. 3, er fra både Folketinget, trykte medier, blogs mv.[12] Jeg har udvalgt og sammensat empirien ud fra søgninger på Infomedia, søgninger i de store dagblades databaser og internetbaserede søgninger, samt søgninger på Folketingets hjemmeside og fulgt udvalgte politikeres Facebook-profiler, der var fremtrædende i sagen (det drejer sig om Louise Schack Elholm, Uffe Elbæk, Karen Hækkerup, Carsten Hansen og Martin Henriksen). Det præsenterede selvfølgelig i sig selv nogle metodiske vanskeligheder at udvælge og sortere i dette materiale, ligesom det også har sine begrænsninger, at søge udelukkende på internettet.

[12] Betegnelsen *offentlig debat* henviser til den debat, der udspiller sig i diverse nyhedsmedier (aviser, internettet, TV mv.), og betegnelsen *politisk debat* henviser til den debat, der foregår i Folketinget. Dette skal ikke forveksles med, at den politiske debat naturligvis også udfolder sig i nyhedsmedierne, og at den politiske debat i Folketinget også er offentlig. Betegnelserne offentlig/politisk debat er således alene ment som indikation af den kontekst, som debatten udspiller sig i.

Der kan være bidrag til debatten, som jeg ikke har fået med, hvis de ikke har været skriftlige, eller er blevet lagt på nettet. Det er for eksempel TV og radio-debatter, der i denne sammenhæng er blevet udelukket. Sigtet med analysen er dog ikke at analyser *alt*, hvad der er sagt og skrevet om sagen, men derimod at identificere (nogle af) de diskurser, der er på spil, og undersøge, hvorledes disse bliver konstrueret diskursivt. Da der er mange markante stemmer, der deltog i debatten, både politikere og debattører fra hele det politiske spektrum, lægmænd, forskere og "eksperter" af enhver art, er mange fløje og mange diskurser repræsenterede ved at begrænse empirien til det skrevne ord, samt til Folketingets debatter.

Udover avisdebatten, som er fundet frem via Infomedia, inddrages der i case nr. 3 empiri fra en række folketingsdebatter, som jeg har fundet ved at søge på Folketingets hjemmeside eller gennemset på "TV fra Folketinget" og dernæst transskriberet. Fra Folketinget inddrages og analyseres således følgende debatter:

(1) Folketingets spørgerunde den 07.11.2012 : Martin Henriksen (DF) stiller spørgsmål til kulturminister Uffe Elbæk (R) om det nedstemte juletræ i Egedalsvænge (Folketinget 2012e).

(2) Folketingets spørgerunde den 14.11.2012: Christian Langballe (DF) stiller §20-spørgsmål til Ligestillings- og Kirkeminister Manu Sareen "Om at fejre jul i kvarterer med mange muslimske borgere" (Folketinget 2012a)

(3) Folketingets spørgerunde den 21.11.2012: Martin Henriksen (DF) stiller spørgsmål til kulturministeren Uffe Elbæk "Om Egedalsvænge-sagen" (Folketinget 2012e).

(4) Åbent Samråd i Kulturudvalget den 28.11.2012: Martin Henriksen (DF) og Michael Aastrup Jensen (K) stiller spørgsmål til kulturminister Uffe Elbæk (R) "Om juletræer og traditioner samt om integration af nydanskere" (Folketinget 2012f).

(5) Åbent Samråd i By- og Boligudvalget den 13.12.2012: Louise Schack Elholm (V) stiller spørgsmål til By, Bolig og Landdistriktsminister Carsten Hansen (S) og Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup (S) "Om parallelsamfund og Boligforeningen Egedalsvænge i Kokkedal" (Folketinget 2012g). Denne sidstnævnte debat ved det Åbne Samråd i By- og Boligudvalget den 13. december 2012 ligger til grund for analyserne i kapitel 19, og er derfor vedlagt i sin fulde længde som bilag (bilag 3).

5.5 Del VI: Diskussion: Parallelsamfund som et politisk begreb

I afhandlingens sidste del diskuteres det, hvordan begrebet parallelsamfund kan forstås som et politiseret begreb, der indgår i bestemte diskurser som modbegreb og moddiskurs til henholdsvis begrebet sammenhængskraft og begrebet multikulturalisme. Når begrebet parallelsamfund på denne måde indsættes i specifikke diskurser, får det en række funktioner, der igen er med til at illustrere, at det ikke er et værdineutralt eller objektivt begreb, men i høj grad et politisk begreb, der indeholder normative anvisninger på, hvordan samfundet bør indrettes. I denne diskussion inddrages og diskuteres empiri, der har indgået som del af Del II-V, og der inddrages også nye citater, især fra perioden 2000-2013, som ikke har været gennemgået i afhandlingen tidligere.

DEL II – FRA UTOPI TIL DYSTOPI: PARALLELSAMFUNDETS TRANSFORMATIONER I DANSK DISKURS 1968-2013

Del II tager fat på den begrebshistoriske analyse af begrebet parallelsamfund, som det er forekommet i dansk diskurs i perioden 1968-2013. Efter i det foregående at have introduceret afhandlingens teoretiske grundlag og metode, følges parallelsamfundets udbredelse og transformation som begreb nu over de næste tre kapitler. På baggrund af ordbogsopslag, videnskabelige artikler, debatbøger og Infomediasøgninger, hvorigennem fremkom avisartikler og debatindlæg, foretages først en diakron analyse og dernæst en synkron. Herigennem tydeliggøres parallelsamfundsbegrebets foranderlighed, hvorigennem dets forskellige meningslag, der i den almindelige sprogbrug ofte er tildækkede, kan klarlægges (jf. Koselleck 2007a: 77). Konkret betyder det, at jeg har identificeret tre overordnede og til dels overlappende diskurser, som begrebet parallelsamfund bliver og er blevet aktiveret i, *den utopiske diskurs, den deskriptive diskurs* og *den dystopiske diskurs*. Udviklingen af disse diskurser er ikke nødvendigvis identiske med den kronologiske orden, omend vi vil se, at begrebets aktivering i den utopiske og den deskriptive diskurs glider i baggrunden til fordel for den dystopiske diskurs, der siden begyndelsen af 00'erne gradvist begynder at dominere i

debatten. I analysen af denne transformation identificerer jeg en række begivenheder, der har været betydningsfulde for begrebets diskursive forandringer. Med identifikationen af transformative begivenheder, samt med inddragelse af den sociale og politiske kontekst, vil jeg vise, hvornår og hvordan begrebet parallelsamfund enten indskrives i en ny kontekst eller forstærkes i en eksisterende diskurs. De tre diskurser belyses derfor sideløbende med den historiske, sociale og politiske kontekst, som de er, eller har været, en del af, og som har haft afgørende betydning for dets transformationer.

Kapitel 6 åbner med en redegørelse af, hvordan den diakrone analyse af begrebet parallelsamfund metodisk er grebet an, samt en begrundelse for kildeudvælgelsen. Det vil sige, at jeg for det første redegør for, hvordan søgningerne efter avisartikler er foregået, både digitaliseret og ikke-digitaliseret materiale, og for det andet, hvad dette betyder for resultaterne. Derudover redegør kapitlet for, hvilke begrænsninger undersøgelsen er underlagt, specielt hvordan den udvælgelsesstrategi, jeg har valgt, kan risikere at forvrænge resultatet.

Før jeg går videre med den danske kontekst, kaster jeg et blik til siden til Tyskland. Danmark og dansk diskurs er ikke isoleret fra omverden eller upåvirket af internationale strømninger. Den kontekst, som begrebet parallelsamfund aktiveres i, i den dominerende diskurs i Danmark, er indlejret i en større europæisk kontekst, hvor politikere i de sidste 10-20 år i stigende grad har udtrykt bekymring for, at etnisk minoritetssegregering vil hindre integrationen i de europæiske samfund og dermed true sammenhængskraften i disse lande (Bolt et al. 2010: 170). I Tyskland begyndte man i midten af 1990'erne at debattere parallelsamfund, en debat, der minder om den vi oplever i Danmark i dag, og derfor opridses den indledningsvist, inden det datamateriale, der fremkommer ved søgninger gengivet i kapitel 6 analyseres i dybden.

I kapitel 7 vendes blikket mod Danmark igen, hvor jeg har sporet begrebet parallelsamfund tilbage til 1968, og dets introduktion i dansk diskurs som begreb og politisk strategi. Da begrebshistorikerens blik er "rettet mod de perioder eller situationer, hvor begreberne er involveret i store forandringer" (Ifversen 2012: 13), fortsætter kapitel 7 med en undersøgelse af de centrale begivenheder, der har enten har transformeret begrebet eller styrket det i en bestemt diskurs. Begivenheder som pejlemærker for parallelsamfundsbegrebets transformationer illustrerer også, hvorfor det er relevant at bringe det begrebshistoriske teoriapparat i stilling i forhold til analysen af parallelsamfundet i

dansk diskurs. Det er netop det historiske perspektiv, der for det første kan belyse en bestemt tid, ved at analysere de begreber, der er på spil i denne tid, og for det andet kan gøre op med den naturlighed, hvormed de opfattes. Hensigten med denne del er derfor også, gennem den historiske analyse, at skabe en fremmedgørelse over for begrebet parallelsamfund.

De transformative begivenheder identificeres blandt andet på baggrund af en kvantitativ analyse af begrebets forekomst og hyppighed i de danske nyhedsmedier i perioden 1990-2013. Den sidste del af kapitlet redegør derfor for parallelsamfundets forekomster i den undersøgte periode og foretager en kronologisk gennemgang af dets transformationer. Det betyder konkret, at jeg dykker ned i tre tidslag (eller perioder): 1990-1999, 2000-2010, 2011-2013, og undersøger begrebets forandringer i disse perioder.

I kapitel 8 analyseres begrebet synkront ved at dykke ned i de enkelte meningslag; det utopiske, det deskriptive og det dystopiske, for at undersøge, hvordan begrebet konkret er blevet konstrueret og indholdsudfyldt i disse lag. På baggrund af analyserne identificerer jeg den dystopiske diskurs som den, der dominerer i den udvalgte empiri. Det kendetegnende ved en dominerende diskurs er, at et begreb fremstilles neutralt og universelt, det vil sige med en entydighed, hvor dets kontingens og 'overskydende' betydninger er blevet fortrængt. Det er disse fortrængninger, som den begrebshistoriske analyse via fremmedgørelsen hjælper med at bringe frem igen. Igennem Del II bliver begrebets kontingens og transformationer således tydelige, når vi studerer dem i lyset af dets tids- og meningslag, samt de sociale og politiske begivenheder, der har været med til at transformere det. Tilsidst i kapitlet diskuteres det, om eller på hvilken måde begrebet parallelsamfund kan opfattes om et kampbegreb i begrebshistorisk forstand.

Kapitel 6 På sporet af begrebet parallelsamfund: dataindsamling og –udfordringer

I dette kapitel appliceres den diakrone analyse, når begrebet parallelsamfund spores tilbage til dets tidlige brug i dansk diskurs, og der redegøres for, hvordan søgninger efter dets italesættelser er foregået. Derudover redegøres der også for de metodiske til- og fravalg i forbindelse med søgninger, samt de begrænsninger og statistiske usikkerheder, som især fravalgene medførte. Det datamateriale, der fremkom ved disse søgninger, ligger til grund for analyserne i de følgende kapitler.

En metode som Koselleck anvendte, når han lavede sin diakrone begrebshistoriske analyse var, at se på hvordan begrebet er blevet defineret i ordbøger og leksika gennem historien. Dette gav ham indikationer på den specifikke tids aktuelle sprogbrug, samt illustrerede, hvordan begrebet ændrede betydning fra en ordbogsudgivelse til den næste (jf. fx Koselleck 2007a: 90 om begrebet revolution; og Koselleck 2006: 363ff om begrebet krise). En ordbogsdefinition kan således fortælle noget om, hvordan et ord eller, som i dette tilfælde, et begreb officielt er blevet defineret på et givent tidspunkt. Ordbogen kan naturligvis ikke sige noget om den praktiske sprogbrug, eller fortælle noget om begrebets udbredelse og popularitet, ligesom en enkelt ordbog heller ikke kan fortælle noget om dets historiske transformationer. Men en række ordbøger fra forskellige historiske perioder kan afsløre begrebets transformationer og nuancer, samt, måske, antyde om eventuelle ændringer er sket som følge af teoretiske diskussioner og/eller hegemoniske kampe. Søgningen efter begrebet parallelsamfunds betydningskonstruktioner begyndte derfor med søgninger i ordbøger og leksika, først på de internetbaserede, som er den version de fleste foreligger i idag, og dernæst i ældre, trykte, udgaver. De væsentligste danske netordbøger er "Nye ord i dansk fra 1955 til i dag" (som Dansk Sprognævn står bag) og Ordnet.dk (som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab står bag). Sidstnævnte tilbyder flere forskellige platforme for søgninger af danske ord, blandt andet "Den Danske Ordbog. Moderne dansk sprog", "KorpusDk. Sproget i brug" og "Ordbog over det danske sprog. Historisk ordbog 1700-1950". Når man søger på 'parallelsamfund' i disse fire online-ordbøger ("Nye ord i dansk" og de tre fra "Ordnet.dk") får man resultater fra "Nye ord i dansk" og to fra "Ordnet.dk", hvor den ældste henvisning på 'parallelsamfund' går tilbage til 1969.[13] Den sidste, "Historisk ordbog 1700-1950", har ingen resultater på 'parallelsamfund', hvilket indikerer – men ikke er noget bevis for – at ordet ikke har været udbredt før 1950.

De tre online-ordbøger, der har opslag på 'parallelsamfund', definerer kun begrebet ganske kort, og forklarer det ved at henvise til avisartikler, som det har optrådt i, for at man kan se det i en anvendt sammenhæng. For at få fat i de ældste artikler, der viste sig ikke at være digitaliserede, kontaktede jeg både Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og

[13] De to hjemmesider "Nye ord i dansk" (Dansk Sprognævn) og "Den Danske Ordbog" (Ordnet.dk) angiver at ordet 'parallelsamfund' er kendt fra hhv. 1969 og 1990. Jeg har i april 2013 gjort dem opmærksom på, at ordet i hvert fald er kendt fra 1968. De melder begge tilbage, at dette vil blive rettet ved lejlighed. Genbesøg af hjemmesider den 18. oktober 2014: "Nye ord i dansk" angiver på opslaget 'parallelsamfund', at ordet stammer fra 1968, og at opslaget er blevet tilbagedateret i 2013. Ordnet.dk skriver på deres opslag, at ordet 'parallelsamfund' er kendt fra 1969.

Litteraturselskab for at få nærmere oplysninger om, hvilke artikler, der var tale om, og hvem forfatterne/journalisterne bag dem var. Derefter fik jeg via Statsbiblioteket i Århus fremskaffet kopier af disse artikler. Det drejede sig om en artikel fra 1969 om friskolerne som "parallelsamfund" (af Informations tidligere chefredaktør Eyvind Larsen), to anmeldelser fra 1971 af bogen "På vej mod et nyt samfund" (bogen er forfattet af kultursociolog Peter Duelund), samt en kronik fra 1976, der handler om Christiania som et "alternativt parallelsamfund". De artikler, der fandtes i digitaliseret form blev fundet frem via Infomedia. Alle disse artikler vil blive gennemgået i løbet af Del II.

Derefter søgte jeg på bibliotekernes databaser, bibliotek.dk og kb.dk/REX, efter bøger, avis- og tidsskriftsartikler med ordet parallelsamfund i titlen eller som indhold (emnesøgning). Disse kom kun op med henholdsvis 44 og 7 resultater. Bibliotek.dk's var dog interessant, idet det ældste resultat var en kronik fra Information fra den 19. september 1968, også af Peter Duelund, og altså et år tidligere end "Nye ord i dansk" havde angivet. Også denne kronik blev fremskaffet via Statsbiblioteket.

For at undersøge, om der fandtes ældre forekomster af ordet 'parallelsamfund' på dansk, slog jeg som nævnt op i både ordbøger og leksika, der ikke er digitaliserede. I Salmonsens Konversationsleksikon fra 1924 findes ordet 'parallelsamfund' ikke, det nærmeste man kommer er opslaget "Parallelsteder", der defineres som: "Sætninger ell. Sætningskomplekser fra de bib. Skr (enten fra forsk. ell. fra det samme Skr.), som m. H. t. Tanken ell. enkelte Ord er parallelle, ensartede" (Salmonsens konversationsleksikon 1924). Det vil sige, at parallel*steder* har ikke noget at gøre med parallel*samfund*. Dette bekræftede det tidligere opslag i netordbogen "Ordbog over det danske sprog. Historisk ordbog 1700-1950", der jo heller ikke havde noget opslag på 'parallelsamfund'. Dernæst tyede jeg til nyere leksika og ordbøger, såsom Det Danske Sprog og Litteraturselskabs Ordbog over det danske sprog fra 1982, Gyldendals Røde Ordbøger: Nye ord 1955-1998, Den Store Danske Encyklopædi fra 1999, Gyldendals Fremmedordbog fra 2001, Retskrivningsordbogen fra 2001 og Politikens Nudansk Ordbog fra 2005 og 2010. Ingen af disse havde opslag på 'parallelsamfund'. Først med den ajourførte Retskrivningsordbog fra 2012 optræder 'parallelsamfund' for første gang som et selvstændigt opslag (Dansk Sprognævn 2012). Dette fortæller os, at ordet enten ikke har været kendt tidligere, eller i hvert fald ikke har været udbredt nok til, at man fandt det nødvendigt, at optage det i sin ordbog eller leksikon, ikke engang i Nudansk Ordbog fra 2010. Det er først med Retskrivningsordbogen fra 2012, at redaktionen bag har opfattet ordet som

så almindeligt og udbredt, at det retfærdiggjorde et selvstændigt opslag. Som Ida Elisabeth Mørch (2014) fra Dansk Sprognævn fortæller i en mailkorrespondance, så beror optagelsen af nye ord i Retskrivningsordbogen dels på redaktionens skøn om, hvor meget et ord bliver brugt, og dels om det står i andre ordbøger. Derudover skal de jo i det hele taget først blive opmærksomme på ordet, som hun skriver. Dette skønner de altså først med 2012-udgaven, og det fortæller noget, men ikke alt, om, hvor udbredt ordet har været i den danske almindelige sprogbrug.

Jeg kontaktede også Dansk Sprognævn for at høre, om der var andre måder at søge efter ordet 'parallelsamfund' på. De svarede, at "[d]et er svært at sige noget om hvor almindeligt ordet [parallelsamfund] var før 1990, og vi kender ikke til tekstsamlinger man kan søge i for at finde ud af det" (Jervelund 2013). Kronikken fra 1968 er således det ældste eksempel jeg har fundet på en omtale af 'parallelsamfund', og som nævnt fandt jeg kun få omtaler af det i årene efter, og slet ingen fra 1980'erne. Dette kan dels skyldes den manglende digitalisering af tekster fra den periode, og dels, at ordet ikke har været særlig udbredt på daværende tidspunkt. Ordbogs- og leksikonsøgningerne viser i hvert fald, at det ikke var almindeligt nok til at blive optaget i nogen af dem. Den manglende digitalisering udgør naturligvis et metodisk problem, og behæfter undersøgelsen med nogen usikkerhed. For det første kan de artikler, jeg har fundet frem til ikke sige noget om, hvor udbredt ordet 'parallelsamfund' har været indtil 1990. Og for det andet kan det ikke udelukkes, at der sideløbende har fundets andre diskursive konstruktioner af 'parallelsamfund', end dem der bliver repræsenteret i de fundne artikler. Den søgemulighed jeg nu stod tilbage med, var at tage på det Kongelige Bibliotek og bruge det næste (lange) stykke tid på manuelt at lede efter forekomster af ordet parallelsamfund. Jeg valgte i stedet for at dykke ned i Infomedias arkiv for at se, hvad dette kunne bidrage med. Jeg har lavet systematiske søgninger på ordene 'parallelsamfund' og 'parallelle samfund' fra 1990-2013 i hele artikeldatabasen. De artikler, der fremkom ved disse søgninger, udgør den største del af denne afhandlings empiri, og dette datamateriale vil blive præsenteret og gennemgået systematisk i løbet af de næste kapitler.

Resultaterne fra Infomedia er som statistisk materiale dog også behæftet med nogen usikkerhed. Jeg har søgt i hele Infomedias artikeldatabase fra og med 1990 til og med 2013. Som mine diagrammer i denne del vil vise, er der en markant stigning i antallet af artikler i løbet af 00'erne. Det skyldes flere sociale og politiske faktorer, som også vil blive gennemgået her i Del II, men noget af stigningen skyldes også de metodiske og statistiske usikkerheder.

For det første er databasen i løbet af årene 1990-2013 vokset i omfang, så der i 2013 er langt flere kilder at søge i end i 1990. Det skyldes ikke mindst omfanget af digitalisering og at flere medier også er gået online, for eksempel bringer TV-stationerne deres nyheder online. Dette gør i sig selv, at ordet parallelsamfund forekommer flere gange i for eksempel 2013 end i 1990. De fleste store landsdækkende dagblade går dog tilbage til 1990, det gælder Politiken, Berlingske, Jyllands-Posten, Information, Weekendavisen, Ekstra Bladet, BT og Aktuelt (som dog pga. avisens nedlæggelse kun er med indtil 2001). Jeg har derfor lavet kontrolsøgninger udelukkende i disse dagblade (undtaget Aktuelt), for at se, om samme stigning kan spores, som den, der fremkom ved søgning i hele artikeldatabasen. Og det kan den, jf. bilag 1. I afhandlingen har jeg dog valgt at bringe resultaterne af søgningerne i hele artikelbasen, på trods af usikkerhederne, fordi mange af de aviser og nyhedsmedier, hvori 'parallelsamfund' forekommer og diskuteres, først er kommet til i løbet af 00'erne, det gælder for eksempel web-avisen Den Korte Avis (fra 2012), og som nævnt Danmarks Radios og TV2's hjemmesider.

En anden usikkerhed ved Infomediasøgningerne har at gøre med måden, som mange avisartikler i dag produceres på. En historie kan for eksempel blive bragt af nyhedsbureauet Ritzau, for dernæst at blive trykt stort set ordret i en række aviser. Derved fremkommer den samme artikel flere gange, og ordet 'parallelsamfund' vil dermed også blive opgjort til at forekomme flere gange. Antallet af artikler, hvori ordet parallelsamfund forekommer skal derfor, på den ene side, tages med et gran salt. På den anden side, siger det os alligevel noget, at en række aviser har valgt at bringe historier, der handler om parallelsamfund, og kan derfor alligevel godt fortælle os noget om, hvor populært begrebet er blevet som udtryk for bekymringer om samfund, der ligger parallelt med majoritetssamfundet. Det står dog klart, at fordi jeg ikke har fundet opslag på parallelsamfund som ord eller begreb i gamle ordbøger eller leksika, eller kun er stødt på det i få artikler i løbet af 1960'erne-1980'erne, er der ikke evidens for at hævde, at det slet ikke har fundets eller været anvendt. Men de manglende ordbogsopslag sandsynliggør, at det ikke har været så udbredt, som det blev i løbet af 00'erne (jf. Mørchs forklaring oven for om, hvordan/hvornår Dansk Sprognævn optager nye ord i Retskrivningsordbogen). Sammenholdt viser disse to ting, ordbogssøgninger og de få avisartikler, at det sandsynligvis ikke var et udbredt begreb indtil midten/slutningen af 00'erne.

En anden usikkerhed består i, at mine søgninger hovedsageligt begrænser sig til digitaliseret materiale eller ikke-digitaliserede bøger, artikler, lovforslag og Folketingsdebatter, der er fremkommet ved internet-/databasesøgninger. Det er klart, at andre søgeformer kunne have tilvejebragt en anden empiri og skabt en anden kontekst. Som nævnt i Del I havde spørgeskemaundersøgelser og deltagerobservation også været en metode til at undersøge begrebet parallelsamfunds aktuelle sprogbrug på. Af hensyn til afgræsningen har jeg dog valgt at fokusere på parallelsamfundets konstruktion i politisk og offentlig debat, da især denne ligger til grund for lovgivning. Jeg har dog rettet personlig henvendelse til andre aktører, når jeg skønnede det var relevant, blandt andet for at få deres subjektive fortolkning af, hvorfor de på et tidligt tidspunkt anvendte begrebet.

Foruden den offentlige og politiske debat om parallelsamfund, som fremkommer via søgninger på Infomedia, har jeg som nævnt også været interesseret i at afdække den politiske debat i Folketinget. Folketinget er relevant, da det er her overordnede værdimæssige og juridiske rammer for regulering af integration og boligforhold bliver debatteret og produceret (Blume 2001). Til det formål har Folketingets databaser været gavnlige. Jeg har søgt efter debatter og lovforslag om parallelsamfund og parallelle retssamfund i Lovtidende og Folketingstidende, og derudover vil "TV fra Folketinget" også blive inddraget. Jeg har også søgt efter politiske taler og debatter, der på en eller anden måde handlede om parallelsamfund og ghettoisering, på forskellige ministeriers hjemmesider (primært Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, Statsministeriet, Justitsministeriet og Social- og Integrationsministeriet),[14] og jeg har abonneret på disse ministeriers nyhedsbreve for løbende at holde mig orienteret om nyeste tiltag på Integrations- og boligområdet.

Søgningerne i ordbøger, leksika, Infomedia og på Folketingets og ministeriers hjemmesider, har ledt mig til den konklusion, at parallelsamfund som ord og begreb i hvert fald har været kendt fra 1968, at det er forekommet i 1970'erne, og at det har optrådt i danske nyhedsmedier i stigende omfang fra 1990. Af de artikler, som jeg har fundet frem ved søgninger på Infomedia og andre steder, har jeg læst og kategoriseret alle artikler fra 1968-2003. Fra og med 2004 er der en markant stigning i forekomster af parallelsamfund, og jeg har derfor af tidsmæssige hensyn valgt ikke at læse alle (8.649) artikler fra perioden 2004-

[14] Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter hed fra 2015 Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet. Social- og Integrationsministeriet hed fra 2014 Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, og fra 2015 Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

2013. Det er klart, at de konklusioner jeg drager, derfor ikke er taget på baggrund af al litteratur, der er skrevet om parallelsamfund eller alle artikler, der nævner parallelsamfund. Jeg mener dog, at jeg alligevel kan påvise en signifikant stigning i en negativ brug af begrebet, og identificere en dominerende diskurs i dette kildemateriale. Denne antagelse styrkes af, at jeg har lavet stikprøvesøgninger på Infomedia om væsentlige samfundsmæssige problemstillinger, hvor man kunne forestille sig, at begrebet parallelsamfund bliver brugt i en anden eller en positiv diskurs. Det gælder ordkombinationer såsom 'parallelsamfund og Christiania', 'parallelsamfund og alternative samfund', 'parallelsamfund og økologi', 'parallelsamfund og miljøbevidsthed', 'parallelsamfund og forbrugerbevidsthed' og 'parallelsamfund og kærlighed' (jf. også note 23).

Derudover har jeg også foretaget Infomediasøgninger på udvalgte ord og ordkombinationer såsom: 'parallelsamfund og sammenhængskraft', parallelsamfund og indvandrer', 'parallelsamfund og ghetto', 'parallelsamfund og islam', 'parallelsamfund og rocker', 'parallelsamfund og religion' (forskellige kombinationer af religion/religiøse samfund) osv. For alle år gælder det, at der er flest referencer til artikler med ordene: 'parallelsamfund og indvandrer', 'parallelsamfund og islam' og 'parallelsamfund og muslim'. I 2010 scorer desuden 'parallelsamfund og ghetto' højt.

Udover disse søgninger er jeg også gået direkte til nogle af de væsentligste kilder. Jeg havde fundet frem til, at kultursociolog Peter Duelund og forhenværende MEP og MF'er Mogens Camre, er nogle af de første til at anvende 'parallelsamfund' i den danske debat. Jeg har derfor ført en mailkorrespondance med dem, hvor jeg har spurgt til, hvorfor de har anvendt dette begreb, hvor de har hørt om det, og hvad de mente med at anvende det. Resultaterne af disse korrespondancer bringes også her i Del II.

Man kunne have udvidet sin søgning til også at omfatte for eksempel fag- og skønlitteratur, film, TV, internet/blogs osv. Jeg har valgt at begrænse mig til undersøgelser af begrebets udvikling i den politiske og offentlige debat, som den har taget sig ud primært i aviser og i Folketinget. Det betyder ikke, at jeg ikke også har kigget på for eksempel blogs, og der vil også blive inddraget eksempler herfra, men der er ikke lavet systematiske søgninger. Det som Infomediasøgningerne kan vise er, hvordan begrebet gradvist har bredt sig og udviklet sig, og de perioder, hvor der sker spring eller skift i diskursen, træder tydeligt frem. Herefter har det været muligt at dykke ned i artiklerne og finde frem til de begivenheder, der

har forårsaget disse spring og skift. Inden jeg tager fat på dette, kaster jeg et blik på diskursen i Tyskland, der ikke er ulig den, vi – lidt senere – oplevede i Danmark.

6.1 Et kig til siden: Tyskland i 1990'erne

I 1996 introducerer den tyske sociolog Wilhelm Heitmeyer begrebet *Parallelgesellschaft* i en artikel i ugeavisen Die Zeit med titlen *"Für türkische Jugendliche in Deutschland spielt der Islam eine wichtige Rolle"* (Heitmeyer 1996). Denne artikel regnes ofte for at være den første, hvori *Parallelgesellschaft* bliver anvendt som et sociologisk begreb (Hiscott 2005: 1; jf. også Semler 2004). I artiklen bruger Heitmeyer *Parallelgesellschaft* som en betegnelse for segregerede indvandrersamfund i Tyskland, særligt med tyrkisk og/eller muslimsk baggrund (Heitmeyer 1996). Pointen i artiklen er, at fundamentalistiske grupper opnåer en stadig større indflydelse i de tyrkiske samfund i Tyskland, især blandt unge, og at disse grupper er fortalere for en form for frivillig kulturel segregering fra majoritetstyskland. *"Es besteht die Gefahr, daß religiös-politische Gruppen eine schwer durchschaubare 'Parallelgesellschaft' am Rande der Mehrheitsgesellschaft aufbauen könnten"*, skriver Heitmeyer blandt andet (Heitmeyer 1996: 6). I artiklen får Heitmeyer accentueret tre forhold, hvoraf det ene senere skal vise at få stor betydning for debatten om parallelsamfund: nemlig den antagelse, at de tyrkiske unge ikke *ønsker* at have noget med den tyske stat at gøre, og derfor udgør en fare for majoritetssamfundet gennem en kontinuerlig disintegration af det (Hiscott 2005: 3). De andre to forhold, som Heitmeyer også påpeger, vækker ikke på samme vis opmærksomhed i den efterfølgende debat. For det første, at de tyrkiske unges isolation *også* skyldes den diskrimination og eksklusion, som de møder fra majoritetssamfundets side, og for det andet, at parallelsamfund slet ikke er et nyt indvandrerfænomen, men snarere et ungdomsfænomen. Heitmeyer nævner som eksempler højreekstremistiske tyske unge i 1980'erne og den fremmedfjendske voldsbølge i 1990'erne, hvor tyske unge er stærkt repræsenterede (Heitmeyer 1996). Udtrykket *Parallelgeselschaft* blev dog ikke brugt om disse grupper, på dette tidlige tidspunkt. Først efter Heitmeyer introducerer begrebet begynder det at blive brugt som et indvandrerfænomen, reserveret tyrkiske og muslimske segregerede indvandrersamfund. Snart følger en omfattende debat i Tyskland, hvor samfundsforskere fra mange discipliner forsøger at definere 'parallelsamfundet', således at begrebet kan operationaliseres og parallelsamfundene måles, eller de argumenterer for eller imod selve

brugen af det. Ganske hurtigt stemer politikere og kommentatorer fra alle de tyske fløje i, og diskuterede *hvad* parallelsamfund er, *hvem* de består af, og *om* eller *hvordan* de bør bekæmpes. Termen går således fra at være et sociologisk begreb – og i den forstand ideelt set et værdineutralt begreb – til at blive et værdiladet politisk slagord, der ganske hurtigt finder anvendelse som argument mod en åben indvandring og integrationspolitik (Hiscott 2005: 1). Debatten om parallelsamfund i Tyskland tager især til efter 11. september 2001 og mordet på den hollandske filminstruktør Theo van Gogh i 2004 (Hiscott 2005: 4f; jf. også Gaitanides 2001; Meyer 2003; Micus & Walter 2006; Kaschuba 2007; Luft 2009). Vi kan følge den samme udvikling i Danmark, hvor begrebet 'parallelsamfund' for alvor slår igennem i den politiske og offentlige debat i løbet af 00'erne, som et argument mod indvandring, multikulturalisme og boligmæssig segregering. Men vi begynder et helt andet sted.

Kapitel 7 Parallelsamfundet i dansk diskurs

Den 19. september 1968 bringer dagbladet Information en kronik af Peter Duelund med titlen "Parallelsamfund som ny politisk strategi" (1968). I kronikken benævner Duelund det ny samfund, som forskellige dele af venstrefløjen dengang ønskede at skabe, som 'parallelsamfund' (Duelund 1968). Hensigten med begrebet er at tilbyde et mindre ambitiøst modkulturbegreb end 'alternative samfund', der netop var meget i vælten i den kulturelle og politiske debat i slutningen af 1960'erne (Duelund 2012). For Duelund er de alternative samfund udtryk for romantiske og urealistiske forestillinger, og han argumenterer for, at venstrefløjsaktivisterne, som han selv tilhører, ikke bør stræbe efter at skabe alternative samfund, men derimod parallelsamfund (Duelund 1968, 2012). I debatbogen "På vej mod et nyt samfund" fra 1971 uddyber Duelund yderligere, hvad han forstår ved parallelsamfundet og det alternative samfund. I alternativsamfundet, skriver han, vender man helt samfundet ryggen, og forsøger at opbygge nye normer og værdier fra bunden (Duelund 1971: 55). Da man uvægerligt vil bære det gamle samfunds normer med sig over i det nye, er dette dog ikke muligt, i stedet for risikerer man:

> "hurtigt at isolere sig i en ghetto,[15] der bruger tiden på at slås med egne problemer. (…) Det er utopisk at tro, at parallelsamfundet kan frigøre sig fra samfundet ved at skabe sine egne institutioner. Derimod kan vi fra vore parallelmiljøer decentraliseret vise, hvordan vi kunne indrette os, samtidig med at vi fører kamp mod det gamle samfund." (Duelund 1971: 55, 56).

Duelund ser parallelsamfund som en samlet betegnelse for 1960'ernes meget forskellige venstrefløjsbevægelser og argumenterer for, at de ikke skal forstås som fragmenterede eller måske ligefrem modsatrettede, men at de repræsenterer en helhed. Han ser bevægelserne som en ny form for politik, der ligger udenfor – men dog alligevel med rødder i – det nuværende samfund. Parallelsamfundet skal opfattes som en politisk metode, eller strategi, der går ud på at vise, at et bedre samfund er muligt. Målet er derfor ikke at skabe et eget, afgrænset samfund med egne institutioner, men derimod at ændre det danske samfund indefra (Duelund 1971: 57).

Hvorvidt 'parallelsamfund' som ord eller begreb har været kendt før Duelund anvender det i 1968 har ikke været metodisk muligt at afgøre. På min forespørgsel skriver Duelund selv i en mail i 2012, at:

> "det er første gang begrebet [parallelsamfund] blev brugt i DK. Jeg opfandt det i forbindelse med DNS' stiftelse, som det fremgår af kronikken og bogen, som et mindre ambitiøst modkulturbegreb end 'alternative samfund'". (Duelund 2012).

Kronikken og bogen, som Duelund her hentyder til, er kronikken fra 1968 og debatbogen fra 1971, der begge er led i argumentationen for DNS, Det Ny Samfunds stiftelse.[16]

---

[15] Hvad Duelund mener med 'ghetto' fremgår ikke yderligere, men som redegørelsen af ghettobegrebet i Del III vil vise, trækker ghettobegrebet i den danske diskurs på daværende tidspunkt hovedsageligt på den amerikanske diskurs, det vil sige ghettoen som et segregeret boligområde i de større amerikanske byer. Det kan også være en reference til den historiske jødiske ghetto, som et lukket/afgrænset byområde, det som jeg benævner den historiske diskurs. 'Ghettoen', som en betegnelse for arbejdsmigranters bosætning i Danmark er dog så småt på vej frem i 1960'erne og 1970'erne.

[16] Peter Duelund, kultursociolog, lektor på Institut for Kunst og Kulturvidenskab, Københavns Universitet. Duelund er medstifter af Det Ny Samfund (DNS) i 1968, der var en udløber af Studentersamfundet, som gik i betalingsstandsning i 1968. Herefter rekonstituerede en gruppe sig i DNS. Duelund er også medstifter af Projekt Huset i Magstræde i 1969 og den første Thy-lejr i 1970. Om Det ny Samfund, Huset i Magstræde og Thy-lejren, se fx Peter Øvig Knudsen (2011) eller Henrik Busk (Busk & Henriksen 2011).

Udover Duelunds anvendelse af parallelsamfund som en politisk strategi, har jeg fra perioden 1960-1989, kun fundet én leder, skrevet af Informations tidligere chefredaktør Eyvind Larsen fra 1969 (altså året efter Duelunds kronik), der omtaler "de små skoler og friskolerne" som parallelsamfund (Larsen 1969), og en kronik fra 1976, hvor Keld Løvetand kalder Christiania for "et alternativt parallelsamfund" (Løvetand 1976). På baggrund af det, kan man naturligvis ikke konkludere, at udtrykket 'parallelsamfund' ikke eksisterede før eller sideløbende med Duelund, eller sige noget om, hvor udbredt det har været i pressen eller den brede offentlighed i perioden indtil 1989. I anmeldelserne af Duelunds debatbog skriver Knud Vilby dog i Information i 1971: "Springende og upræcist maler Peter Duelund et billede af det nye samfund – parallelsamfundet som han kalder det" (Vilby 1971), og Bettina Heltberg skriver i Politiken: "Peter Duelunds bog, der handler om det 'nye' samfund i al bred almindelighed (parallelsamfundet som han kalder det)" (Heltberg 1971). Søgningerne i ordbøger og leksika, som beskrevet i forrige kapitel, sammenholdt med Vilbys og Heltbergs formuleringer, der om parallelsamfund skriver: *"som han kalder det"*, indikerer dog, at der kan være tale om et begreb, der om ikke er ukendt, så i hvert fald ikke er almindelig kendt eller anvendt i den brede offentlighed. Det vil sige, at på trods af de begrænsede muligheder for at søge efter forekomster af udtrykket parallelsamfund i pressen i perioden indtil 1989, så viser ovenstående søgninger, at det ikke er usandsynligt, at det er Duelund, der introducerer parallelsamfundet som en politisk strategi i en dansk kontekst. Det interessante, som søgningerne også viser, er, at den diskursive konstruktion af parallelsamfund, som vi ser som den dominerende i dag, jf. Heitmeyer og den tyske debat, ikke er den eneste måde, som begrebet historisk er blevet indholdsudfyldt på. Duelunds parallelsamfund som en politisk strategi og en vision om et andet, og bedre, samfund er en anden diskursiv konstruktion, der indskriver begrebet i en anden kontekst, end 1990'erne, hvor begrebet begynder at blive indskrevet i indvandringsdiskurser. Det vil sige, at søgningerne viser, at begrebet parallelsamfund ikke er et statisk, objektivt og neutralt begreb, men i høj grad politisk, kontingent og kontekstafhængigt.

7.1 Begrebet parallelsamfunds transformative begivenheder

Næste skridt i analysen af begrebet parallelsamfund og dets udbredelse i dansk diskurs er undersøgelsen af dets fremkomst i Infomedias database i perioden 1990-2013. I denne del af

undersøgelsen bringes den kvantitative analyse i spil, idet jeg har opgjort og gennemgået antal forekomster af 'parallelsamfund'. Denne del er også et yderligere led i den begrebshistoriske diakrone analyse, der skal være med til at spore og redegøre for endnu flere af parallelsamfundets tids- og meningslag, idet begrebshistorikerens blik netop er "rettet mod de perioder eller situationer, hvor begreberne er involveret i store forandringer" (Ifversen 2012: 13). Disse forandringer kan afsløres gennem identifikationen af transformative begivenheder. Som nedenstående diagram viser (jf. diagram 1), er der i perioden nogle markante stigninger i 'parallelsamfunds' forekomster. Disse stigninger indikerer, at der foreligger en mulig begivenhed – at der er sket 'noget' – på det samfundsmæssige og/eller politiske plan, som forårsager stigningen. For at identificere disse mulige begivenheder, og for at kunne afgøre, hvilke der har været transformative i begrebets udvikling, har jeg læst og kategoriseret alle artikler i perioden 1990-2003. Disse artikler er blevet inddelt efter emne, afsender og begrebets betydningskonstruktion. Det vil sige, at jeg har set på, *hvad* artiklen handler om, *hvem* der har skrevet den eller *hvem* den omhandler, og *hvordan* parallelsamfund er blevet diskursivt konstrueret. Herefter har det været muligt at placere artiklen inden for en bestemt diskurs, med det formål at undersøge diskursernes udbredelse i pressen i den nævnte periode (jf. også diagram 3).

Fra 1990 har jeg søgt i hele Infomedias artikeldatabase efter avisartikler, hvori ordene 'parallelsamfund' og 'parallelle samfund' optræder. I perioden 1990-1999 gav det henholdsvis 21 artikelreferencer og 10 artikelreferencer. Det vil sige, at jeg har fundet i alt 31 artikler fra dette tiår, der i en eller anden kontekst nævner parallelsamfund eller parallelle samfund. Fra 2000-2003 er der 96 artikelreferencer på Infomedia, hvori ordene 'parallelsamfund' eller 'parallelle samfund' indgår. Fra 2004 er der en markant stigning i antallet af artikler, hvori parallelsamfund optræder. Fra sammenlagt 127 artikler i de foregående 14 år, til 252 artikler alene i 2004. Derefter stiger forekomsten støt, med 476 artikler i 2005, 638 i 2006 og så videre, med en foreløbig kulmination i 2010 med 1.833 artikler.

Diagram 1: Forekomster af 'parallelsamfund' i Infomedias artikeldatabase 1990-2013 (I alt: 8.745 artikler)[17]

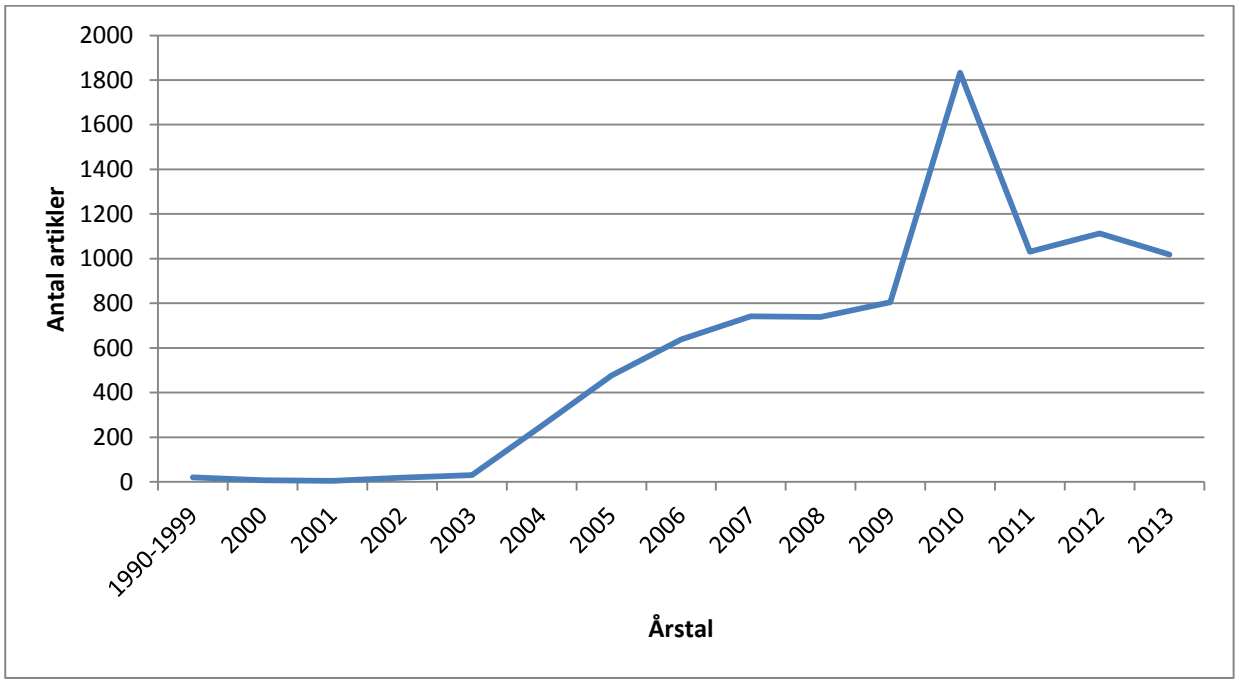

(Kilde: Infomedia, den samlede artikeldatabase – egen opgørelse)

Ved gennemgangen af artiklerne viste det sig, at der var en række samfundsmæssige og politiske begivenheder, der enten forårsagede en ændring af begrebets konstruktion og italesættelse, eller som forstærkede en allerede etableret betydningskonstruktion. Disse begivenheder er sammenfattet i nedenstående tidslinje (figur 2). Ikke alle begivenhederne har været transformative (eller analytiske begivenheder, som Thura (2010: 101) benævner dem), i den forstand, at de har været med til at skabe et vendepunkt eller en ændring i diskursen. Men de er alligevel væsentlige i kraft af, at de *enten* har ændret eller forstærket den. Tidslinjen nedenfor er ikke udtømmende for alle de begivenheder, der har spillet en rolle i begrebet parallelsamfunds betydningskonstruktioner i Danmark. Der er en række andre begivenheder,

[17] I diagrammerne 1-5 er der kun opgjort artikler hvori betegnelsen 'parallelsamfund' indgår. Fra 1990-2003 er der søgt på artikler hvor både 'parallelsamfund' og 'parallelle samfund' indgår. Det gav i alt 127 artikler. I 2004 var der 252 artikler med termen 'parallelsamfund' og 27 med 'parallelle samfund'. Det samme mønster gør sig gældende resten af perioden (2005-2013), med mellem 20 og 30 artikler hvert år, hvori 'parallelle samfund' indgår. Dvs. at der er en markant stigning i brugen af betegnelsen 'parallelsamfund', mens brugen af 'parallelle samfund' forbliver på samme lave niveau i hele perioden (undt. 2013 hvor der er 47 referencer, i 2014 er antallet dog helt nede på 8 referencer, til og med 10.09.2014). I flere af artiklerne om 'parallelle samfund' indgår desuden også 'parallelsamfund', hvorfor der er overlap imellem mange af dem. Alle artikler om 'parallelle samfund' fra 2004-2013, med meget få undtagelser, handler om muslimer og/eller integration af ikke-vestlige indvandrere.

der vil blive uddybet i de følgende afsnit, men begivenhederne i figuren nedenfor er blandt dem, som jeg identificerer som nogle af de væsentligste.

Figur 2: Væsentlige begivenheder i begrebet parallelsamfunds historie i dansk diskurs

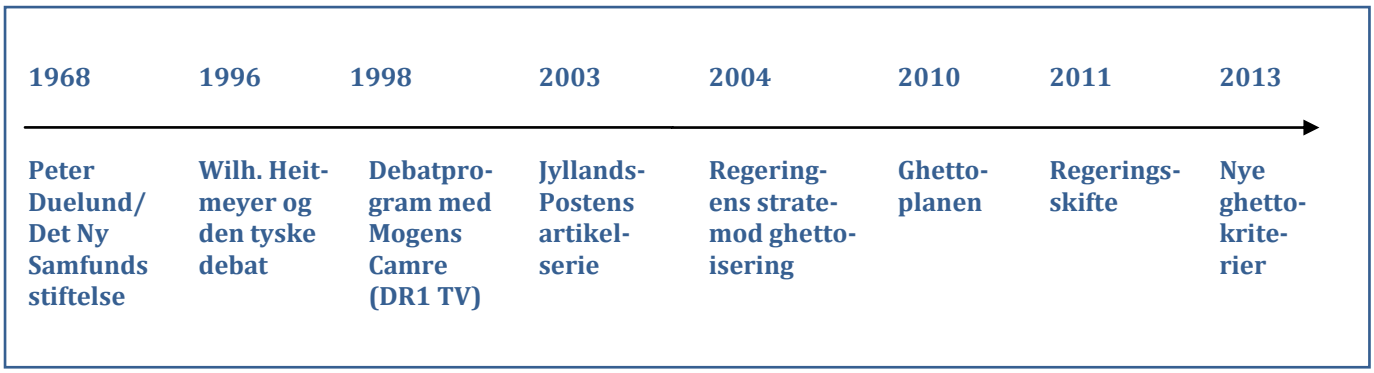

I de næste tre afsnit har jeg inddelt perioden 1990-2013 i tre mindre perioder: 1990-1999, 2000-2010, 2011-2013. I disse afsnit redegøres for forekomster af 'parallelsamfund' i den danske presse, parallelsamfundets betydningskonstruktioner samt de begivenheder, der har været transformative eller på anden måde spillet en rolle i begrebets italesættelse og konstruktioner.

7.2 Perioden 1990-1999

I 1990'erne optræder parallelsamfund/parallelle samfund 31 gange i Infomedias artikeldatabase. Fra kun én artikel i 1990, over 8 artikler i årene 1993-1997, til 11 i 1998 og 12 artikler i 1999. Det vil sige, der sker noget i slutningen af 90'erne, der får forekomsten af parallelsamfund til at stige en smule.

Diagram 2: Forekomster af 'parallelsamfund' i Infomedias artikeldatabase 1990-1999 (I alt: 31 artikler)

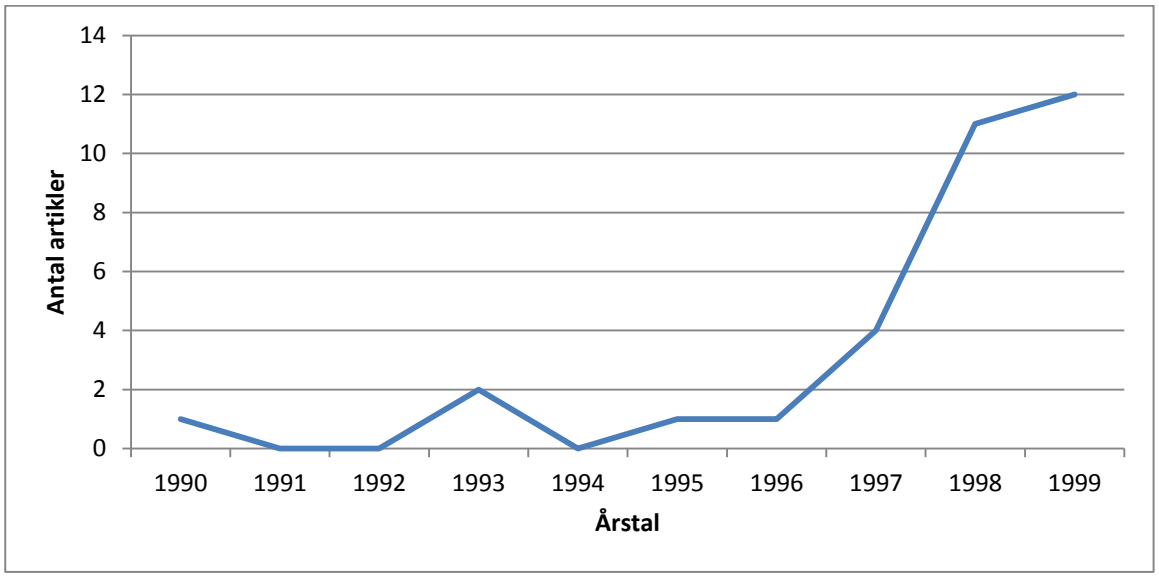

(Kilde: Infomedia, den samlede artikeldatabase – egen opgørelse)

Gennemgangen af artiklerne viser, at 'parallelsamfund' og 'parallelle samfund' i perioden 1990-1999 først anvendes som en beskrivelse af forskellige sociale lag i Danmark, vindere og tabere, uden henvisning til etnicitet eller religion (Aamund 1990) (1 artikel). Derefter kommer en række artikler om albanerne i Kosova, der opbygger 'parallelle samfund' (13 artikler). Der er en artikel om HOF, Hovedstadens Oplysningsforbund, der agerer "som et parallelsamfund" (Mikkelsen 1998) (1 artikel), om industri- og landbrugssamfundet, der beskrives som "to parallelle samfund" (Sabinsky 1999) (1 artikel), og om rodløse, danske unge, der skaber fællesskaber – parallelsamfund – omkring graffiti-kulturen (Stenstrup 1999) (1 artikel). Og så er der, fra 1998 og ind i 1999, også en række andre artikler (12 artikler ialt), der indskriver begrebet parallelsamfund i en ny kontekst: fra 1998 optræder det for første gang i forbindelse med islam og muslimer i Danmark, og artiklerne berører i en eller anden sammenhæng emner som indvandring og integration. I 1998 og 1999 aktiveres parallelsamfund således sideløbende i mindst to forskellige diskurser, det jeg benævner den deskriptive diskurs, hvor parallelsamfund anvendes som en værdifri betegnelse for to samfund, der eksisterer side om side, og den dystopiske diskurs, der betegner et minoritetssamfund, der eksisterer udenfor majoritetssamfundet, og opfattes som er en trussel mod det (dette bliver yderligere uddybet i de efterfølgende afsnit og kapitler).

Begivenheden, der i 1998 bliver transformativ for begrebet parallelsamfund, er TV-udsendelsen "Helt ærligt, mand" på DR1 den 10. september. Tidligere folketingsmedlem og europaparlamentariker – og daværende socialdemokrat – Mogens Camre, er inviteret i studiet af journalisterne Mette Fugl og Karen Thisted for at debattere en kronik, han har skrevet i Politiken året forinden med titlen "Nationens tilstand" (Camre 1997). I TV-udsendelsen udtaler Camre blandt andet, at:

> "nu er det jo en kendsgerning, at mange kvinder i den [muslimske] kultur er undertrykte, og de er fejlernærede fordi mændene gerne vil have, at de skal vise deres rigdom ved at deres koner er store og tykke." (DR1 1998).

> "En mand af umiskendeligt mellemøstligt tilsnit, der er så elegant klædt, som om han var søn af Onassis, og med et køretøj som jeg, eller statsministeren i Danmark, aldrig ville få råd til at købe. Og der ved jeg naturligvis, fordi jeg sidder og ser alle statistikkerne, jeg sidder og ser alle beretningerne i mit daglige arbejde, at der er en voldsom international kriminalitet, som følger i hælene på, eller sammen med, den indvandrerstrøm, der rammer Europa." (DR1 1998).

Camre nævner ikke 'parallelsamfund' i TV-udsendelsen, eller i kronikken fra 1997, men hans udtalelser på TV får hans partifæller i den socialdemokratiske vælgerforening i Bagsværd til at true ham med eksklusion. Det er om dette, at artiklerne i 1998 kredser, der knytter parallelsamfund til indvandring og islam. I den første artikel fra 1998, hvor parallelsamfund anvendes i denne forbindelse, citeres Camre for at sige, at han ikke selv mener, at han har fremsat racistiske udtalelser i TV: "Han [Camre] er blot bekymret for, at der i Danmark bliver skabt et parallel-samfund med andre normer og værdier" (Jyllands-Posten den 14. september, Jest 1998). Samme dag bringer Aktuelt den samme historie, og citerer her Camre for at sige, at "ærindet var ikke at hænge bestemte grupper ud, men at pege på risikoen for, at der udvikler sig et parallelsamfund i Danmark" (Mølgaard 1998). 17. september 1998 skriver Ritzaus Bureau, at Camre, på trods af truslen om eksklusion fra partiet, fortsat kritiserer Socialdemokratiets udlændingepolitik:

> "I et brev til partifællerne i den socialdemokratiske vælgerforening i Bagsværd, der havde truet Camre med eksklusion efter hans indvandrerkritiske udtalelser i DR-TV, fastholder Mogens Camre, at partiet 'overser nogle af de alvorlige problemer, der eksisterer omkring indvandringen af fremmede kulturer til Europa' (…) [Camre] tvivler på, at Danmark i løbet af en generation eller to kan klare integrationen af 200.000 mennesker med en fremmed kulturbaggrund. Således forudser han, at der i Danmark vil skabes et eller flere parallelsamfund." (Ritzau 1998b).

Mogens Camre er – som vil blive illustreret i det følgende – formodentlig (også) inspireret af den tyske og den europæiske debat i sin anvendelse af begrebet parallelsamfund i betydningen (segregerede) indvandrersamfund fra. I hvert fald har det som skitseret ovenfor ikke været anvendt på denne måde i den danske trykte presse tidligere i 1990'erne. Camre tvivler dog selv på, at han skulle være den første til at bringe begrebet ind i den danske debat, da han mener, at det allerede var et kendt og brugt udtryk. Som han skriver i en mail fra 2013:

> "Jeg var i perioden 1995-99 budgetråd ved Danmarks Faste Repræsentation ved EU i Bruxelles (EU-ambassaden). I den periode var der allerede store problemer med de indvandrergrupper, som var bosat i de parisiske forstæder, hvor normer og adfærd afveg stærkt fra de franske. Ligeledes var der voksende problemer i Tyskland. I begge tilfælde talte man i EU, i den diplomatiske verden og i pressen om parallelsamfund som samfund, der levede med egne regler på det retlige og adfærdsmæssige område, og som arbejdsmæssigt adskilte sig afgørende fra europæiske forhold. Det er derfor naturligt, at jeg bruger udtrykket i brevet til den socialdemokratiske vælgerforening i 1998. Jeg definerer ikke begrebet, idet det allerede var kendt." (Camre 2013).[18]

Selvom ordet parallelsamfund er kendt, da Camre benytter det i 1998, så viser mine søgninger på Infomedia og i ordbøger og leksika, at det ikke var særlig anvendt, i hvert fald ikke i de

[18] Email-korrespondance med Mogens Camre. I samme korrespondance skriver han videre: "Jeg udgav i 1996 bogen *Danmark ved en korsvej* (Spektrum). Heri forekommer udtrykket parallelsamfund ikke, men der skrives om etniske enklaver. (…) I min bog *Frihedens land* (Forlaget Lysias) fra 2006 bruges udtrykket således ni gange." (Camre 2013). Også her ser vi en stigning i anvendelsen af "udtrykket parallelsamfund". At Camre ikke anvender det i sin bog fra 1996 indikerer også, at det ikke var lige så almindeligt i 1996 som i 2006, hvor den anden bog udkom.

danske trykte medier op gennem 1990'erne og slet ikke i den betydning, som Camre anvender det i. Camre opfatter selv begrebet som alment kendt og brugt på daværende tidspunkt. Dette stemmer fint overens med, hvordan det udviklede sig i den europæiske debat uden for Danmark, jf. den tyske debat, der udviklede sig i kølvandet på Heitmeyers artikel. Som aktiv deltager i debatten har Camre fra sin position i Bruxelles netop kunnet opfange de europæiske debatstrømninger førend de nåede den danske debat. I sit brev til den socialdemokratiske vælgerforening i Bagsværd, som Camre nævner i citatet længere oppe, henviser han også eksplicit til forskningen i Tyskland, hvor der ifølge ham "er udført en omfattende og seriøs forskning i den udvikling, der (…) er ved at ændre landet fra et konsensussamfund til et konfliktsamfund." (Ritzau 1998b).

Med Mogens Camre sker der således noget nyt med begrebet parallelsamfund i den danske debat. Det går fra i det meste af 1990'erne at være anvendt meget sporadisk og medstendels deskriptivt om forskellige typer samfund, der eksisterer side-om-side, til at blive et dystopisk begreb, der anvendes som et billede på det samfund, vi kan forvente, såfremt vi tillader parallelsamfundene at opstå og blomstre. Som Camre skriver i Information i 1999:

> "Muslimer kommer med tiggerstaven i hånden, og så snart de er inde i varmen bliver den til en stok, der skal banke os på plads. (…) [Muslimerne ønsker] at sætte sig fast i Danmark, håndhæve regelsæt fra de tilbagestående muslimske lande og modarbejde den integration, som ellers er officiel politik således, at der kan opstå islamiske parallelsamfund i Danmark." (Camre 1999c).

I 1998 er det fem ud af 11 artikler, der omtaler parallelsamfund i sammenhæng med indvandring og islam, de fire af dem handler om Mogens Camres TV-debat med Thisted og Fugl (Jest 1998; Mølgaard 1998; Ritzau 1998a, 1998b). Den femte artikel er fra Flensborg Avis, og handler om en tysk TV-udsendelse, der debatterede tysk udlændingepolitik (Jessen 1998). I 1999 er det syv ud af 12 artikler, der handler om parallelsamfund, indvandring og islam i Danmark. Tre af artiklerne er af Mogens Camre (Camre 1999a, 1999b, 1999c), en er endnu engang fra Flensborg Avis og handler om en debatten om dobbelt statsborgerskab i Tyskland (Hertrampf 1999), og to er af daværende formand for Foreningen Dansk Kultur, Rolf Slot-Henriksen (Slot-Henriksen 1999a, 1999b). Den syvende reference er et læserbrev i BT, hvor en læser er bekymret for indvandrerbander og parallelsamfund (Dreyer 1999).

At begrebet begynder at blive brugt som en negativ fremtidsvision – som en dystopi – i 1998 af netop Camre, og derudover i Flensborg Avis, styrker yderligere antagelsen om forbindelsen fra den tyske debat om *Parallelgesellschaft* til den danske debat. Det er ikke muligt at sige hvorvidt, eller hvornår, parallelsamfundet som en dystopi havde fundet vej til den danske presse, hvis det ikke havde været for TV-udsendelsen med Camre. Det er sandsynligt, at det havde gjort det alligevel, da Camre med sin kronik fra 1997 havde sat en debat igang, der ikke kun udfoldede sig i TV-debatten. Det er også muligt, at det var en helt anden begivenhed end kronikken og TV-debatten, der satte en ny kontekst for begrebet parallelsamfund i dansk diskurs. Der kan allerede have været en diskursiv bevægelse i gang uden for pressen, der netop muliggjorde dets brug i dette forum. Sandsynligvis er der flere sideløbende bevægelser i gang. Men TV-udsendelsen kan i hvert fald karakteriseres som en analytisk, transformativ begivenhed, der indskriver begrebet parallelsamfund i en ny diskursiv kontekst i den danske trykte presse.

7.3 Perioden 2000-2010

I de første år af 00'erne bliver termen 'parallelsamfund' gradvist mere udbredt i den danske presse. Fra henholdsvis 7 og 5 artikler i år 2000 og 2001, til henholdsvis 19 og 30 i 2002 og 2003 (jf. diagram 1). Artiklerne fra 2000 og 2001 viser, at parallelsamfund anvendes lige ofte i forbindelse med indvandrere i Danmark, som om andre grupper. For eksempel er der artikler om graffitimiljøet som "et slags uofficielt parallelsamfund med sine egne normer og love" (Lenschau-Teglers 2000), om albanerne i Kosova, og om jødiske parallelsamfund i Østeuropa før 2. verdenskrig: "Det var derfor i høj grad tvungen af omstændighederne, at jøderne udviklede parallelsamfund med eget sprog, egne traditioner og en udstrakt grad af selvstyre" (Holm 2001).

I 2002 og 2003 relaterer næsten alle artikler om parallelsamfund sig på en eller anden måde til indvandring (47 ud af 49).[19] Hvad enten det er om muslimske skoler, tyrkiske indvandrere i Tyskland, indvandreres parallelsamfund i England, Tyrkiets rolle i EU, der hævdes at medføre øget indvandring til Danmark med parallelsamfund til følge, det multikulturelle samfund, eller tildeling af statsborgerskab til udlændinge i Danmark, hvor

[19] De resterende to artikler handler henholdsvis om Kosova (2002) og om Folkekirken (2003) som parallelsamfund.

Danmark tydeligt bør signalere "at der ikke skal være plads for parallelsamfund med helt egne normer" (Kjærsgaard 2002). I 2002 udkommer samfundsforskeren og islamologen Bassam Tibis bog *"Islamische Zuwanderung - Die gescheiterte Integration"* og Tariq Ramadans bog "Euroislam". Disse begivenheder afføder nogen debat, der får antallet af artikler med parallelsamfundet som dystopi til at stige (jf. bl.a. Hedegård 2002; Pless 2002; Gade 2002). Blandt andet stilles Ramadan op som Tibis modpol. Tibi skriver, at islamister i Tyskland, opbygger parallelsamfund med sharia-lovgivning for at bekæmpe Vesten (Gress 2002), hvorimod Ramadan argumenterer for, at islam er forenelig med vestlige 'værdier' (Pittelkow 2002).

Blandt danske politikere og debattører, der tager begrebet parallelsamfund til sig i 2002, og udelukkende anvender det om muslimske indvandresamfund, er Pia Kjærsgaard (daværende formand for Dansk Folkeparti), Lars Hedegaard (historiker, journalist og forfatter og tidligere formand for Trykkefrihedsselskabet 2004-2013), Peter Skaarup (medlem af Folketinget for Dansk Folkeparti), og Ralf Pittelkow (politisk kommentator). Fra 2003 desuden Karen Jespersen (dengang medlem af Folketinget for Socialdemokratiet, i dag for Venstre), Helle Merete Brix (journalist og forfatter) og Torben Hansen (historiker). Alle markante stemmer på højrefløjen i den danske indvandrerdebat. Fra 2001 til 2002 sker der således en cementering af den dystopiske diskurs, og vi ser, hvordan den utopiske og den deskriptive gradvist mister relevans. Dette kan hænge sammen med en begivenhed, der for alvor sætter parallelsamfundet på dagsorden internationalt, nemlig terrorangrebene i USA den 11. september 2001. Ifølge Hiscott ver disse angreb netop medvirkende til en intensivering af debatten om parallelsamfund i den tyske debat (Hiscott 2005: 4).

I 2004 er der en kraftig stigning i anvendelsen af termen parallelsamfund i den danske debat (jf. diagram 1). Dette skyldes en række begivenheder i slutningen af 2003 og i løbet af 2004, der er med til at forstærke diskursen yderligere. Den 28. december 2003 bringer Jyllands-Posten en artikelserie om "de parallelle samfund". Serien er foranlediget af en episode i weekenden den 13.-14. december 2003, hvor to betjente, der i deres fritid arbejder med unge kriminelle fra Mjølnerparken i København, finder deres klublokale udsat for hærværk. Det er sket flere gange før, men denne gang er alt af værdi desuden blevet stjålet og lokalet er raseret. I en af artiklerne fra den 28. december, med titlen "Parallelle samfund: Ghettoer er tikkende bomber", skriver journalist Orla Borg:

> ”Den voksende koncentration betyder, at indvandrerne bliver mere og mere isoleret i egne enklaver, så mange lever i et såkaldt parallelt samfund med et sæt normer, der går stik imod de danske. I andre lande, blandt andet i England, har disse parallelle samfund skabt baggrund for gadeoptøjer og hærværksbølger.” (Borg 2003b).

I en anden artikel af samme journalist, ”Parallelle samfund: Betjente: Eksplosion er uundgåelig”, citeres de to betjente for at sige, at:

> ”De unge her i området har en adfærd, der ligger langt væk fra det, man normalt ser hos unge. Det er derfor, vi forudser, at den danske befolkning får et chok en dag, for vi sidder oven på en tikkende bombe.” (Borg 2003a).

Og i Jyllands-Postens leder, ”Parallelle samfund”, fra samme dag, står der at:

> ”Repræsentanter for politi, skolevæsen og sociale myndigheder beretter om parallelle samfund, som lever helt afsondret fra det omgivende miljø. Mændene er arbejdsløse, og deres eneste kontakt med samfundet er bistandskontoret. Det sociale liv tilbringer de i hinandens selskab med te, vandpiber og snak fra hjemlandet.” (Jyllands-Posten 2003).

En anden begivenhed, der også er med til at forstærke en diskurs om parallelsamfund som en dystopi, er daværende statsminister Anders Fogh Rasmussens nytårstale den 1. januar 2004. Heri nævner Fogh Rasmussen for første gang ordet ‘ghetto’ i en af sine taler som statsminister. Dette kan ses som en optakt til *”Regeringens strategi mod ghettoisering”*, der lanceres af VK-regeringen i maj samme år. I nytårstalen proklamerer Fogh Rasmussen, at den ulykkelige ghettodannelse, der er resultatet af mange års fejlslagen udlændingepolitik, må standses (Rasmussen 2004a). ”Indvandrerghettoer”, siger Fogh, er steder ”hvor mændene er arbejdsløse, kvinderne er isolerede, og familierne kun taler hjemlandets sprog” (Rasmussen 2004a). Den diskursive konstruktion af ghettoen som afskåret fra det omkringliggende samfund, som Fogh Rasmussen her skaber i sin tale, ligger i forlængelse af retorikken i Jyllands-Postens artikelserie fra få dage før. Denne retorik bliver yderligere forstærket i strategien mod ghettoisering i maj, hvori det hedder, at ghettoområderne kan udvikle sig til

"egentlige etniske enklaver eller parallelsamfund uden væsentlig økonomisk, social og kulturel kontakt til samfundet i øvrig" (Regeringen 2004: 12, min fremhævning). Det kan de, fordi ghettoiseringen bevirker, at "der ikke kan skabes tilslutning til fundamentale grundværdier i samfundet – simpelthen fordi der ikke er kendskab til grundværdierne" (Regeringen 2004: 11). Parallelsamfundet bliver her for første gang i en politisk handlingsplan fremstillet som en direkte konsekvens af *indvandrerghettoen*, hvor danske grundværdier ikke kan nå ind eller få fodfæste. Det er således qua den manglende "kontakt til det omkringliggende samfund", at risikoen for parallelsamfund øges og "udgør en alvorlig barriere for integration", som der også står i strategien (Regeringen 2004: 7). Dette billede af parallelsamfundet, som det bliver tegnet af Mogens Camre i slutningen af 1990'erne, i artiklerne i Jyllands Posten i 2003 og i strategien mod ghettoisering fra 2004, kommer til at forme den dominerende diskurs om parallelsamfund fra 2004 og frem. De konstitutive momenter i disse begivenheder viser dermed, hvordan den diskursive praksis er med til at indskrive begrebet i en ny kontekst samtidig med, at det også tilskrives en ny betydning.

Den begivenhed, der indtil undersøgelsens afslutning har afstedkommet flest artikelreferencer er VK-regeringens lancering af den såkaldte ghettoplan: *"Ghettoen tilbage til samfundet. Et opgør med parallelsamfund i Danmark"* fra 2010. Alene i oktober måned, hvor ghettoplanen lanceres, er der 496 artikelreferencer. Som optakt til ghettoplanen udtaler daværende statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) allerede i sin nytårstale den 1. januar 2010, at:

> "Meget af det mest pæredanske kommer udefra. Juletræet, balletten, arbejderbevægelsen! Kultur trives ikke i et drivhus. Men der skal være vilje til at få det udenlandske til at sætte danske blomster. Det skal være slut med parallelsamfund. For så går sammenhængskraften fløjten." (Rasmussen 2010a).

I sin tale ved Folketingets åbning den 5. oktober i 2010 konstruerer Løkke Rasmussen ghettoen som en indvandrerghetto, der er afsondret og uden kontakt til det 'omkringliggende' samfund, og kæder, ligesom i strategien mod ghettoisering fra 2004, ghettoen sammen med parallelsamfund:

> "[Ghettoerne] er områder, hvor en stor del af beboerne er uden arbejde. Hvor der bor mange kriminelle. Og hvor der bor mange danskere med indvandrebaggrund. (…) Vi vil rive murene ned. Vi vil åbne ghettoerne mod samfundet. (…) [Ghettoer] er stenørkener uden forbindelseslinjer til det omgivende samfund. Det er dé fæstninger, vi skal bryde igennem. (…) Vi skal have ghettoen tilbage til samfundet." (Rasmussen 2010c).

Og på pressemødet den 26. oktober, hvor ghettoplanen lanceres, tilføjer Løkke Rasmussen:

> "Men der er opstået en slags huller i Danmarkskortet. Fysiske områder – geografiske områder, hvor de danske værdier tydeligvis ikke længere er bærende. (…) Og derfor er der brug for, at vi nu opruster værdikampen, at vi nu konkretiserer værdikampen. (…) Vi vil parallelsamfundene til livs. Vi vil give ghettoen tilbage til samfundet og derfor denne markante oprustning og konkretisering af den værdipolitiske kamp." (Rasmussen 2010d).

Med strategien mod ghettoisering fra 2004 og med ghettoplanen fra 2010 sættes ghettoen og parallelsamfund således eksplicit i en kausal relation til hinanden. Det er de afsondrede indvandrerhettoer, hvor *danske* værdier og normer ikke kan trænge ind, der risikerer af medføre parallelsamfund. Den dystopiske diskurs om parallelsamfund er endnu engang blevet forstærket gennem en politisk begivenhed, der er med til at cementere denne diskurs' hegemoniske status.

7.4 Perioden 2011-2013

I 2011 og 2012 sker der igen noget af diskursiv betydning, da den nyvalgte S-SF-R regering forsøger at indskrive begrebet parallelsamfund i en ny kontekst. I december 2011 benytter daværende Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup (S) begrebet parallelsamfund i en forespørgselsdebat med Martin Henriksen (DF). I samme forbindelse omtaler hun også en større undersøgelse lavet af SFI om parallelle retssamfund,[20] på baggrund af hvilken,

[20] SFI (Det Nationale Forskningscenter for Velfærd): "Parallelle retsopfattelser i Danmark. Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser blandt etniske minoriteter" (Liversage & Jensen 2011).

regeringen i 2012 lancerer sin handlingsplan: *"Regeringens strategi mod parallelle retsopfattelser – opgør med tvang og undertrykkelse i forbindelse med religiøse vielser"*. Fra da af ser man, at S-SF-R regeringen i sin retorik forsøger at distancere sig fra begrebet 'parallelsamfund' og koncentrere debatten om 'parallelle retssamfund'. Som case 1 og 3 (debatten om etnicitetskriteriet og Juletræssagen) vil vise, forsøger regeringen nu at lede debatter om parallelsamfund hen på parallelle *retsopfattelser*. Når de i de nævnte cases får stillet spørgsmål fra oppositionen om parallelsamfund svarer de ofte undvigende, og forsøger at koncentrere fokus på parallelle retsopfattelser. Der bliver dog ikke tale om et egentligt diskursivt skift, snarere et forsøg på en diskursiv glidning hen mod retsopfattelser snarere end samfund. Den dystopiske diskurs består, idet både parallelsamfund og parallelle retsopfattelser knyttes sammen på den samme måde, og anvendes i sammenhæng med indvandrere, etniske minoriteter, integration (eller mangel på samme). Forskellen består i, at samfund konnoterer sted (ghettoen), hvorimod retsopfattelse kan forstås mere bredt og ikke på samme måde er bundet til et bestemt sted. Det stemmer overens med S-SF-R regeringens forsøg på at distancere sig fra den snævre ghettodefinition og fokus på ghettoer som problemområder, som VK-regeringen indførte (dette vil blive yderligere uddybet i case 1).

Den diskursive bevægelse fra parallelsamfund til parallelle retsopfattelser kan også sammenlignes med den bevægelse fra *extraordinary politics* til *ordinary politics* som integrationspolitikken (i et vist omfang i hvert fald) under S-SF-R regeringen gik fra (Lægaard 2013: 190). Ekstraordinær politik skal forstås som politik, der har at gøre med selve forudsætningerne for en stats eksistens, hvor staten eller folkets identitet – eller måske hele eksistens – er på spil. Ekstraordinær politik er derfor særlig stærk i krigstid eller i andre situationer, hvor nationalstatens rolle bliver udfordret, som for eksempel ved konstruktionen af overnationale institutioner som EU, eller når nationalstaten opfattes som truet ved for eksempel terrorangreb. Indvandring og integration kan også præsenteres som ekstraordinær politik, netop fordi det drejer sig om grænserne for en stats autoritet og for medlemskab i eller af folket (Lægaard 2013: 190). Over for ekstraordinær politik står ordinær politik, der skal forstås som politik, der handler om emner *inden for* den etablerede stat, og altså ikke sætter spørgsmålstegn ved dens grænser. Denne form for politik forudsætter en vis form for fælles politisk identitet (der naturligvis også hele tiden er til debat og forhandling) (Lægaard 2013: 190). Under VK-regeringen, med støtte fra Dansk Folkeparti, blev både værdipolitikken og integrationspolitikken gjort til ekstraordinær politik, altså til spørgsmål om selve folkets

identitet og nationalstatens eksistensberettigelse og –grundlag (Lægaard 2013: 190-192). Dette blev for eksempel styrket, da VK-regeringen i 2001 oprettede Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, og også placerede dele af by- og boligpolitikken i dette ministerium (Grünenberg & v. Freiesleben 2016). Herved blev indvandring til et spørgsmål om identitet snarere end interesser, man kunne forhandle om (Lægaard 2013: 191). Ved S-SF-R regeringens tiltrædelse i 2011 nedlages Integrationsministeriet, og integrationspolitikken flyttedes over i det nyoprettede Social- og Integrationsministerium, hvorved integrationspolitikken blev knyttet tættere sammen med socialpolitikken. By- og boligpolitikken blev lagt under Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Når integrationspolitikken på denne måde blev flyttet væk fra et decideret Integrationsministerium og hen til et Social- og Integrationsministerium, så var det hovedsignal man sendte, at disse politikker ikke nødvendigvis havde at gøre med ekstraordinær politik men derimod almindelig, ordinær socialpolitik. Selvom lovgivningen i mange tilfælde er forblevet den samme under S-SF-R regeringen som under VK-regeringen, sendte man dog alligevel et signal om, at man ikke længere adresserer modtagerne af lovgivningen som ikke-medlemmer af nationen, der skal opfylde en række kriterier, for at blive lukket ind i samfundet, men derimod som medlemmer af samfundet med, for eksempel, sociale problemer (Lægaard 2013: 192). Som casene vil vise i Del V, lykkes skiftet fra parallelsamfund til parallelle retsopfattelser, og fra extraordinær til ordinær politik, dog ikke konsekvent af S-SF-R regeringen. Det vil illustrere, hvor stærk betydningsfastlæggelsen af begrebet parallelsamfund, som segregerede indvandrersamfund, er blevet, og hvor meget den dystopiske diskurs har bidt sig fast i dansk debat og dansk politik.[21]

Kapitel 8 Tre diskurser

Gennemgangen af leksika, ordbøger og artikler på Infomedia har vist, at begrebet parallelsamfund har en række forskellige tids- og meningslag, og at det i stigende grad har samlet sig om én betydningskonstruktion: parallelsamfund som segregerede (muslimske)

[21] Som et lille efterskrift kan bemærkes, at det ville være interessant at undersøge videre, om og hvordan S-R regeringen har bevæget integrationspolitikken tilbage mod en opfattelse af den som extraordinær, bl.a. i forbindelse med stramningen af udlændingeloven den 20. februar 2015, der ændrede reglerne for familiesammenføring og ophold i Danmark. Og især i lyset af den flygtningekrise og øgede tilgang af asylansøgere, der for alvor ramte Danmark i sensommeren 2015.

indvandrersamfund i opposition til majoritetssamfundet. Som allerede nævnt har jeg identificeret tre overordnede diskurser, som parallelsamfundet er blevet konstrueret i siden 1968: den utopiske diskurs, den dystopiske diskurs og den deskriptive diskurs. Det er væsentligt at understrege, at de tre diskurser ikke skal forstås som klart afgrænsede. I den konkrete sprogbrug overlapper de ofte. De skal heller ikke læses som absolut udtømmende for alle de måder, som begrebet parallelsamfund aktuelt anvendes, og er blevet anvendt, på. De tre diskurser er derimod udtryk for en analytisk skelnen mellem de diskurser, der viste sig at være mest fremtrædende i min empiri.

Betegnelserne for de tre diskurser er for det første valgt som en henvisning til det, de signalerer: 'Utopi' betyder for eksempel den positive forestilling om det 'ideelle' samfund præget af harmoni, lighed og frihed (ordnet.dk 2015; Gregersen 2013), hvilket er det, som Duelund vil tilkendegive med sin anvendelse af 'parallelsamfund'. Heroverfor står 'dystopien ', der populært defineres som en negativ fremtidsvision, der ofte har med samfundsforhold at gøre (ordnet.dk 2015). I litteraturen bruges den dystopiske fortælling ofte som skræmmebillede på samfund uden harmoni, hvor mennesker undertrykkes, enten i nutid eller i fremtiden. Nogle dystopiske fortællinger har et politisk sigte, mens andre er mere nøgterne samfundsbeskrivelser, der kan indeholde et håb for positiv forandring, eller være uden håb for forandring overhovedet (Gregersen 2013). 'Deskription' betyder slet og ret 'beskrivelse'. Med den deskriptive diskurs mener jeg dermed anvendelsen af termen parallelsamfund som en beskrivende kategori, hvor parallelsamfundet italesættes som et samfund, der, i overført betydning eller bogstavelig forstand, skal forstås som at ligge parallelt med et andet, i minimal eller ingen berøring med det. Som analysen i de efterfølgende afsnit vil vise, er der dog alligevel sjældent tale om en rent deskriptiv kategori uden normative konnotationer.

For det andet er betegnelserne for de tre diskurser valgt for at sammenfatte de objekter (sagsforhold), som begrebet relaterer sig til i den nævnte betydningskonstruktion. Som beskrevet i kapitel 2, skaber Koselleck en forbindelse mellem ord (betegnelse), mening (begreb) og objekt (sagsforhold). Begreb/mening henviser til sagsforhold, men er ikke identisk med sagsforholdet, ligesom begrebet er bundet til et ord, uden dog at være lig med ordet (Koselleck 1972-1997a: XII). Med diskursanalytiske termer kan man også sige, at det svarer til betegner og betegnet. Ordet 'parallelsamfund' er betegneren, der i en bestemt diskurs bliver knyttet det betegnede, for eksempel det dystopiske parallelsamfundsbegreb, der så igen indholdsudfyldes i en kæde af ækvivalens og differens. Begrebet parallelsamfund

bliver således et nodalpunkt i for eksempel den dystopiske diskurs. De andre tegn (momenter) i diskursen – såsom 'ghetto', 'indvandrer'og 'kriminalitet' – giver indhold til nodalpunktet i kraft af den måde, som de ækvivaleres med hinanden og med parallelsamfund på. Begrebet parallelsamfund får således sin særlige betydning gennem den måde, som det relateres til de andre momenter på i en særlig diskurs. Momenternes flertydighed åbner op for et betydningsrum, der kan fortolkes, og dermed for diskursive kampe om betydningsfastlæggelsen.

Vender vi tilbage til begrebshistoriens terminologi, betyder det i vores eksempel med parallelsamfund, at begrebet betegnes med et særligt ord (parallelsamfund), som i den konkrete diskurs sammensættes af en række sagsforhold, der giver det indhold, som for eksempel 'ghetto', 'indvandrer', 'kriminalitet' osv. Disse sagsforhold har hver deres egen terminologi, deres egen begrebslighed, og sammen kan de opfanges i det fælles begreb 'parallelsamfund'. Figur 3 nedenfor illustrerer, hvilke sagsforhold, som parallelsamfund relateres til i hver af de tre diskurser, eller sagt på en anden måde, hvordan parallelsamfundets ordforråd hænger sammen. Dette vil blive yderligere uddybet i de tre efterfølgende afsnit, hvor jeg dykker dybere ned i de tre diskurser. Her skal foreløbig blot gives et samlet overblik over parallelsamfundets ordforråd.

Figur 3: Oversigt over parallelsamfundets ordforråd, opdelt efter de tre diskurser

Diskurs	Utopi	Dystopi	Deskriptiv
Normativ/deskriptiv	Normativ	Normativ	Deskriptiv
Perspektiv	Emic/etic	Etic	Etic
Rationale bag diskursen	Nybrud, at skabe forandring/alternativ, offensiv	Beskyttelse af det nationale, defensiv	Nøgternt beskrivende
Eksempler på parallelsamfund	Christiania, venstrefløjs-aktivisme	Muslimske indvandrersamfund, Christiania (som kriminelt parallelsamfund), rockere, stat-i-staten (fx den jødiske ghetto), venstre- og højrefløjsaktivister (autonome/skinheads)	Parallelle klassesamfund, landbrugs- og industri-samfund, Kosova, Graffitikultur
Ordforråd	**Synonym**	**Antonym**	**Synonym**
	Socialt-politisk alternativ, politisk strategi, solidaritet, socialt eksperiment, socialt og anarkistisk samfund, socialt og liberalt samfund, pacifistisk, revolutionært, ikke parlamentarisk virksomhed, protest	"Andre normer og Værdier" (end vestlige), Muslimske værdier, udemokratisk, samfundsunder-gravende, etniske enklaver, ingen økonomisk og kulturel kontakt til det øvrige samfund, oppositionssamfund, ghetto, gensidigt udelukkende, disintegration, multikulturalisme	Vindere og tabere, overklasse, middelklasse, underklasse, egne institutioner, selvstændig stat, interessefunderede fællesskaber, subkultur

(Egen opgørelse)

I den utopiske diskurs består begrebet parallelsamfund af en række positivt ladede sagsforhold, såsom 'socialt-politisk alternativ', 'politisk strategi', 'socialt eksperiment', 'pacifistisk' osv. Den dystopiske diskurs derimod sammenfatter parallelsamfund med en række negativt ladet sagsforhold, såsom 'andre normer og værdier', 'stat-i-staten', 'samfundsundergravende, 'oppositionssamfund', 'disintegration' og 'multikulturalisme'. I skemaet er de opstillet som antonymer, det vil sige de anvendes som en modstilling, eller som modbegreb, til majoritetssamfundet. Den deskriptive diskurs henviser primært til sagsforhold

som 'vindere og tabere', 'middelklasse og overklasse', 'egne institutioner' og 'subkulturer'. Derudover kan vi se, hvordan hver af diskurserne understøttes af et bestemt rationale, det vil sige, at diskurserne ikke er 'uskyldige', men at de skaber et særligt syn på de mennesker, der menes at indgå i, eller udgøre, parallelsamfundene, såvel som på selve parallelsamfundet som kategori (jf. også Rennison 2009: 19). Rationalet bag den utopiske diskurs er således at skabe forandring og diskursen er dermed progressiv og offensiv. Rationalet bag den dystopiske diskurs er derimod at begrænse en bestemt udvikling eller forandring, og diskursen kan dermed siges at være defensiv. Rationalet bag den deskriptive diskurs er at være nøgternt beskrivende. Skemaet illustrerer således, hvordan der indgår forskellige betydningskonstruktioner (meningslag) i begrebet parallelsamfund, og hvordan det derved indskrives i forskellige diskurser med forskelligt formål for øje. At de indeholder et formål, et rationale, viser desuden også, at begrebet ikke er neutralt, men i høj grad politisk og ideologisk. Ved at afdække disse rationaler og betydningskonstruktioner (sagsforhold) viser den metodiske kombination, som jeg anvender derved også, hvordan denne metode besidder et kritisk potentiale. Det vil sige, at metoden – i overensstemmelse med teorien – er med til at afdække begrebets selvfølgelige karakter og politiske potentiale.

8.1 Parallelsamfund som utopi

Parallelsamfundet som utopi optræder i afhandlingens empiri i sin klareste form i artiklerne fra 1968, 1971 og 1976, hvor Peter Duelund i de to første bruger parallelsamfund som benævnelse for sin vision for det nye samfund, som dele af venstrefløjen dengang ønskede at skabe, og Keld Løvetand i den sidste bruger parallelsamfund om Christiania. Kendetegnet ved parallelsamfund som utopi er, at det af afsenderen af teksten bliver tillagt en positiv værdi. Det er visionen om et andet – og bedre – samfund, der enten skal være med til at løse majoritetssamfundets problemer, forløse dets potentialer, som Duelund redegør for, eller være et politisk og socialt alternativ til det etablerede samfund, sådan som det er for Løvetand:

> "[N]år vi er et parallelsamfund skyldes det, at vor hverdag er væsentlig forskellig fra samfundets hverdag. Vi har boliger efter behov og vi ejer dem ikke selv. Det er en helt ideel situation, idet langt de fleste af os gerne så, at jord og bygninger ejedes af

> fællesskabet Danmark. Andre steder næsten overalt opbygger man pyramide-struktur til ledelse af borgerne. Her bestemmer den enkelte borger selv. Vi har ingen ministre, ingen valgte ledelsesrepræsentanter for noget som helst. Vi har arbejdsgrupper og folk laver det, de har lyst og evner til. Den eneste embedsmand vi har i gængs forstand er Inger på postkontoret." (Løvetand 1976).

Parallelsamfundet som utopi beskrives ud fra et *emic* perspektiv, det vil sige at perspektivet kommer 'indefra'.[22] For eksempel beskriver Duelund og Løvetand parallelsamfundet som noget 'vi' skal skabe. Parallelsamfundet som utopi kan i princippet også beskrives ud fra et *etic*, eller 'udefra', perspektiv, det vil sige, at parallelsamfund bliver den positive betegnelse for et samfund, som 'andre' har eller er i færd med at skabe. Når jeg skriver "i princippet" er det fordi jeg ikke har fundet eksempler på dette i min empiri.

Parallelsamfundet som utopi, sådan som Duelund og Løvetand anvender det, skal også ses som et inkluderende begreb. Begge tager afsæt i det etablerede samfund, som det så forsøger at ændre indefra, men alle er velkomne til at deltage. Som Løvetand skriver, så kan den "almindelige borger i Dannevang (…) lære meget [af Fristaden]" (Løvetand 1976). Et andet aspekt af parallelsamfundet som utopi er dets politiske rationale, hvor det anvendes som en progressiv og offensiv strategi i skabelsen af et andet, og bedre, samfund.

8.2 Parallelsamfund som deskription

Med *den deskriptive diskurs* mener jeg anvendelsen af termen parallelsamfund som en beskrivende kategori. Det er et forsøg på i tekst eller tale at beskrive 'samfund', der i overført betydning eller bogstavelig forstand, skal forstås som at ligge parallelt med hinanden. Det første eksempel på den deskriptive diskurs, som jeg støder på i min empiri, er i artiklen fra 1990, hvor forfatter Jane Aamund undersøger hvorfor danskerne tilsyneladende er blevet så aggressive, blandt andet i trafikken. "Vi har fået to parallelsamfund, vindere og tabere",

[22] Begreberne *emic/etic* er analytiske begreber, der fortrinsvis anvendes i antropologien og andre socialvidenskaber til at beskrive det blik, som forskeren har på sit materiale. Studerer man f.eks. en særlig gruppe ud fra deres eget perspektiv, og således anlægger et indefra-perspektiv, kaldes det for et *emic* perspektiv. Studerer man dem udefra, anlægger man et *etic* perspektiv (ikke at forveksle med etik i relation til moral, hvorfor jeg også bruger de engelske betegnelser og ikke 'emisk'/'etisk'). Det kan også bruges som udtryk for en gruppes eget blik på sig selv (emic), henholdsvis forskerens, eller en anden ekstern aktørs, blik på dem (etic) (jf. også Brodtkorp & Rugkåsa 2009: 27). Det er i denne sidste betydning, at jeg anvender begreberne emic/etic.

skriver Aamund (1990). Parallelsamfund anvendes således som en beskrivelse af forskellige sociale, eller måske rettere mentale, lag, i samfundet. Vi ser dog også, at parallelsamfund ikke fremstår værdifrit, idet Aamund ikke ser dette som en positiv udvikling. Næste gang vi møder parallelsamfund anvendt i denne betydning er i 1995, hvor Monica Krog-Meyer (1995) i en artikel i Ekstra Bladet beskriver forskellige sociale lag i samfundet – overklassen, middelklassen og underklassen – som parallelle samfund: "Her er hvad du får for dine penge: Det parallelle samfund med dertil hørende hierarki!", som hun skriver. Selvom jeg betegner diskursen som deskriptiv, anvendes parallelsamfundet altså alligevel ikke helt uden normative konnotationer eller anvisninger på, hvordan samfundet *burde* indrettes.

Fra 1993-1999 er der en række artikler i de danske dagblade (13 i alt), der beskriver albanernes samfund i Kosova som parallelsamfund. De handler alle om, hvordan albanerne i Kosova efter 1989, hvor Slobodan Milosovic fratog dem deres selvstyre, har opbygget deres eget parallelle samfund med et undergrundsnetværk af politikere, skoler, universitet og lægehuse (Dithmer 1996; Fledelius 1998; Thompson 1997; Theils 1999). I 1990'erne var Kosova meget fattigt, der var intet arbejde at få, maden var knap og albanerne var systematisk blevet udelukket fra offentlige stillinger. Det kosovo-albanske parallelsamfund voksede derfor op, dels af nødvendighed, og dels i opposition til det serbiske styre. "Albanerne udråbte deres egen selvstændige stat med egen præsident og har siden med ikke-voldelige midler forsøgt at køre deres eget parallelle samfund i Kosova" (Dithmer 1996), som en artikel skriver. Eller som en anden skriver: "En lille intellektuel elite med Ibrahim Rugova i spidsen indledte et civilt boykot af alle serbiske institutioner og lagde grundstenen til et parallelt albansk samfund i Kosova" (Lomholt & Merrild 1998). Det vi ser her, er således også visionen om et andet – og bedre – samfund for kosova-albanerne, så heller ikke her er anvendelsen af termen parallelsamfund værdifri. Sympatien i artiklerne er på albanernes side og parallelsamfundet tillægges en positiv værdi, ligesom perspektivet her, som i de andre artikler i en deskriptive diskurs, er *etic*, 'udefra'. Parallelsamfund anvendt i den deskriptive betydning glider også, ligesom parallelsamfund som utopi, gradvist i baggrunden i løbet af 1990'erne og i begyndelsen af 00'erne, i takt med at en dominerende diskurs om parallelsamfundet som dystopi vokser frem.

8.3 Parallelsamfund som dystopi

Fra 1998 vinder altså en ny diskurs om parallelsamfund frem, der fra 2003 skal vise sig at blive den dominerende. Det er parallelsamfundet som betegnelse for segregerede indvandrersamfund, fortrinsvis muslimske og med ikke-vestlig baggrund, der opfattes som at udgøre en trussel mod den nationale og kulturelle enhed, eller sagt med andre ord, mod sammenhængskraften. Det er denne diskurs, jeg har valgt at kalde *parallelsamfundet som dystopi*. Hvor venstrefløjsdiskursen fra 1960'erne og 1970'erne handlede om at 'vi' – forstået som et politisk og ideologisk fællesskab – ønskede at ændre det etablerede samfund indefra, udvikles der nu en diskurs om at 'de' – forstået som etniske og religiøse 'andre' – ønsker at undergrave eller omstyrte 'vores' samfund. Diskursen om parallelsamfund ændrer sig således fra et *emic* til et *etic* perspektiv, og fra at have et positivt til et (overvejende) negativt indhold.

Den dystopiske betydningskonstruktion er et resultat af en række begivenheder, der i første omgang er med til at introducere begrebet i dansk diskurs og siden forstærker den, hvorved andre betydningslag glider i baggrunden. Det drejer sig, som gennemgået ovenfor, om den tiltagende tyske diskurs om *Parallelgesellschaften*, TV-debatten med Mogens Camre, Jyllands-Posten fokus på parallelsamfund og VK-regeringens handlingsplaner mod ghettoisering og parallelsamfund. Det kendetegnende ved en dominerende diskurs er, at begrebet fremstilles neutralt og universelt, det vil sige med en entydighed, hvor dets kontingens og overskydende betydninger er blevet fortrængt. Selvom det er repræsentanter for højrefløjen i Danmark, der er mest fremtrædende i min empiri når det gælder aktiveringen af begrebet parallelsamfund i den dystopiske diskurs, så vil vi se, at hele det politiske spektrum i løbet af 00'erne begynder at anvende begrebet parallelsamfund på denne måde. I citaterne neden for ser vi det således anvendt som politisk begreb af politisk kommentator Ralf Pittelkow, Pia Kjærsgaard (DF) og Svend-Erik Hermansen (S), byrådsmedlem i Høje Tåstrup, og som et tilsyneladende værdineutralt sociologisk begreb af Michael Böss, lektor ved Aarhus Universitet:

> "Danskerne støtter derimod den stramme indvandringspolitik, fordi de vil værne om sammenhængskraften, værdifællesskabet og tilliden i det danske samfund. De forholder sig til, at en hastig indvandring fra meget fremmede lande vil føre til

> opsplitning af befolkningen i parallelsamfund, hvilket betyder alvorlig svækkelse af tilliden og dermed af samfundskvaliteten." (Pittelkow 2005).
>
> "Så længe flygtninge og indvandrere samler sig i visse boligkvarterer i storbyerne, udelukkende ser tv fra hjemlandet, opfostrer deres børn til ikke at respektere danske normer og regler og ikke lærer deres børn dansk vil opbygningen af et parallelsamfund i Danmark fortsætte. Et sådant samfund er en fare for sammenhængskraften i Danmark." (Kjærsgaard 2005).
>
> "De skal have lov til at være anderledes, men de skal selv gøre noget for at blive en del af samfundet. I stedet isolerer mange sig og danner på den måde parallelsamfund – så nu er det op til dem og ikke os." (Hermansen i: Winther 2004)
>
> "Det er det, man også kalder for 'identitetspolitik' eller 'anerkendelsespolitik' ('politics of recognition'). Denne form for politik kan øge tendensen til dannelse af små samfund inden for samfundet. Altså det, vi også kalder 'parallelsamfund'. Herhjemme er der stor politisk enighed om, at det er vigtigt at sikre den sociale solidaritet og sammenhængskraft og at forhindre udviklingen af parallelsamfund. Også Dansk Institut for Menneskerettigheder advarer klart imod dette, fordi det ville kunne underminere det danske velfærdssamfund og øge risikoen for racisme og diskrimination." (Böss 2005).

I artiklerne fra Infomedia aktiveres den dystopiske diskurs som redegjort for primært i debatter om indvandring og integration. Det er dog interessant at bemærke, at selv i tekster, hvor emnet *ikke* er indvandring eller integration, er det fra 2003/2004 alligevel primært parallelsamfundet i den dystopiske diskurs, der aktiveres. Det viser, hvordan denne opfattelse af parallelsamfundet, som en kategori om 'de andre', der undergraver og opsplitter 'vores' samfund, er gledet ind i sproget som en selvfølgelighed og nu har opnået noget nær fuldstændig hegemoni i det empiriske materiale. Der er således kun 9 artikler i perioden 2004-2013, der aktiverer parallelsamfund i den deskriptive diskurs, den sidste fra 2007. Og kun én artikel i perioden, hvor en christianit omtaler Christiania som et "stolt parallelsamfund", det vil sige parallelsamfund i den utopiske diskurs (Weekendavisen 2011).

De andre artikler, der fremkommer ved en søgning på 'parallelsamfund og Christiania' i denne periode, beskriver Christiania som et dystopisk parallelsamfund. Det vil sige, at parallelsamfundet også her henviser til sagsforhold som kriminalitet, (selv-)segregering og egne love og regler. Et eksempel på det stammer fra Pia Kjærsgaards ugebrev på Dansk Folkepartis hjemmeside, da hun som formand for partiet havde været på officielt besøg på Christiania i 2012. I ugebrevet beskriver hun blandt andet, hvordan en journalist blev overfaldet, efter at politikere og politi havde forladt området:

> "Journalisten oplevede den ægte og rustikke 'charme' ved Christiania, som heldigvis ikke blev os andre forundt. Han oplevede en bydel, et parallelsamfund, med egne love og regler." (Kjærsgaard 2012a).

De to forskellige omtaler af Christiania som parallelsamfund – henholdsvis christianitten i Weekendavisen og Kjærsgaards ugebrev – illustrerer tydeligt forskellen mellem den utopiske og den dystopiske diskurs. Her anvendes parallelsamfund som en betegnelse for det samme sted, Christiania, men betydningskonstruktionerne er forskellige, og er derved med til at tegne to modsatrettede billeder af Christiania; som enten et stolt og positivt sted, eller som et farligt og negativt sted.[23]

Et andet eksempel på parallelsamfund, der ikke er anvendt i forbindelse med indvandrere eller integration, men alligevel i den dystopiske diskurs, er i disse erindringer fra 2011, hvor parallelsamfundet sættes i forbindelse med universitetsverdenen: "Der opstod et lukket kulturelt kredsløb uden større forbindelse med samfundet udenfor. Det man kalder et 'parallelsamfund'" (Christiansen 2011: 80). Her anvendes begrebet som en beskrivelse af en "selvtilstrækkelige verden (…), en 'stat i staten', en 'uafhængig republik', også uafhængig af 'magthaverne'" (Christiansen 2011: 80). Selvom parallelsamfund her til dels anvendes i en deskriptiv betydning, for at illustrere hvordan universiteterne skulle ligge 'parallelt' med, og

[23] Af de stikprøvekontroller jeg har udført, fik jeg kun resultat på søgninger på 'parallelsamfund og kærlighed' (131 artikler i perioden 2004-2013). Efter at have gennemgået dem alle var resultatet, at 104 af dem italesatte parallelsamfund i den dystopiske diskurs. 100 af disse i sammenhæng med islam, muslimer, multikulturalisme o.lign. og de sidste 4 om andre typer af parallelsamfund, f.eks. om Gulag, der beskrives som et "parallelsamfund og et spejlbillede af samfundet udenfor med den samme form for vilkårlighed, terror, korruption og bureaukratisk absurditet" (Rachlin 2013). 27 artikler omtaler parallelsamfund i den deskriptive diskurs som f.eks. kristne samfund, socialklasser, erhvervslivet, det tyske mindretal i Danmark osv. Jeg fandt ingen artikler i denne periode (med disse søgeord) der italesætter parallelsamfund i den utopiske diskurs.

uden at være i berøring med, 'resten af samfundet', så er det den dystopiske diskurs der aktiveres. Forfatteren bruger negativt ladede ord som 'selvtilstrækkelig' og en 'stat-i-staten', der vækker associationer om samfundsundergravende institutioner, der ikke ønsker at være en del af samfundet eller føler sig hævet over det. Parallelsamfundet bærer således konnotationer med sig af samfund, der på en eller anden måde 'står uden for' og i 'opposition til' det bestående samfund, permanent eller midlertidigt. Som det også ses i denne leder fra Information, der, som er nævnt længere oppe, handler om de små skoler og friskolerne:

> "De [friskolerne] må nu som alle andre parallelsamfund og oppositionelle grupper dannes i bevidstheden om, at de kun er gyldige som afsætningspunkter for solide angreb på det bestående, som man kun foreløbig stiller sig udenfor." (Tidligere chefredaktør Eyvind Larsen 1969).

Det største flertal af artiklerne fra Infomedia knytter dog parallelsamfundet sammen med indvandrings- og integrationsdiskurser, på samme måde som Camre gør i 1999, da han lægger grunden til italesættelserne af parallelsamfundet i den dystopiske diskurs.

I diagram 3 ses de tre diskursers udvikling i årene 1990-2003. Diagrammet illustrerer, hvordan den dystopiske diskurs fra slutningen af 1990'erne gradvist bliver mere fremtrædende i de danske nyhedsmedier.

Diagram 3: De tre diskursers udbredelse 1990-2003
(På baggrund af artikler i Infomedias artikeldatabase)

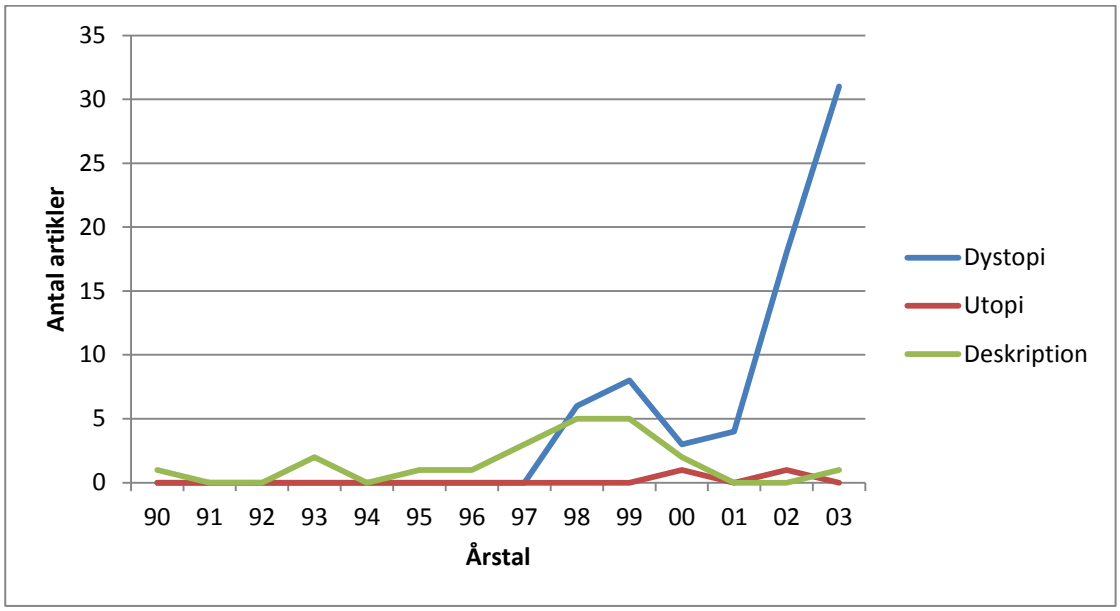

(Kilde: Infomedia, den samlede artikeldatabase – egen opgørelse)

Afslutningsvist følger fire citater af nogle af de meget fremtrædende aktører for at komme med flere eksempler på, hvordan begrebet parallelsamfund aktiveres i den dystopiske diskurs. Først to citater af Camre fra 1999, og dernæst to citater fra henholdsvis Pittelkow og Jespersen, der viser, hvordan parallelsamfundet aktiveres i den dystopiske diskurs:

> ”Det er en naiv forestilling, at den islamiske civilisation ønsker integration i Europa. Muslimer drømmer ikke om integration, og derfor ser vi islamiske parallelsamfund vokse op i de vestlige lande, der har givet plads for deres indvandring.” (Camre 1999a: Ekstra Bladet).

> ”Tilgangen af mennesker fra den vesterlandske kulturkreds udgør ikke noget problem, for de anfægter ikke kristendommen, demokratiet eller den nordiske kultur. Det, der afgørende er ved at ændre Danmark, er tilgangen af mennesker fra især den muslimske verden. (…) [E]n meget stor del af disse fremmede hverken kan eller vil integreres, men bygger parallelsamfund op, byggende på helt andre værdinormer end vore.” (Camre 1999b: Jyllands-Posten).

> "Ghettodannelser er ét blandt flere eksempler på faren for, at vi bevæger os i retning af etniske parallelsamfund, der i vidt omfang lever deres eget liv med ringe forbindelse til det omgivende samfund." (Ralf Pittelkow 2004: Jyllands-Posten).

> "Begrebet parallelsamfund dækker over, at en stor del af indvandrerne fortsat lever i overensstemmelse med helt grundlæggende samfundsnormer og værdier fra deres hjemlande." (Karen Jespersen 2005: Berlingske Tidende).

I den dystopiske diskurs konstrueres parallelsamfundet således som samfund, der (hovedsagligt) består af indvandrede etniske eller religiøse minoriteter. Selv i de konstruktioner, hvor der er tale om etniske danskere (som i eksemplet med Christiania), konstrueres parallelsamfundet som samfund, der ønsker at reducere kontakten til majoritetssamfundet og leve efter egne normer og værdier, hvilket opfattes som en underminering af den danske velfærdsmodel og nationale/sociale sammenhængskraft.

8.4 Parallelsamfund som kampbegreb

I det sidste afsnit her i Del II vil jeg diskutere, om og hvorvidt begrebet parallelsamfund kan opfattes som et kampbegreb i begrebshistorisk forstand. På den ene side viser den diakrone analyse i Del II, at begrebet parallelsamfund *ikke* er et kampbegreb i begrebshistorisk forstand, idet empirien ikke afslører tegn på egentlig diskursiv kamp. Det vil sige, at der ikke er tegn på, at forskellige diskurser kæmper om at indholdsudfylde begrebet parallelsamfund på forskellige måder. Det, som den begrebshistoriske analyse derimod viser er, at parallelsamfundet som dystopi gradvist kommer til at dominere i den offentlige debat op gennem 00'erne, hvor begrebet især fra 2003 antager en selvfølgelig karakter, som der er stor diskursiv enighed om. Det vil sige parallelsamfund som betegnelse for et dystopisk samfund, der ligger uden for majoritetssamfundet, hvad enten det indskrives i en bestemt kontekst om indvandring og integration, eller anvendes om for eksempel Christiania. Én diskurs har således gradvist vundet terræn, mens de andre diskurser er gledet ud i det diskursive felt. Dette kan skyldes, at de har mistet deres relevans i takt med den politiske og sociale samfundsudvikling (jf. diagram 3).

Fortolket på denne måde, bliver parallelsamfund snarere et moment, der indgår i diskursive kampe om samfundets indretning. Caseanalyserne i Del V og diskussionen i Del VI vil vise, at i diskursive kampe om at definere, hvordan man skaber et sammenhængende samfund, bliver begrebet parallelsamfund det, som alle kan enes om er et ubetinget onde, som bør bekæmpes. Begrebet sammenhængskraft for eksempel, kan her tolkes som et grund- og kampbegreb (hele) det politiske spektrum kæmper om at organisere (i hvert fald visse dele af) samfundet omkring. Det vil sige, at parallelsamfundet som dystopi indgår som moment i en større diskursiv kamp om, hvordan samfundet bør indrettes.

På den anden side kan begrebet parallelsamfund dog alligevel siges at være et kampbegreb, forstået på den måde, at alle politiske begreber til en vis grad er kampbegreber (Peters 2014b: 132). Det er de for det første fordi alle begreber har potentialet til at blive kamp- og grundbegreber, hvis/når der åbnes op for deres flertydighed og de gøres til genstand for semantisk kamp. For det andet netop fordi begrebet parallelsamfund indgår som moment i politiske kampe om at definere det sammenhængende samfund. Der er således ikke tale om en kamp om hegemoni imellem forskellige diskursive konstruktioner af parallelsamfundet, men det dystopiske parallelsamfund bliver et våben i politiske kampe om at besætte dominerende positioner (jf. Kristjánsdóttir 2011: 122). Valg af ord i en (politisk) debat er ikke tilfældig, og derved kan begreber netop anskues som vigtige politiske våben i disse diskursive kampe (jf. Nevers 2004: 89; og Kristjánsdóttir 2011: 123). Som Koselleck har udtrykt det i forbindelse med begrebers selvfølgelige karakter:

> ”Vi må tage os iagt for at godtage eller fejlfortolke alle hidtige definitioner som vores virkelige historie. Men begrebshistorien vil, selv når den indlader sig på ideologier, erindre os om, at ordene og deres brug er vigtigere for politikken end alle øvrige våben.” (Koselleck 2007c: 104).

Sammenfatning og konklusion på Del II

Del II har beskæftiget sig med, på hvilken måde begrebet parallelsamfund er blevet konstrueret i dansk diskurs i perioden 1968-2013, herunder begrebets udbredelse og transformation på baggrund af identifikationen af transformative begivenheder. Det overordnede formål med Del II har således været at *afselvfølgeliggøre* begrebet ved at

fremmedgøre læseren over for det. Dette er blevet gjort ved hjælp af Kosellecks begrebshistoriske metode om *Verfremdung*, gennem en diakron og en synkron analyse.

Den diakrone analyse har sporet begrebets opkomst og udvikling og identificeret dets forskellige tids- og meningslag. Således sandsynliggjorde Del II, at parallelsamfundet som et sociologisk begreb og en politisk strategi er blevet introduceret i dansk diskurs af Peter Duelund med hans kronik fra 1968. Duelund brugte begrebet som et alternativ til venstrefløjens såkaldte 'alternative samfund', det jeg benævnte 'den utopiske diskurs'. I løbet af 1990'erne anvendtes begrebet i andre og mere deskriptive betydninger, det jeg benævnte 'den deskriptive diskurs', som betegnelser for, for eksempel subkulturer som graffiti-kulturen eller som en beskrivelse af de samfund, som kosova-albanerne skabte i opposition til det serbiske styre. Således er kategorien ikke fuldstændig værdifri, om end den primært anvendes deskriptivt. Fra slutningen af 1990'erne ses et tydeligt skift i diskursen, hvor begrebet parallelsamfund indskrives i en ny kontekst. Fra da af anvendes begrebet parallelsamfund i stigende omfang som en betegnelse for (selv-)segregerede indvandresamfund, fortrinsvis muslimske, der ses som at udgøre en potentiel trussel mod det liberale demokrati, velfærdsstaten og den sociale sammenhængskraft. Denne måde at anvende begrebet parallelsamfund på benævnte jeg 'den dystopiske diskurs'.

Den første del af analysen viser således, hvordan begrebet parallelsamfund har forskudt sig fra at være et sociologisk begreb og en politisk strategi om et andet og bedre samfund, til et ideologiseret og værdiladet politisk begreb, der bliver brugt som argument i politiske og offentlige debatter mod indvandring. Fra 2004 er den dystopiske diskurs næsten helt dominerende i empirien, og der sker en markant stigning i avisartikler og -debatter, der beskæftiger sig med parallelsamfundet som en særlig form for samfund, der er til fare for sammenhængskraften. Foreløbig med en kulmination i 2010.

Afhandlingen sandsynliggør, at det dystopiske parallelsamfundsbegreb er blevet introduceret i de danske nyhedsmedier af Mogens Camre i forbindelse med en række indvandrerkritiske udtalelser i TV-udsendelsen "Helt ærligt, mand" i 1998. Camre havde fra sin position i Bruxelles netop deltaget aktivt i den europæiske debat om indvandring, integration og boligmæssig segregering, og kan derfra have stødt på det tyske begreb *Parallelgesellschaft*, der fra 1996 i stigende omfang bliver anvendt på netop denne måde i Tyskland. At parallelsamfundet som dystopi fænger an i den danske debat kan bero på dets meget klare visuelle kraft, og at der sideløbende med Camres introduktion af det, er en

stigende debat om, og kritik af, den øgede ghettoisering op gennem 1990'erne (en debat som vil blive belyst i næste del af afhandlingen). I slutningen af 1990'erne, og især i løbet af 00'erne, sker der således et diskursivt skift over mod den dystopiske diskurs, hvor begivenheder som tiltrædelsen af VK-regeringen i 2001, 11. september 2001 og mordet på den hollandske filminstruktør Theo van Gogh i 2004, er med til at forstærke og cementere denne diskurs som dominerende.

Den begrebshistoriske analyse illustrerer således, at begrebet parallelsamfund er gledet ind i sproget som en selvfølgelighed, der nu er integreret i både offentlig og politisk diskurs. Analysen viser også samtidigt, at den diskurs, der dominerer i det analyserede materiale, ikke er den eneste diskurs. Begrebet er også blevet konstrueret i andre diskurser, og har/har haft andre meningslag. Disse forskellige meningslag og diskursive konstruktioner afslører begrebets kontingente karakter.

Hvad analyserne hidtil ikke viser, er diskursive kampe om begrebets indholdsudfyldelse. Derimod ser den dystopiske diskurs ud til at være blevet gradvist dominerende som følge af en række transformative begivenheder, der gjorde netop denne betydningskonstruktion relevant i forhold til den sociale og politiske kontekst, som den aktiveredes i. Heroverfor gled de andre diskurser i baggrunden i takt med, at deres betydningskonstruktioner mistede relevans. Dermed ikke være sagt, at de ikke eksisterer og stadig aktiveres, for eksempel i den normale sprogbrug, som ikke er blevet undersøgt her, eller i helt andre kontekster, som denne afhandling ikke beskæftiger sig med. Analysen af avisdebatterne viser dog, at de ikke dominerer i nyhedsmedierne i perioden 2000-2013. Det som caseanalyserne i Del V og diskussionen i Del VI vil eksplicitere er dog, at der foregår hegemoniske kampe inden for den dystopiske diskurs. Det vil sige, at der i de analyserede debatter er en enighed om, at parallelsamfund som dystopi er et problem, men der er uenighed om, hvad dette problem betyder og på hvilken måde det bør bekæmpes. Det vil sige, at parallelsamfundet her indgår som moment i en større diskursiv kamp om, hvordan samfundet bør indrettes.

DEL III – GHETTOEN SOM ORD, BEGREB OG SOCIAL INSTITUTION: OPKOMST OG TRANSFORMATION I EUROPÆISK, AMERIKANSK OG DANSK DISKURS

Efter i foregående del at have foretaget en begrebshistorisk, diakron analyse af begrebet parallelsamfund i dansk diskurs, tager Del III fat på en begrebshistorisk, diakron analyse af begrebet ghetto. Det datamateriale, der fremkom ved de kvantitative søgninger gennemgået i Del II, viser, at begrebet parallelsamfund er sammensat af en række komplekse sagsforhold, hver med deres egen terminologi, deres egen begrebslighed. Et af de væsentligste er begrebet ghetto, da ghettoen i kraft af den boligmæssige segregering, som den afstedkommer, konstrueres som en af forudsætningerne for dannelsen af parallelsamfund (jf. fx citaterne af Løkke Rasmussen i kapitel 7.3 og diverse andre citater i kapitel 8.3). Del III vil derfor undersøge begrebet ghetto, for at gøre det muligt, at identificere hvilke diskursive konstruktioner af ghettoen, der er med til at fylde indhold i begrebet parallelsamfund i dominerende diskurser i dag (i caseanalyserne i Del V). Ghettobegrebet har historisk indgået i forskellige kontekster og er blevet aktiveret i forskellige diskurser, der alle er tilstede i dansk diskurs i dag. Caseanalyserne i Del V vil vise, at der foregår diskursive kampe om at indholdsudfylde ghettobegrebet, og at dette påvirker den opfattelse, som forskellige aktører

har af parallelsamfundet. Den begrebshistoriske analyse af ghettoen er derfor en forudsætning for at forstå, på hvilken måde diskurser om parallelsamfund trækker på dette begreb.

I kapitel 9 undersøges på baggrund af en diakron analyse, hvordan begrebet er opstået og har udviklet sig historisk, fra det opstod som ord i middelalderens Venedig til det blev et begreb i den europæiske bevidsthed, der konnoterede den (tvungne) fysiske adskillelse af den 'jødiske anden'. I USA transformeredes begrebet og konnoterede i slutningen af 1800-tallet/starten af 1900-tallet først den jødiske boligmæssige adskillelse, som var resultat af europæiske jøders immigration, og siden den fysiske adskillelse af fattige 'sorte' i de amerikanske storbyer. Disse to måder diskursivt at konstruere ghettoen på, som enten en betegnelse for jødisk boligmæssige adskillelse (tvungen eller frivillig), eller fattige 'sorte' bydele, benævner jeg henholdsvis *den historiske diskurs* og *den amerikanske diskurs*.

I kapitel 10 foretages en diakron analyse af ghettobegrebets udvikling i dansk diskurs, der bærer konnotationer med sig af både den historiske og den amerikanske diskurs. I Danmark – og i Europa – er ghettobegrebet i de seneste 30-40 år igen blevet transformeret, og konnoterer i dominerende diskurser om indvandring og integration, den boligmæssige adskillelse af den 'etniske anden', primært arbejdsmigranter og flygtninge, der er kommet til Europa siden 1960'erne, samt deres efterkommere. Denne diskurs benævner jeg *indvandrerdiskursen*. Kapitlet undersøger derfor, hvordan ghettoen gradvist har samlet sig om netop denne betydningskonstruktion.

Ghettobegrebets kompleksitet og flertydighed har gennem de sidste 100 år medført teoretiske og politiske diskussioner om *hvad* en ghetto er, som begreb og som empirisk fænomen, *hvem* den udgøres af, og *hvilke* effekter ghettoiseringen har for dets beboere og omgivelser. Kapitel 11 opridser den teoretiske debat om ghettobegrebet, sådan som den har taget sig ud i USA siden Chicago-skolens grundlæggelse i slutningen af det 19. århundrede og til nutidige europæiske debatter. Formålet er at vise, om eller på hvilke måder, begrebets kompleksitet og flertydighed går igen i de politiske og offentlige diskurser om ghettoer i Danmark.

Kapitel 9 Fra middelalderens Venedig til black *poverty neighbourhoods* i USA

I dette kapitel foretages en begrebshistorisk undersøgelse af ghettoen, fra den opstod som ord og begreb i middelalderens Venedig og til USA i det 20. århundrede. Rejsen gennem tidslagene viser begrebets kontingens og giver som nævnt anledning til at identificere to af tre overordnede diskurser, som ghettoen historisk er blevet konstrueret i, det jeg benævner *den historiske diskurs* og *den amerikanske diskurs*. Ved at følge begrebets udvikling og identificere diskurser tydeliggøres det, hvilken diskurs om ghettoen, der er dominerende i den danske diskurs idag, og hvordan denne konstrueres og indgår som et vigtigt moment i den dystopiske parallelsamfundsdiskurs.

9.1 "Campo Ghetto Nuovo": oprindelse og etymologi

Historisk set har ordet ghetto været anvendt om mere eller mindre lukkede boligkvarterer i de europæiske byer, hvor områdets jøder som oftest var tvunget til at bo. En af de ældst kendte ghettoer er ghettoen i Prag, der stammer fra det 10. århundrede (Bjørn 2012). Det er dog først fra 1500-tallet, at disse områder er blevet betegnet med det venetianske ord *ghéto* (Bjørn 2012). I 1492 fordrev spanierne alle de jøder, der ikke ville lade sig døbe, og mange af dem endte i Venedig. Efter et udbrud af syfilis, som det venetianske bystyre mente skyldtes disse spanske jøder, vedtog senatet den 29. marts 1516, at byens omkring 700 jødiske husstande skulle flytte ind i *Campo Ghetto Nuovo* i bydelen Cannaregio. Som oftest henvises til at *Campo Ghetto Nuovo* betyder "det nye slagger sted", fordi det lå på et sted, hvor der tidligere havde ligget et jernstøberi. *Ghéto* kan også betyde "at hælde", fra verbet *gettare*, altså selve handlingen at hælde flydende metal i en beholder eller det at støbe (Sennett 1994: 231).[24] Området var naturligt afskåret fra de andre områder i Cannaregio ved at være omgivet af kanaler, der om natten blev patruljeret af politiet, og ved solnedgang blev kvarteret lukket af bag to jernporte. Om dagen kunne jøderne færdes frit i Venedig, hvor de blandt andet kunne

[24] Ordet ghettos etymologi er omstridt (Wacquant 2011: 6) og kan have flere forskellige rødder, som for eksempel det hebraiske ord *get*, der betyder "skilsmisse", det tyske ord *gitter*, "tremmer" eller *ghetonia*, som er Griko – en form for græsk, der blev talt i Syditalien – og betyder "bydel", dvs. ord, der alle har konnotationer af adskillelse. Ghetto kan også være beslægtet med det italienske *borghetto*, der betyder "befæstet boplads" eller "lille nabolag" og kommer af *borgo* (jf. engelsk *borough*), "købstad", "kommune" o.lign. (Borghetto 2013).

arbejde og handle, men mændene skulle bære en gul cirkel på deres tøj og kvinderne et gult tørklæde, for at markere deres jødiske tilhørsforhold (Haynes & Hutchison 2008: 347; Bjørn 2012). At afmærke jøderne var ikke noget nyt, allerede i 1215, ved det 4. Laterankoncil i Rom,[25] var det blevet bestemt at jøderne skulle bære et jødemærke. Mærkets form, og håndhævelsen af det, blev afgjort lokalt. I romanske lande blev det ofte til et cirkelformet stykke stof, der blev syet på tøjet, som for eksempel den gule cirkel for de jødiske mænds vedkommende i Venedig, og i germanske lande bar jøderne ofte en særlig hat, nogle steder med bjælder på, så man kunne høre dem komme (Weinholt 2009).

Med *Campo Ghetto Nuovo* i Venedig indførtes den jødiske ghetto som en social institution (Tranæs et al. 2006: 19), der ikke kun blev opfattet som et fængsel af dets beboere. Det var også et sted, der ved flere tilfælde rent faktisk ydede beskyttelse mod overgreb og forfølgelse, og det var et sted, der bragte en undertrykt gruppe sammen og styrkede dets interne relationer (Haynes & Hutchison 2008: 348). *Ghetto Nuovo* blev snart udvidet til også at inkludere *Ghetto Vecchio* (1541) og *Ghetto Nuovissimo* (1633), og gradvist udviklede den venetianske ghetto sig også til at blive et intellektuelt center for jødisk kultur og samlingssted for jøder fra mange dele af Europa (Bernasconi 2002). Fra midten af 1500-tallet fandtes der jødiske ghettoer over hele Europa, hvor jøder levede adskilt fra den kristne befolkning. Denne adskillelse ledte på den ene side til overbefolkning og fattigdom i ghettoerne, med hvad deraf fulgte af sygdom og overdødelighed, og på den anden side til en konsolidering af kulturen og dannelsen af en række nye institutioner og vidstrakt selvstyre. Sygepleje, skolevæsen, domstole og synagoger, såvel som tætte netværk af jødiske organisationer, handels- og forretningssammenslutninger, samt alle former for velgørenhedsforeninger blev resultaterne af, og en reaktion mod, de øgede civile og erhvervsmæssige restriktioner (Tranæs et al. 2006: 20; Gyldendal-uddannelse 2013: 4). "Det sociale liv i den jødiske ghetto var indadrettet og grænsede til overorganisering, således at det forstærkede både integrationen i ghettoen og isolationen i forhold til det omgivende samfund." (Tranæs et al. 2006: 20). Både jødemærket og de fleste ghettoer forsvandt i løbet af 1800-tallet i takt med emancipationen og tildelingen af borgerrettigheder. Portene til den venetianske ghetto blev revet ned i 1797, hvorefter det nu var muligt for jøder at deltage mere lige i samfundet (Bernasconi 2002; Gyldendal-

[25] Laterankoncil: fem middelalderlige kirkemøder, der blev afholdt i Lateranpaladset i Rom. Det vigtigste var det 4. koncil i 1215, der, udover at vedtage beslutningen om jødemærket, også definerede læren om transsubstantiationen, dvs. brødets og vinens forvandling til Jesus' blod og legeme under nadveren (Ingesman 2009).

uddannelse 2013: 4). Som led i nazisternes forfølgelse og udryddelse af de europæiske jøder, genopstod den jødiske ghetto og jødemærket, i form af den gule jødestjerne. De sidste nazistiske ghettoer blev åbnet eller ødelagt ved slutningen af anden verdenskrig i 1945.

Den jødiske ghetto har siden 1500-tallet således både været en social institution og et fysisk sted, der havde til hensigt at holde dets beboere fysisk adskilte fra den øvrige, kristne, befolkning. Netop fordi adskillelsen var ufrivillig og tvangsmæssig, konsoliderede dette gruppen indadtil, både religiøst og kulturelt, og tvang dem til at udvikle en række institutioner i kampen for overlevelse. Ghettoen blev dermed også et begreb i både det kristne og jødiske Europas bevidsthed, der ikke blot konnoterede adskillelse og tvang, men også udviklingen af egne institutioner og udfoldelsen af en 'anden' religion og kultur. Ghettoen i Venedig blev således synonym med byens jødiske befolkning, og selvom det styrkede gruppen indadtil, så forstærkede det også de negative forestillinger om dem. Ghettoen som sted blev snart et negativt og stigmatiserende synonym for den jødiske befolkningsgruppe, og stedet kom derved til at spille en afgørende rolle i opfattelsen af jøder som blandt andet moralsk afvigende (Haynes & Hutchison 2008: 348).

> "[T]he space of the Ghetto reinforced such beliefs about the Jewish body: behind the Ghetto's drawn bridges and closed windows, its life shut off from the sun and the water, crime and idolatry were thought to fester" (Sennett 1994: 248).

Ghettoen som begreb i den europæiske bevidsthed kan derved også karakteriseres som et *sticky symbol* (jf. Goffman 1990). Det vil sige, at den stigmatisering af boligområdet, ghettoen, der fulgte i kølvandet på dets oprettelse, kom til at *klistre* til dets beboere og dermed farve opfattelsen af dem. Med udgangspunkt i Erving Goffmans teorier om *spoiled identity*, betegner Simon Cottle et sådant stigmatiseret boligområde som *spoiled space* (jf. Cottle 1994; Goffman 1990). Qua boligområdet som stigmatiseret 'spoiled space', skabes der nogle bestemte normative forventninger til beboernes adfærd og holdninger, hvor de blandt andet opfattes som moralske og sociale afvigere (Cottle 1994: 233). Historien har vist, at selv efter ghettoens mure blev revet ned, vedblev ghettoen, som et negativt stigmatiseret 'spoiled space', at klistre til den jødiske befolkningsgruppe. Som den britisk-jødiske skribent Israel Zangwill skrev allerede i 1892 i bogen "Children of the Ghetto":

> ”People who have been living in a Ghetto for a couple of centuries are not able to step outside merely because the gates are thrown down, nor to efface the brands on their souls by pulling off the yellow badges.” (Zangwill citeret i: Bernasconi 2002).

9.2 USA i det 20. århundrede: ghettobegrebet transformeres

I takt med den jødiske ghettos opløsning i Europa, og emigrationen fra Europa til USA, emigrerede også begrebet ghetto over Atlanten sammen med store grupper af europæiske jøder. I sidste halvdel af 1800-tallet blev ghetto i USA – især i populærkulturen – netop brugt som reference til de jødiske kvarterer i storbyerne. Her repræsenterede ghettoen både et nutidigt sted, det jødiske bykvarter, og en historisk størrelse. Man talte for eksempel om jødisk kultur og sprog, jiddisch, som ‘ghettokultur’, altså noget, der var kommet ind fra den ‘gamle verden’ (Haynes & Hutchison 2008: 349). I samme periode begyndte amerikanske intellektuelle med afrikansk-amerikansk baggrund i stigende omfang at anvende betegnelsen ghetto om fattige, såkaldte ’sorte’ arbejderkvarterer i de større amerikanske byer (Haynes & Hutchison 2008: 349). For eksempel sociologen og historikeren W.E.B. Dubois, der i 1899 brugte termen ghetto til at referere til et segregeret boligområde inden for bydistriktet *the Seventh Ward* i Philadelphia: ”The Seventh Ward was itself a residence section 50 years ago, and then the negroes were strictly confined to a ghetto bordering the Delaware River” (Haynes & Hutchison 2008: 349). I 1913 skrev den afrikansk-amerikanske sociolog George E. Haynes, at ”the growing Negro business and professional classes and those engaged in other than domestic and personal service find separate sections in which to dwell. Thus the Negro ghetto is growing up” (Haynes & Hutchison 2008: 349). I disse værker refererer ghetto således til bykvarterer, beboet mestendels af fattige, ’sorte’ amerikanere.

Chicago-sociologen Louis Wirth anvendte sit berømte værk, ”The Ghetto” fra 1928, dog ghettoen om et boligområde i Chicago, der havde af en stor koncentration af tyske jøder (Haynes & Hutchison 2008). I slutningen af 1800-tallet og første halvdel af 1900-tallet var det således især etnisk homogenitet (eller forestillingen om etnisk homogenitet), primært jøder og ’sorte’, der karakteriserede et urbant boligområde som en ghetto. Med forestillingerne om ’de sorte ghettoer’ knyttedes yderligere elementer til ghettobegrebet af både social og økonomisk fattigdom, samt områdernes fysiske forfald.

Det var først med efterkrigstidens begyndende interesse for den 'sorte' befolknings bosætningsmønstre, at 'hvide' forskere for alvor tog ghettobegrebet til sig. Josephine Williams' artikel "Computing the Ghetto Index" i "the American Sociological Review" fra 1948 var den første af sin slags, og samme år kom også Robert Weavers studie af boligmæssig segregering i amerikanske byer med titlen "The Negro Ghetto" (Haynes & Hutchison 2008: 350). Med Kenneth B. Clarks skelsættende værk "Dark ghetto" fra 1965, der satte fokus på problemerne ved den urbane fattigdom, og Gilbert Osofskys studie "Harlem: The Making of a Ghetto" fra 1966, slog begrebet ghetto for alvor slog igennem i sociologien.

Fra Wirths "The Ghetto", der begrænsede begrebet til de jødiske boligkvarterer i Chicago, transformeredes begrebet nu til såkaldte *race-class definitions*, der argumenterede for, at begrebet kunne anvendes om boligområder med en særlig demografi *og* en socio-økonomisk position, især såkaldte *high poverty, black neighbourhoods*. Faktorer som etnicitet, klasse, økonomi og grader af frivillig/ufrivillig segregering kom derved tidligt til at spille en central rolle i de amerikanske ghettodefinitioner og -diskussioner.

I løbet af 1960'erne og 1970'erne bevægede begrebet sig fra sociologien og over i populærkulturen, blandt andet med Elvis Presleys sang "In the Ghetto" fra 1969, og da det vandt indpas som en betegnelse for et særligt sprog, *ghetto talk*, en særlig stil og adfærd udtrykt ved blandt andet fraser som "that's so ghetto!", samt produkter som for eksempel *boom boxes*, der blev til ghettoblasters (Haynes & Hutchison 2008: 347-352).

Fra USA, hvor ghetto i det 20 århundrede således var et begreb, der først blev associeret med jødiske bydele og siden i endnu højere grad med fattige, 'sorte' bykvarterer, rejste begrebet tilbage til Europa igen, og undervejs ændrede det atter betydning (Blokland 2008: 372). I Europa idag anvendes begrebet i daglig tale ofte om socialt udsatte boligområder, domineret af indvandrere, med en høj grad af etnisk diversitet, høj arbejdsløshed og kriminalitet (cfbu.dk 2012). Hvordan begrebet har transformeret sig i dansk diskurs, fra at blive anvendt som en betegnelse for bydele domineret af jøder (den historiske diskurs), over anvendelsen om fattige, 'sorte' bydele i USA (den amerikanske diskurs), til at betegne socialt udsatte boligområder i Europa med mange etniske minoriteter (indvandrerdiskursen), vil det næste kapitel se nærmere på.

Kapitel 10 Ghettoen i dansk diskurs

Ghettoen som begreb gjorde tidligt sit indtog i dansk diskurs. Allerede i 1692 foreslog den københavnske politimester, at der skulle oprettes en jødisk ghetto i byen (Weinholt 2009). Som institution gik der dog yderligere et par hundrede år, før Danmark fik sin første egentlige ghetto, eller sådan hed det sig i datidens presse. Ghettobegrebet eksisterede således tidligt i den dansk diskurs og i danske bevidsthed, og er fortsat med at være et levende begreb, der har indgået i forskellige diskurser indtil i dag. I dette kapitel sættes fokus på begrebets udvikling i dansk diskurs med afsæt i den russisk-jødiske ghetto i København omkring 1900-tallet til nutidens indvandrerghettoer. Formålet er at belyse, hvorledes begrebet er blevet, og kontinuerligt bliver, konstrueret i dansk diskurs for, at kunne identificere hvilke diskurser, der trækkes ind i aktuelle debatter om parallelsamfund og ghettoisering. Empirien her i kapitel 10 tilbyder således et nyt blik på ghettobegrebet, nemlig dets italesættelser i dansk diskurs, som ikke hidtil er blevet analyseret i en dansk forskningsmæssig sammenhæng. Derfor opholder kapitlet sig også en del ved den historiske gennemgang af begrebet, især dens tidlige italesættelser omkring 1900-tallet.

Med udgangspunkt i historiske redegørelser begynder kapitlet derfor med en undersøgelse af, hvordan ghettobegrebet i begyndelsen af 1900-tallet trækker på den historiske diskurs, når det anvendes om kvarteret omkring Adelgade-Borgergade i København (kapitel 10.1). Derefter fortsætter kapitlet med en beskrivelse af begrebets genkomst i dansk diskurs i 1960'erne og 1970'erne, hvor indvandrerdiskursen, der nu har bredt sig i Europa, begynder at dominere. En indvandrerdiskurs, der blandt andet også trækker på den amerikanske diskurs. Til grund for denne undersøgelse ligger forskningsrapporter og avisdebatter for at illustrere, hvordan de borgmestre og lokalpolitikere, der (gen)introducerer ghettobegrebet i den danske debat, anvender det (kapitel 10.2). I det næste afsnit analyseres dele af den avisdebat, der i løbet af 1990'erne gradvist forstærker én diskurs om ghettoen, nemlig indvandrerdiskursen (kapitel 10.3). Denne udvikling følges videre i det næste afsnit, hvor indvandrerdiskursen forstærkes yderligere i den offentlige og politiske debat, hvilket blandt afspejles i VK-regeringens strategier mod ghettoisering fra 2004 og 2010 (kapitel 10.4).

10.1 "Di rusish-idishe 'geto' in Kopenhagen": den historiske diskurs i Danmark

Der har ikke eksisteret jødiske ghettoer i Danmark i samme forstand som i resten af Europa, forstået som bydele hvor jøder var tvunget til at bo. Dog var jøders bosættelse i Danmark i de første par århundreder også under restriktion og begrænset til visse byer. De første jøder, der blev inviteret til landet af kong Christian IV i 1634, havde således kun tilladelse til at bosætte sig i Glückstadt, der dengang var dansk. Gradvist fik de også tilladelse til at bosætte sig i Fredericia, Århus og København, og allerede i 1692 foreslog den københavnske politimester, som nævnt i introduktionen oven for, at der skulle oprettes en jødisk ghetto i byen. Forslaget blev dog afvist af regeringen (Weinholt 2009). I 1809 blev der givet fri ret for jøder, der var født i landet, til at bosætte sig udenfor deres fødeby, og i 1814 blev alle jøder i Danmark tilkendt borgerrettigheder. Selvom der altså ikke eksisterede ghettoer i Danmark i empirisk forstand, eksisterede der alligevel tidligt en diskurs om ghettoen, forstået som bydele, hvor der boede jøder.

I starten af 1900-tallet fik København dog alligevel sin første, uofficielle, ghetto, eller sådan hed det sig. Cirka 10.000 russiske jøder brugte Danmark som gennemgangsland i deres flugt fra forarmelse og pogromer i Rusland, på vej mod andre lande, primært USA og Canada. Cirka 3.000 af dem kom ikke længere end til København, og en del af dem bosatte sig i slumkvarteret omkring Vognmagergade, Borgergade og Adelgade.

> "Og her danner de nu deres egen triste By, en tæt sammenstuvet Ghetto af smaa mørke lysskys Reder, der er forede med tilfældigt sammenbragt Bohave. I 3-4-5 Etager over hverandre bor de saa tæt som Raager. Og ligesom denne sorte Fugl søger de bort fra Rederne om Dagen i store sværme, ud over Byen." (Dagbladet Hver 8. dag, 3. maj 1918: "Fra den københavnske Ghetto. Et besøg i Polakkvarteret", citeret i: Thing 2008: 81).[26]

Selvom de russiske jøder også bosatte sig andre steder i København, blandt andet i indre by og på indre Nørrebro, blev de hurtigt associeret med Borgergade-Adelgade kvarteret, hvor

[26] De russiske jøder og polakkerne boede til dels i de samme kvarterer i København, men holdt sig, ifølge en beskrivelse fra 1912, skarpt adskilt fra hinanden (Thing 2008: 75).

jiddisch i løbet af få år blev det fremherskende sprog. Der fandtes snart både aviser og tidsskrifter, butiksskilte og teater- og sangforeninger på jiddisch (Lund 2008: 102). Allerede i 1907 rejste bladet "Mosaisk Samfund" spørgsmålet: "Har København en 'Ghetto'?" Dette spørgsmål blev herefter taget op med jævne mellemrum af andre dele af pressen (Thing 2008: 76). Mange af artiklerne beskrev desuden de dårlige levevilkår, fattigdommen, farer for epidemier og brandfarerne i kvarteret, der havde de dårligst vedligeholdte og derfor også de billigste boliger i København (Thing 2008: 82). Nogle artikler opfordrede ligefrem til, at boligerne ikke blev lejet ud, fordi folk blev syge af at bo der, og to ildebrande, i henholdsvis 1912 og 1916, kostede menneskeliv. Selvom flere af artiklerne fra begyndelsen af 1900-tallet var fordomsfulde, og nogle endda, ifølge Mosaisk Samfund, ligefrem var "maskerede Opfordringer til en Pogrom en miniature" (Thing 2008: 78), så afspejlede italesættelsen af bydelen som en 'ghetto' også noget andet. Der lå nemlig ofte en længsel i beskrivelserne efter et mangfoldigt København, et København med minoriteter og ghettoer, tegnet på, at man nu var en *rigtig* storby (Thorsen 2010). Som museumsinspektør ved Københavns Bymuseum, Jakob Parby, forklarer i anledning af udstillingen "At blive københavner" i 2010:

> "I hele 1800-tallet har man kigget efter Europa og længere væk endnu for at se, hvordan man skaber en rigtig storby. Man har gerne villet ligne de større byer: uden volde og med infrastruktur, boulevarder og mere rum; og med produktion, industri, og flotte bygninger. Og så ville man også godt have endnu en ting, de havde: ghettoer med koncentrationer af visse befolkninger" (Laura 2010).

Man var fascineret af det fremmede, som også datidens udstillinger i Tivoli og zoologisk have viser, hvor man fra 1870'erne og frem til 1910'erne kunne se forskellige udstillinger med såkaldte eksotiske mennesker (Skeel 2012). Og da 17 kinesere, efter Tivoli-udstillingen i 1902, bosatte sig i Studiestræde, skrev Politiken at København nu havde fået sin "første kinesiske koloni!", sin helt egen ghetto (Laura 2010).

Mange af beskrivelserne af den jødiske ghetto rummer netop, udover beskrivelserne af forarmelsen og fordommene, også denne eksotisme. Ugebladet "Hjemmet" indledte for eksempel billedreportagen "Den københavnske Ghetto" fra 1915 med en parallel til Hamborgs og Londons "Jødekvarterer", der på trods af deres "usigelige Elendighed (…) dog præges af en

orientalsk Maleriskhed" (Thing 2008: 79). Dagbladet "Riget" bragte i 1911 to artikler med titlen "Københavnske Ghetto-Billeder", hvoraf den første indledtes således:

> "Hvis man en af disse varme Sommeraftner gaar sig en Tur i Omegnen af det nu halvt nedrevne Vognmagergadekvarter, i Nansensgade eller Dronningens Tværgade-Kvarteret, saa hænder det ikke sjældent, at man møder en Figur, der et Øjeblik faar en til at studse. Det er en gammel Mand, klædt i brun Kaftan; paa Hovedet bærer han en slags persisk Lammeskinds-Kattsjula, under hvilken en endnu kulsort Haar ringler sig frem i lange Proptrækkerkrøller. Det er den livagtige Ahasverus eller Typen paa en rigtig Holbergsk Ach-wai-mir-Jøde." (Thing 2008: 77).

Allerede i 1916 viser en folketælling en klar tendens til, at de russiske jøder flytter til bedre kvarterer, om end der på dette tidspunkt samlet set bor 200 flere jøder i kvarteret end ved en tidligere folketælling i 1911 (Thing 2008: 82). Tendensen er dog klar, når muligheden byder sig flytter beboerne udenfor 'ghettoen', og omkring 1930 er der kun få jøder tilbage i kvarteret. Det fortælles, at det gik de russiske håndværkere godt. "Allerede i 1915 viser en optælling af lønningerne, at næsten 70 pct. af de mandlige forsørgere blandt de jødiske immigranter i København havde en årsindkomst, som svarede til danske håndværkersvendes" (Immigrantmuseet 2013). I 1936 anmoder Københavns borgerrepræsentationen om en saneringsplan for Borgergade-Adelgade kvarteret, der – muligvis på grund af den megen omtale – er en af de første kvarterer i København, der bliver revet ned og byfornyet (Thing 2008: 82ff).

De jødiske beboere kaldte også selv kvarteret, hvor de boede, for en 'ghetto', som for eksempel i artiklen "Di rusish-idishe 'geto' in Kopenhagen", i det jiddishke ugeblad *Vokhen blat* fra 1912. Her forsøger Yitskhok Roytman at forklare, hvorfor jøderne boede så sammenklumpet og i de værste områder. Han fik svaret, som Thing skriver (2008: 76), da han flyttede til et andet kvarter, og til en mere luftig og moderne lejlighed: "Jeg følte mig nu rigtig ensom, løsrevet fra den jødiske puls, en familie blandt goyim med et fremmed sprog og fremmede skikke." Så selvom ghettoen lå i et af byens værste slumkvarterer, så var der også fordele ved at bo der. Der var en tryghed i at bo sammen, man kunne hjælpe hinanden med arbejde og børnepasning, og som nytilkommen kunne man tale samme sprog som sin nabo og dyrke religion og traditioner sammen (Immigrantmuseet 2013).

'Ghetto' opfattedes således ikke (udelukkende) som noget negativt af beboerne eller af datidens presse. Det, at de østeuropæiske jøder boede koncentreret i visse bydele blev i varierende grad opfattet som problematisk. For danskerne var det både en kilde til bekymring og til fascination, at de russiske jøder bosatte sig sammen (Thing 2013). Bekymringerne fra myndighedernes side gik blandt andet på selve slumkvarterets dårlige forfatning, sygdom, overdødelighed og risikoen for ildebrande, samt bekymringer for, om de russiske jøders politiske virksomhed ville lede til anarkisme eller revolution i Danmark. Mange af de nytilkomne var kommunister eller socialister (jf. Jensen 2000). Bekymringerne fra Mosaiske Samfund i Danmark gik på, om immigrationen ville kunne true de danske jøders position i landet (Blüdnikow 1986: 148, 157), og da immigranterne var fattige, lå de også Mosaiske Samfund økonomisk til last, da det var dem, der stod for deres underhold (Thing 2008: 62ff; Blüdnikow 1986: 148ff).

At begrebet 'ghetto' blev brugt om Adelgade-Borgergade kvarteret fortæller også noget om datidens opfattelse af ghettoen, som et urbant område, der var domineret af jøder. Udover dette kvarter i København, der i begyndelsen af 1900-tallet blev kaldt for en ghetto, har jeg ikke fundet indikation på, at der gennem tiden skulle have fundets andre bykvarterer eller (indvandrer)samfund i Danmark, der er blevet omtalt som ghettoer. Blüdnikow karakteriserer blandt andet også den østeuropæiske indvandring i Danmark som "den første større [indvandring] i København med *ghettopræg*" (Blüdnikow 2013: min fremhævning). Sandsynligvis dels fordi ghetto-begrebet i mange århundreder netop var et urbant fænomen knyttet til den jødiske befolkningsgruppe, og dels fordi man historisk ikke har set på indvandrere på denne måde (Jensen 2013). Indvandreres bosætning i Danmark i etniske enklaver, holdt sammen af økonomiske og sociale forhold, er historisk ofte blevet betragtet som noget naturligt og i nogle tilfælde endda ønskværdigt. Et par eksempler er huguenotterne i Fredericia eller hollænderne på Amager, hvor det ikke blev opfattet som negativt, at de boede sammen, og for hollænderens vedkommende også boede afsondret (Jensen 2013). Først med 1960'ernes og 1970'ernes arbejdsmigration blev migranters bosættelse i Danmark (igen) omtalt som ghettoer og den boligmæssige koncentration opfattet som noget problematisk. Denne tredje diskurs om ghettoen, som jeg benævner indvandrerdiskursen, gennemgås i det følgende.

10.2 Indvandrerdiskursens opkomst i Danmark: 1960'erne og 1970'erne

Fra midten af 1960'erne vinder en ny diskurs om ghettoen gradvist udbredelse i Danmark. Denne gang indskriver begrebet ghetto sig i en ny kontekst, der får det til at ændre betydning. Begivenhederne, der leder til dette diskursive skift er den danske debat om muligheden for, og gavnligheden af, at importere udenlandsk arbejdskraft. Danmark er kommet lidt senere ind i den periode med højkonjunktur, som alle de vestlige lande i denne periode er præget af, men står især fra 1964 i en akut situation af mangel på arbejdskraft (Jensen 2000: 397f). Med debatten om en mulig arbejdskraftindvandring fulgte også debatter om mere praktiske aspekter af sagen, såsom: hvor skal arbejderne bo? Boligmanglen i 1960'erne vækker bekymring for, at boligmarkedet vil blive endnu mere presset, og blandt andre LO's fungerende formand Frands Petersen fremhæver, at LO ikke vil tillade, at de udenlandske arbejdere får fortrinsret med hensyn til boliger: "Vi kan ikke ofre boliger på fremmed arbejdskraft, og så må løsningen vel blive en eller anden form for lejr" (Jensen 2000: 403). Man skæver blandt andet til udlandet, og hvordan det går med indvandringen der. I en reportage fra Schweiz skriver Berlingske Tidende den 6. juli 1964, at der vel er tegn på, at "gæstearbejderne" har øget velstanden, men at der også er tegn på lavere produktivitet og dårligere kvalitet, "[h]ertil kom problemer med ghettoer", som avisen skriver (Jensen 2000: 400). Ordet ghetto er således i brug i den danske debat i 1960'erne, og anvendes om den boligmæssige koncentration af den indvandrede arbejdskraft. Såvidt det har været muligt at finde frem til i forbindelse med denne afhandling, taler man dog ikke endnu om, at der eksisterer egentlige ghettoer i Danmark.

I slutningen af 1960'erne tager arbejdsindvandringen fart, indtil der indføres et midlertidigt indvandrerstop i 1970, og et reelt stop i 1973 (Jensen 2000: 409ff). I januar 1976 udkommer forskningsrapporten "Fremmedarbejdernes boligforhold i Danmark 1975" (Pedersen et al. 1976).[27] På grund af den stadig relativt nye situation, som Danmark befinder

[27] "Fremmedarbejdernes boligforhold i Danmark 1975" var del af en større undersøgelse af fremmedarbejdernes forhold i Europa og omfattede alle det daværende fællesmarkeds lande. Rapporten valgte betegnelsen 'fremmedarbejder' frem for 'gæstearbejder' eller 'indvandrer', da det ifølge forfatterne afspejlede det danske samfunds hidtidige holdning til arbejdsmigranterne, der dels ikke havde været særlig åben, og dels at migranterne kom som fremmed arbejdskraft men blev indvandrere. Desuden var de ikke blevet behandlet som gæster, "men som fremmede vi var nødt til at tage imod", mente forfatterne (Pedersen et al. 1976: 3). Rapporten beskæftiger sig hovedsageligt med fremmedarbejdernes konkrete boligforhold (såsom boligens størrelse, antal beboere, standard, hvorvidt der er bad og toilet osv.), den aktuelle boligsituation (såsom hvor og hvordan fremmedarbejderne finder en bolig, hvilke typer af bolig,

sig i med hensyn til arbejdskraftindvandring, kan rapporten endnu ikke konkludere, hvordan boligsituationen vil udvikle sig (Pedersen et al. 1976: 1). Der findes dog ifølge forfatterne bag rapporten:

> "udprægede *ghettoiseringstendenser* inden for Københavns kommune, idet størstedelen samles på Vesterbro og indre Nørrebro og dels på et lille område på Østerbro, der kaldes Vognmandsmarken. I disse kvarterer er boligstandarden generelt ringe, og huslejerne generelt ret lave." (Pedersen et al. 1976: 71, min fremhævning).

Rapporten præciserer ikke yderligere, hvad der menes med ghettoiseringstendenser, og ordet nævnes kun få steder i rapporten (fx side 136). At ordet ghetto anvendes i forbindelse med områder, hvor der bor mange fremmedarbejdere, tyder dog på, at der på daværende tidspunkt er en almindelig opfattelse af ordet ghetto, som netop en betegnelse for boligområder med mange arbejdsmigranter. Denne diskurs kan siges at være en transformation af både den amerikanske og den historiske diskurs, hvor ghetto konnoterer den urbane boligmæssige adskillelse af en etnisk anden, knyttet sammen med boligområdes fysiske, sociale og økonomiske forfald. I den europæiske debat ser vi dog, hvordan begrebet transformeres i løbet af 1960'erne og 1970'erne og nu indskrives i en kontekst, der specifikt retter sig mod arbejdsmigranternes boligmæssige situation.

10.3 Indvandrerdiskursen forstærkes: 1990'erne

I begyndelsen af 1990'erne er der en række begivenheder, der forstærker diskursen om ghettoen som et socialt udsat boligområde beboet af indvandrere. En række socialdemokratiske borgmestre fra den københavnske Vestegn protesterer mod regeringens flygtningepolitik, som de mener fører til stigende *ghettoisering*. Borgmestrenes bekymring er, at man med de gældende regler ikke har mulighed for at afvise boligsøgende flygtninge, med det resultat, at – i kommunernes optik – for mange flygtninge og indvandrere bliver bosat i samme boligområde. Der er således en stigende utilfredshed med, at de københavnske

---

der er tale om osv.), deres beskæftigelse, indtægt, familiemæssige situation og ønsker om at blive i Danmark eller vende hjem (Pedersen et al. 1976).

vestegnskommuner tager imod flere flygtninge end de rigere kommuner nord for København. Ghettoen fortsætter dermed med at være et begreb, der bliver indskrevet i en diskurs om flygtninge og indvandreres boligsituation. I det følgende redegøres der, med udgangspunkt i samtidens avisdebat, for, hvordan ghettoen bringes i spil i den debat, som vestegnsborgmestrene lægger an til.[28]

I 1990 stiller Pia Kjærsgaard, daværende politisk ordfører for Fremskridtspartiet, forslag om, at de gældende regler for tildeling af lejligheder i de almennyttige boligområder skal ændres, således at boligforeningerne har mulighed for at afvise flygtninge og indvandrere. Målet er at give danske statsborgere fortrinsret, så boligforeningerne kan "undgå ghetto-lignende tilstande, der kan udvikle sig til ballade [ved at huse] fremmede folkeslag", som Kjærsgaard udtaler til Berlingske Tidende (Juul-Madsen 1990). Ishøj Kommune praktiserer allerede en form for fordelingspolitik, hvor boligsøgende bliver vurderet efter deres indkomst (Juul-Madsen 1990). Derudover har Ishøj kommune de foregående 15 år også haft en praksis med at nægte udlændinge en lejlighed, såfremt der allerede bor mange udlændinge i samme opgang. Denne praksis bliver kendt ulovlig af Landsretten i januar 1991 (Dannemand 1991). Berlingske Tidende skriver i 1991, at Ishøjs daværende borgmester, Per Madsen (S), tager landsretsdommen til efterretning, men at han mener, at den vil betyde, at der nu vil opstå ghettoer af udlændinge, og han håber, at politikerne vil ændre lovgivningen (Dannemand 1991). Hvidovre kommune praktiserer noget lignende. Fra begyndelsen af 1991 og til medio 1993 nægter kommunen op mod 50 flygtninge at flytte ind i en almennyttig bolig, som de ellers er berettigede til, alene med den begrundelse, at de er flygtninge. Hvidovres daværende borgmester Britta Christensen (S) fastholder, at praksissen vil fortsætte til trods for "næser og pålæg" fra Københavns Amts Tilsynsråd og trusler om dagbøder til byrådsmedlemmerne (Politikens redaktion 1993). Til Ekstra Bladet udtaler hun, at "[v]i er ikke en racistisk kommune, men ingen – heller ikke flygtningene – har gavn af, at der bliver skabt ghettoer. Det her er et nødråb til regeringen – vi vil ikke have, at flygtningene bliver syndebukke i et i forvejen socialt belastet område" (Rasmussen 1993). Britta Christensen bliver støttet af Ishøjs borgmester, Per Madsen, der i Berlingske Tidende henviser til, at Hvidovre og de øvrige kommuner på Vestegnen er blandt dem, der tager imod

[28] Referencerne i dette kapitel henviser til danske dagblade, primært Berlingske Tidende, Politiken og Ekstra Bladet, fundet frem ved søgninger efter ordet 'ghetto' i Infomedias artikeldatabase.

flest flygtninge og indvandrere, og at folketingspolitikerne bør koncentrere sig om de kommuner, der ikke tager imod flygtninge (Middelboe 1993).

Kritikken mod regeringens flygtningepolitik fra de københavnske vestegnskommuner stiger gradvist i løbet af 1990'erne i takt med af flygtningestrømmene fra det tidligere Jugoslavien og Irak tager til. Høje-Tåstrups borgmester Anders Bak (S) udtaler, at han ønsker et fordelingsnævn, der fra centralt hold skal fordele flygtningene i hovedstadsområdet, så de undgår koncentration af flygtninge i deres kommuner, blot fordi de har de egnede boligområder. "Vi er meget frustrerede over den manglende forståelse, vi møder over for vore problemer i Folketinget. Flygtninge-politikken virker i dag helt tilfældig. Så jeg forstår godt den provokation, de har lavet i Hvidovre", udtaler han, med henvisning til Hvidovres borgmester Britta Christensen, der fastholder praksissen med at afvise flygtninge (Middelboe 1993).

De socialdemokratiske borgmestre på Vestegnen lægger med deres kritik af den gældende flygtninge- og indvandrerpolitik kimen til det ghetto-begreb, og den ghetto-debat, der intensiveres i løbet af 1990'erne og op gennem 00'erne. Det vil sige et ghettobegreb, der på den ene side afspejler den amerikanske diskurs om fattige bydele med en bestemt demografi, og på den anden side får sit eget særlige præg, ved at blive sat ind i en europæisk diskurs om indvandring og integration.

10.4 Indvandrerdiskursen dominerer: 00'erne

Efter Vestegnsborgmestrene i 1990'erne (gen)introducerer ghettobegrebet i den politiske debat, intensiveres indvandrerdiskursen i løbet af de næste 10 år. Ghettoer og ghettoisering kommer for alvor på dagsordenen, da den tidligere VK-regering lancerer sin strategi mod ghettoisering i maj 2004. I denne strategi karakteriseres ghettoområderne som fysisk afsondrede fra det omkringliggende samfund, hvilket anses som at være en barriere for en vellykket integration af de etniske minoriteter i Danmark med ikke-vestlig baggrund (Regeringen 2004: 12). For at modgå denne ghettoisering indføres gradvist nye regler, der skal gøre det muligt for kommuner og boligforeninger at afvise visse boligsøgende og give andre fortrinsret. I 2000 indfører man blandt andet regler om fleksibel udlejning, der skal gøre det muligt for kommunerne, at "fremme en mere positiv udvikling i de mest udsatte boligafdelinger (…) ved at tiltrække mere ressourcestærke boligsøgende ved at give disse

borgere fortrinsret til ledige boliger forud for ventelisten" (Regeringen 2004: 22). Og i 2004 udvider man denne fleksible udlejning ved at lave en såkaldt kombineret anvisning, der skal gøre det muligt at afvise boligsøgende kontanthjælpsmodtagere (Regeringen 2004: 27). I 2010 kommer så VK-regeringens ghettoplan: "Ghettoen tilbage til samfundet. Et opgør med parallelsamfund i Danmark", hvori indgår anordningen om "Stop for anvisning af flygtninge til ghettoer og udsatte boligområder", der skal:

> "være til gavn både for flygtninge og for indsatsen imod ghettoisering. Det vanskeliggør nemlig de nye flygtninges kontakt med det danske samfund og deres muligheder for en vellykket integration, når de anvises en bolig i en ghetto eller et udsat boligområde og skal starte deres tilværelse i Danmark i et område, der er afsondret fra resten af samfundet. Samtidig bidrager en sådan tilflytning til en endnu skævere beboersammensætning i ghettoerne og i de udsatte boligområder." (Regeringen 2010: 16).

Fokus er således igen på koncentrationen af de etniske minoriteter, og en politik om, at de er afskåret fra resten af samfundet, og at det ikke vil være gavnligt for dem at bo sammen med andre flygtninge.

I en rapport fra det såkaldte Byudvalg, der nedsættes som et resultat af Vestegnsborgmestrenes protester,[29] hedder det i 1994, at brugen af ordet ghetto som reference til de boligområder, der i de foregående ti år har udviklet store sociale problemer, "i den offentlige debat *noget misvisende* kaldes for ghettoer" (Vagnby 2011: 13, min fremhævning). 10 år senere, i regeringens strategi mod ghettoisering fra 2004, er ghetto blevet en almindelig brugt betegnelse for disse boligområder. Det vil sige, at ghetto i løbet af dette tiår går fra at være en betegnelse, der refereres til som *misvisende*, til at anvendes som en selvfølgelig betegnelse for socialt udsatte boligområder med mange etniske minoriteter. I

[29] et er det udvalg, der i 1993 bliver nedsat som et resultat af Vestegnsborgmestrenes protester (Grünenberg & v. Freiesleben 2016). Byudvalget er et tværministerielt udvalg, der skal udarbejde forslag til indsatser, der kan forbedre forholdene i belastede by- og boligområder kendetegnet ved bl.a. en høj koncentration af flygtninge og indvandrere. I oktober 1993 præsenterer Byudvalget en handlingsplan med 30 forslag til indsatspunkter (statensnet.dk 1997). Mange af de projekter, der kommer ud af disse indsatspunkter, fokuserer på integrationsproblemer og koncentrationen af etniske minoriteter i udsatte boligområder. Fra da af drejer bypolitikken i Danmark i stigende grad sig om spørgsmål om integration og etnicitet (Grünenberg & v. Freiesleben 2016; Fallov 2006: 131).

"Regeringens strategi mod ghettoisering" fra 2004, der er på 56 sider, forekommer termen 'ghetto' godt 200 gange. (Heraf forekommer 'ghettoområde' 115 gange, 'ghettoisering' 62 gange, og derudover 'ghettoiseringstendens', 'ghettoiseringsarbejde', 'ghettoiseringsstrategi', 'ghettoskole', 'ghettodannelse' og 'ghetto' et antal gange hver).

I "Regeringens strategi mod ghettoisering" fra 2004 udpeges otte boligområder som *potentielle* ghettoer. I 2010 introduceres den første officielle ghettodefinition i Danmark sammen med en liste, den såkaldte 'ghettoliste', over 29 boligområder, der nu udpeges som *egentlige* ghettoer (Regeringen 2010: 5).

Faktaboks 1: VK-regeringens ghettodefinition 2010

Identifikation af særligt udsatte boligområder som "ghettoer":

Særligt udsatte boligområder identificeres som ghettoer, hvis de har 1000 eller flere beboere, og hvis mindst to af de tre nedenstående kriterier er opfyldt:

1) Andel af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.
2) Andel af 18-64 årige uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse overstiger 40 pct. (opgjort som gennemsnit over de seneste fire år).
3) Antal dømte for overtrædelse af straffelov, våbenlov eller lov om euforiserende stoffer pr. 10.000 indbygger overstiger 270 personer (2,7 pct.) (opgjort som gennemsnit over de seneste fire år).

Kilde: "Ghettoen tilbage til samfundet. Et opgør med parallelsamfund i Danmark", Regeringen 2010, side 37.

Ved søgninger på ordet 'ghetto' i Infomedias artikeldatabase, er der et *boom* i 2010, der korrelerer med lanceringen af ghettoplanen. Fra 4.772 artikler i perioden 1990-1999 (et gennemsnit på 477 artikler pr. år) til 18.646 artikler i det næste årti, 2000-2009 (et gennemsnit på 1.864 artikler pr. år), og hele 10.553 artikler alene i 2010. Efter 2010 falder antallet af artikler igen til i gennemsnit på knapt 5.000 artikler pr. år de næste tre år (2011-2013).[30]

[30] Ved en kontrolsøgning på udvalgte dagblade (Berlingske, BT, Ekstra Bladet, Politiken, Weekendavisen, Jyllands Posten, Information) fremkommer samme mønster som ved søgning i hele Infomedias artikeldatabase: I perioden 1990-1999 er der et gennemsnitligt antal artikler pr. år på 350 stk. I perioden 2000-2009 er der i gennemsnit 479 artikler pr. år, og alene i 2010: 843 artikler. I 2011-2013 falder antallet igen til i gennemsnit 465 pr. år.

Diagram 4: Forekomster af ordet 'ghetto' i Infomedias artikeldatabase 2000-2013
I alt: 43.872 artikler.

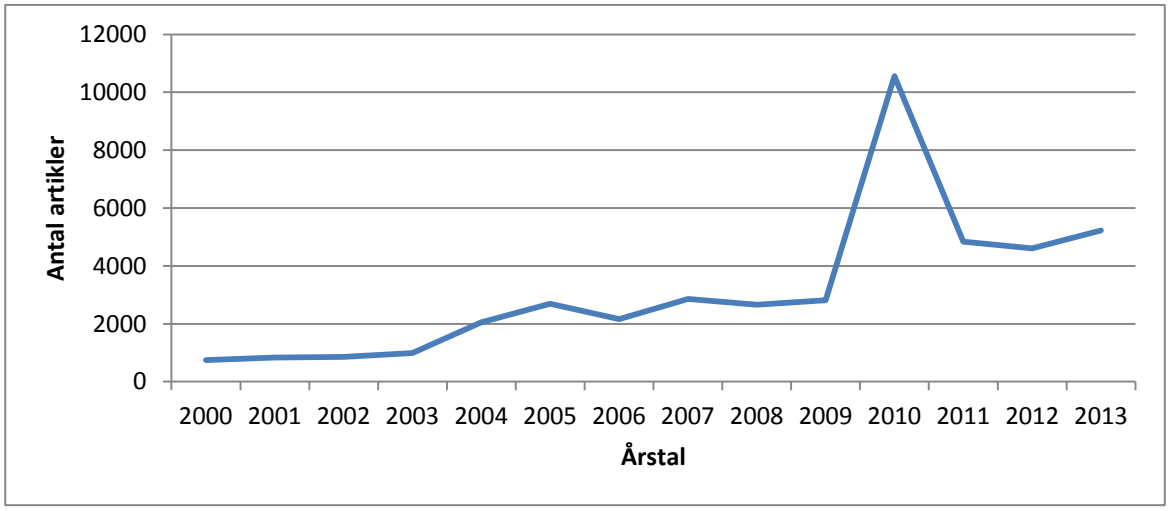

(Kilde: Infomedia, den samlede artikeldatabase – egen opgørelse).

Der er således en stor stigning i anvendelsen og populariteten af begrebet ghetto som en betegnelse for socialt udsatte boligområder med mange etniske minoriteter i pressen i denne årrække. Ghettobegrebet bliver i løbet af 00'erne, på lige fod med begrebet parallelsamfund, derved et væsentligt politisk og værdipolitisk begreb, der indgår som moment i diskurser om boligmæssige segregering og integrationen af ikke-vestlige flygtninge og indvandrere.

Kapitel 11 Den teoretiske debat om ghettobegrebet

Teoretiske debatter om, hvordan ghettoen kan eller bør defineres tog sin begyndelse med Chicago-skolens grundlæggelse. I det følgende gennemgår jeg en række af disse centrale teoretiske diskussioner, som ghettobegrebet har indgået i, for at illustrere den kompleksitet og flertydighed, som begrebet indeholder.[31] Man kan opdele de teoretiske diskussioner om ghettoen i såkaldte 'weak conceptions of the ghetto' og 'strong conception of the ghetto' (Small 2008: 389). De svage definitioner ser primært ghettoen som et empirisk fænomen,

[31] Det har været en stor udfordring at afgrænse kapitel 11. Der er skrevet og sagt meget om ghettoen og boligmæssig segregering i både udlandet og i Danmark. Der er en omfattende og meget relevant forskning fra især USA og Canada i ghettoisering og boligmæssig segregering, men også for eksempel Sverige er interessant, da Sveriges indvandringshistorie på væsentlige områder er mere lig den danske end den nordamerikanske. Jeg har valgt at opridse europæiske og amerikanske diskussioner om, hvordan ghettoen som begreb kan defineres, om end disse diskussioner rækker langt videre, end omfanget af denne afhandling tillader.

eller et sociologisk faktum, hvor det handler om at afgøre, hvilke elementer, der udgør ghettoen som empirisk objekt. Det vil sige, diskussionerne går på at definere hvem og hvad, der udgør en ghetto (Small 2008: 389). De stærke definitioner derimod ser ikke blot ghettoen et særligt boligområde, der tilfældigvis også har en særlig demografi, men betragter det også som en institution (Small 2008: 389). Blandt de svage definitioner er blandt andre Wirths, der i 1928 definerer ghettoen som et boligområde beboet af tysk-jødiske immigranter, og William J. Wilsons, der, i *The Truly Disadvantaged* fra 1987, beskriver ghettoen som et område med udpræget fattigdom og som mestendels 'sort' (Gans 2008: 357; Wilson 1987).[32] Også Massey og Denton anvender i deres bog "American Apartheid" fra 1993 ghettobegrebet om "neighborhoods that are exclusively inhabited by members of one group, within which virtually all members of that group live" (Massey & Denton 1993: 18-19). Det vil sige et noget mere snævert ghetto-begreb end Wilsons, der udelukker mere heterogene boligområder i USA. Mary Pattillo definerer også ghettoen i USA i raciale termer og bruger begrebet specifikt om kvarterer, der har en 'sort' majoritetsbefolkning. Modsat de andre definitioner er økonomi dog ikke er definerende faktor for Pattillo, men kun demografien, hvorfor hun anvender begrebet ghetto om både arbejderklassekvarter og middelklassekvarter (Pattillo 2003: 1046). Disse svage definitioner betoner således alle i et eller andet omfang etnicitet/demografi, hvilket den begrebshistoriske redegørelse oven for har vist har været en gennemgående markør i den diskursive konstruktion af ghettoen op gennem historien.

De stærke ghettodefinitioner varierer mere, men fælles for dem er, at de ser ghettoen som en bestemt *type* af urbant boligområde, der udviser en række bestemte karakteristika: boliger i forfald, kriminalitet, affolkning, social isolation, en form for ufrivillig segregering og/eller en social struktur, der direkte eller indirekte er fastholdt af det dominerende samfund eller staten. Det vil sige, ghettoen opfattes også som en minoriseringsproces, der bruges til at skabe eller opretholde forskelle i de dominerende magtstrukturer. Som Peter Marcuse (2002) skriver:

> "an involuntarily spatially concentrated area used by the dominant society to separate and to limit a particular population group, externally defined as racial or

[32] *The Truly Disadvantaged* beskrives som et af de mest berømte studier af den urbane fattigdom (Haynes & Hutchison 2008: 351).

> ethnic, and held to be, and treated as, inferior" (citeret i: Small 2008: 389; Marcuse 2002: 111).

Herbert J. Gans (2008) for eksempel, betoner især graden af frivillighed versus ufrivllighed som en væsentlig identifikationsmarkør for ghettoen. En etnisk enklave er resultat af frivillig segregering, hvorimod ghettoen er resultat af en stigmatiseret gruppes ufrivillige segregering. Såkaldte *mixed neighbourhoods*, hvor nogle bor frivilligt mens andre er tvunget til at bo der af for eksempel økonomiske omstændigheder, er således ghettoer for nogen og enklaver for andre (Gans 2008: 353).

En anden eksponent for de stærke definitioner er Loïc Wacquant. Ud fra en komparativ analyse af udsatte boligområder i USA og i Frankrig, de såkaldte *banlieues*, argumenterer Wacquant for, at de franske banlieues slet ikke bør kaldes for ghettoer (Wacquant 2013). De udsatte boligområder i USA, der i daglig tale kaldes ghettoer, adskiller sig fra de udsatte områder i Frankrig ved historisk, socialt, politisk og strukturelt at være betinget af væsentligt forskellige årsager (Larsen 2011: 47; jf. også Wacquant 2004; Wacquant 2011). Selvom de amerikanske ghettoer og de franske banlieues indtager samme position i det (bolig)sociale hierarki, og i den forstand kan siges at være i overensstemmelse, så adskiller de sig også på netop disse afgørende punkter. For eksempel skyldes en væsentlig del af de problemer, der konkret opleves i de udsatte boligområder, til dels politiske, institutionelle og planlægningsmæssig omstændigheder (jf. Larsen 2009, 2011). Wacquant introducerer derfor begreberne *ghetto*, *hyperghetto* og *anti-ghetto*, for at indfange disse forskelle. En *ghetto* er ifølge Wacquant en etnisk homogen enklave, hvor alle medlemmer af en underordnet gruppe eller kategori bor, og hvor også deres institutioner findes, hvilket blandt andet forhindrer dem i at spredes ud i byen (Wacquant 2008: 114). Ghettoisering betyder derfor, at medlemmerne af en afgrænset kategori tvinges til at leve på et separat område, der er reserveret til dem (Wacquant 2010: 172). Dette er et snævert ghettobegreb, der ligger i tråd med opfattelsen af den historiske jødiske ghetto. Et vigtigt aspekt ved den jødiske ghetto er også, at der inden for murene udviklede sig parallelle institutioner inden for politik, handel, tro og uddannelse. Ifølge Wacquant er dette ikke tilfældet i det udsatte boligområder i Danmark og i Europa i dag (Omar 2013).

Den amerikanske ghetto karakteriserer Wacquant derimod som en *hyper-ghetto*, idet den har ændret sig væsentligt siden 1960'erne, hvor blandt andet nedskæringerne i

socialpolitikken medførte en ny urban form. Hyper-ghettoen svarer til den *race-class* definition, som nævntes tidligere, hvor et boligområde defineredes ud fra beboersammensætning og social status (Wacquant 2008: 114). I Frankrig har en gradvis nedbrydning af banlieue'erne fjernet dem fra ghettoens traditionelle mønster (Wacquant 2008: 115). Banlieue'erne plejede at være bebyggelser for den franske arbejderklasse, men de har mistet mange af de lokale institutioner, der traditionelt var bundet til kommunistpartiet. Institutioner, der var med til at organisere livet rundt om fabrik, fagforening og bydel, og som gav beboerne en kollektiv stolthed i deres socialklasse og by(del). Nu er banlieue'erne etnisk diverse, og Wacquant beskriver, hvordan denne heterogenitet, bydelenes flydende grænser, færre institutioner og manglende evne til at skabe en fælles kulturel identitet, gør dem til det modsatte af ghettoer, med andre ord, *anti-ghettoer* (Wacquant 2008: 115).

Wacquant skelner mellem det han kalder forskellige former for 'sociospatial afsondring' (*rudiments of sociospatial seclusion*), hvoraf ghettoen kun er én blandt flere former (Wacquant 2010: 166) (jf. figur 4). Herved forsøger Wacquant at definere ghettoen som et analytisk begreb til forskel fra den rent deskriptive brug af ordet, som oftest er fremhersekende i offentlig og politisk diskurs (Wacquant 2004: 1). Andre former for sociospatial afsondring er det såkaldte *gated community*, altså boligområder, der er afskærmet, indhegnet og bevogtet fra samfundet udenfor; der er elite enklaven og etniske enklaver. Alle disse typer mener Wacquant repræsenterer former for frivillig urban segregering. Ghettoen derimod, sammen med fængslet, repræsenterer former for ufrivillig urban segregering. Udover disse former for urban segregering er der de landlige. Det drejer sig om lejre, som for eksempel arbejdslejre eller indianerreservater i USA. Anskuer man ghettoen fra dette perspektiv giver det ifølge Wacquant ikke længere mening at betegne de europæiske – og danske – multietniske boligområder for ghettoer (Omar 2013).

Figur 4: Loïc Wacquant: Grundlæggende former for sociospatial afsondring

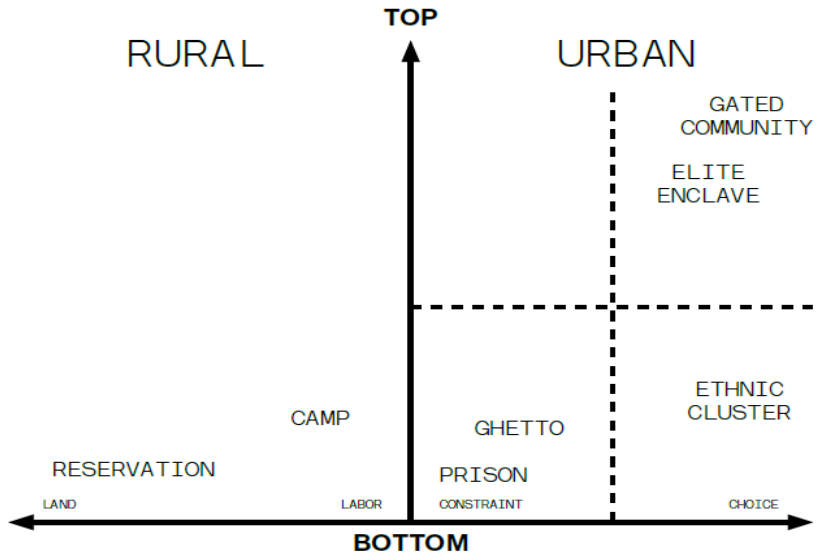

("Rudiments of Sociospatial Seclusion", Wacquant 2010: 166)

Wacquants former for sociospatial afsondring er medtaget i denne afhandling for at illustrere, hvordan ghettoen kan defineres som et analytisk begreb, og tænkes som én type, blandt flere, af socio-rumlige afsondringer.

Troels Schultz Larsen (2009) har i sin ph.d.-afhandling redegjort for brugen af ghettobegrebet i en dansk kontekst, og mener – blandt andet med udgangspunkt i Wacquant – at det ikke giver mening sociologisk at kalde bestemte boligområder i Danmark for ghettoer. Larsen introducerer termen 'forsømte områder', hvilket han mener markerer en forskel fra 'udsatte-' eller 'multietniske boligområder', og fra den amerikanske ghetto (Larsen 2009: 47). Larsen mener, at betegnelsen 'forsømt' i højere grad tager hensyn til de historiske, politiske og strukturelle forhold, der betinger disse områder (Larsen 2011: 49).

Et andet perspektiv på ghettoen finder man hos Talja Blokland (2008), der viser, hvorledes ghettobegrebet i Holland har både moralske og adfærdsmæssige konnotationer, og bruges som en betegnelse for fattige bykvarterer. Bloklands pointe er, at ghettobetegnelsen kun er brugbar i en europæisk kontekst som en fællesbetegnelse for *spatial expressions of exclsion* (Blokland 2008: 372).

> "Exclusion and the creation of Otherness in the processes of exclusion can take spatial expressions. Seen in this way, what happened in Venice was not giving a name to a

> bounded place. Instead, it was the spatial expression of social processes of exclusion, when Jews were defined as inferior citizens and excluded professionally from certain trades and relegated to live in certain areas." (Blokland 2008: 375).

For Blokland er hverken spørgsmål om (u)frivillighed eller etnisk homogenitet relevante, når man diskuterer, hvad der kendetegner en ghetto. Det relevante er konstruktionen af de sociale grænser, hvilket både er et resultat af kategorisering og identifikation. Ghetto bliver derved for Blokland, ligesom for Wacquant, et analytisk begreb, der tillige er dynamisk og generaliserbar. Ved ikke at fokusere på geografi og/eller demografi undgår denne definition også en fysisk determinisme (Blokland 2008: 376). For Blokland er det væsentlige spørgsmål derfor ikke, hvilket område, der er en ghetto, eller præcis hvilke elementer, der udgør ghetto*en*, men derimod hvordan "mechanisms of border creation and maintaining create areas where residents consider themselves involuntarily segregated and what processes and mechanisms contribute to this understanding of social reality?" (Blokland 2008: 377).

Når man således betragter ghettoen som – ikke (blot) et afgrænset område defineret efter beboernes indtægt, etnicitet og/eller graden af (u)frivillighed – men som et resultat af en dialektisk ghettoiseringsproces, bliver det muligt at inddrage eksterne og interne faktorer, såsom kategorisering og identifikation, i definitionen. Processen er dialektisk, idet ghettoiseringen ikke kun skabes gennem eksternt pres – fra lovgivning, institutioner og økonomiske og sociale omstændigheder – men også gennem intern identifikation. Blokland har vist, hvordan både 'sorte' amerikanere i meget fattige segregerede boligområder i USA og etniske minoriteter i udsatte boligområder i Holland, bruger ordet ghetto på flere, internt forbundne måder, som en deskriptiv term, som en moralsk kategori til at fordømme en vis form for adfærd, og som følelser af sammenhørighed og stigmatisering som ghetto-beboere (Blokland 2008: 373, 376). Med andre ord, beboerne i såkaldte ghettoer efterligner og anvender aktivt både den dominerende diskurs *og* påkalder en demotisk diskurs (jf. Baumann 1996: 31).

Den nuværende og de tidligere regeringers definition af ghettoen bygger, så vidt vides, ikke på teoretiske overvejelser over, hvad ghetto er som begreb. Derimod defineres ghettoen som et sociologisk faktum, og definitionen kan karakteriseres som en statistisk operationalisering af et deskriptivt ghettobegreb, der – som beskrevet oven for – forstår ghettoen som et konkret boligområde, karakteriseret ved en bestemt demografi, indkomst

og/eller kriminalitet.[33] Danmark er sandsynligvis – og i hvert fald så vidt det har været muligt at finde frem til i forbindelse med denne afhandling – det eneste land med en officiel ghettodefinition.[34]

Sammenfatning og konklusion på Del III

Del III har beskæftiget sig med ghettoens opkomst og transformation som ord, begreb og social institution. Kapitel 9 og 10 viste, at begrebet ghetto i Danmark har fulgt samme udvikling som i Europa, fra at være en betegnelse for en jødisk homogen bydel (eller det, der blev opfattet som en jødisk homogen bydel) til at blive en betegnelse for de multietniske boligområder, hvor en stor del arbejdsmigranter kom til at bo. Med udgangspunkt i historiske redegørelser, forskningsrapporter, avis- og folketingsdebatter viste kapitel 10, hvordan særligt én diskurs om ghettoen, det jeg benævnte *indvandrerdiskursen*, har vundet indpas i dansk diskurs i løbet af 1960'erne og 1970'erne, og hvordan den gradvist forstærkedes i løbet af 1990'erne, for at blive dominerende i løbet af 00'erne.

Den begrebshistoriske, diakrone analyse viste således, at det er muligt at identificere tre overordnede diskurser, som begrebet ghetto er blevet og bliver aktiveret i: *den historiske diskurs*, der knytter begrebet sammen med den jødiske segregering (frivillig eller ufrivillig), *den amerikanske diskurs*, der knytter begrebet sammen med den fattige, 'sorte' segregering i de amerikanske storbyer, og altså *indvandrerdiskursen*, der i en dansk og europæisk sammenhæng knytter begrebet til socialt udsatte boligområder med mange indvandrere. Begrebet bliver således indskrevet i forskellige kontekster, hvor det har transformeret sig og ændret betydning. Disse diskurser er ikke skarpt adskilte, men aktiveres gerne sideløbende eller overlappende i den konkrete sprogbrug, som vi også vil se et eksempel på i caseanalysen i Del V. De tre diskurser refererer desuden til en række af de samme sagsforhold. (1) For det første, at begrebet ghetto konnoterer boligmæssig adskillelse. (2) For det andet, at denne segregering omfatter en 'etnisk anden'. I København i starten af 1900-tallet var det jøderne, i

[33] Jf. faktaboks 1, hvor et boligområde skal opfylde 2 ud 3 kriterier for at blive defineret som en ghetto.
[34] Kontorchef Heino Jespersen fra det daværende Ministeriet for børn, ligestilling, integration og sociale forhold svarer på en mail i 2012, at han ikke er bekendt med andre lande, der har en sådan officiel ghettodefinition (Jespersen 2012a). Det samme svarer specialkonsulent ved Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter Klaus Lundsager (2014), samt forsker og ph.d. ved SFI, Gunvor Christensen, der bl.a. har skrevet bogen "Indsatser i udsatte boligområder. Hvad virker, hvorfor og hvordan?" (Christensen 2013, 2014).

USA i gennem det 20. århundrede var det først jøder og derefter i stigende grad 'sorte'. I Europa i sidste halvdel af 1900-tallet, er det de ikke-vestlige indvandrere og flygtninge. Selvom denne gruppe er meget divers, konstrueres den i diskursen ofte som homogen i kraft af beboernes ikke-vestlige baggrund og lave(re) sociale og økonomiske status. (3) Dette leder til det tredje sagsforhold, som begrebet ghetto henviser til i de tre diskurser, nemlig forestillinger om beboernes lave/lavere status samt boligområdernes sociale og økonomiske forfald. Boligområder, hvor den økonomiske og sociale status er højere, er ikke historisk blevet betegnet som ghettoer.[35] (4) For det fjerde er der en intern identifikation og ekstern kategorisering knyttet til ghettobegrebet, som Zangwill allerede i 1892 refererer til (jf. det afsluttende citat i kapitel 9.1). Det vil sige, at ghetto i alle tre diskurser indeholder en dobbelt stigmatisering, omverdenens stigmatisering af beboerne som ghettobeboere, og beboernes egen interne identifikation. Det var blandt andet også det, som Blokland (2008: 376) refererede til, når hun sammenlignede, hvordan afrikansk-amerikanere i fattige segregerede bydele i USA, og etniske minoriteter i udsatte boligområder i Holland, bruger ghettoen på tre internt forbundne måder: som en deskriptiv kategori, som en moralsk kategori og som følelser af samhørighed og stigmatisering som ghettobeboer.

De tre diskurser adskiller sig dog på mindst to afgørende områder. (1) For det første har der i den danske indvandrerdiskurs ikke været knyttet et tvangsmæssigt element til begrebet ghetto, sådan som det var tilfældet med den jødiske ghetto i Europa i den historiske diskurs (indtil emancipationen i 1800-tallet). (2) For det andet er det element af eksotisme, som begrebet ghetto indeholdt i den historiske diskurs fraværende i indvandrerdiskursen. Den diversitet i den københavnske befolkning, som den russisk-jødiske ghetto medførte i begyndelsen af 1900-tallet, blev på én gang betragtet som noget spændende og som noget man tog afstand fra, som en på én gang eksotisk og en problematisk andethed. Denne dobbelthed kan siges at ligge i selve begrebet 'diversitet', der både kommer af 'at divergere' og af 'at divertere' (Olwig 2013). Divergere betyder at fjerne sig fra eller at være forskellig fra, og er således det, der er markeret som det anderledes og som har en negativ klang. At divertere har derimod en positiv klang, og betyder at adsprede ens tanker og at forlyste sig, med andre ord det spændende, det tiltrækkende og det eksotisk fremmede (Olwig 2013). I

[35] Undtagen den lejlighedsvise omtale af kvarterer eller bydele for eksempel nord for København som *rigmandsghettoer*. Ghetto, uden det eksplicitte adjektiv *rigmands*, konnoterer dog stadig fortrinsvis socialt og økonomisk forfald.

indvandrerdiskursen står primært diversitet som divergens – det vil sige den problematiske andethed – tilbage.

Kapitel 11 redegjorde for, hvordan den flertydighed, som ghettobegrebet indeholder, har givet anledning til teoretiske diskussioner om, hvordan ghettoen bør defineres, både som begreb og som sociologisk faktum, og hvorvidt det overhovedet er et brugbart politisk og/eller sociologisk begreb. Blokland argumenterede blandt andet for, at ghettoen snarere burde studeres som udtryk for sociale eksklusionsprocesser, der har fået rumlige udtryk, *spatial expressions of exclusion*, snarere end som egentlige fysiske steder med en bestemt demografi (Blokland 2008: 372). Det vil sige, at hun ikke mener, at begrebet ghetto er en brugbar betegnelse for socialt udsatte boligområder, men derimod bør dække over de processer, der er med til at skabe og opretholde sociale grænser, hvor mennesker anser sig selv og andre som udgrænsede. Denne proces er dialektisk, idet ghettoiseringen ikke kun skabes gennem eksternt pres – fra lovgivning, institutioner og økonomiske og sociale omstændigheder – men også gennem intern identifikation. Det betyder også, at de teoretiske debatter om ghettobegrebet dækker over opfattelser af ghettoen som en minoriseringsproces, der bruges til at skabe eller opretholde forskelle i de dominerende magtstrukturer.

Wacquant derimod studerer ghettoen som et sociologisk fænomen, og opdeler ghettobegrebet i tre: ghettoer, anti-ghettoer og hyperghettoer. De danske boligområder, der figurer på regeringens ghettoliste, er ifølge Wacquant anti-ghettoer på grund af bydelenes heterogenitet, deres flydende grænser, færre institutioner og manglende evne til at skabe en fælles kulturel identitet, hvilket netop er det, der ifølge Wacquant karakteriserer ghettoen (her trækker han således på den historiske diskurs i sin ghettodefinition). Wacquant mener derfor ikke, at begrebet ghetto er brugbart i en dansk kontekst (Omar 2013). Derudover definerer Wacquant ghettoen som blot én ud af flere sociospatiale afsondringer.

Empirien der lå til grund for den historiske gennemgang af ghettobegrebets italesættelser tilbyder en ny forskningsmæssig vinkel på ghettoen; nemlig hvordan den er blevet italesat og har transformeret sig i dansk diskurs i takt med, at den som begreb er blevet indskrevet i nye kontekster. Hermed har denne afhandling bidraget til den allerede eksisterende forskning i ghettobegrebet og ghettodiskurser ved dels at tilføre og analysere ny empiri (blandt andet avisdebatterne i kapitel 10), og dels ved at tilføre et nyt perspektiv til disse ghettodiskurser: ikke hvordan ghettoen *bør* eller *kan* defineres (som blandt andre Wacquant og Blokland er inde på, og den amerikanske forskningsmæssige tradition), men

derimod hvordan ghettoen historisk *er blevet* defineret, og *om hvad*, begrebet er blevet anvendt. Her viser den begrebshistoriske metode igen sit potentiale, idet begrebets historisk forskellige konstruktioner er med til at fortælle noget om de tider, som det er blevet anvendt i. For eksempel hvem, der på et givent tidspunkt har været udpeget som den signifikante anden, hvilke relationer (heriblandt minoritets- og majoritetsrelationer), der har været betragtet som væsentlige. Derudover viste den historiske gennemgang også, at ghetto-indvandrerdiskursen korrelerer med opkomsten og cementeringen af parallelsamfundet i den dystopiske diskurs. Både ghettobegrebet og begrebet parallelsamfund indgår i diskurser om 'de andres', eller 'de fremmedes', bosætning, og derved siger de noget om samtidens syn på 'den anden' og dennes bosætningsmønstre. Blandt andet, at den 'anden' er noget forskelligt fra 'os', og at de områder han/hun bor i, ikke er en del af 'vores' samfund. Når ghettobegrebet diskursivt kædes sammen med begrebet parallelsamfund, og er med til at fylde mening i dette begreb, bliver begreberne led i en minoriseringsproces, der skaber og opretholder forskelle i aktuelle magtstrukturer (dette vil Del VI blandt andet diskutere).

Om og hvordan ghettobegrebets kompleksitet og flertydighed, samt om og hvordan de teoretiske debatter om ghettoen, går igen i dominerende politiske og offentlige diskurser om ghettoen i Danmark i dag, vil være noget af det, som caseanalyserne i Del V sætter fokus på. I næste del, Del IV, fokuseres dog først på en rekonstruktion af den bredere, samfundsmæssige kontekst, som diskurser om ghettoer og parallelsamfund er indlejret i, nemlig indvandrere og efterkommeres boligmæssige segregering i Danmark.

DEL IV – REKONSTRUKTION AF KONTEKST 1: BOLIGMÆSSIG SEGREGERING

Det dialektiske samspil mellem begreb og kontekst er en af begrebshistoriens grundlæggende præmisser, og derfor argumenterer Koselleck for, at konteksten bør inddrages i den begrebshistoriske analyse. Kontekst forstået som den snævre kommunikative begivenhed, som den konkrete italesættelse af begrebet forekommer i, og som den større institutionelle ramme, som disse kommunikative begivenheder er indlejret i. I begrebshistorisk forstand er kontekst således de ydre forhold, der gør brugen af ord mulig, samtidig med at de ord vi bruger, peger hen mod den større kontekst. Som nævnt i Del I får Koselleck dog ikke endeligt afklaret forholdet mellem begreb og kontekst. Ifversen peger på begrebernes (og sprogets) referentielle funktion, som en måde at forholde sig til relationen mellem begreb og kontekst på, "dvs. den omstændighed, at sproget henviser til noget i verden" (Ifversen 2007: 85). For at kunne vide, hvad der henvises til, må man undersøge de situationer, som begreberne anvendes i (Ifversen 2007: 88). Med andre ord, rekonstruere konteksten.

Selvom udgangspunktet som beskrevet i Del I er, at kontekst er en intersubjektiv mental konstruktion, der skabes i samspillet mellem aktører. Og selvom synspunktet er, at mikro- og makrokontekster derfor produceres og reproduceres i kraft af hinanden, og dermed ikke skal forstås som et kassesystem, hvor hver, afsluttet kontekst eksisterer inden i den næste, så foretages i Del IV og Del V en analytisk skelnen mellem mikro- og makrokontekst.

Formålet er at undersøge begrebet parallelsamfunds referentialitet, det vil sige at undersøge den konkrete kontekst, som begrebet henviser til og indholdsudfyldes af.

Da kontekst for både Koselleck og den Diskurshistoriske tilgang (DHA) er mere end blot sprogfællesskaber, må den, som redegjort for i Del I, rekonstrueres ud fra andre teorier og metoder end begrebshistorie. Det, som Ifversen kalder ekstratekstuel viden, altså en viden om konteksten, der ikke stammer fra udsigelsen selv. Her anvendes DHA således til at transcendere den rene lingvistiske analyse ved at inkludere historiske, politiske og sociologiske dimensioner i analysen af en specifik diskursiv begivenhed (jf. Del I og Weiss & Wodak 2003: 22). Hvilke teorier, der bør inddrages i den specifikke analyse, afhænger af ens undersøgelse og de spørgsmål, man ønsker besvaret. Den diskursive ændring af begrebet parallelsamfund, som Mogens Camre var med til at indstifte i slutningen af 1990'erne, indskrev begrebet i en ny kontekst om indvandring, integration og boligmæssige segregering (jf. Del II), det jeg benævner den dystopiske diskurs. Da jeg primært fokuserer på denne diskurs i afhandlingen, er nogle af de spørgsmål jeg ønsker belyst, hvordan begrebet parallelsamfund diskursivt kædes sammen med diskurser om indvandring, integration og boligmæssige segregering. Derfor rekonstrueres neden for den større samfundsmæssige og teoretiske kontekst, der er med til at fylde indhold i disse diskurser; nemlig dels den faktiske boligmæssige segregering i Danmark, rekonstrueret ud fra statisk materiale fra blandt andet Danmarks Statistik, og dels teorier om boligmæssig segregering og dens konsekvenser, rekonstrueret ud fra sociologisk teori.

Fordelen ved at inddrage DHA i analysen af det dialektiske samspil mellem begreb og kontekst er netop, at det historiske perspektiv står stærkt i DHA. På den måde kan jeg anvende DHA som metode til at mediere mellem begreb og kontekst ved at integrere den tilgængelige viden om begrebet parallelsamfund med den sociale og politiske kontekst, som de diskursive begivenheder er indlejret i (jf. Del I og Weiss & Wodak 2003: 22).

Kapitel 12 lægger derfor ud med at redegøre for den faktiske boligmæssige segregering i Danmark: hvor bor indvandrerne og hvor mange er de. Derefter redegøres for, hvordan boligministeriet definerer et boligområde, da denne definition ligger til grund for udarbejdelsen af ghettolisten. Kapitel 13 er en generel introduktion til forskning i boligmæssig segregering, samt en begrebsafklaring af begrebet *segregering*. Dernæst ser kapitlet på, hvordan den tidlige forskning i boligmæssig segregering tager sig ud, sådan som den blev introduceret af *Chicago School of Sociology* for mere end 100 år siden (kapitel 13.1). I

Danmark i dag er dette forskningsområde på vej op, specielt inden for det seneste årti, og derfor ser kapitlet også på, hvilke af Chicago-skolens begreber, der fortsat er relevante inden for denne forskning i dag. Kapitel 14 sætter derefter dele af denne forskning ind i et dansk perspektiv. De forskellige aktører, der aktiverer begreberne parallelsamfund og ghetto i dansk diskurs, trækker i forskellig grad på opfattelser af, og viden om, den boligmæssige segregering i Danmark. En redegørelse af den aktuelle forskning i etnisk minoritetssegregering kan derved være med til yderligere at identificere, hvilke diskurser, der er på spil i debatter om ghettoisering og parallelsamfund. Derudover kan viden om den faktiske boligmæssige situation i Danmark i dag, samt undersøgelser om, hvilke konsekvenser denne situation har, være med til at kvalificere den teoretiske og politiske debat om etnisk minoritetssegregering, parallelsamfund og ghettoisering.

Kapitel 12 Fakta og tal: den boligmæssige segregering i Danmark

Pr. 1. januar 2014 boede der 626.070 indvandrere og efterkommere i Danmark, svarende til 11,1 pct. af befolkningen. 404.257 af disse kom fra ikke-vestlige lande, svarende til 7,2 pct. af befolkningen, og 221.813 fra vestlige lande, svarende til 3,9 pct. af befolkningen (Jespersen 2014: 4). Som det fremgår af figur 5 bor næsten halvdelen af alle indvandrere og efterkommere i Danmark i 10 ud af landets 98 kommuner, og næsten 30 pct. af samtlige indvandrere og efterkommere bor i landets to største kommuner: København og Århus (Jespersen 2014: 10-11). Region Hovedstaden har den højeste koncentration blandt landets fem regioner af indvandrere og efterkommere af både vestlig og ikke-vestlig herkomst. Her udgjorde de i 2013 16,5 pct. af den samlede befolkning (92.511 med vestlig baggrund/193.014 med ikke-vestlig baggrund). Den næstestørste region er Region Syddanmark, hvor indvandrere og efterkommere med vestlig/ikke-vestlig baggrund i 2013 udgjorde 8,9 pct. af den samlede befolkning i regionen (Danmarks Statistik 2013: 18).

Figur 5: De 10 kommuner i Danmark med flest indvandrere og efterkommere (Pr. 1. januar 2014 i pct. og antal, vestlig og ikke-vestlig baggrund)

Kommune	Antal	Andel i pct.
København	129.228	20,6%
Århus	50.256	8,0%
Odense	28.478	4,5%
Ålborg	18.853	3,0%
Frederiksberg	17.946	2,9%
Høje-Taastrup	11.601	1,8%
Gladsaxe	11.362	1,8%
Esbjerg	10.561	1,7%
Vejle	10.649	1,6%
Gentofte	10.313	1,6%
Øvrige 88 kommuner	326.813	52,2%
I alt	626.070	100,0%

(Kilde: Ankestyrelsens udlændingedatabase i Danmarks Statistik, IMBEF13. Jespersen 2014: 11)

Nøjes vi med at se på andelen af indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund, er det især Københavns Kommune, vestegnskommunerne – først og fremmest Ishøj, Brøndby og Albertslund[36] – samt Århus og Odense, der har de største befolkningsandele (Jespersen 2014: 11). Kommunerne i henholdsvis Frederiksberg, København, Gentofte og Aabenraa har de største befolkningsandele af indvandrere og efterkommere med vestlig oprindelse (Jespersen 2014: 11). Etniske minoriteter i Danmark er således geografisk skævt fordelt, og de bor, som det også fremgår af tabellen ovenfor, ofte i de mere urbaniserede dele af landet og sjældent i mindre byer og landområder (Skifter Andersen 2006a: 7). I de enkelte kommuner bor indvandrere og efterkommere også temmelig koncentreret, idet ca. 60 pct. bor i almennyttige lejeboliger (Vacher 2008: 2). Til sammenligning bor mindre end 20 pct. af den danske befolkning i almene lejeboliger (Vacher 2008: 2).[37] 22 pct. af de indvandrere, der bor i almene lejeboliger, bor i boligområder med mere end 40 pct. etniske minoriteter, det som Børresen

[36] Pr. 1. januar 2001 udgjorde indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande 22,7 pct. af indbyggerne i Ishøj, 19,4 pct. af indbyggerne i Brøndby og 18,1 pct. af indbyggerne i Albertslund. Alle tre kommuner har en høj andel af almene udlejningsboliger (Børresen 2002: 7).

[37] Da der jo er betydelig flere danskere end indvandrere og efterkommere i Danmark betyder det, at indvandrere og efterkommere samlet set udgør ca. 27 pct. af beboerne i den almene boligsektor. Der er dog sket en stigning i perioden 1998-2008 på godt 25 pct. Denne stigning skydes for det første, at indvandringen generelt var stor i 1990'erne pga. øgede flygtningestrømme og familiesammenførelser, og for det andet pga. kommunernes anvisningsret (Skifter Andersen & Børresen 2006: 9). De etniske minoriteter er meget skævt fordelt i den almene sektor, idet der i nogle boligafdelinger næsten kun bor danskere, mens der i andre bor mere end 50 pct. indvandrere. I enkelte op mod 100 pct. (Skifter Andersen 2002: 1). Der er 21 større boligområder med mere end 70 pct. etniske minoriteter og 50 med mellem 50-70 pct. etniske minoriteter (Skifter Andersen & Børresen 2006: 9).

og Andersen betegner som 'multietniske boligområder' (Børresen 2002: 6; Skifter Andersen 2006a: 7). Det vil sige, at to ud af tre indvandrerfamilier bor i almene boliger, og for indvandrere, der er kommet til landet før 1990, er det mere end 70 pct. af husstandene (Skifter Andersen 2006a: 13). Når vi ser på lejeboliger generelt, stiger andelen af indvandrere og efterkommere, der bor til leje (lejebolig dækker over *både* almene boliger og andre former for lejeboliger, for eksempel privat udlejning).[38] I 2011 var det således 68,7 pct. af indvandrerne, og 72,7 pct. af efterkommerne, med ikke-vestlig baggrund, der boede i en lejebolig. Til sammenligning var andelen af indvandrere og efterkommere med *vestlig* baggrund, der i 2011 boede i lejebolig, henholdsvis 53,8 pct. og 51,8 pct. Cirka en tredjedel af danskerne, 34 pct., boede i 2011 i en lejebolig (Nørskov 2011: 3). For ikke-vestlige indvandrere og efterkommere er det dog et fald i forhold til 2004, hvor 79 pct. af alle indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund boede til leje. Men under alle omstændigheder kan vi konkludere, at langt de fleste indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund bor i en lejebolig.

Der er dog alligevel ikke helt enighed om, hvorvidt indvandrernes boligmæssige koncentration er øget eller faldet inden for de seneste årtier (AKF 2013). Nogle studier viser, at den er øget markant, andre peger på, at indvandrernes bosætning tværtimod er blevet mere spredt og mindre koncentreret med tiden (Larsen 2009: 11). Det er et spørgsmål om, hvordan man anskuer det at bo koncentreret. Er det for eksempel koncentreret at bo i storbyer? Eller i bestemte dele af storbyen? Ifølge Anvendt Kommunalforskning (AKF 2013) er den boligmæssige koncentration blandt indvandrere øget, fordi de primært bor i de større byer i Danmark, og fordi indvandrere lægger vægt på at bo sammen med landsmænd og familie, især i den første tid, de er i landet. Den manglende tilknytning til arbejdsmarkedet gør også, at mange ikke har råd til at købe en bolig uden for de indvandrerkoncentrerede områder.

[38] Da en stor del af efterkommerne er under 18 år betyder det, at en stor andel af dem bor sammen med deres forældre (Nørskov 2011: 33). Rangvids (2006: 12) analyser viser, at efterkommere bor mere koncentreret end første generationen, hvilket kunne tale imod den rumlige assimilationsteori (se denne længere nede). Det skal dog tages med i betragtningerne, at mange af dem som sagt er hjemmeboende, og andre endnu er unge, måske lige har startet egen familie, samt at mulighederne på boligmarkedet kan have en betydning for, at de stadig bor i de almene bebyggelser. Tallene siger ikke noget om, hvorvidt de ønsker at bo tæt sammen med andre etniske minoriteter, eller om de rent faktisk ønsker at flytte, når og hvis de får (bl.a. økonomisk) mulighed for det.

For at nuancere debatten om de udsatte boligområder yderligere, medtages neden for en række faktuelle oplysninger om den almene boligsektor:

S-SF-R regeringens ministerium for By, Bolig og Landdistrikter oplyser på deres hjemmeside i 2014, at der findes ca. 550.000 almene boliger i Danmark,[39] hvilket svarer til ca. 20 pct. af den samlede boligmasse. Almene boliger opføres og drives – primært – af almene *boligorganisationer*. Der er i alt ca. 750 almene boligorganisationer med i alt ca. 7.700 *afdelinger*. Det, der på ghettolisten karakteriseres som et *boligområde* kan bestå af flere afdelinger. I en opgørelse fra Socialministeriet boede der i 2006 914.000 mennesker i den almene sektor, hvoraf knapt 250.000 (27 pct.) var af anden etnisk herkomst end dansk (Vacher 2008: 4). Disse fordelte sig på 2.296 boligområder i Danmark (Tranæs et al. 2006: 122).

Specialkonsulent i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter Klaus Lundsager oplyser på min forespørgsel, at de 7.700 afdelinger er af meget forskellig størrelse. De mindste har færre end 6 boliger, og den største afdeling, Gellerupparken ved Århus, består af 1.800 boliger. Mange af afdelingerne ligger i boligområder med forskellige ejerformer, såsom almene boliger, private udlejningsboliger, andelsboliger og/eller ejerboliger. Hvis der ikke er nogen naturlige grænser omkring et boligområde, der afgrænser det fra andre boligområder, som for eksempel en vej, en park, et offentligt areal, ubebyggede grunde el.lign, så beror afgræsningen af det på en konkret vurdering foretaget af ministeriet. I 2014 identificerede og afgrænsede Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter 197 almene boligområder med mindst 1000 beboere. Det er ud fra denne bruttoliste på 197 boligområder, at listen over særligt udsatte boligområder (ghettolisten) udarbejdes (Lundsager 2013, 2014).[40]

[39] Almene boliger er egentlig en samlebetegnelse for tre forskellige typer af boliger: almene familieboliger, som er langt den største gruppe af almene boliger med 480.000 boliger, almene ældreboliger, 48.000 på landsplan, og almene ungdomsboliger. Fælles for dem er, et de modtager offentlig støtte (hjemmeside for Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter 2014: "Generelt om almene boliger").

[40] Specialkonsulent Klaus Lundsager (2013) skriver i en mail: "De boligområder, vi opererer med, består af 'fysisk sammenhængende almene boligafdelinger'. At afdelingerne er 'fysisk sammenhængende' betyder, at de grænser op til hinanden. Det er ikke altid helt let at afgrænse et område. Der er ikke to områder, der er ens. Der er lagt vægt på, at de definerede områder udgør et naturligt afgrænset boligområde. Det er bedst, hvis områderne er mere eller mindre isoleret fra andre boligområder af en eller anden form for barriere, som f.eks. kan være en større vej/gade, jernbane, vandløb eller arealer, der ikke benyttes til boligbebyggelse (…) men det er ikke alle områder, der opfylder dette krav. Nogle gange er det en problemstilling, om to nærliggende afdelinger udgør eet samlet område, eller to særskilte områder. (…) Nogle gange er der flere muligheder for at afgrænse et område. Så må man foretage et valg. Og det gør vi så. Selv om en anden afgrænsning af området måske kunne have været lige så god."

Kapitel 13 Forskning i boligmæssig segregering

Boligmæssig segregering har igennem de sidste 20 år været genstand for øget politisk fokus i Danmark, især når det drejer sig om ikke-vestlige indvandrere og efterkommeres bosætning. Det er dog ikke kun et politisk spørgsmål, hvilke konsekvenser koncentrationen af socialt svage, etniske minoritetsgrupper i belastede boligområder har for deres integration i det danske samfund, det er i høj grad også et centralt og aktuelt forskningsmæssigt spørgsmål. Segregering betyder adskillelse eller afsondring på latin, og siger ikke i sig selv noget om, hvordan denne adskillelsesproces er foregået, kun at forskellige grupper – det være sig sociale, økonomiske eller demografiske grupper – i en eller anden forstand lever adskilt fra hinanden inden for en veldefineret social struktur (Massey 2002). Når ordet anvendes i politisk eller offentlig debat i Danmark er det dog ofte etniske minoriteters boligmæssige segregering, der er i fokus. Det er også denne form for segregering, der er blevet undersøgt mest. Historisk, fordi sociologer siden Chicago-skolens grundlæggelse har været interesseret i at undersøge, hvilken betydning, det havde for medlemmer af etniske minoritetsgrupper, at de levede adskilt fra hinanden, og aktuelt, som følge af, at arbejdsmigrationen til Europa blev permanent, og det øgede fokus på de samfundsmæssige påvirkninger, som dette fik.

I danske offentlige og politiske debatter om den boligmæssige adskillelse i befolkningen forekommer ordet 'segregering' dog kun sjældent, hvorimod benævnelser som 'ghetto', 'ghettoisering' og 'parallelsamfund' har været anvendt i langt højere grad (Mikkelsen 2008: 78).[41] Selvom ordet segregering ikke er i fokus i de danske ghettodiskurser, er det dog alligevel i høj grad segregerings*processerne*, som diskurserne handler om. For eksempel, hvorfor etniske minoriteter, især med ikke-vestlig baggrund, bor adskilt fra majoritetsbefolkningen, og hvilken betydning dette har for relationen mellem minoriteterne og majoriteten, og for relationen minoriteterne imellem. Hvilke effekter denne boligmæssige segregering har for minoriteternes fremtidsudsigter, for deres helbred, uddannelse, arbejde, livsindkomst og –vilkår, og ikke mindst integration. Dette er spørgsmål, som forskning inden for boligmæssig segregering sætter under lup og forsøger at besvare (jf. Mikkelsen 2008).

[41] Søgning på ordet 'segregering' i Infomedia den 30.09.2013 gav 356 artikelreferencer for de seneste 10 år. Søgning på ordene 'boligmæssig segregering' gav 4 hits for de seneste 10 år, hvoraf to af artiklerne handlede om Sverige. Her anvendes ordet 'segregering' fortrinsvis frem for ordet 'ghetto'. Til sammenligning gav en søgning på ordet 'ghetto' i dansk avisdebat i samme periode 14.169 artikelreferencer.

'Segregering' som begreb er derfor velegnet til at beskrive de processer, der er involveret i dannelsen af et opdelt boligmarked, og de effekter som denne boligmæssige opdeling kan have, og derfor vil begrebet i det følgende blive gennemgået nærmere.

Forskning i segregering og segregeringsteorier søger også svar på, hvorfor denne adskillelse opstår. Der er i hvert fald fire væsentlige faktorer, der ofte bruges som forklaringsmodeller for segregeringen, men de skal alle ses som delforklaringer, og kan således ikke stå alene (Mikkelsen 2008: 80): (1) For det første søges etnisk minoritetssegregering forklaret ved at henvise til *kulturelle forhold*, det vil sige, at migranternes etniske, kulturelle og/eller religiøse baggrund opfattes som årsag til den boligmæssige adskillelse (Mikkelsen 2008: 80). (2) For det andet forklares segregering ved at henvise til *strukturelle forhold*, det vil sige, hvorledes den historiske udvikling af boligmarkedet i kombination med politiske og økonomiske faktorer kan begrænse adgangen til visse typer af boliger, så vel som arbejdsløshed, lav indkomst og manglende netværk, også kan være med til at begrænse indvandrernes valgmuligheder (Mikkelsen 2008: 80). (3) En tredje faktor er de såkaldte *netværksteorier*, hvor segregering blandt andet søges forklaret ved minoritetens ønske om at bo i nærheden af venner og familie. Teorierne er, at (forskellige former for) netværk bidrager til social og/eller økonomisk kapital, der blandt andet har en betydning for den arbejdsmarkedsmæssige integration (se fx Granovetter 1973; Putnam 2002). (4) Den fjerde faktor er *racialisering og stigmatisering af byens rum*. Det kan være bestemte forestillinger om særlige områder og bykvarterer, der kan påvirke individers ønsker om at flytte til eller fra disse områder, og som kan påvirke offentlige og private institutioner og investorer negativt i at engagere sig i områderne. Denne negative stereotypisering, der også kan påvirke det øvrige samfunds billede af beboerne i områderne, og dermed beboernes muligheder i dette samfund, kan være med til at forårsage en negativ nedadgående spiral og dermed forstærke segregeringen.

Segregering er gennem tiden blevet anskuet fra forskellige vinkler, blandt andet som tegn på styrken i det pågældende samfund og som tegn på en stærk sammenknytning af social kapital (som for eksempel med jødiske minoriteter). Eller, det er blevet anskuet som et tegn på social eksklusion eller som en indikation på 'selv-segregering' og etniske minoriteters modstand, eller modvillighed, mod at lade sig integrere (Bolt et al. 2010: 170). Gennemgangen af den boligmæssige segregering vil tydeliggøre, på hvilke måde den etniske minoritetssegregering diskursivt konstrueres i Danmark. Inden jeg vender blikket mod

forskningen i Danmark, skal vi dog kaste et blik til udlandet, hvor forskning i boligmæssig segregering og ghettoisering har en meget længere historie, især i kraft af *the Chicago School of Sociology*. Selvom man ikke kan sammenligne den amerikanske boligmæssige segregering med den danske eller europæiske 1:1, så har den lange amerikanske forskningstradition dog påvirket den danske på afgørende måder, hvorfor den opridses her nedenfor.

13.1 Chicago-skolen

Forskning i boligmæssig segregering har historisk set gennemgået forskellige stadier. Et af de første var, da en gruppe sociologer fra University of Chicago i slutningen af det 19. århundrede blev interesserede i at undersøge, hvilken betydning masseindvandringen havde for de amerikanske storbyer og de etniske grupper i dem.[42] Chicago udviklede sig i disse år til at være en metropol, men den hastige vækst medførte også et hastigt forfald af visse bydele, og det undrede sociologerne. Med nye kvalitative metoder og omhyggelige dataindsamlinger, lagde de afstand til den tidligere såkaldte *arm-chair* sociologi, der kritiseredes for at være subjektiv og teoretisere på afstand af byen og de mennesker, der levede i den (Lutters & Ackerman 1996: 1). Chicago-sociologerne, der havde deres storhedstid i mellemkrigsårene, så byen som et socialt laboratorium, og udviklede nye begreber til at beskrive den. Byen opfattedes som forskellige områder, der eksisterede i et symbiotisk, dynamisk og konkurrencepræget forhold til hinanden, frem for, som tidligere sociologer havde gjort det, at studere bydele som isolerede områder. Hovedvægten for Chicago-skolen lå på de processer – som for eksempel konkurrence, konflikt, tilpasning og assimilation – der var involveret i indvandrernes kamp for overlevelse i den moderne amerikanske storby. De forskellige bydeles vækst og afsondring blev set som både et resultatet af, og som en forudsætning for, disse processer (Tonboe 2009). Chicago-sociologerne anerkendte tidligt den tætte forbindelse mellem det sted, hvor et menneske bor, dets sociale relationer og dets sociale og økonomiske muligheder, fordi "social relations so frequently and so inevitably [are] correlated with spatial

[42] Chicago-skolen (*the Chicago School of Sociology*) refererer til en bestemt gruppe sociologer tilknyttet University of Chicago. Deres mest indflydelsesrige år gik fra grundlæggelsen af det første amerikanske sociologiske institut i 1892 og frem til slutningen af 1950'erne. Mellemkrigsårene betegnes som deres mest gyldne periode med sociologer som Louis Wirth, Robert E. Park og Ernest W. Burgess i front (Lutters & Ackerman 1996: 1).

relations; because physical distances so frequently are … indexes of social distances" (Robert E. Park 1926, citeret i Massey 2002).

Flere af Chicago-skolens centrale begreber kan med fordel appliceres i nutidige studier af boligmæssig segregering. Det drejer sig blandt andet om deres ghettobegreb, som udvikledes henover tiden og blev defineret i flere omgange, og deres begreb om 'overgangszoner' *(zones in transition)*. Overgangszonen blev defineret som de steder i byen, hvor nytilkomne immigranter i USA først slog sig ned. Det var de steder i byen med de dårligste, og derfor billigste, boliger og deraf følgende sociale problemer. Park og Burgess skrev i "The City" fra 1925, at i overgangszonerne i Chicago fandt man altid "the so-called 'slums' and 'bad lands', with their submerged regions of poverty, degeneration, and disease, and their underworlds of crime and vice" (Park and Burgess 1925 citeret i Jørgensen 2010: 5). Overgangszonen var karakteriseret ved slum og forfald, det var *red-light districts* med barer, forlystelsessteder og opiumshuler (Jørgensen 2010: 6). Men det var også steder med en høj grad af mobilitet, hvor folk kun boede en kort overgang, før de flyttede videre til andre steder. Især dem Chicago-sociologerne beskrev som de mest foretagsomme indvandrere forsøgte hurtigt at undslippe 'overgangszonen' (Jørgensen 2010: 5). Hovedpointen var altså, at nytilkomne indvandrere begyndte deres liv i storbyen i denne overgangszone, hvorefter de bevægede sig udad til andre zoner af byen, til arbejderkvartererne, middelklassens kvarterer og pendlerkvartererne. Ghettoen, som den blev beskrevet og defineret af blandt andre Wirth,[43] findes inden for overgangszonen. Ligeså det, sociologerne beskrev som 'etniske enklaver' i Chicago, som blandt andet *Little Sicily*.

> "The slums are also crowded to overflowing with immigrant colonies – the Ghetto, Little Sicily, Greektown, Chinatown – fascinatingly combining old world heritage and American adaptations." (Park and Burgess 1925, citeret i Jørgensen 2010: 5).

Teorien om, at indvandrere først bosætter sig i de billigste og dårligste boligområder, i nærheden af landsmænd, for derefter at flytte til bedre områder, så snart de har muligheden for det i takt med deres integration i samfundet, kaldes også for s*patial assimilation theory*, eller den 'rumlige assimilationsteori' (Skifter Andersen 2007: 2). Teorien har rødder i

[43] Louis Wirth (1897-1952) var en Chicago-skolens ledende skikkelser og anerkendt som en af de ledende urbane sociologer (Haynes & Hutchison 2008).

Chicago-skolen og bygger på den amerikanske erfaring med indvandrere, der til at begynde med bosatte sig steder, hvor de kunne søge støtte fra familie og landsmænd og derved skabe sig et netværk. Dette førte til koncentrationer af etniske enklaver i de forskellige byer og byområder. Efterhånden som indvandrerne lærte sproget, fandt arbejde og udvidede deres netværk, fraflyttede mange disse koncentrerede boligområder. Det vil sige, at den (midlertidige) boligmæssige segregering i en etnisk enklave fungerede som en slags integrationssluse. I *spatial assimilation theory* opereres således med en omvendt korrelation mellem graden af rumlig segregering og graden af økonomisk, social og kulturel integration (Skifter Andersen 2007: 2). "Indvandrere som er mindre integrerede og/eller føler sig isolerede i værtssamfundet, søger tryghed og beskyttelse i byområder, hvor de kan støtte sig til landsmænd, mens de mere integrerede af forskellige grunde foretrækker at flytte væk fra områderne" (Skifter Andersen & Børresen 2006: 11).

I de seneste 10-20 år har Chicago-skolen fået fornyet opmærksomhed, og sociologer i både Europa og USA har argumenteret for en revitalisering af deres begrebsapparat (Jørgensen 2010: 3). I denne del af afhandlingen inddrages derfor deres begreb om ghettoen og overgangszonen, da især overgangszonen kan indfange den dynamik og mobilitet, som de fleste multietniske boligområder i Danmark i dag besidder. Det kan det, fordi overgangszonen oversat til en dansk kontekst, kan karakteriseres som et sted med en høj grad af mobilitet, hvor mange kun bliver boende indtil de har fået fodfæste på arbejdsmarkedet og dermed får muligheder for at flytte videre (jf. Jørgensen 2010).

Kapitel 14 Forskning i den boligmæssige segregering i Danmark

Kapitel 14 rekonstruerer, som titlen antyder, den teoretiske kontekst, som diskurser om boligmæssig segregering og ghettoisering forekommer i. Med udgangspunkt i den aktuelle forskning undersøges det, hvorfor indvandrere og efterkommere for en stor dels vedkommende bor i socialt udsatte områder i Danmark, og hvad der påvirker deres boligvalg. Forskning i boligvalg drejer sig blandt andet om, hvorfor etniske minoriteter vælger at bo sammen. Er boligvalget for eksempel udtryk for et egentligt *valg*, eller er det betinget af andre, strukturelle, vilkår (kapitel 14.1). For det andet undersøges det, hvordan indvandrere og efterkommeres flyttemønstre ser ud. Flyttemønstre er et vigtigt aspekt af spørgsmålet om, hvorvidt det er den boligmæssige segregering i sig selv, der risikerer at medføre

parallelsamfund og/eller hæmme integrationen (kapitel 14.2). Derudover kan flyttemønstre sige noget om hyppigheden og styrken af de lokale fællesskaber i boligområdet, hvilket det næste afsnit ser nærmere på (kapitel 14.3). Derefter redegøres for studier i de såkaldte *neighbourhood effects*, boligkvartereffekter. Et af de væsentlige sagsforhold, der er med til at fylde indhold i begrebet parallelsamfund i den dystopiske diskurs, er den kausale tese om, at segregering leder til ghettoisering, og at ghettoisering leder til parallelsamfund, fordi det boligområde man bor i har en negativ effekt på ens livsmuligheder, såsom ens muligheder for arbejde og uddannelse, og i næste instans derfor på integrationen i det danske samfund (kapitel 14.4). Til sidst ses nærmere på integration som begreb, sådan som det indholdsudfyldes i indvandrerdiskursen (i kapitel 14.5).

14.1 Bolig*valget*: Årsager til den boligmæssige segregering i Danmark

Et af de centrale sagsforhold i det dystopiske parallelsamfundsbegreb, og i den politiske motivation bag ghettolisten, er, at indvandrere *vælger* at afskære sig fra det omkringliggende samfund og derved danne ghettoer og parallelsamfund. Der er flere aspekter i dette sagsforhold. For det første handler det om de etniske minoriteters reelle muligheder på boligmarkedet, der som oftest er betinget af den sociale og økonomiske situation, som de befinder sig i (Skifter Andersen & Børresen 2006: 10). For det andet må den politiske, økonomiske og historiske udvikling af boligmarkedet generelt i Danmark tages med i betragtning. Disse faktorer skaber et komplekst billede af etniske minoriteters boligsituation, som vil blive belyst i det følgende (Børresen 2002: 5).

Fra midten af 1960'erne opførte flere danske forstadskommuner socialt boligbyggeri, men den samfundsøkonomiske udvikling gjorde det allerede fra slutningen af 1960'erne muligt for mange familier at købe ejerbolig og byggeriet af ejerboliger steg derefter kraftigt, hvilket medførte et fald i efterspørgslen efter de nye almene boliger (Børresen 2002: 7). Samtidig med at udlejningsproblemerne i det sociale boligbyggeri steg i 1970'erne, var der en akut bolignød blandt arbejdsmigranterne. I 1972 blev der desuden indført nye familiesammenføringsregler, der krævede, at familieforsørgeren skulle råde over en passende bolig. Udlejningsproblemerne og de akutte indkvarteringsproblemer, som arbejdskraftindvandringen havde medført, fik Ishøjs daværende viceborgmester Per Madsen til at foreslå, at indvandrerne kunne få lov til at bosætte sig i de nye, tomme lejligheder i Ishøj.

De var store, og det blev derfor set "som en god løsning, hvis flere flyttede sammen og delte udgifterne. Indvandrerne blev med andre ord inviteret til at bosætte sig i Ishøj" (Børresen 2002: 7). Som Børresen påpeger (2002: 7), så var fraflytningen af ressourcestærke familier fra det sociale boligbyggeri i de økonomisk svage kommuner ikke blot gået forud for indflytningen af indvandrerne, det var ligefrem forudsætningen for deres indflytning (se også Schierup 1993: 86).

Udover disse historiske og samfundsøkonomiske årsager, så er en anden årsag til, at indvandrere og efterkommere fortsat bor i de almene boligområder, deres muligheder, eller mangel på samme, på boligmarkedet generelt. Her kan især arbejdsløshed og lav indkomst spille en rolle for boligvalget (Skifter Andersen 2006a: 5). Lejeboliger i det alment ejede etagebyggeri er ofte relativt billige, og det er muligt at modtage boligstøtte. Indvandrerne søger også generelt mod de større byer, hvor muligheden for job og netværk kan være større end i de mindre kommuner. I de større byer er priserne på ejerbolig dog ofte højere, og den type bolig kan derfor være uden for rækkevidde for mange, der gerne vil bo i byen (Tranæs et al. 2006: 219).

Manglende kendskab til boligmarkedet generelt kan også begrænse indvandreres muligheder, ligesom manglende netværk også spiller en rolle. Især når det gælder det private udlejningsmarked og andelsboliger, der beskrives som "den mest regulerede og mindst tilgængelige del af boligmarkedet, hvor adgangen er betinget af ikke-økonomiske forhold som netværk og forbindelser" (Skifter Andersen 2006a: 8). Ifølge SBI-rapporten "Etniske minoriteters flytninger og boligvalg. En registeranalyse" fra 2006, tyder meget på, at de etniske minoriteter netop mangler det netværk, der kan give adgang til disse typer af boliger (Skifter Andersen 2006a: 8). Derfor er det heller ikke overraskende, at rapporten viser, at indvandrere og efterkommere i langt mindre grad flytter til private udlejningsboliger og andelsboliger, end andre grupper i befolkningen med samme økonomiske og sociale baggrund (Skifter Andersen 2006a: 8). Andre undersøgelser bekræfter, at indvandrere typisk ikke har det samme netværk, eller besidder det i lige så høj grad, som danskerne, og at dette begrænser deres adgang til disse typer af boliger (Tranæs et al. 2006: 128). Derudover kan det være sværere for indvandrere at skaffe boliger i mindre boligforeninger, fordi der kan være mange års kø for at kommer ind. Især for nytilkomne, med et beskedent netværk blandt danskere, kan det betyde, at andre alternativer end de almene boliger ikke er så tilgængelige (Tranæs et al. 2006: 128; Børresen 2002: 9). Hertil kommer kommunernes anvisningsret på

en del af lejlighederne i de almene områder, hvilket betyder, at nogle indvandrere simpelthen er blevet placeret her af kommunen.

Udover disse strukturelle årsager til, at indvandrere og efterkommere fortrinsvis bor i de almene boliger, er der også de sociale årsager. Undersøgelser tyder på, at selv indvandrere, der har økonomisk mulighed for det, i sjældnere tilfælde end danskere med samme økonomiske og sociale baggrund, flytter i ejerbolig, herunder for eksempel parcelhus (Skifter Andersen 2006a: 8), på trods af, at ejerboligmarkedet beskrives som mere gennemskueligt end lejeboligmarkedet. Her kan ønsket om at bo i nærheden af venner, familie og landsmænd spille en rolle, samt i visse tilfælde dårligere muligheder for at få kredit eller simpelthen manglende interesse i at investere (Skifter Andersen 2006a: 8). Tranæs et al. (2006) har i deres store undersøgelse af indvandreres bosætningsmønstre vist, at indvandrere "alt andet lige er tilbøjelige til at flytte mod boligområder med flere indvandrere. For danskerne mindsker andelen af indvandrere i et boligområde sandsynligheden for, at man bosætter sig der, ligesom man hellere flytter fra end til et område med mange overførselsmodtagere." (Tranæs et al. 2006: 128). Det sidste gælder dog også for indvandrere, der alt andet lige også er mere tilbøjelige til at flytte *fra* et område, hvis andelen af beboere på overførselsindkomst stiger. Blandt andet påpeges det i Indenrigsministeriets årbog fra 2001, at der er en tendens til, at indvandrere og efterkommere i mindre grad end den øvrige befolkning bor i udsatte boligområder, når personindkomsten overstiger kontanthjælpsniveauet (Børresen 2002: 6). "Dette tyder på, at der er en sammenhæng mellem indvandrere og efterkommeres integration på arbejdsmarkedet og deres integration på boligmarkedet" (Børresen 2002: 6). Som Tranæs et al. (2006: 128) dog også bemærker, så er alt andet *ikke* lige, og der er derfor også andre, strukturelle faktorer, der afgør, at nogle indvandrere alligevel må bosætte sig i et bestemt område, på trods af deres tilbøjelighed til at ville vælge noget andet, såfremt de kunne. Dette kan for eksempel være diskrimination på det private udlejningsmarked, som flere undersøgelser betoner som en væsentlig faktor, der begrænser etniske minoriteters mulighed for at få fodfæste netop der (Skifter Andersen 2006a: 8; Tranæs et al. 2006: 219; Børresen 2002: 5).

Til sidst skal nævnes, at etniske og religiøse tilhørsforhold også kan spille ind på boligvalget, ligesom indvandrernes baggrund for at være indvandret også kan være af betydning. Nogle er arbejdsmigranter, andre er flygtninge og andre igen er familiesammenførte. Det betyder, at for nogle er opholdet i Danmark permanent, mens andre

opfatter det som midlertidigt, og det kan spille ind på valget af bolig, således at nogen vælger at bo til leje, og i stedet for måske vælger at investere i ejerbolig i hjemlandet, hvis de har mulighed for det. Der er også forskelle mellem generationerne og deres forskellige holdninger til det at bo i områder med en høj koncentration af etniske minoriteter (Skifter Andersen & Børresen 2006: 10). Som SBI-rapporten fra 2006 blandt andet konkluderer:

> "Når så mange af de etniske minoriteter er havnet i nogle bestemte boligområder, kan det skyldes, at det har været nemmere for dem at få adgang til områder, som andre ikke finder så attraktive. Det er også tidligere blevet påvist (se bl.a. Skifter Andersen 1999), at der er nogle selvforstærkende processer i de multietniske byområder. Der har vist sig en sammenhæng mellem, hvor stor andel af områdets beboere, der er etniske minoriteter, og hvor ofte danskere forlader områderne eller flytter ind. En mindre efterspørgsel fra danskere skaber bedre rum for etniske minoriteter, som mangler bolig." (Skifter Andersen 2006a: 5).

Det er dog værd at bemærke, at undersøgelserne også viser, at det ikke nødvendigvis er for at bo sammen med andre nationaliteter, at nogle indvandrere og efterkommere søger mod det almene boligbyggeri. "Det er meget få, der ønsker at bo i områder, hvor et flertal har en anden etnisk baggrund end dansk. Der er derimod en del, som synes det er OK, at ca. halvdelen af beboerne ikke er danske" (Skifter Andersen & Børresen 2006: 11). Der er således meget der tyder på, at i hvert fald en del af boligvalget skyldes det, som Small (2008: 394) kalder *constrained choice*. Betegnelsen implicerer, at selvom der i mange tilfælde er tale om et boligvalg, så er det et valg, der også er eller kan være begrænset af en række strukturelle faktorer, såsom økonomi, udviklingen på boligmarkedet, kendskab til boligmarkedet, diskrimination mv.

14.2 Flyttemønstre

Undersøgelser af flyttemønstre er centrale i spørgsmål om boligmæssig segregering, ghettoisering og parallelsamfund. En væsentlig faktor i de politiske argumenter om at bremse ghettoiseringen er antagelsen, at ghettoisering hæmmer integrationen af indvandrere og efterkommere. Som VK-regeringen formulerede det i deres strategi mod ghettoisering:

"Strategien *mod* ghettoisering er derfor en del af strategien *for* bedre integration" (Regeringen 2004: 11). Mobiliteten ind og ud af socialt udsatte boligområder kan for eksempel fortælle noget om, hvorvidt og i hvilket omfang det er boligområdet, der hæmmer eller fremmer beboernes muligheder for beskæftigelse. Derudover kan flyttemønstre også sige noget om dannelsen og opretholdelsen af lokale fællesskaber i de socialt udsatte områder (Jørgensen 2010: 14). Dette kan have en betydning for diskussionen om risikoen for parallelsamfund, hvis man antager, at stærke lokale fællesskaber er en af forudsætninger for dannelsen af parallelsamfund, der samler sig mod majoritetssamfundet.

Undersøgelser fra Statens Byggeforskningsinstitut viser, at de fleste multietniske boligområder, forstået som boligområder med mere end 40 pct. indvandrere, har en relativt høj til- og fraflytningsrate af etniske minoriteter (fx Skifter Andersen 2006a, 2006b, 2007). I en rapport fra 2006 konkluderes det, at der er lige så mange etniske minoritetshusstande, der flytter ind i de multietniske boligområder, som der er minoritetshusstande, der flytter ud (Skifter Andersen 2006a: 9). En væsentlig pointe er desuden, at der er signifikante forskelle mellem til- og fraflytterne. Tilflytterne er oftere på kontanthjælp end fraflytterne, og fraflytterne er i højere grad i beskæftigelse og har en højere indkomst end tilflytterne (Skifter Andersen 2006a: 9). Fraflytterne er også oftere efterkommere og danske statsborgere end tilflytterne. Disse resultater støttes af andre undersøgelser fra Statens Byggeforskningsinstitut, der alle viser, at de som fraflytter områderne væsentlig oftere er i beskæftigelse end dem, som flytter til disse områder, og også oftere end gennemsnittet af beboere (Skifter Andersen 2006b; 2007: 3). De der flytter ind i disse områder er sjældnere danske statsborgere, og de har boet kortere tid i Danmark. Da beboersammensætningen i de multietniske boligområder ikke har ændret sig væsentlig ved en sammenligning af boligområderne i 1998 og i 2004 (der er for eksempel ikke en stigning i antallet af arbejdsløse beboere), er der "således tegn på, at de etniske minoriteter kommer til de multietniske boligområder som arbejdsløse og forlader dem i takt med, at de kommer i beskæftigelse" (Skifter Andersen & Børresen 2006: 11). Det viser erfaringer fra Vollsmose også, hvor man gjorde en stor indsats for at få beboerne i beskæftigelse. Man måtte dog konstatere, at en stor del af dem, der kom i beskæftigelse, forlod området bagefter, for blot at blive erstattet af nye arbejdsløse indvandrere (Skifter Andersen 2007: 3). Dette har igen givet anledning til at se på hypotesen om den rumlige assimilationsteori (fx hos Olsen 2005; Skifter Andersen 2007), når

tilflyttere til de multietniske boligområder er mindre integrerede og mere socialt marginaliserede end fraflytterne.

> "Hypotesen er, at mindre integrerede etniske minoriteter flytter til de multietniske områder, fordi de søger støtte hos landsmænd, eller fordi de ikke har andre muligheder på boligmarkedet. Når de kommer i beskæftigelse og bliver mere integrerede søger de væk fra områderne, fordi de vil have bedre boligforhold, eller fordi de mener, at områderne hæmmer yderligere integration" (Skifter Andersen 2006a: 25).

14.3 Fællesskabsfølelse i udsatte boligområder

Jørgensen og Mølholt (2007) har i deres undersøgelser af blandt andet fællesskab i to socialt udsatte boligområder i Danmark – Herredsvang ved Århus og Urbanplanen i København – konstateret, at selvom områderne tilsyneladende var ens når det kom til beboerantal og antal beboere på overførselsindkomst, så var der alligevel signifikante forskelle med hensyn til flyttemønstre ud og ind af boligområderne, hvilket blandt andet påvirkede fællesskabsfølelsen og de sociale bånd. Herredsvang er kendetegnet ved høj grad af mobilitet, altså en høj til- og fraflytningsrate, svage sociale bånd og lav fællesskabsfølelse, hvorimod Urbanplan er kendetegnet ved en lav mobilitet, stærke sociale bånd og en høj grad af fællesskabsfølelse. Det vil altså sige, at den høje grad af mobilitet havde afgørende betydning for fællesskabsfølelsen og dermed for dannelsen af fællesskaber (Jørgensen 2010). For teoretisk at kunne indfange forskellen mellem de to boligområder, applicerer Jørgensen Chicago-skolens begreber om 'overgangszonen' og 'ghettoen' (jf. kapitel 5.1). Herredsvang er et eksempel på det første, Urbanplanen på det sidste. "In the ghetto, social relations are intimate and the sense of belonging strong, whereas in the zone of transition social relations are loose and the sense of belonging absent." (Jørgensen 2010: 18)**.** Netop dette karakteriserer Herredsvang og Urbanplanen.[44] Ved at karakterisere Herredsvang, med sin høje grad af mobilitet og lave grad

[44] Jørgensen problematiserer ikke ghetto-begrebet som sådan i sin artikel, men anvender det på linie med for eksempel Chicago-sociologerne Wirth (1928) og Burgess (1925), der definerede ghettoen, som et etnisk homogent urbant område, og som et mere stabilt sted, og med tættere sociale bånd, end hvad man fandt i for eksempel overgangszonen, der i højere grad var præget af opløsning og transformation (Jørgensen 2010: 6).

af fællesskabsfølelse som en overgangszone, og Urbanplanen, med sin lave grad af mobilitet og høje grad af fællesskabsfølelse, som en ghetto, viser Jørgensen, hvordan mængden af "face-to-face interaction plays an important role for social cohesion, and that mobility – in this case expressed by tenant turnover rates – is an obstacle to establishing a community characterized by closure" (Jørgensen 2010: 17). Jørgensen ser derfor stabilitet og kontinuerlige personlige interaktioner som forudsætningen for dannelsen og opretholdelsen af stærke sociale bånd og lokale fællesskaber i socialt udsatte områder. Med 'closure' mener Jørgensen, med udgangspunkt i Coleman (1988), at tætte forbindelser (*close connections*) mellem medlemmer af et samfund er en nødvendig forudsætning for, at der kan dannes fælles normer og værdier. De tætte forbindelser dannes netop gennem gentagen interaktion mellem mennesker, hvorved stereotyper nedbrydes. "This process of making and revising types creates intensity, and intensity is the social substance of friendship and other sorts of intimate social relations" (Jørgensen 2010: 16). Allerede Chicago-sociologerne anerkendte den tætte forbindelse mellem mobilitet og fællesskab, og understregede vigtigheden af, at tage højde for mobilitet, når kvaliteten af et samfund skulle undersøges, idet mobilitet (foruden at give mulighed for personlig social mobilitet) også var årsag til opløsning (jf. Burgess 1925: 58, 59). "The connection between mobility and community is that mobility leads to individual development and urban growth, but at the same time it may constitute a threat to collective morality and community" (Jørgensen 2010: 17). Forskellen i graden af fællesskabsfølelse mellem Herredsvang og Urbanplanen forklares dermed med henvisning til mobiliteten versus stabiliteten i områderne, illustreret med termerne overgangszone henholdsvis ghetto. En væsentlig faktor i opbyggelsen af sammenhængskraft og lokal fællesskabsfølelse i de udsatte boligområder er kontinuitet (Jørgensen 2010: 16). En kontinuitet, som flere undersøgelser fra blandt andet Statens Byggeforskningsinstitut har vist er fraværende i mange multietniske boligområder på grund af høje til- og fraflytningsrater.

14.4 Boligkvartereffekter

Spørgsmål om boligkvartereffekter har været i stigende fokus i Danmark op igennem 00'erne (jf. Damm 2006a). Spørgsmålene drejer sig især om, hvorvidt man for eksempel kan tale om, at der er en kausal effekt mellem det sted, hvor man bor og ens fremtidsudsigter med hensyn til uddannelse, arbejde, indtægt, helbred, social anseelse, eller hvor stor risikoen er for, at man

havner i kriminalitet eller i misbrug. Altså, på hvilke afgørende måder hænger ens boligområde sammen med ens livsudsigter og -muligheder. Studier i boligkvarter- og nærmiljøeffekter hænger i en dansk og en europæisk sammenhæng ofte netop sammen spørgsmål om parallelsamfund og integration af etniske minoriteter. Udgangspunktet er, at det er selve den boligmæssige koncentration af indvandrere og efterkommere, der påvirker deres integration negativt hen over en lang række parametre, da integration i mange tilfælde bliver målt på netop disse parametre (hvilket vil blive uddybet i næste afsnit). Hvorvidt og i hvilket omfang det er tilfældet er vanskeligt at afgøre, da undersøgelser af boligkvartereffekter for det første er behæftet med en række metodologiske vanskeligheder (jf. Heinesen 2002). For det andet har forskning i boligkvartereffekter fortrinsvis været dominerende i USA siden Chicago-skolens grundlæggelse, og derfor trækkes ofte på amerikanske undersøgelser, når man i en dansk og europæisk sammenhæng vil belyse effekterne af at bo – for eksempel koncentreret – sammen. Men der er signifikante forskelle mellem USA og Europa, der gør det vanskeligt at sammenligne amerikanske og europæiske tilstande. For eksempel betyder USA's lange indvandringshistorie, at dannelsen af etniske minoritetskvarterer i byerne går meget længere tilbage end i Danmark og Europa (Damm 2006a: 164). Bydelene blev fra udgangspunktet dannet af andre årsager end i 1970'ernes Danmark, og har været igennem en meget længere udvikling. Det betyder også, at man i USA kan lave undersøgelser af langtidseffekter af segregeringen, hvorimod det i Danmark, og i Europa, som oftest må begrænse sig til korttidseffekter. Derudover har forskning i boligmæssig segregering i USA, som anført tidligere, i høj grad været beskæftiget med den såkaldte 'racemæssige' adskillelse af 'sorte' og 'hvide' amerikanere. Man kan dog alligevel i visse tilfælde med fordel drage nogle paralleller til den amerikanske forskning inden for boligmæssig segregering. For det første er forskningen langt mere omfattende end i Danmark, og for det andet er der udviklet et begrebsapparat, der – med forbehold for de historiske, sociale, økonomiske mv. forskelle – kan være behjælpelige i belysningen af den boligmæssige segregering i Danmark. For eksempel kan Chicago-skolens definition af ghettoen bruges til at kontrastere den danske ditto, og kvalificere den teoretiske diskussion om ghettobegrebet.

Det som den internationale forskning foreløbigt viser er, at en koncentreret bosætning både kan have negative og positive konsekvenser for integrationen af etniske minoriteter (AKF 2013). Anvendt Kommunalforskning skriver i en rapport, at "de negative effekter er i overtal, men at de ikke er ret store, når der tages hensyn til, at det er de mest

ressourcesvage, der bor i de koncentrerede boligområder" (AKF 2013). Der foreligger endnu ingen grundige undersøgelser i Danmark af effekterne af den boligmæssige koncentration, og resultaterne af undersøgelser af den arbejdsmarkeds- og uddannelsesmæssige koncentration, hvor der somme tider inddrages en variabel for bosætning, er ikke entydige, står der videre i rapporten (AKF 2013).

Amerikansk forskning i boligmæssig segregering og boligkvartereffekter når, i de fleste tilfælde, frem til, at der er negative effekter forbundet med at bo i socialt udsatte områder. De fleste undersøgelser viser tillige, at børn og unge, der vokser op i disse områder, klarer sig dårligere på en række områder, selvom denne effekt bliver mindre, jo flere familiebaggrundsvariable, der kontrolleres for (jf. Heinesen 2002; Skifter Andersen & Børresen 2006). Hvad de negative effekter præcis beror på, skyldes mange forskellige årsager. For eksempel pegede allerede Chicago-sociologerne på, at der er en tæt forbindelse mellem det sted, hvor et menneske bor, og dets sociale og økonomiske muligheder, idet sociale og økonomiske ressourcer ofte er ulige fordelt henover sted (Massey 2002). Derudover påpegede de, at hvis medlemmer af en etnisk gruppe er stærkt segregerede, så vil de formentlig ikke have adgang til det fulde udbytte af de offentlige og private ressourcer, der er nødvendige for succes i et moderne samfund (Massey 2002).

Et andet aspekt, der også er væsentligt at have for øje, har at gøre med diversiteten mellem boligområder. I Case og Katz'[45] omfattende undersøgelse fra 1991 konkluderes det, at selvom alle de analyserede boligkvarterer var udsatte, så var de det på forskellige måder.

> "I nogle kvarterer er der mange kriminelle, i andre er der mange enlige mødre osv. De [Case og Katz] mener derfor, at det ofte vil være en dårlig idé, at betragte disse boligområder under ét som 'dårlige'/socialt udsatte – man bør se på, *hvilke* sociale problemer der er i de forskellige boligområder, når beboernes adfærd søges forklaret." (Heinesen 2002: 8).

Når man beskæftiger sig med socialt udsatte områder i Danmark tyder meget på, at det samme gør sig gældende her. Der er for eksempel store forskelle på de socialt udsatte

[45] Anne C. Case og Lawrence F. Katz (1991): The company you keep: The effects of family and neighborhood on disadvantaged youths. *NBER Working Paper* no. 3705. Citeret efter Heinesen (2002).

boligområder på ghettolisten med hensyn til antal kriminelle, beboere på overførselsindkomst, beboere uden uddannelse osv.[46]

I Europa er der hidtil fundet færre effekter end i USA, når det gælder boligkvartereffekter, og det gælder også multietniske boligområders betydning for integrationen (Skifter Andersen & Børresen 2006). Det kan skyldes vanskeligheder ved at måle effekterne. Større empiriske undersøgelser fra Statens Byggeforskningsinstitut har dog vist, at de multietniske boligområder (forstået som boligområder med mere end 40 pct. etniske minoriteter) for en stor dels vedkommende ikke er permanente bosteder, hvilket indebærer, at man ikke entydigt kan fastslå, at det er boligområdet i sig selv, der har en eventuel begrænsende effekt på integrationen (jf. fx. Skifter Andersen 2006a, 2006b). En svensk undersøgelse af Edin, Frederiksson og Åslund (2003) viser, at det har en signifikant positiv effekt på flygtninges indtjening og arbejdsmarkedstilknytning, hvis de bliver bosat i en kommune, hvor der er andre med samme etniske baggrund. Det havde ingen positiv effekt, hvis de blot boede sammen med andre med en anden etnisk minoritetsbaggrund. De positive effekter var størst for lavtuddannede flygtninge otte år efter asyl, og kunne ligefrem skade højtuddannede flygtninges arbejdsindkomst otte år efter asyl (Damm 2006b: 189; jf. også Heinesen 2002). Effekterne kan dog ikke fortolkes som egentlige boligkvartereffekter, da undersøgelsen er på kommuneplan og ikke på lokalplan i et boligkvarter. Men, skriver Damm (2006b: 189), "[r]esultaterne hos Edin m.fl. (2003) giver imidlertid empirisk belæg for Wacquants hypotese om, at nutidens europæiske indvandrerenklaver fungerer som springbræt til assimilering for lavt uddannede indvandrere, herunder økonomisk integration, i det omgivende samfund", med andre ord, den rumlige assimilationsteori (som beskrevet i kapitel 13.1).

Der er også forskning, der peger på, at det har en betydning, hvilke naboer man har, hvorvidt de er ressourcestærke eller ressourcesvage. Det er dog ikke entydigt, hvorvidt det ene kun er godt, og det andet kun er dårligt. Det kan være en fordel med ressourcestærke naboer, hvis for eksempel ressourcestærke voksne i de unges nærmiljø kan fungere som rollemodeller og sanktionere børn og unge, der overtræder de sociale normer, og nærmiljøet kan fungere som et socialt netværk, hvor information og jobmuligheder udveksles (Damm 2006a: 166). Ressourcestærke naboer kan dog også være en ulempe, hvis der for eksempel

[46] Dette er nogle faktorer, som de nye ghettokriterier fra 2014 forsøger at tage højde for. De nye ghettokriterier gennemgås i Del V.

konkurreres om knappe ressourcer, hvis man sammenligner sin egen succes, eller mangel på samme, med sine naboers eller, "hvis en gruppe af individer, som oplever, at de ikke er i stand til at leve op til samfundets forventninger til dem, danner en socialt afvigende subkultur som en kollektiv reaktion mod en relativ fiasko" (Damm 2006a: 167). Det vil sige, at det at tiltrække ressourcestærke beboere i kampen mod ghettoisering, som har været en væsentlig del af både S-SF-R regeringen og VK-regeringens strategier, ikke nødvendigvis, eller udelukkende, har den ønskede effekt (Damm 2006a: 167).[47]

Fordelene ved at bo sammen med landsmænd i et nyt land, i hvert fald i de første år (første otte år ifølge Edin m.fl.), kan sammenfattes til at være, at det styrker ens netværk, identitetsfølelse, det kan lette adgangen til job, bolig, samt skabe en tryghed, der kan øge sandsynligheden for, at vedkommende kan skabe sig en bedre tilværelse. Det vil sige, at den boligmæssige koncentration kan være springbræt for socioøkonomisk fremgang og integrationen (se også Bolt et al. 2010: 178). Der kan dog også være en række ulemper ved at bo sammen, såsom manglende eller lidt tilknytning til majoritetssamfundet, hvilket på sigt kan påvirke sprogudviklingen og muligheden for job. Der kan også være en øget social kontrol, og øgede fordomme og diskrimination fra/imod majoritetsbefolkningen. Disse ulemper kan være med til at skade integrationen.

Den svenske socialantropolog Aje Carlbom mener for eksempel, at etniske minoriteter risikerer at blive permanent marginaliserede i forhold til det omgivende samfund, når de lever i det, som han benævner etniske enklaver.[48] Indvandrerne risikerer at blive integreret ind i lukkede etniske minoritetsmiljøer og derved blive permanent marginaliserede i forhold til majoritetssamfundet (Skifter Andersen & Børresen 2006: 12; cf. Carlbom 2005). Den etniske enklavisering baner også vejen for en ny underklasse, idet indvandrerbørn, ifølge Carlbom, der fastholdes i en muslimsk – i Malmø fortrinsvis arabisk – identitet samtidig fastholdes i en underklasseposition. Børnene socialiseres til at blive en del af arbejderklassen

[47] Dette er blot nogle af de metodologiske vanskeligheder, som studier i boligkvartereffekter byder på. Se evt. Heinesen (1999, 2002), Bolt (2013) og Damm (2006a) for gennemgang af en lang række af de metodologiske vanskeligheder og væsentligste forskningsresultater inden for boligkvartereffekter.

[48] Carlbom (2005) har en retorisk/diskursiv pointe med at anvende benævnelsen 'etnisk enklave' frem for 'ghetto' eller 'boligmæssig segregering'. Sidstnævnte (eller rettere *boendesegregation* eller *bostadssegregation*) er de mest anvendte betegnelser i Sverige. Ghetto, skriver Carlbom, synes at give anledning til negative associationer til områder i materielt forfald, mao. slum, og segregering giver associationer til boligområder med indvandrede personer i passiv venten efter at få arbejde. Hensigten med at anvende et ord som enklavisering er derfor at adskille den etniske boligopdeling i Malmø fra de associationer, der følger med begreberne ghetto og segregering (Carlbom 2005).

og får således en underordnet rolle i samfundet. Når majoritetseliten, som Carlbom kalder det, derved giver indvandrerne "lov til" at bevare deres "oprindelige" kultur, opmuntrer det til dannelsen af en etnisk underklasse (Carlbom 2005: 44). Andersen og Børresen stiller dog spørgsmålstegn ved, hvorvidt den etniske enklavisering i sig selv hæmmer integrationen, eller som Carlbom mener, fremmer integrationen ind i etniske enklaver, idet forklaringen på hvorfor etniske minoriteter samler sig i multietniske områder er komplekse, og entydige svar ikke er mulige (Skifter Andersen & Børresen 2006: 12). En etnisk enklave kan nemlig på den ene side repræsentere en ressource, mens den på den anden side kan være en hindring for indvandrernes sociale integration (Skifter Andersen & Børresen 2006: 12).

Ifølge Qadeer (2003), der tager udgangspunkt i en canadisk kontekst, er etniske enklaver udtryk for præferencer, fælles interesser, sociale netværk og kulturelle og religiøse behov. Enklaver giver nye indvandrere genkendelighed og tryghed og virker som basis for deres integration ind i både økonomien og samfundet, idet de ofte er rige på social kapital og forskellige former for fællesskaber og foreninger, (hvilket de oven for nævnte danske og svenske studier også indikerer). Ulempen ved de etniske enklaver er, at de kan virke isolerende og hæmme den kulturelle tilpasning til det canadiske arbejdsmarked og sociale sæder og skikke. Risikoen ved at blive isoleret er særlig høj, hvis den etniske segregering sættes i forbindelse med fattigdom, påpeger Qadeer (2003: 5). En vigtig pointe, som ofte overses i den danske ghettodebat, er også, at boligområdet blot er én af mange steder, hvor den sociale integration og interaktion foregår. Andre væsentlige steder kan være skolen, arbejdspladsen, sportsforeninger, ligesom det kan være parken, indkøbscentret, klubben osv. Det vil sige fællesskaber og netværk, der går på tværs af boligområderne, og som i nogle – eller mange – tilfælde faktisk kan være mere meningsfulde som fællesskab for mennesker end det boligområde, de bor i (Qadeer 2003: 5). Det vil sige, at i mange tilfælde kunne det være mere relevant at beskæftige sig med dannelsen af fællesskaber og netværk på andre niveauer end ved udelukkende at fokusere på en snæver forestilling om det lukkede og afgrænsede boligområde.

> "Many studies are preoccupied with residential segregation at the neighbourhood scale. However, the neighbourhood is not the only meaningful unit of analysis, indeed 'it may well be that the street, community centre, work, park, and other public spaces

> are more meaningful sites of ethnic segregation for people's everyday lives, especially for women and young people'." (Bolt et al. 2010: 171).

Derudover er der også det aspekt, at mange af de udsatte boligområder ligger i storbyerne, og det derfor er vanskeligt at afgøre, hvor et boligområde slutter og et andet begynder. Det betyder, at der også foregår en del udveksling mellem boligområder og på tværs af dem (Bolt et al. 2010: 171). Derfor studerede blandt andre Chicago-sociologerne byen som *in a state of flux*, hvor de forskellige byområder studeredes som eksisterende i et symbiotisk, dynamisk og konkurrencepræget forhold til hinanden og som samlinger af fællesskaber, og ikke som isolerede områder (Lutters & Ackerman 1996: 4).

Et yderligere perspektiv på dette er blevet præsenteret af Christian Suhr Nielsen (2013) fra Århus Universitet, der i sin ph.d.-afhandling har vist, at radikalisering af for eksempel unge muslimer – som er noget af det, der er bekymringen ved ghettoisering og parallelsamfund – ikke foregår i "et socialt vakuum eller i et hermetisk lukket parallel samfund" (Nielsen 2015). Derimod foregår radikaliseringen ofte netop i et samspil med, og som en reaktion mod, det omgivende majoritetssamfund. For eksempel som et resultat af svær skolegang og opvækst, som et led i opgør med bandemiljøer og som et forsøg på at "komme på ret køl", som et opgør med lærere, der ikke forstod dem eller som udgrænsede dem, og som led i et opgør med et uddannelsessystem og et majoritetssamfund, som de opfatter som at ville "hjernevaske dem" til at se verden på en bestemt måde (Nielsen 2015). Nielsens pointe er interessant i den her sammenhæng, fordi den viser, at radikalisering, eller i bredere forstand, tendensen til at vende majoritetssamfundet ryggen og forskanse sig i parallelsamfund, ikke foregår i et socialt vakuum, sådan som de skiftende regeringers ghettostrategier ellers peger på. Derimod peger Nielsens forskning på, at en medvirkende faktor til at trække sig tilbage fra samfundet, eller vende sig imod det, netop foregår i et samspil med det.

14.5 Integration som et operationelt begreb: adfærd, velfærd og holdninger

Hvorvidt det er boligkvarteret i sig selv, der påvirker integrationen af etniske minoriteter og deres livsmuligheder negativt, er som sagt forbundet med en række metodologiske

vanskeligheder at afgøre. Som Andersen og Børresen retorisk spørger: "Bliver man mindre integreret af at bo i multietniske boligområder, eller bor man i områderne fordi man er mindre integreret?" (Skifter Andersen & Børresen 2006: 12).[49] For at belyse dette spørgsmål yderligere er det nødvendigt at se på, hvordan begrebet integration konstrueres i de politiske debatter. I diskurser der kæder ghettoisering, segregering og udsatte boligområder sammen med (mangel på) integration – og det gælder også for denne afhandlings empiri – ser man ofte en operationel forståelse af integrationsbegrebet. Det vil sige, at integrationen måles på parametre som arbejdsmarkedstilknytning, uddannelse, hvorvidt man modtager offentlig forsørgelse, livsindtægt, helbred, kriminalitet, misbrug mv. (Heinesen 2002: 2). Den måles altså på forskellige dimensioner af en persons adfærd, velfærd og resultater. "[A]dfærd som øger sandsynligheden for at kunne opnå stabil beskæftigelse på det ordinære arbejdsmarked (og dermed mindsker sandsynligheden for at blive afhængig af offentlig forsørgelse) betragtes som integrationsfremmende" (Heinesen 2002: 2). Hvis den boligmæssige segregering har negative effekter på disse parametre, bliver det derfor som oftest tolket som udtryk for, at segregeringen hæmmer integrationen.

Derudover måles integration også på mere uhåndgribelige størrelser, der sjældent præciseres yderligere i debatterne, men som på en eller anden måde har at gøre med ens kulturelle kompetencer og villighed. Såsom villigheden til at lære dansk, til at lære sine børn dansk, til at lære dem om 'danske' værdier, til at opdrage dem til 'aktive samfundsborgere', til selv at være en 'aktiv samfundsborger' og så videre. Bor man koncentreret i visse socialt udsatte boligområder, er dette blevet opfattet som, at 'de danske værdier' ikke kan 'trænge ind', og at det dermed øger risikoen for, at de etniske minoriteter trækker sig tilbage og lukker sig om sig selv. Som tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen formulerede det i sin nytårstale den 1. januar 2004:

> "Mange års fejlslagen udlændingepolitik har f.eks. skabt indvandrerghettoer, hvor mændene er arbejdsløse, hvor kvinderne er isolerede, og familierne kun taler hjemlandets sprog. Børnene vokser op uden at lære ordentligt dansk. Nogle bliver påvirkede af hærdede kriminelle. De kommer til at forveksle det danske frisind med

[49] Andersen og Børresen (2006) beskæftiger sig hovedsageligt med multietniske boligområder, defineret som almene boligområder med min. 40 pct. etniske minoriteter, og ikke socialt udsatte boligområder som helhed (det vil sige boligområder med socialt udsatte beboere, for eksempel mange beboere på overførselsindkomst, men som har under 40 pct. etniske minoriteter).

> vægelsind. Den danske frihed med tomhed. Den danske lighed med ligegyldighed. Og de ser på det danske samfund med foragt. Ghettodannelser fører til vold og kriminalitet og konfrontation. Det kender vi fra udlandet. Og det hverken kan eller vil vi acceptere i Danmark." (Rasmussen 2004a)

Det er således boligområdet, der qua sin afgrænsethed og beboernes negative indflydelse på hinanden – især de "hærdede kriminelle" og de "isolerede" forældre – der hindrer integrationen og medfører "vold og kriminalitet og konfrontation". Det ligger på linie med Lars Løkke Rasmussens udtalelser, da han i forbindelse med lanceringen af den nye ghettoplan i 2010 sagde, at ghettoerne var "stenørkner uden forbindelseslinjer til det omgivende samfund" (Rasmussen 2010c) og "huller i Danmarkskortet" (Rasmussen 2010d). Det er det multietniske boligområde i sig selv, der betragtes som en hindring for integrationen, idet det opfattes som at afskære minoriteterne fra det omkringliggende samfund, og derved samtidig fremmer det interne fællesskab. Et fællesskab der vel at mærke anses for at være i opposition til majoritetssamfundet, og dermed en trussel imod det. Ved på denne måde diskursivt at knytte en bestemt type boligområde, ghettoen, sammen med integration af etniske minoriteter, skabes der et billede af minoriteten som selv-segregerende. Phillips (2006: 25) kalder dette for en *isolationist discourse*. I en sådan diskurs er det minoriteten selv, der bliver holdt ansvarlig for segregeringen, og segregeringen bliver et tegn på hans/hendes uvilje, eller måske ligefrem svigt, over for at blive socialt, kulturel og/eller økonomisk integreret (Phillips 2006: 28). Sammenhængen mellem segregering og integration er derfor ikke helt ligetil (jf. fx Bolt et al. 2010; Skifter Andersen & Børresen 2006). På baggrund af empiriske undersøgelser blandt etniske minoriteter i England argumenterer Phillips (2006) for, at det er en myte, at etniske minoriteter ønsker at bo adskilt fra majoritetsbefolkningen. Andre empiriske studier, såsom undersøgelser af etniske minoriteters flyttemønstre, og undersøgelser af deres boligvalg (som gennemgået ovenfor) støtter ikke påstande om selvsegregering. Både Phillips (2006) og Bolt et al. (2010) peger også på de mange og komplekse årsager til etniske minoriteters bolig*valg*. De mener, at der er et manglende fokus på den rolle, som både majoritetssamfundets individer og institutioner spiller i dannelsen af et opdelt boligmarked, "integration and segregation [is] a two-way relationship involving the minority ethnic groups *and* the host society" (Bolt et al. 2010: 171, min fremhævning). Bolt et al.'s pointe er, at argumentet om selvsegregering er blevet

overdrevet i litteraturen, mens de positive effekter af at bo sammen ofte overses. Desuden mener de, at det at mixe, eller blande, befolkningsgrupperne, sådan som blandt andet også er den danske regerings mål, ikke nødvendigvis fører til mere integration (Bolt et al. 2010: 171). Den fleksible udlejning, eller såkaldte kombineret anvisning, som Danmark praktiserer, hvor boligforeninger kan afvise boligsøgende kontanthjælpsmodtagere, mener Bolt et al. ikke giver mere social integration. Tværtimod kan den risikere at medføre mere social isolation fra netværk, der kunne have haft en gavnlig effekt (Bolt et al. 2010: 177). Bolt et al.'s undersøgelser underbygger således de studier i boligkvartereffekter, som refereret oven for, når de også argumenterer for, at den boligmæssige koncentration af etniske minoriteter kan have gavnlige effekter, og at segregering kan facilitere integration og ikke (kun) være en hindring for den (Bolt et al. 2010: 178).

Sammenfatning og konklusion på Del IV

I Del IV er den kontekst, som begrebet parallelsamfund aktiveres i og refererer til blevet rekonstrueret på baggrund af statistisk materiale og sociologisk teori. Når det har været relevant at rekonstruere denne kontekst, er det dels fordi diskurser om ghettoen og parallelsamfundet er indlejret i en større samfundsmæssige kontekst, der handler om den boligmæssige segregering af etniske minoriteter i Danmark, og dels fordi denne kontekst er med til at fylde indhold i begreberne. Det er den, fordi aktørerne i varierende grader trækker på forskellige opfattelser af og viden om den boligmæssige segregering og ghettoisering, når de italesætter parallelsamfundet.

Studier i indvandrere og efterkommeres boligvalg, flyttemønstre og boligkvartereffekter viser (mindst) tre ting: (1) For det første, at den høje grad af mobilitet ind og ud af multietniske boligområder påvirker, hvor tætte de sociale bånd i boligområdet er, dannelsen af de lokale fællesskaber samt fællesskabsfølelsen. Jørgensens (2010) feltstudier i to udsatte boligområder i Danmark viste, at den høje grad af mobilitet snarere hæmmer end fremmer dannelsen af fællesskaber og den interne sammenhængskraft i områderne. Selvom der i Herredsvang – det boligområde med den høje mobilitet og lave grad af fællesskab – var en lille gruppe beboere, der forsøgte at skabe et større sammenhold ved at arrangere sociale aktiviteter, så mislykkedes projekterne ofte netop på grund af den høje til- og fraflytningsrate. Dette illustrerer, at det kan være svært at skabe fællesskaber og tætte sociale bånd i sådanne

områder. Disse undersøgelser viste også, at der kan være en teoretisk pointe i, at studere socialt udsatte og multietniske boligområder som overgangszoner, og ikke (kun) som ghettoer.

(2) For det andet, at det har vist sig mere effektivt at satse på at løfte de ressourcesvage beboere end boligområdet som sådan. Det viser også nyere studier fra Kraks Fonds Byforskning, der har kunnet påvise, at skønt områdebaserede indsatser havde en positiv effekt på beboernes tilknytning til arbejdsmarkedet, og forbedrede deres levevilkår, havde indsatserne ikke nogen signifikant effekt på selve boligområdet, da der netop var en tendens til, at tilflytterne var mindre beskæftigede og havde lavere indkomst end fraflytterne (Christensen 2013: 11, 21). Der er således indikationer på, at det er det at være ressourcesvag, der er problemet, snarere end boligområdet som sådan. Og at det ikke er boligområdet i sig selv, der fastholder beboerne i fattigdom. Selvom det har en negativ afsmitning at bo sammen med ressourcesvage mennesker, så har ens familiemæssige og socio-økonomiske baggrund i mange tilfælde en større indflydelse på ens fremtidsudsigter og –valg end ens boligområde.

(3) Dette ledte til det tredje resultat, at empiriske undersøgelser af fordele og ulemper ved den boligmæssige segregering viser, at der kan være en tryghed i at bo sammen, og et netværk, hvor man som nytilkommen flygtning eller indvandrer kan få hjælp med bolig, arbejde, børnepasning mv. Det vil sige, at der er indikationer på, at den boligmæssige koncentration ikke kun er en hindring for integration, men også kan være en facilitator for den, netop ved at hjælpe nytilkomne med netværk og arbejde (jf. kapitel 14). I Del III blev det beskrevet, hvordan de russisk-jødiske immigranter flyttede ud af ghettoen, og op ad den sociale rangstige, når de fik midlerne til det og muligheden for det. Nutidige danske undersøgelser af indvandreres bolig- og flyttemønstre indikerer også, at mange af dagens indvandrere netop bruger 'ghettoen', det sociale boligområde, som et springbræt mod deres videre integration i det danske samfund. Disse erfaringer understøtter den rumlige assimilationsteori. Det ville være både interessant og relevant for den videre teoretiske og politiske debat om ghettoisering og socialt udsatte boligområder i Danmark, hvis forskning i boligkvartereffekter blev styrket yderligere.

Den begrebshistoriske analyse af ghettobegrebet i Del III, og redegørelsen af den boligmæssige segregering i Danmark samt forskningen på området i Del IV, har synliggjort både ghettobegrebets og segregeringens komplekse udviklingshistorie. Hvorvidt og hvordan

denne kompleksitet i etniske minoriteters boligmæssige situation i Danmark, og i ghettoen som begreb, afspejles i den aktuelle politiske og offentlige diskurs, vil afhandlingens næste del undersøge, når jeg dykker ned i tre udvalgte cases, der på hver sin måde diskuterer parallelsamfund, ghettoisering og boligmæssig segregering.

DEL V – REKONSTRUKTION AF KONTEKST 2: BEGREBET PARALLELSAMFUNDS KONSTRUKTIONER I TRE UDVALGTE CASES

Efter at have rekonstrueret den større samfundsmæssige kontekst i Del IV, som dominerende diskurser om parallelsamfund er indlejret i, rekonstruerer Del V tre specifikke kommunikative begivenheder, som begrebet aktuelt konstrueres i (i perioden 2011-2013). Kontekster, der som Del V vil vise, indgår i et dialektisk samspil med begrebet. Formålet er dels at analysere begrebet parallelsamfunds betydningskonstruktioner i disse tre specifikke sammenhænge, og dels at undersøge, hvordan kontekst og begreb indvirker på hinanden. Dette undersøges ved at studere begrebets referentielle funktion, det vil sige, hvordan det trækker på konteksten i den konkrete betydningskonstruktion. I den begrebshistoriske metode er formålet med rekonstruktionen også at kunne analysere de betingelser, som et begreb anvendes under, som for eksempel de konkrete aktører (politikere, debattører, fagpersoner og andet), der italesætter begrebet, og de scener eller de sammenhænge, som det anvendes på eller i (Ifversen 2012: 14). Den snævre kontekst, som en kommunikativ begivenhed udgør, påvirker begrebet på flere måder. Som beskrevet i Del I blandt andet i kraft af de begrænsninger, som konteksten skaber, for eksempel den ramme som en folketingsdebat sætter om en diskursiv praksis. Dette sker gennem aktørernes fortolkning af konteksten, som for eksempel en politisk situation med bestemte roller (jf. kapitel 2.1.1). Det

er altså aktørernes fortolkning af situationen som en særlig debat, der finder sted i et særligt rum mellem nogle særligt (udvalgte) aktører, der giver anledning til at agere på bestemte måder (jf. del 1 og van Dijk 2006).

De tre cases er udvalgt efter en såkaldt informationsorienteret udvælgelse (jf. Del I). Det vil sige, at det data, der fremkom ved den kvantitative analyse i Del II, viste nogle diskursive sammenhænge mellem parallelsamfund, ghettoisering, social sammenhængskraft og etnicitet, som nu kan undersøges nærmere ved hjælp af de tre cases i denne del. Eller sagt med andre ord, datamaterialet i Del II gav anledning til at danne en hypotese om, hvilke sagsforhold begrebet refererer til i den dominerende diskurs (jf. figur 3).

I case nr. 1 rekonstrueres en specifik politisk kontekst, som begrebet parallelsamfund er blevet konstrueret i. Det drejer sig om den debat, der fulgte i kølvandet på S-SF-R regeringens udmelding om, at man enten ville afskaffe eller ændre på VK-regeringens ghettokriterier. Denne debat udspillede sig i perioden 2011-2013 og vil blive analyseret på baggrund af avisdebat, åbne samråd i Folketinget, §20-sprøgsmål og 1. behandlingen af lovforslaget om de nye ghettokriterier. Case nr. 1 undersøger således, hvordan ghettobegrebet og etnicitetskriteriet konkret knyttes sammen med begrebet parallelsamfund og italesættes af henholdsvis S-SF-R regeringen og oppositionen, repræsenteret ved Venstre og Dansk Folkeparti.

I case nr. 2 rekonstrueres den såkaldte Vollsmosesag fra august 2012. I denne sag ser vi, hvordan stedet, 'ghettoen' Vollsmose, diskursivt knyttes til beboernes etnicitet, og hvordan denne diskurs indholdsudfylder parallelsamfundet på en helt særlig måde; en diskurs, som jeg benævner etnicitetsdiskursen, og som går igen fra case nr. 1. Gennem en analyse af nyhedsmediernes dækning af sagen illustreres desuden, hvordan denne begivenhed konstitueres som en transformativ begivenhed, mens en anden, lignende begivenhed, ikke opnår denne status.

Case nr. 3 er en analyse af den såkaldte Juletræssag fra Egedalsvænge, og den sag, der behandles mest udførligt. Det gør den dels fordi den hurtigt voksede sig større end de to forrige, når det kommer til omfanget af nyhedsdækningen, og dels fordi den i både folketingssalen og ved åbne samråd eksplicit satte boligområdet Egedalsvænge i forbindelse med parallelsamfund. Derved trækker den politiske debat om sagen blandt andet også på etnicitetsdiskursen, ligesom i case 1 og 2. Til rekonstruktionen og analysen af Juletræssagen inddrages diskursanalytiske redskaber, inspireret af Laclau og Mouffe (jf. Del I), når der

blandt andet etableres ækvivalenskæder for at belyse de kæder af betydning, som diskurserne ækvivalerer. Til sidst diskuterer jeg, på hvilken måde Juletræssagen blev en særlig begivenhed.

Del V afsluttes med at eksemplificere, hvordan begreb/kontekst- dialektikken kan fungere, ved at drage en parallel mellem de tre cases. Kapitlet viser, hvordan begrebet parallelsamfund i en bestemt diskursiv praksis, som for eksempel etnicitetsdiskursen, der går igen i alle tre cases, er med til at konstruere et særligt sted, som for eksempel det socialt udsatte boligområde, som et *etnificeret* sted. Herved skaber en bestemt italesættelse af begrebet parallelsamfund nogle bestemte forventninger til beboernes adfærd og normer. Kapitlet eksemplificerer derved, hvordan en bestemt diskursiv praksis kan være med til at skabe en særlig kontekst, gennem de konsekvenser som den får. Det kan være i form af de muligheder som 'ghetto-beboeren' tilbydes for diskursiv praksis, samfundsdeltagelse og selvopfattelse, eller i form af den politik, der bliver ført på et givent område. Derudover viser kapitlet også, hvordan konteksten virker tilbage på diskursen, ved at indholdsudfylde den på en særlig måde.

1. CASESTUDIE: DEBATTEN OM ETNICITETSKRITERIET OG GHETTOKRITERIERNE 2011-2013

I første casestudie behandles den debat om etnicitetskriteriet, der fulgte i kølvandet på den daværende S-SF-R regerings udmelding om, at man enten ville afskaffe eller ændre på de såkaldte ghettokriterier (jf. også kapitel 10.4 om VK-regeringens ghettokriterier). Oppositionen mente, at en ændring af kriterierne, for eksempel en afskaffelse af det såkaldte 'etnicitetskriterium', risikerede at medføre, at det ikke blev muligt at opgøre antallet af parallelsamfund i 'ghettoerne'. Casen illustrerer således, hvordan ghetto og parallelsamfund diskursivt kædes sammen, og hvilken rolle beboernes etnicitet har for forståelsen af begrebet parallelsamfund. I den forbindelse undersøger jeg især den diskurs, jeg kalder *etnicitetsdiskursen*, der også aktiveres i case 2 og 3, og undersøger, hvordan den indholdsudfyldes.

Empirien bygger på avisartikler og Folketingsdebatter. Med dette fokus skabes en særlig politisk kontekst, der er med til at påvirke hvilke diskurser om, og italesættelser af, parallelsamfund, som afhandlingen finder frem til. Som redegjort for i Del I (kapitel 5.1), er denne kontekst ikke nødvendigvis repræsentativ for den bredere del af befolkning, men den er udvalgt for at undersøge om og hvordan begrebet parallelsamfund konstrueres som et politisk begreb, der derigennem kan få konsekvenser for den bredere sociale praksis i kraft af lovforslag og konkrete politikker. I kapitel 15 analyseres debatten om ghettokriterierne og etnicitetskriteriet med fokus på, hvordan den daværende opposition, især Venstre og Dansk Folkeparti, diskursivt kæder parallelsamfundet sammen med ghettoisering og etniske minoriteter, det jeg benævner etnicitetsdiskursen. I kapitel 15.1 sættes fokus på den diskursive kamp om at indholdsudfylde begrebet ghetto, og kapitlet illustrerer, hvordan forskellige aktører trækker på forskellige diskurser om ghettoen.

Kapitel 15 "Etnicitet afspejler risikoen for parallelsamfund"

De tre ghetto-kriterier fra 2010, der bliver lanceret af VK-regeringen (jf. faktaboks 1), er et resultat af en boligaftale indgået mellem den daværende regering, Dansk Folkeparti og det

Radikale Venstre (Lyall 2012b). De Radikale tager dog forbehold for det såkaldte 'etnicitetskriterium', idet de i bilag 2 til Boligaftalen får indføjet:

> "Radikale Venstre vender sig stærkt imod en etnificering af disse problemer, og finder, at regeringens etniske kriterium er både uklædeligt og uhensigtsmæssigt. En fremstilling af beboernes etnicitet som et selvstændigt problem vil formentlig gøre det endnu sværere at tiltrække ressourcestærke beboere, som kan bidrage positivt til området." (Socialministeriet 2010).

Da S-SF-R regeringen tiltræder i oktober 2011 udtaler boligordføreren fra SF, Özlem Cekic, og boligordføreren for de Radikale, Liv Holm Andersen, til Information, at de mener etnicitetskriteriet helt bør afskaffes: "Etnisk baggrund afgør ikke, om der er et problem. Det gør til gengæld de sociale problemer, folk sidder med", siger Cekic til avisen og Holm Andersen tilføjer, at "det er ret langt skudt ved siden af, for så siger man indirekte, at de sociale problemer er af etnisk karakter. Dels er det ikke sandt, og dels er det stigmatiserende. Det skal vi helt klart kigge på" (Wolfhagen 2011). Den nye S-SF-R regering melder i oktober 2011 også ud, at man gerne ser ghettolisten helt afskaffet og udtrykket ghetto "slettet af regeringens vokabularium", som den nye minister for By, Bolig og Landdistrikter, Carsten Hansen, udtrykker det (Allerslev & Hansen 2011). Disse udmeldinger fra regeringen skaber debat i Folketinget, da Venstre og Dansk Folkeparti mener, at regeringen for det første er i færd med at begå forligsbrud, de Radikale har jo indgået en boligaftale i 2010, og for det andet, at en eventuel afskaffelse af etnicitetskriteriet vil gøre det vanskeligere at udpege områder, der er i risiko for at udvikle parallelsamfund. Ved et åbent samråd i By- og Boligudvalget den 9. februar 2012 om "Hvordan regeringen ser sammenhængen mellem parallelsamfund og kriminalitet", spørger Venstres boligordfører, Louise Schack Elholm, boligminister Carsten Hansen:

> "om ministeren ikke kan se, at det har en sammenhæng, at man har et kriterium, der hedder etnicitet, og *det afspejler risikoen for parallelsamfund i et område*?" (Folketinget 2012h: min fremhævning).

Og i forbindelse med et §20-spørgsmål, "Om parallelsamfund", indleder Elholm med at sige, at:

> "ministeren har sagt, at ministeren ønsker at gøre op med det kriterium, der hedder etnicitet, *som jo netop er det kriterium, der skal bruges til at måle, om der er parallelsamfund i ghettoerne*. Vi har en ghettoliste, fordi vi gerne vil sikre, at vi kan sætte ind de steder, hvor der er udfordringer, hvor der er problemer, og hjælpe dem med at løse de problemer, de har. *Der er etnicitet en måde, hvorpå man kan se, at her er der parallelsamfund.* (…) Vi kan jo ikke rigtig måle parallelsamfund uden det [etnicitetskriteriet]" (§20-spørgsmål "Om parallelsamfund", 10. oktober 2012, Folketinget 2012b: mine fremhævninger).

Som respons på dette §20-spørgsmål, svarer boligminister Carsten Hansen blandt andet, at regeringen "kerer [sig] også om parallelsamfund, for vi mener, at det er uacceptabelt", "jeg synes, at vi skal have fokus på det der, hvor der opstår parallelsamfund", og "[v]i har en stor udfordring med parallelsamfundene" (Folketinget 2012b). Derudover går han ikke yderligere i detaljer med, hvad regeringen ellers forstår ved parallelsamfund eller problematiserer begrebet yderligere. Derimod arbejder regeringen på en række nye ghettokriterier, der, i stedet for helt at afskaffe ghettolisten, skal gøre den mere nuanceret, som boligministeren siger i Folketinget, så "vi får et mere aktuelt og retvisende billede af udfordringerne i de udsatte boligområder" (Folketinget 2013b).

I maj 2013 præsenteres så den nye boligaftale ("Udsatte boligområder – de næste skridt"), forhandlet på plads mellem S-SF-R regeringen, Liberal Alliance og de Konservative. I denne boligaftale består ghettodefinitionen, men bliver – på trods af DF's og Venstres bekymringer – udvidet fra tre til fem kriterier, hvor de to nye kriterier omfatter uddannelse og indkomst. Etnicitetskriteriet består altså også (MBBL 2014a).

Faktaboks 2: S-SF-R regeringens definition af særligt udsatte boligområder 2013

Nye kriterier for særligt udsatte boligområder:

Det forudsættes som hidtil, at området skal have mindst 1000 beboere. Hertil kommer, at almene boligområder nu skal opfylde tre af de fem kriterier for at komme på listen over særligt udsatte boligområder mod førhen blot to kriterier.

1) Andelen af 18-64 årige uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse overstiger 40 pct. (gennemsnit for de seneste 2 år)
2) Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.
3) Antal dømte for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer på 18 år og derover overstiger 2,70 pct. (gennemsnit for de seneste 2 år)
4) Andelen af beboere i alderen 30-59 år, der er uden erhvervsuddannelse (inkl. videregående uddannelser) overstiger 60 pct. af samtlige beboere i samme aldersgruppe.
5) Den gennemsnitlige bruttoindkomst for skattepligtige på 15 år og derover i området er mindre end 60 pct. af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen.

Kilde: "Udsatte boligområder – de næste skridt. Regeringens udspil til en styrket indsats", Regeringen 2013, side 5.

Den 14. november 2013 er den nye boligaftale og lovforslaget om de nye ghettokriterier i 1. behandling i Folketinget. I den forbindelse siger Louise Schack Elholm, at "problemet med denne udvanding af kriterierne er, at vi ikke får taget fat der, hvor problemerne er" (Folketingstidende F 2013). Med "problemerne" mener Elholm netop parallelsamfund, som Venstre jo mener, at koncentrationen af etniske minoriteter og antallet af kriminelle i visse særligt udsatte boligområder risikerer at medføre. Med fem kriterier frem for VK-regeringens tre, vil almene boligområder med over 50 pct. etniske minoriteter og høj kriminalitetsrate nemlig – ifølge Venstre – risikere at ryge af ghettolisten:

> "Et helt konkret eksempel fra min egen egn i Region Sjælland er Askerød. Askerød ryger med de nye kriterier ud af listen [*ghettolisten, MF*], men betyder det, at Askerød nu er et trygt område? Nej, det gør det altså desværre ikke. (…) [D]en ghettoplan, vi i sin tid lagde frem, tog hensyn til det, når der var problemer med parallelsamfund og kriminalitet. Derfor kom Askerød på listen. (…) [Så er der] for eksempel et sted som Lindholm nede på Falster: Der er der måske nok mange, der ikke har tilknytning til

arbejdsmarkedet, men det betyder ikke, at der er parallelsamfund. Altså, det er jo ikke de samme problemer, vi står med."(Folketingstidende F 2013: Louise Schack Elholm).

På en såkaldt 'testliste' fra juni 2013, som S-SF-R regeringen laver for at teste de fem ghettokriterier forud for vedtagelsen af dem (jf. figur 6), er Askerød ved Greve røget af listen i forhold til VK-regeringens ghettoliste fra oktober 2012, hvorimod Lindholm på Falster er kommet på. Askerød har over 50 pct. indvandrere med ikke-vestlig baggrund, Lindholm har knapt 35 pct. Lindholm har derimod en højere arbejdsløshedsprocent end Askerød, flere lavtuddannede og lavere gennemsnitlig indkomst end Askerød. Antallet af dømte er nogenlunde det samme for de to boligområder. Det vil sige, at et område med mange etniske minoriteter og lav arbejdsløshed (Askerød) er røget af listen, mens et område med færre etniske minoriteter og høj arbejdsløshed (Lindholm) er kommet på (MBBL 2013c).

Figur 6: Uddrag af Testlisten, juni 2013.
(Testopgørelse over særligt udsatte boligområder efter de fem nye kriterier)

Boligområde	Antal beboere	Uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse (i pct.)	Ikke-vestlige indvandrere og efterkommere (i pct.)	Antal dømte (i pct.)	Kun grund-skole (i pct.)	Gennem-snitlig indkomst (i pct.)
Lindholm	1518	44,3	34,5	2,48	50,1	54,6
Askerød	1448	32,2	53,7	2,36	47,0	70,4

(Egen opgørelse)

Røde tal markerer, at kriteriet er opfyldt i henhold til de fem ghettokriterier (jf. faktaboks 2). Lindholm er ny på listen, den har ikke tidligere figureret på ghettolisterne opgjort efter de tre gamle kriterier (der kun omfattede arbejdsmarkedstilknytning, ikke-vestlige indvandrere og antal dømte). Askerød er derimod røget af den nye liste i forhold til den gamle. Askerød var bl.a. at finde på den officielle ghettoliste fra oktober 2012, hvor den dengang opfyldte kriteriet for etnicitet (53,7 pct.) og kriteriet for antal dømte (2,80 pct.) (Kilde: MBBL 2013a, 2013b, 2013c).

Som det fremgår af Elholms citater oven for, er det således ikke arbejdsløsheden eller manglende uddannelse, der risikerer at skabe parallelsamfund, men derimod koncentrationen af etniske minoriteter. Som tidligere vist i afhandlingen, implicerer den dominerende diskurs om parallelsamfund netop etnicitet, hvilket afspejles i især Venstres og Dansk Folkepartis argumenter mod de nye ghettokriterier. Som Elholm siger i sin indledende ordførertale under 1. behandlingen af de nye ghettokriterier med henvisning til Askerød:

> "Til gengæld kan et boligområde opfylde både kriteriet med hensyn til kriminalitet og kriteriet vedrørende ikke-vestlig baggrund og alligevel ikke komme på den tidlige ghettoliste [*testlisten, MF*]. Det er åbenbart i orden, at der både er parallelsamfund og masser af kriminelle, hvis bare de har uddannelse, indkomst og tilknytning til arbejdsmarkedet." (Folketingstidende F 2013).

I VK-regeringens strategier mod ghettoisering fra 2004 og 2010 hed det blandt andet, at det var manglende kendskab til "grundværdierne i samfundet", der var en hindring for integrationen. Selvom der i 2004-strategien stod, at det var koncentrationen af ressourcesvage borgere, og ikke koncentrationen af visse befolkningsgrupper, der var problemet, var fokus i strategien alligevel hovedsageligt på indvandrere og efterkommere, og ghettoisering som en barriere for integration (Regeringen 2004: 11-12). Af Elholms citater oven for fremgår det, at Venstre – som hun som ordfører repræsenterer – stadig hverken anser arbejde eller uddannelse som det, der kan øge kendskabet til "grundværdierne" og forbedre integrationen. Derimod giver citaterne udtryk for, at det er antallet af etniske minoriteter, der i sig selv øger risikoen for parallelsamfund, og det er parallelsamfund, der er tegn på manglende integration. Venstre konstruerer hermed det, vi kan kalde en værdibaseret integrationsopfattelse snarere end en operationel integrationsopfattelse (som beskrevet i kapitel 14.5). Og en opfattelse af, at det er stedet, hvor man bor, snarere end hvad man gør, der er en hindring for integrationen.[50] Det er således helt eksplicit etniciteten, den ikke-vestlige baggrund, sammen med antallet af kriminelle, der ifølge Venstre bør afgøre, om et boligområde skal vurderes som problematisk og i fare for at udvikle parallelsamfund. Denne diskurs benævner jeg 'etnicitetsdiskursen'.

S-SF-R regeringen forsøger derimod at aktivere en social diskurs, idet mener, at de nye ghettokriterier vil styrke det sociale fokus og mindske det 'etniske' fokus, som

[50] Forbindelsen mellem sted (boligområde) og integration er løbende blevet styrket siden Byudvalget blev nedsat i 1993 (jf. Del III). Denne forbindelse kan bl.a. ses afspejlet i de skiftende boligministerier. Byudvalget ledte i 1998 til det første sammenhængende bypolitiske organ, By og Boligministeriet, og siden da har bypolitikken i Danmark i stigende omfang fokuseret på indvandring og etnicitet (Fallov 2006: 131). Denne udvikling blev yderligere styrket da VK-regeringen i 2001 lukkede By og Boligministeriet og flyttede dele af boligpolitikken ind under Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (det sk. Integrationsministerium). S-SF-R regeringen nedlagde Integrationsministeriet i 2011 og flyttede boligpolitikken tilbage ind under Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Da Venstre genvandt regeringsmagten i juni 2015 nedlagdes dette ministerium og dets opgaver flyttedes til andre myndigheder, blandt andet overtog det nyoprettede Udlændinge-, Integrations- og Boligministerium opgaverne med almene boliger og byfornyelse.

boligminister Carsten Hansen siger, "for der findes områder, hvor der er store problemer, uden at der er etniske udfordringer blandet ind i det" (Folketingstidende F 2013). Formålet med de nye kriterier skal dermed være, at gøre det muligt for boligområder, med mange sociale problemer men få etniske minoriteter, at komme på listen. I boligaftalen fra 2013 optræder ordene 'ghetto' og 'parallelsamfund' da heller ikke. Men selvom den daværende regering forsøger at rette fokus væk fra etnicitet, og væk fra en opfattelse af *ghettoområder* som områder, der *øger risikoen for parallelsamfund*, som det hed i den forrige boligaftale fra 2010, er bekymringen med de udsatte boligområder alligevel den samme: boligområderne fremstilles i den nye boligaftale stadig diskursivt som isolerede områder uden kontakt til det omkringliggende samfund, fokus er stadig på integration – det vil sige, at det stadig er indvandrere og efterkommere i boligområderne, der er i fokus, selvom man ikke eksplicit understreger det – på værdier og på isolationens undergravende effekt for sammenhængskraften:

> "Forholdene i områderne skal forbedres både fysisk, økonomisk og socialt for at undgå, at områderne isoleres fra det omgivende samfund. Det skal ske af hensyn til beboerne, fordi udsatte områder hæmmer integration, fastholder de sociale forhold og skaber ringere opvækstmuligheder for børn og unge. Og af hensyn til samfundet, fordi udsatte boligområder skaber vækstbetingelser for miljøer med kriminalitet, afvigende adfærdsnormer og værdier, og dermed udgør en trussel mod sammenhængskraften." (Regeringen 2013: 4).

Både S-SF-R regeringen og oppositionen trækker dermed på den dominerende dystopiske diskurs i deres italesættelser af parallelsamfund. Der sættes ikke spørgsmålstegn ved begrebet, det vil sige, det anvendes selvfølgeligt, det knyttes sammen med ghettobegrebet og etniske minoriteter, omend S-SF-R regeringen som nævnt forsøger at undgå italesættelser af det i deres nye boligudspil. Forskellen mellem den daværende regering og oppositionen, i denne case især Venstre, består hovedsageligt i, hvad man mener fører til parallelsamfund, og hvorvidt det er parallelsamfund eller andre aspekter, for eksempel socialt udsatte borgere uanset etnisk herkomst, der er det største "problem" ved udsatte boligområder. Fælles for dem er dog, at ghettoen, det udsatte boligområde, fortsat konstrueres som et isoleret område, uden kontakt til det omkringliggende samfund, og at denne (værdimæssige) isolering er

hindring for integrationen. *Stedet* hvor mennesker bor er således fortsat et væsentligt moment i både regeringens og oppositionens diskurser. Hvad man kalder dette sted, og hvad en bestemt betegnelse betyder, er der dog ikke enighed om. Det vil det næste afsnit se nærmere på.

15.1 "At kalde en skovl for en skovl"

Oppositionen står uforstående over for regeringens udmelding i 2011 om, at man ønsker at slette ordet ghetto fra regeringens vokabularium. Som Peter Skaarup (DF) siger ved et Åbent Samråd i By- og Boligudvalget den 9. februar 2012 om indsatsen i de udsatte boligområder:

> "[H]vad er grunden til, at man ikke kan tale om ghettoer, det er jo den betegnelse, der er i folkemunde, det er det problem, som man prøver at bekæmpe" (Folketinget 2012h).

I samme samråd siger boligordføreren for Venstre, Louise Schack Elholm:

> "[D]er er en vis grad af fornægtelse i at sige, at man vil ikke kalde det for ghetto, fordi, at man synes, man ikke skal *kalde* det for ghetto. (…) jeg [ser] det som værende en fornægtelse af de problemer, der er, når man ikke vil bruge de ord, som alle andre mennesker bruger. Det er jo ikke fordi, at der er blevet lavet en ghettoliste sidste år, at man har kaldt det ghettoer i, jeg ved snart ikke, hvor mange mange år." (Folketinget 2012h: Elholms fremhævning).

Herefter henviser boligordføreren fra Dansk Folkeparti, Karina Adsbøl, til en undersøgelse lavet af Altinget, der viser, at "ordet ghetto, det vil folk stadigvæk gerne have, at det skal hedde", som hun siger (Folketinget 2012h).[51] Til disse udtalelser svarer boligminister Carsten Hansen blandt andet, at:

[51] I 2011 og i 2013 udførte A&B Analyse meningsmålinger for Altinget.dk (et gratis nyhedsbrev der dagligt leverer nyheder om dansk politik fra en redaktion på Christiansborg), der viste, at 37,3 pct. af de adspurgte i 2011 var enige med Carsten Hansen i, at det ville være en god idé at erstatte ordet 'ghetto' med 'udsat boligområde', mens 55,9 pct. fortsat foretrak ordet 'ghetto'. I 2013 mente 58,7 pct. af de adspurgte, at man

> "Vi vil ikke dæmonisere og brændemærke de udsatte områder som ghettoer. (…) Jeg hørte jo at Venstres partiformand, daværende statsminister Lars Løkke, jo kaldte dem for stenørkner og huller i samfundet og så videre, det bryder jeg mig ikke om. (…) Vi ved godt, der er problemer i vores udsatte boligområder, men hvorfor kalde det ghettoer, for mig associerer det noget, der var i Warszawa og andre steder." (Folketinget 2012h).

Som nævnt i forrige afsnit bliver hverken ghettolisten eller ghettobetegnelsen afskaffet. Det kan man ikke på grund af forliget fra 2010, indgået under den tidligere regering. Da dette bliver klart for Carsten Hansen, siger han nu ved flere lejligheder, at det ikke er:

> "et spørgsmål om, hvad man kalder det, men at det snarere er et spørgsmål om, at vi får lavet nogle løsninger. Det er sådan set det vigtigste. Så er det mindre vigtigt, hvad man kalder det. Men jeg kalder det nu udsatte boligområder" (Lyall 2012a).

Hansen har nu, som Altinget.dk skriver, anlagt en mere pragmatisk tilgang til selve ghettobegrebet (Lyall 2012a). Det får Jane Heitmann (V) ved det åbne samråd i By og Boligudvalget den 13. december 2012,[52] at sige:

> "Sidst men ikke mindst, så hørte jeg, for et øjeblik siden – jeg kunne næsten ikke tro mine egne ører – jeg hørte ministeren for By, Bolig og Landdistrikter tage ordet 'ghetto' i sin mund. Jeg var af den helt klare opfattelse, at ordet 'ghetto', det var slettet fra regeringens vokabularium. Så vil ministeren ikke lige fortælle, hvordan det hænger sammen, og hvordan det nu er, det her med vokabulariet og ordet 'ghetto'?" (Folketinget 2012g).

Til det svarer Hansen, at:

---

skulle holde fast i betegnelsen 'ghetto', og kun 32,8 pct. foretrak 'udsat boligområde' (Holstein 2011; Bang 2013).

[52] Samrådet den 13. december 2012 gennemgås i case nr. 3.

> "i forhold til begrebet omkring ghetto, jeg siger normalt altid udsatte boligområder, nogen bruger det ene og det andet, lad os nu tage fat i facts i stedet for at hænge os i et enkelt ord, men jeg vil gerne sige, at for mig er det vigtigt, at vi skaber handling frem for at hænge os i et enkelt ord." (Folketinget 2012g).

Det får Heitmann til at replicere, at hun da godt vil afsløre, at:

> "jeg kommer sådan set et sted fra, hvor man kalder en skovl for en skovl, og i min verden, der er det sådan set også helt i orden, at kalde en ghetto for en ghetto, hvis det er det, det er." (Folketinget 2012g).

At en 'skovl er en skovl' afhænger dog af de i tiden sociale konventioner – eller diskurser – hvor der er opnået enighed om, at bestemte ting forbindes med bestemte tegn. At vi således forstår, hvad andre mener, når de siger 'skovl', beror på, at vi har lært den konvention, at ordet 'skovl' refererer til et bestemt redskab, som man kan bruge til at grave med. Bogstaverne S-K-O-L-V har i sig selv ingen naturlig forbindelse med dette redskab. Det samme gælder et begreb som ghetto, som også Del III redegjorde for. Med den selvfølgelighed, som ghettobegrebet anvendes i de ovenfor refererede debatter, som noget *alle bare naturligt ved, hvad betyder*, kan det være gavnligt at blive mindet om begrebets kontingens og vilkårlighed. Det vil med diskursanalytiske termer sige, at betegnere og betegnede ikke står i et fast forhold til hinanden, men at "den diskursive meningsdannelse netop sker i forbindelse med forskydninger i betegnelsen af det betegnede" (Andersen 1999: 94). Dette gælder i samme grad også et begreb som parallelsamfund. Hvilken betegnelse, der skal fikseres over hvilken betegner, er dermed i høj grad et politisk spørgsmål, og derfor er det ikke helt retvisende, når politikere og debattører gør spørgsmålet om definitionen af en ghetto, eller parallelsamfund, til et spørgsmål om 'at kalde en skovl for en skovl', eller som Hansen siger, at det ikke er et spørgsmål om, hvad man kalder det. Dermed negligerer de politiske aktører, at betegnelser kan være betydningsskabende i sig selv. Når Hansen i citatet oven for siger, at han foretrækker at forbeholde termen 'ghetto' til " noget, der var i Warszawa", trækker han for eksempel på den historiske diskurs, der knytter ghettoen til jøder og ufrivillig segregering, og helt specifikt til den jødiske ghetto i Warszawa under 2. verdenskrig. Dette er et politisk valg, for med en bestemt italesættelse af begrebet ghetto skaber han, eller forsøger at fjerne,

bestemte associationer fra de udsatte boligområder i Danmark. Det kan for eksempel være billedet af de socialt belastede områder som hjemsted for netop 'den etniske anden', som hjemsted for en forfulgt minoritet eller som billedet af passive, ufrivilligt segregerede mennesker.

Den historiske gennemgang af begrebet ghetto i Del III, der afslørede begrebets flertydighed og forskellige diskurser, har derved tydeliggjort, hvordan der trækkes på netop disse forskellige diskurser i den politiske debat om etnicitets- og ghettokriterierne, når aktørerne ønsker at skabe bestemte associationer. Denne kamp om hegemoni kan derved få betydning for den politik, der føres. Det vil sige, at bestemte italesættelser af ghettoen – og parallelsamfundet – kan få en række forskellige konsekvenser, dels for den politik, der føres, dels for opfattelsen af ghettobeboerne og dels for beboerne selv, samt for hvilke muligheder for diskursiv praksis, for samfundsdeltagelse og for selvopfattelse, som de tilbydes. Derved kan (det politiske) valg af særlige diskursive konstruktioner påvirke den kontekst, som diskurserne indskrives i.

2. CASESTUDIE: VOLLSMOSESAGEN, AUGUST 2012

I det andet casestudie fokuseres på Vollsmosesagen fra august 2012. Denne sag er udvalgt fordi den som en meget afgrænset, men alligevel informationsrig sag, tydeligt illustrerer, hvordan begrebet parallelsamfund konstitueres i etnicitetsdiskursen, og hvordan denne diskurs konstruerer Vollsmosesagen som en særlig begivenhed.

Kapitel 16 Konstitueringen af en begivenhed som en *begivenhed*

Den 20. august ender den muslimske fejring af Eid al-Fitr (afslutningen på Ramadan) i boligområdet Vollsmose med, at 60-80 mænd med indvandrerbaggrund stormer skadestuen på Odense Universitetshospital.[53] De forsøger at få fat på en anden mand, også i medierne præsenteret som havende indvandrerbaggrund, der er blevet indlagt tidligere på aftenen med skud- og knivsår. De indtrængende mænd medbringer ifølge Ekstra Bladet køller, som de smadrer inventar og truer hospitalspersonalet med, da de ikke kan få fat i den sårede mand (Baunø 2012). Efterfølgende bliver mændenes voldelige adfærd udlagt som et resultat af deres boligområde, Vollsmose, der netop figurerer på regeringens ghettoliste (MBBL 2011), og derfor som et resultat af manglende integration. I en radiodebat mellem socialrådgiver og samfundsdebattør Asmaa Abdol-Hamid og rets- og udlændingeordfører for Venstre Kristian Lauritzen, siger Abdol-Hamid, at sagen ikke er "et Vollsmose-problem, men det er et byproblem, og det er et storbysproblem", og hun beder om, at sagen bliver vurderet som et udslag af bandekriminalitet og sociale problemer. Hertil svarer Lauritzen:

> "[N]år man tør, så mange mennesker, at bryde ind på en skadestue på den her måde, så er det jo fordi man tror man har magten, og det tror jeg kommer sig af, at man bor et sted [Vollsmose], hvor der desværre ikke er så meget respekt for myndigheder og

[53] Da kun 3 af mændene efterfølgende er blevet fundet og stillet for en dommer, er der reelt ingen der ved, hvor mange der var med, hvilken baggrund de havde eller om de alle rent faktisk kom fra Vollsmose (se fx Havskov 2012; Carlsen 2012b). Ifølge Ali Hassan, der selv er fra Vollsmose og var med ved angrebet på skadestuen den aften, var der kun få kriminelle blandt de angribende mænd, de fleste var familiefædre, der var oprørte over, at medlemmer fra banden AK81 var dukket op ved eid-festen og begyndt at skyde ind mellem børn og voksne. Manden, der var bragt såret til skadestuen var angiveligt en af bandemedlemmerne (Astrup 2012). Da de angribende mænd i medierne er blevet fremstillet som om de alle kom fra Vollsmose, er det også sådan jeg gengiver det her.

> for politi, og det er det, der i mit univers er et parallelsamfund, og det er altså et integrationsproblem." (Møller 2012: egen transskribering).

Abdol-Hamids synspunkt bliver således ikke godtaget af Lauritzen, eller af andre i den offentlige debat. Det på trods af, at der har været en lignende hændelse fire måneder tidligere på Hvidovre hospital, hvor en gruppe maskerede rockere fra Bandidos stormede ind på børneafdelingen. De troede angiveligt at rockere fra Hells Angels var taget derind, hvor et Bandidos-medlems barn var indlagt. Resultatet var, at politiet blev tilkaldt og børneafdelingen blev lukket en hel nat, hvor akut syge børn måtte omdirigeres til andre hospitaler (Hede & Hjort 2012). Denne sag bliver i medierne beskrevet som et resultat af den rocker-konflikt, der på daværende tidspunkt er mellem Hells Angels og Bandidos, der fem dage forinden har haft et sammenstød på en benzintank. "Vi får en melding om, at to grupper er oppe at slås med køller ved OK-tanken, siger vagtchefen hos Vestegnens Politi, Kim Svenningsen" (Hjort 2012).

På trods af lighederne mellem de to begivenheder, og den store offentlige og politiske forargelse efter angrebet på skadestuen i Odense over, at nogen overhovedet kan finde på, at trænge ind på et hospital, får de to begivenheder ikke den samme pressedækning. Ved søgninger i Infomedia på 'Bandidos Hvidovre' i måneden efter angrebet på Hvidovre hospital fremkommer 40 artikler. Efter den første måned omtales sagen stort set ikke længere. Til sammenligning giver søgning i Infomedia på ordene ' Vollsmose skadestue' i måneden efter dette angreb 2.591 artikler. I måneden efter falder omtalen af sagen til 98 artikler.[54]

Måske på grund af den beskedne omtale af Hvidovre-sagen, virker det ikke som om nogen længere husker den, da Vollsmose-sagen ruller. I hvert fald bliver der ikke draget paralleller til den af de politikere eller kommentatorer, der kort efter angrebet på skadestuen i Odense er ude og fordømme mændene fra Vollsmose. Som blandt andre Socialdemokratiets retsordfører Trine Bramsen, der til Fyens.dk siger, at:

> "i S tager vi den største afstand til disse mænd [fra Vollsmose], der åbenbart ikke har forstået, hvordan man opfører sig i Danmark. At gå til angreb på et sygehus er fuldstændig vanvittigt og et overgreb på danske værdier" (Bergman 2012).

[54] Der er søgt i hele artikeldatabasen efter 'Bandidos Hvidovre' (alle ord) i perioden 25.04.2012-25.05.2012, og efter 'Vollsmose skadestue' (alle ord) i perioden 20.08.2012-20.09.2012.

Og til Politiken siger Bramsen:

> "Hvis de [mændene fra Vollsmose] vil ud og slås med køller, så er der steder i verden, hvor man kan slås med køller. Vi kan bare ikke acceptere, at der kommer mindre hære og angriber skadestuer på den måde. Så må de finde et andet sted, hvor de kan udøve det" (Holst 2012).

Daværende justitsminister Morten Bødskov (S) udtaler til DR.dk Nyheder, at:

> "[d]et er klart, at hvis man er utilfreds med at være i Danmark, og hvis man synes, at man skal opføre sig sådan her, så synes jeg da, man skal overveje, om man skal være i Danmark" (Rømer 2012).

I ingen af de 40 artikler fra perioden 25. april til 25. maj 2012, der handler om rocker-konflikten (hvoraf flere er gengivelser af samme artikel fra Ritzau), er der politikere eller debattører, der kommenterer eller fordømmer rockernes indtrængen på Hvidovre Hospital. At de sloges med køller bliver heller ikke betegnet som 'udansk', og de bliver ikke bedt om at rejse ud af landet, hvis de ikke vil indordne sig under 'danske normer og værdier' eller beskyldt for manglende integration eller dannelsen af parallelsamfund. To meget ens hændelser, en indtrængen på Hvidovre Hospital af rockere fra Bandidos og en indtrængen på Odense Universitetshospital af mænd, formodentlig fra Vollsmose (begge hændelser, der blev oplevet som så truende at politiet måtte tilkaldes) bliver således diskursivt konstrueret forskelligt. Som enten et resultat af mændenes etnicitet og det boligområde de kommer fra, eller som et resultat af bandekriminalitet. De 'etniske andre', ghettobeboerne, bliver i denne proces derved positioneret som kulturelle og moralske afvigere, der angiveligt har trukket sig tilbage i parallelsamfund med normer, værdier og adfærd, der opfattes som uforenelige med 'danske' normer og værdier. Som også chefredaktør på Berlingske Tidende, Tom Jensen, skriver to dage efter angrebet på skadestuen i Odense:

> "Viser disse fuldstændig grænseoverskridende begivenheder ikke, at der er grundlæggende problemer med integrationen, og at parallelsamfund særligt

> centreret om visse muslimske indvandrermiljøer truer med at underminere det fællesskab og de værdier, som bærer det danske samfund?" (Jensen 2012).

Vollsmosesagen viser således, hvordan én begivenhed kan blive udvalgt som særlig og konstitueres som en transformativ begivenhed, frem for en anden, lignende, begivenhed. I dette tilfælde styrker begivenheden i Vollsmose, gennem den særlige nyhedsformidling af den, en

diskurs om stedet, ghettoen, som determinerende for beboernes handlinger, og handlingerne som udtryk for parallelsamfund. Rockernes indtrængen på Hvidovre Hospital bliver ikke brugt som afsæt for en ny diskurs om for eksempel rockere som udgørende parallelsamfund. Citaterne viser også, hvordan minoriteten bliver konstrueret som en moralsk og værdimæssig afviger, hvorved de 'danske normer og værdier' konstrueres som moralsk overlegne og som normen. Derved cementeredes også billedet af minoriteten som en trussel mod den danske sammenhængskraft og stabilitet. Dette aspekt vil blive undersøgt nærmere i case 3, samt i kapitel 21 umiddelbart efter, når jeg sætter fokus på teorier om *etnificering af byens rum* og Vollsmose og Egedalsvænge som eksempler på *spoiled space*.

3. CASESTUDIE: JULETRÆSSAGEN FRA EGEDALSVÆNGE, OKTOBER-DECEMBER 2012

Juletræssagen tog sin begyndelse en oktoberdag i 2012, da en beboerbestyrelse på et ordinært bestyrelsesmøde i boligforeningen Egedalsvænge i Kokkedal stemte 'nej', til at afholde den årlige juletræsfest med juletræ og æbleskiver. Det fik en medielavine til at rulle, som nok kun få havde kunnet forudse. Debatten der fulgte, blev både ophedet og følelsesladet, der var optøjer og demonstrationer i boligområdet, TV2 fik en sendevogn smadret, lokale beboere modtog trusler, bestyrelsesformanden "flygtede", bestyrelsen måtte på valg, og op til flere ministre blev kaldt i samråd, indtil juletræet den 30. november 2012 alligevel kom op på toppen af den pagode, hvor det plejede at stå. Hvorfor denne tilsyneladende lille og lokale afgørelse blev et nationalt anliggende, vil jeg se nærmere på over de næste par kapitler. Juletræssagen viste sig nemlig ikke kun at handle om et tilfældigt træ i en tilfældig boligforening, den blev derimod til en debat om værdier, identitet, demokrati, integration, etnicitet og boligområder. En debat, hvor alle disse elementer knyttedes tæt sammen i den diskursive konstruktion af parallelsamfundet.

Denne tredje case er afhandlingens hovedcase og behandles mest udførligt. Det gør den dels fordi den blev den sag i 2012, der skabte mest debat, og dels fordi den, selvom Vollsmosesagen gik glemmebogen efter den begyndte at rulle, trak på mange af de samme diskurser og diskursive konstruktioner af boligområdet og parallelsamfund, som Vollsmosesagen også gjorde. Dermed fortsatte og yderligere styrkede Juletræssagen en diskurs om etnicitetens betydning for dannelsen af parallelsamfund, som de to forrige cases også aktiverede.

På baggrund af den offentlige debat, sådan som den kom til udtryk i avisartikler, kronikker, debatindlæg og på nettet, og på baggrund af den politiske debat, som den kom til udtryk i Folketingssalen og ved åbne samråd, vil jeg over de næste par kapitler rekonstruere og analysere Juletræssagen. Casen indledes med en generel introduktion til sagen (kapitel 17), hvor forløbet gennemgås kronologisk på baggrund af en research stykket sammen ved læsning af avisartikler, debatindlæg, kommentarer og kronikker, boligforeningens referater, gennemgang af Folketingets spørgertimer og Åbne Samråd, involverede parters Facebook-opdateringer (blandt andre daværende kulturminister Uffe Elbæk og Venstres boligordfører

Louise Schack Elholm) samt mailkorrespondance med involverede journalister. Spørgsmål om, hvad der er sket hvornår, og hvem der har gjort hvad, er centrale for forståelsen og analysen af en case, og derfor etableres der en kronologisk oversigt over de vigtigste begivenheder (Flyvbjerg 1988: 12). På den måde bliver det også muligt at behandle hver begivenhed afgrænset, og studere dem som selvstændige enheder. Derudover giver en kronologisk oversigt et overblik over, om al den information om casen, der er nødvendig for analyserne, er indsamlet (Patton 1980: 303).

I kapitel 18 analyseres den offentlige debat ved: (1) først at identificere de fire mest fremtrædende diskurser, som fremkommer i empirien. Disse diskurser benævner jeg *den kristne diskurs, den kulturelle diskurs, den demokratiske diskurs og den civilreligiøse diskurs*. (2) Dernæst analyseres diskurserne en efter en, sådan som de fremkommer i teksteksemplerne, og (3) diskursernes nodalpunkter udpeges, og der opstilles ækvivalenskæder for at illustrere, hvorledes de konstrueres i teksteksemplerne. (4) Afslutningsvis diskuterer jeg, hvorledes de fire diskurser placerer sig inden for en civilreligiøs diskursorden, og hvordan juletræet kan ses som et civilreligiøst symbol.

I kapitel 19 analyseres en politisk debat, som den kom til udtryk ved et Åbent Samråd i By- og Boligudvalget den 13. december 2012. Her stiller Venstres boligordfører spørgsmål om parallelsamfund og Egedalsvænge til Integrationsministeren og ministeren for By, Bolig og Landdistrikter. Casen viser, hvordan ministrene og deres partifæller blandt andet trækker på en demokratidiskurs, når de argumenterer for, at Juletræssagen er en sag om, hvordan demokratiet udøves. Politikerne fra oppositionen forsøger derimod at gøre sagen om juletræet til en sag om parallelsamfund og dårlig integration ved blandt andet at aktivere den etnicitetsdiskurs, der identificeredes i case nr. 1 og 2. I kapitel 20 afslutter jeg analysen af case 3 ved at diskutere, hvorfor Juletræssagen blev noget særligt, og på hvilken måde den kan karakteriseres som en særlig begivenhed.

Selvom begrebet parallelsamfund ikke eksplicit er i fokus i den offentlige debat på samme måde, som det er i den politiske debat, kan den røde tråd gennem både de offentlige og de politiske debatter dog alligevel siges at være den samme: nemlig bekymringer for, hvad der sker, når minoriteten bliver majoritet; når samfundet fragmenteres af 'de andre' og sammenhængskraften trues. Følgende citat af Naser Khader illustrerer netop, hvorledes diskursen om det dystopiske parallelsamfund knyttes til forestillinger om det isolerede boligområde som arnested for 'andre' normer og værdier:

> ” [I] denne boligforening [Egedalsvænge] har [vi] et klassisk eksempel på, hvordan parallelsamfund kan true de danske, demokratiske værdier. Det kan simpelthen ikke være rigtigt, at vi har nogle områder med helt andre normer. Denne sag er derfor ikke en bagatel, men derimod en meget principiel diskussion om demokrati, værdier og traditioner, og hvad vi gør, når disse bliver udfordrede.” (Naser Khader 2012).

Kapitel 17 Juletræssagen kronologisk

27. september 2012: Der afholdes årlig generalforsamling i boligforeningen Egedalsvænge i Kokkedal, hvor der skal vælges nye medlemmer til afdelingsbestyrelsen. Mødet er ifølge Frederiksborg Amts Avis velbesøgt og foregår mere roligt end sædvanligt (Slot & Fallesen 2012b). Bestyrelsen kommer til at bestå af Karin Leegaard Hansen (formand), Sahar Faour, Sevket Uslu, Anders Brøgger, Ismail Sahan, Ismail Mestasi, Monia Stoltz, Volkan Citirikkaya og Abdessamad El Maniti (Slot & Fallesen 2012b).

Weekenden den 20.-21. oktober 2012. Afdelingsbestyrelsen beslutter på et hasteindkaldt bestyrelsesmøde at bevilge op til 100.000 kroner til en Eid-fest, fejring af afslutningen på Ramadan. Det er første gang bestyrelsen tager initiativ til sådan en fest.

28. oktober 2012. Der afholdes Eid-fest i Egedalsvænge for første gang, festen er en stor succes. Ifølge Frederiksborg Amts Avis koster festen 61.000 kroner, altså 39.000 kroner mindre end budgetteret (Slot & Fallesen 2012b).

31. oktober 2012. På et ordinært bestyrelsesmøde besluttes det, at juletræstændingen den første søndag i advent aflyses. Tilstede ved mødet er Karin Leegaard Hansen (formand), Volkan Citirikkaya, Sara Faour, Monia Stoltz, Ismail Sahan, Ismail Mestasi, Sevket Uslu, Anders Brøgger, Abdessamad El Maniti, Ibrahim Al-bacha (suppleant) og Steve Laudrup og Michael Larsen, (referent), de to sidstnævnte er fra administrationen (Larsen 2012). I referatet kommer der under punktet ‘eventuelt’ til at stå: ”Efterfølgende blev det ved demokratisk afstemning blandt bestyrelsens medlemmer besluttet, at årets juletræ med efterfølgende glögg og æbleskiver bliver aflyst i år” (Larsen 2012). Det fremgår ikke af referatet hvem, der stemte hvad. Frederiksborg Amts Avis skriver, at stemmefordelingen er 4-5, og at de fem, der stemte ‘nej’, er muslimer. Efterfølgende kommer det frem i andre medier, at Karin Leegaard

Hansen stemte 'ja' og at Ismail Sahan og Ismail Mestasi var blandt dem, der stemte 'nej' (Hansen 2012; Harder 2012; Madsen et al. 2012).

7. november 2012. Referatet fra det ordinære bestyrelsesmøde den 31. oktober udsendes. Samme dag bringer Frederiksborg Amts Avis en artikel på forsiden under overskriften "Fem muslimer aflyser dansk julehygge". Frederiksborg Amts Avis har siden januar 2012 haft to journalister, Steffen Slot og Anders Fallesen, på arbejde i Kokkedal hver tirsdag. Den 7. november bringer avisen, foruden forsideartiklen, seks artikler om Egedalsvænge og det aflyste juletræ henover en dobbeltside (Slot & Fallesen 2012a).[55] Samme dag griber stort set samtlige medier i Danmark historien. Sagen bliver også taget op i Folketingets spørgetime, hvor Martin Henriksen (DF) vil vide, hvordan daværende kulturminister Uffe Elbæk (R) stiller sig. Elbæk, der ikke kender til sagen i forvejen, mener, at det lyder som en demokratisk, legitim og lokal afgørelse, som det ikke er en ministers opgave at blande sig i. Derefter siger han en sætning, der efterfølgende bliver citeret i en række aviser og dagblade, leder til dødstrusler på hans Facebook-profil, og får ham indkaldt i samråd i Kulturudvalget: "Traditioner er jo hele tiden til debat og til forhandling, det er de i det her lokale, det er de på alle niveauer i det danske samfund, heldigvis, og det vil sige, at traditioner de udvikler sig" (Folketinget 2012e).

8. november 2012. Ekstra Bladets 'nationen!' har dagen efter historien ruller modtaget mere end 3500 kommentarer om sagen, og den 9. november mere end 5000 kommentarer og læserbreve, hvilket er rekord (Harder 2012, 2013; Vangkilde 2012a). Både privatpersoner, private indsamlinger, Dansk Folkeparti og Venstre tilbyder at betale for juletræet (Jensen & Kjeldsen 2012). Det bliver afvist af medlemmer af bestyrelsen. "Det lyder som en gavmild person. Men jeg synes stadig, at vi skal holde fast i vores beslutning, fordi det her er ikke et økonomisk problem, siger bestyrelsesmedlem af boligforeningen Egedalsvænge Ismail Mestasi til DR Nyheder." (Ritzau 2012a). Det forlyder også samme dag, at juletræet og juletræsfesten er blevet aflyst fordi ingen ville tage sig af arrangementet. Det afviser

[55] "Vi er her for at forstå, ikke dømme. Det har været nøgleord for Frederiksborg Amts Avis dækning af Kokkedal i snart et år. Det er også en rettesnor for dagens artikler." Sådan skrev Frederiksborg Amts Avis i en notits onsdag den 7. november 2012, da den bragte sin forsideartikel: "Fem muslimer aflyser dansk julehygge", samt en dobbeltside med seks mindre artikler om sagen: "Juletræet er på trapperne", "Sagen set kronologisk", "Det kan være en uklog beslutning", "En konflikt, kun få vil have", "Forståelse ud fra et religiøst perspektiv", "SF-politiker har intet imod juletræ" (Frederiksborg Amts Avis, 7. november 2012, forsiden, samt 2. sektion side 8 og 9).

bestyrelsesformand Karin Leegaard Hansen dog, der udtaler, at hun på bestyrelsesmødet netop sagde, at hun gerne ville stå for det (Sæhl & Rehn 2012).

11. november 2012. Journalister fra TV2 får deres sendevogn smadret af "25 hætteklædte unge med tildækkede ansigter", da de er i Egedalsvænge for følge en gruppe beboere, der samler underskrifter ind til et mistillidsvotum til boligforeningens bestyrelse (Sørensen 2012a).

28. november 2012. Kulturminister Uffe Elbæk er i Åbent Samråd i Kulturudvalget for at svare på spørgsmål om traditioner, kulturarv og integration. Spørgerne er Michael Aastrup Jensen (V) og Martin Henriksen (DF) (Folketinget 2012d). Det kommer også frem, at bestyrelsesformand Karin Leegaard Hansen har opsagt sin lejlighed og flytter til en hemmelig adresse i Jylland, efter hun har været udsat for trusler og hendes lejlighed har været udsat for stenkast (Carlsen 2012a; Ehrenskjöld 2012). Samme dag afholdes der ekstraordinær generalforsamling i Egedalsvænge, hvor der vælges en ny bestyrelsesformand, Anders Brøgger, og to nye bestyrelsesmedlemmer, der ifølge en lokal beboer er bedre til at "føre en ordentlig dialog end de tidligere medlemmer." (Vorum 2012a).

30. november 2012. Juletræet kommer op på sin vante plads på pagoden midt i bebyggelsen Egedalsvænge. Efterfølgende afblæser både SIAD (Stop islamiseringen af Danmark) og Antifascistisk Aktion deres planlagte demonstrationer (Ritzau 2012b).

13. december 2012. Daværende Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup (S) og By, Bolig og Landdistriktsminister Carsten Hansen (S) er i Åbent Samråd i By- og Boligudvalget for at svare på spørgsmål om parallelsamfund i boligforeninger og fravalget af juletræ i Egedalsvænge. Spørgeren er Louise Schack Elholm (V) (Folketinget 2012c).

Kapitel 18 "Rør blot ikke ved min gamle jul"

> "Julen er en af de ting, danskerne bare ikke vil have, der bliver lavet om på. Risalamanden, sangenes rækkefølge og juletræets størrelse – alt skal være, som det plejer" (folkemindeforsker Anders Chr. N. Christensen i forbindelse med juletræssagen i: Andersen & Wivel 2012).

Den 7. november 2012 nærmest eksploderer Juletræssagen i medierne, mens overskrift på overskrift fylder avisers og netavisers forsider: "Fem muslimer aflyser julehygge i

boligforening" (DR.dk Nyheder 2012b), "Juletræstradition afblæst af muslimske beboere" (Berlingske, Boserup 2012a), "Muslimer aflyser juletræ i Kokkedal" (Lokalavisen Fredensborg, Vorum 2012b), "Ballade i boligforening: Muslimer nægter ikke-muslimer juletræ" (BT, Flarup 2012), "Tom Behnke i det røde felt: Muslimer slår julen ihjel" (BT, Kjeldsen 2012), for nu at nævne nogle få. Sagen er nemlig den, som skitseret ovenfor, at de fem bestyrelsesmedlemmer, der har stemt 'nej' til juletræet, har etnisk minoritetsbaggrund, i medierne udelukkende præsenteret som 'muslimer'. Og hvad 'værre' er, ifølge mange af dem, der kommenterer på sagen, de har kort tid forinden afholdt en stor Eid-fest i boligforeningen til en pris af 61.000 kroner. Juletræet bliver skønnet til at koste ca. 7.000 kr. Over de næste mange dage og uger blander folk fra alle samfundslag og metierer sig i debatten. Politikere og politiske kommentatorer fra begge ender af det politiske spektrum og henover midten, lægfolk, akademikere, meningsdannere og selvbestaltede 'eksperter' af enhver art, giver deres besyv med. Det synes, som om alle har en mening om sagen. Og ikke mindst en mening om, hvad den i 'virkeligheden' handler om. For på trods af store uenigheder henover kommentatorfeltet, så er der dog en høj grad af enighed om, at sagen i hvert fald ikke *bare* handler om et juletræ. Som daværende Integrations- og Socialminister Karen Hækkerup siger ved samrådet i By- og Boligudvalget den 13. december, så handler sagen "om meget mere end et grantræ, det handler om det symbol, som det blev"(Folketinget 2012g). For nok kan man dreje universitet helt omkring, og vende op og ned på alle ting, men "rør blot ikke ved min gamle jul", som Peter Faber skriver i julesangen "Sikken voldsom trængsel og alarm" fra 1848.[56] Det er tilsyneladende netop det, der er sket den oktoberdag i 2012.

Hvad kom juletræet fra Kokkedal så til at symbolisere? Svaret afhænger af, hvilke argumenter man vægter i sin fortolkning af forløbet. Vægter man for eksempel religiøse argumenter, og tolker juletræet som et kristent symbol, kan aflysningen af det blive et udtryk for kristendommen, der er sat under pres fra islam. Vægter man derimod kulturelle eller nationale argumenter, og ser konflikten som en kamp om vestlige normer og idealer, så kan striden opfattes som en "national kulturkamp om integration" (Warburg 2012). Professor ved Københavns Universitet Margit Warburg (2012) har i en analyse i Politiken identificeret fire forskellige former for argumentation, sådan som hun ser dem udspillet i debatten. Disse fire argumentationstyper placerer hun inden for det, hun benævner "det civilreligiøse rum" (jf.

[56]*Sikken voldsom trængsel og alarm* (Peter Faber 1848), vers 7: "Drej kun universet helt omkring, vend kun op og ned på alle ting, jorden med, thi den er falsk og hul, rør blot ikke ved min gamle jul".

Figur 7). Jeg har valgt at anvende disse argumentationstyper som afsæt for analysen af den offentlige debat, og at kategorisere dem som fire diskurser inden for en civilreligiøs diskursorden.

Figur 7: Fortolkninger af Juletræssagen

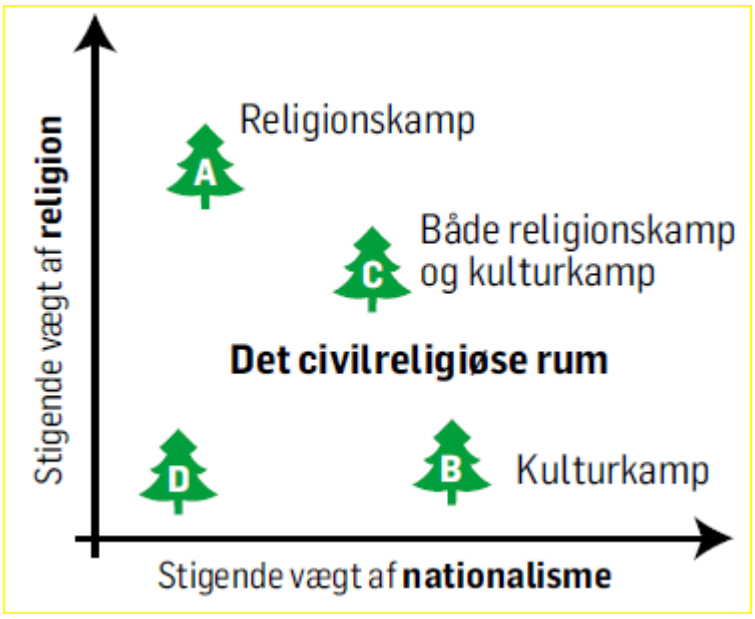

(Figuren er udarbejdet af Warburg (2012) og bragt i Politiken den 24. december 2012)[57]

I figur 7 symboliserer yderpunkterne A og B fortolkninger af Juletræssagen, der vægter henholdsvis religiøse/kristne argumenter (A) eller nationale/kulturelle argumenter (B), og således opfatter Juletræssagen som enten en religionskamp eller en kulturkamp. Position A benævner jeg 'den kristne diskurs', og position B 'den kulturelle diskurs'. Position A og B forenes i position C, der vægter både kristne og kulturelle argumenter, hvilket jeg har benævnt 'den civilreligiøse diskurs'. Position D i figur 7 symboliserer de fortolkninger af balladen, der hverken vægter kristne eller kulturelle argumenter, men derimod, med Warburgs ord, ser sagen som "banalt bestyrelsesfnidder blæst ud af proportioner", og/eller som en lokal, legitim og demokratisk afgørelse. Det sidste er en udvidelse af Warburgs position, som står for egen regning, og som jeg benævner 'demokratidiskursen'. I demokrati-

[57] Applikationen af figuren i kontekst af denne afhandling står naturligvis for egen regning.

diskursen ligger også en fordring om mindretalsbeskyttelse, hvilket for nogle debattører nok gør sagen legitim omend ikke moralsk i orden.[58]

I det følgende vil jeg gå i detaljer med diskurs A, B og D, der hver især forsøger at give svar på, hvad budskabet bag aflysningen af juletræet 'egentlig' er. Dernæst vil jeg diskutere et element, der går på tværs af diskurserne, nemlig den moralske fordring om mindretalsbeskyttelse, for til sidst at placere alle diskurserne inden for en civilreligiøs diskursorden. Begrebet diskursorden låner jeg fra Fairclough (jf. Del I): En diskursorden kan forstås som rammen om de kommunikative begivenheder (i dette tilfælde avisartiklerne). Det er således inden for denne ramme, eller dette domæne, at den diskursive konflikt udspiller sig, når to eller flere antagonistiske diskurser forsøger at etablere sig og blive den førende. Når jeg har valgt at karakterisere domænet, hvor Juletræssagen udspiller sig, som en civilreligiøs diskursorden, er der fordi juletræet ikke kan løsrives fra sin civilreligiøse betydning. Dette vil blive uddybet i kapitel 18.5. Diskurserne kan, som kommunikative begivenheder, ses i et dialektisk samspil med den sociale virkelighed, som de indgår i (diskurs/kontekst). På hvilken måde diskurserne påvirker, og påvirkes af, denne kontekst er noget af det, der diskuteres i kapitel 20, hvor Juletræssagen blandt andet placeres i forlængelse af den aktuelle integrationsdebat.

18.1 Den kristne diskurs

> "Konflikter om juletræer i Kokkedal og Bruxelles[59] er eksempler på, at kristne symboler vækker vrede som aldrig før." (Thranholm 2012).

I en artikel i Kristelig Dagblad tolker journalist og debattør Iben Thranholm juletræet fra Egedalsvænge som et kristent symbol, og placerer sig derved inden for en kristen diskurs. At juletræet i sit udgangspunkt ikke har noget med kristendom at gøre er mindre væsentligt. Hovedsagen i en kristen diskurs er, at det nu er en del af fejringen af den kristne højtid, julen, og derfor også opfattes som et symbol på julen og dens kristne budskab. Aflysningen af

[58] 'Demokratidiskurs' skal således ikke forstås som en diskurs om, hvilken demokratiopfattelse/-definition aktørerne generelt har eller aktiverer, men skal udelukkende forstås som, at aktørerne inden for denne diskurs fortolker juletræsballaden *som udtryk for* en demokratisk proces.
[59] I 2012 var det traditionelle grønne juletræ på Grande Place i Bruxelles blevet erstattet "med et avantgardistisk, elektronisk vintertræ." (Thranholm 2012). Fra 2013 var der igen et "rigtigt" juletræ på pladsen (City of Brussels: http://www.brussels.be/artdet.cfm/4952)

juletræet i Egedalsvænge bliver derved et udtryk for, at kristendommen er under pres fra islam. Som byrådsmedlem og formand for DF i Fredensborg Flemming Rømer udtaler:

> "Danmark er et kristent land med juletraditioner, der ikke skal ødelægges af muslimer, der vil udskifte julen med Eidfest og juleflæskesteg med halalpølser. Det er uacceptabelt, at muslimerne fjerner en lang tradition med juletræ, fordi de ikke bryder sig om julens budskab." (SN.dk 2012a).

Eller som valgmenighedspræst Morten Kvist skriver på Religion.dk: "Det står klart, at striden er en kamp om symboler. Juletræet er et kristent symbol, i hvert fald et vestligt, og det bryder det muslimske flertal i beboerforeningens bestyrelse sig ikke om." (Kvist 2012).

I den kristne diskurs fremhæves bestyrelsesmedlemmernes muslimske baggrund gang på gang, ligesom den foregående fejring af Eid. Aflysningen af juletræet kommer derved til at fremstå som de muslimske beboeres (skåret over én kam) modvilje mod kristne, og vestlige, symboler og juletræsballaden bliver derved udtryk for en religionskamp. Som også Poul Erik Andersen og Karen Jespersen citerer en 'dansk' beboer fra Egedalsvænge for at sige: "Det er ikke nogen hemmelighed heroppe. Folk ved godt, at de (flertallet i bestyrelsen) har stemt nej til juletræet på grund af julens kristne betydning, og fordi der serveres alkohol og svinekød til julefesten," (Andersen & Jespersen 2012).

I en kristen diskurs er aflysningen af juletræet således ikke blot resultatet af en banal uenighed i en lokal beboerbestyrelse, eller et spørgsmål om, at ingen 'gad' tage sig af arrangementet, men derimod, at "medlemmerne af bestyrelsesflertallet i Egedalsvænge har en helt anden dagsorden", som Andersen og Jespersen skriver (2012). Muslimerne i boligområdet er altså ikke bare ligeglade med træet, de ser det ligefrem som "deres opgave at sætte *islamiske normer* igennem i lokalområdet. I pagt med den opfattelse, der ser islam og sharia som et regelsæt for alle dele af menneskers liv. Herunder også livet i et boligområde." (Andersen & Jespersen 2012: min fremhævning). Eller som Christian Langballe, Dansk Folkepartis kirkeordfører, udtaler i forbindelse med møde i Folketingssalen den 14. november 2012:

> ”Jeg er faktisk også rystet over det, idet det for mig er et klart tegn på, at shariaen har sat sig igennem ude i det boligkvarter, hvor der altså er nogle muslimer, der ikke vil have, at der bliver fejret jul.” (Schou 2012).

Så fra at flere bestyrelsesmedlemmer selv siger, at ingen ville påtage sig at arrangere en juletræsfest, bliver sagen i en kristen diskurs fremstillet som at muslimerne nægter (de kristne) danskere deres træ på grund af dets kristne budskab, og/eller fordi de muslimske bestyrelsesmedlemmer har en skjult dagsorden, der går ud på at udbrede islam og sharia i boligområdet. Her bliver aflysningen af juletræet eksplicit knyttet til boligområdet, og afslører en bekymring for, hvordan en gruppe beboere – der bliver opfattende som havende *andre (islamiske) normer* – vil udbrede islam og sharia, ét boligområde ad gangen. Man ser således også, hvordan samme bekymringer går igen, som dem der ekspliciteres i forhold til parallelsamfundet.

Denne fortolkning af Juletræssagen bliver yderligere forstærket, da bestyrelsen takker nej til de juletræer, som de efterfølgende får tilbudt gratis. Som bestyrelsesmedlem Ismael Mestasi, der er en af dem, der stemte ’nej’ til træet i første omgang, siger: ”Jeg er muslim, og jeg har aldrig holdt jul. Jeg kender ikke musikken, og jeg skal ikke gå rundt og servere gløgg og danse om juletræ” (Vangkilde 2012b). I den kristne diskurs styrker denne udtalelse antagelsen om, at muslimerne vil *forhindre* beboerne i Egedalsvænge i at holde jul eller have kristne symboler i det offentlige rum. Især da Mestasi yderligere siger, at ”[v]i er blevet valgt til at bidrage med vores holdninger til bestyrelsen, og det gør vi så” (Andersen & Jespersen 2012). Det får flere medier til at konkludere, at beslutningen om at droppe juletræet er af principiel karakter (jf. Newspaq-Ritzau 2012). ”[M]uslimerne i bestyrelsen sagde nej. Det var ikke et spørgsmål om penge men om holdninger. De holdt ikke selv jul og ville ikke have et juletræ i bebyggelsen” (Jespersen & Pittelkow 2012). Eller som Jespersen (2012b) skriver i Berlingske Tidende: ”Deres holdninger hænger snarere sammen med en radikal form for islam, der er præget af intolerance over for alt, der kan tolkes som en slags kristent symbol. Den slags skal ikke forekomme i et område, som de kontrollerer”, og hun fortsætter: ”De skal ikke have ro til at gennemtvinge, hvad de i deres forskruede fundamentalistiske tankesæt vil betragte som en sejr for islam.”

’Muslim’, ’islam’ eller en ’radikal form for islam’ bliver i den kristne diskurs essentialiserede og selv-evidente kategorier, der ikke kræver yderligere forklaring.

Kategorierne stilles op som antagonismer, der er uforenelige med en kristen, og dansk, tradition som julen, og derved kan de muslimske bestyrelsesmedlemmers egne udtalelser om, at træet blev fravalgt, fordi ingen ville påtage sig at arrangere juletræsfesten, afvises. I en kristen – og konfrontatorisk – diskurs, bliver kun de af bestyrelsesmedlemmernes udtalelser tillagt værdi, der passer ind i diskursen (at aflysningen er udtryk for 'andre holdninger' eller at de som muslimer ikke vil stå for det), og konklusionen kan derfor blive, at 'muslimerne' nægter 'danskerne' deres jul, og/eller at de søger at udbrede islam i boligområdet. Konklusionen på juletræsaffæren må i en kristen diskurs derfor opfattes som et udtryk for en religionskamp.

18.1.1 Ækvivalenskæde 1: Den kristne diskurs

Ved at opstille en ækvivalenskæde over den kristne diskurs, kan man få et overblik over, hvorledes diskursen indholdsudfyldes gennem en bestemmelse af, hvad der ækvivaleres med hvad, samt hvilke indre modsætninger, diskursen har, altså dens differens. Kæden læses fra venstre mod højre. Oven over linjen står de centrale ord (med diskursanalytiske termer: momenter), som ekspliciteres i diskursen, og som ækvivaleres med hinanden. Under linjen er deres modsætninger, der antages implicit i diskursen, eller nogle gange eksplicit. Ved at sætte dem op på denne måde, er det især de implicitte antagelser, modsætningerne, der tydeliggøres.

Ækvivalenskæde 1: Den kristne diskurs

$$\frac{\text{eid}}{\text{jul}} \approx \frac{\text{"halalpølser"}}{\text{flæskesteg}} \approx \frac{\text{fundamentalisme}}{\text{tolerance}} \approx \frac{\text{islam, sharia}}{\text{kristendom, danskhed}} \approx \frac{\text{aflysning af juletræ}}{\text{juletræ}}$$

'Halalpølser' og 'flæskesteg' (jf. citatet ovenfor af DF's byrådsmedlem i Fredensborg Kommune Flemming Rømer) bliver i en kristen diskurs symboler på det, der fremstilles som henholdsvis 'islams fundamentalisme' eller 'kristendommens tolerance', og halapølser kan dermed blive et symbol på aflysningen af juletræet og udbredelsen af sharia, over for 'juletræ', 'kristendom' og 'danskhed'.

'Kristendom' udpeges som nodalpunktet i den kristne diskurs (jf. Del I), idet 'juletræ', som moment, får sin specifikke betydning gennem den måde, som det relateres til

'kristendom' på, samt fra den måde, som det ækvivaleres med de andre momenter i diskursen på, såsom 'tolerance' og 'danskhed'. 'Muslim'/'islam' ækvivaleres derimod med 'intolerance', 'radikalisme' og 'fundamentalisme', og kommer derved til at stå i antagonistisk forhold til 'kristen', der ækvivaleres med det at være 'dansk', 'tolerant' og 'pragmatisk'. Der etableres således et modsætningsforhold imellem det at være 'muslim', og det at være 'dansker', i hvert fald så længe muslimen synligt står ved sin religion, eller ikke aktivt vil påtage sig at støtte op om at markere kristne højtider og symboler. Det vil sige, at aflysningen af juletræet bliver udtryk for 'muslimen', der er imod/vil bekæmpe 'kristendommen'. 'Muslimen', der vil ødelægge julen, som har skjulte dagsordner, fører religionskrig mod danskerne og kristendommen, og har 'andre' holdninger end danskerne.

Kristendom bliver i denne diskurs også til en politisk kategori, der ikke primært handler om tro. For eksempel skal man ikke lede efter udsagnenes meninger i kristne dogmer eller teologi (Lægaard 2015).[60] Når islam og muslimer bliver betegnelser for politiske problemer, der ikke har noget religiøst indhold, som for eksempel problemer med social kontrol, manglende integration mv., bliver kristendommen en markør for identitet. Derved bliver den kristne diskurs også en måde at afgrænse fællesskab på og mobilisere opbakning på, som Lægaard skriver. Når der således ikke er tale om en religiøs værdidom, producerer diskursen i stedet for en markering af forskelle. "Dermed forstærkes den politiske udgrænsning af grupper, der ikke tælles med i det kristne 'vi', herunder muslimer" (Lægaard 2015). At sige er juletræet (kun) er et kristent symbol og at afvisningen af det er en afvisning af kristendommen bliver dermed en politisk handling.

18.2 Den kulturelle diskurs

Mange af momenterne fra den kristne diskurs går igen i den kulturelle diskurs. Her bliver 'islam' og 'muslim' på samme vis opfattet som udtryk for en reificeret kultur, der anses som uforenelig med den 'danske' kultur, der i samme bevægelse tilsvarende reificeres. Det vil sige, en opfattelse, hvor man ser kulturer som afgrænsede enheder, der ligger side om side, næsten som stykker i en mosaik. Hvert lille stykke opfattes som en overleveret, fælles og integreret helhed, et system, som alle samfundets medlemmer er socialiseret som bærere af (jf. Olwig

[60] Lægaard analyserer oprindeligt Venstre-regeringens regeringsgrundlag fra juni 2015, her applicerer jeg hans analyse på den kristne diskurs i Juletræssagen.

1992: 90). Det enkelte medlem af kulturen ses derfor som både kognitivt og følelsesmæssigt afhængigt af sit tilhørsforhold til netop denne kultur, der skaber både individets og kollektivets måde at tænke og agere på (v. Freiesleben 2006: 32).

I den kulturelle diskurs fremstilles julen som en kulturbærende tradition, og juletræet bliver derfor en del af den danske kernekultur. Når juletræet kommer under pres eller angribes, bliver det derved tolket som et anslag mod hele den danske kultur. Som Martin Henriksen (DF) udtrykker det: "Det er en konflikt mellem dansk kultur og muslimsk kultur, der kommer til udtryk, når et lysende juletræ ikke længere pynter op i bebyggelsen Egedalsvænge i december", og videre: "Der er ganske enkelt tale om et uanstændigt angreb på dansk kultur" (SN.dk 2012b).

I den kulturelle diskurs bliver kultur og identitet opfattet som uadskillelige størrelser, og derfor kommer det til at virke så stærkt på mange mennesker, at en del af kernekulturen på denne måde bliver nedstemt eller fravalgt. Som Jespersen (2012b), der både trækker på den kristne og den kulturelle diskurs i sin fortolkning af juletræsballaden, skriver: "Det er en del af vores identitet som danskere, at man overalt i lokalområderne kan sætte et juletræ op." Derfor er der ikke *bare* tale om et fravalg af et juletræ, men derimod om hele 'vores' kulturelle identitet som danskere, der med dette fravalg afvises eller trues. Derfor bliver det også af mange mennesker opfattet som en "mangel på respekt [over for] danske traditioner og dansk kulturhistorie" (Boserup 2012b), som Tom Behnke udtaler, eller som Sørine Gotfredsen skriver, en "gold nedgørelse af den identitet, der ligger dybt forankret i det meste af befolkningen" (Gotfredsen 2012).

Udover at være en nedgørelse af identiteten og respektløst over for kulturen, så mener flere debattører, der trækker på den kulturelle diskurs, at bestyrelsesmedlemmerne helt har *misforstået*, hvad det danske demokrati går ud på. Dette bliver ofte brugt som svar til aktører inden for den demokratiske diskurs, når disse fremfører, at afstemningen om juletræet er en legitim og demokratisk afgørelse: "Sagens kerne er, at boligforeningens muslimske flertal har misforstået, hvad demokrati går ud på. Demokrati er ikke flertallets ret til at knægte mindretallet", som Pia Kjærsgaard skriver i Politiken (Kjærsgaard 2012b). Eller det er ligefrem et *misbrug* af demokratiet: "Sagen fra Kokkedal er derfor også et eksempel på en sag, hvor vi klart må sætte foden ned og markere, at det er misbrug af demokratiet at opføre sig sådan, som bestyrelsens muslimske flertal har gjort", som Inger Støjberg (V) udtaler ifølge Den Korte Avis (Andersen 2012). Ifølge Gotfredsen er det desuden en "en rå og

arrogant opfattelse af begrebet demokrati, hvor man tilsyneladende finder det naturligt blot, at tromle andre ned med sit flertal" (Gotfredsen 2012).

18.2.1 Det fragmenterede samfund

Konflikten i boligforeningen Egedalsvænge bliver også udlagt som et udtryk for de muslimske bestyrelsesmedlemmer manglende vilje til – eller i bedste fald manglende evne til – at lade sig integrere. Som for eksempel når Tom Behnke (KF) skriver på det Konservative Folkepartis hjemmeside: "Jeg synes, at det er stærkt foruroligende, at vores integrationsindsats åbenbart er så haltende, at man i det øjeblik, der er et muslimsk flertal, fjerner gode gamle danske traditioner, og indfører muslimske i stedet for" (Behnke 2012).

Det integrationsbegreb, der her afspejles i den kulturelle diskurs, bliver således til et spørgsmål om indvandrernes *evne* til at tilpasse, eller afstemme, 'deres' værdier i forhold til de såkaldt 'danske' værdier (Jensen 2014). Det vil sige den værdibaserede integrationsopfattelse, som også nævnt i 1. case. Når indvandreren afviser juletræet markerer det, at han eller hun ikke har været i stand til – eller har ønsket – at foretage denne tilpasning, og både forskelle og konfliktpotentiale mellem 'dem' og 'os' træder derved tydeligt frem. Denne "kulturkonfrontation", som kultursociolog Mehmet Ümit Necef kalder Juletræssagen (DR.dk Nyheder 2012a), bliver således (endnu et) tegn på det fragmenterede samfund. Det fragmenterede samfund opfattes som et problem i en kulturel diskurs, fordi det undergraver den tillid, som sammenhængskraften opfattes at hvile på. Og sammenhængskraften opfattes som en forudsætning for (blandt andet) fredelig sameksistens. Kasper Støvring er blandt de debattører, der i forbindelse med Juletræssagen udtrykker dette mest direkte:

> "[U]formelle normer – for ansvarlighed, pålidelighed og gensidighed – er kulturelle, ikke naturlige og fællesmenneskelige størrelser. Disse normer kendetegner danskernes tillidskultur og deres lange tradition for samarbejde og kompromisdannelse (…). [I] det multikulturelle samfund pukker borgerne konstant på deres egne – eller gruppens – særrettigheder. Det fordragelige løfte: 'Det finder vi ud af', der er normalt i et samfund præget af sammenhængskraft, afløses af det fragmenterede samfunds aggressive trussel: 'Vi ses i retten!'"(Støvring 2012a).

Om Støvrings kulturbegreb skriver Peters (2014b), at forudsætningen for social sammenhængskraft ifølge Støvring er et "homogent samfund, fordi alt for åbne kulturer, der er baseret på en forestilling om kulturel sameksistens eller multikulturalisme, risikerer at gå i opløsning pga. manglende forståelse borgerne imellem. Konflikten på Balkan er ifølge Støvring et eksempel på just dette" (Peters 2014b: 147). Det er denne kulturforståelse, der også aktiveres i den kulturelle diskurs om Juletræssagen, hvor det homogene samfund bliver ensbetydende med sammenhængskraft og fredelige sameksistens, og det heterogene samfund ensbetydende med ufred og opløsning.

I forbindelse med Juletræssagen skriver Jespersen også, at "[d]et lokale demokrati har hvilet på et værdifællesskab og en tillid, som *normalt* har gjort det muligt at løse lokale konflikter i nogenlunde mindelighed med en rimelig grad af hensyn til hinanden." (Jespersen 2012b: min fremhævning). Førhen, altså før *indvandrerne* kom, kunne 'vi' *normalt* bilægge stridigheder på pragmatisk vis. Heri ligger der en forestilling om – og idyllisering af – tidligere tiders Danmark som et homogent samfund, og af det homogene samfund som et konfliktfrit samfund. Derved ignoreres for det første både Danmarks fortid som helstat og den indvandring, der altid har præget landet (jf. Feldbæk 1992; Schmidt & Parby 2011), og for det andet de konflikter, der uvægerligt præger ethvert fællesskab, hvor mennesker – uanset etnisk eller religiøs baggrund – mødes og skal arbejde og/eller leve sammen. I citaterne fra Støvring og Jespersen ækvivaleres dansk kultur med ansvarlighed, pålidelighed, gensidighed, samarbejde, kompromisdannelse, konfliktløsning, sameksistens og tillid. Det er netop den danske tillidskultur, der ifølge Støvring, skaber den sociale sammenhængskraft, og forudsætningen for tilliden er, som nævnt ovenfor, monokulturalitet:

> "Den liberale stat kan kun bestå, hvis den frihed, som den tilstår sine borgere, reguleres indefra, af borgerne selv. Det forudsætter eksistensen af indre moralske bånd mellem borgerne. Med andre ord: et kulturelt homogent samfund." (Støvring 2012a: i forbindelse med juletræssagen).

Juletræet, som udtryk for kultur, bliver derved et symbol på den nationale sammenhængskraft, og når juletræet derfor afvises af nogen, der anses som 'kulturelt anderledes', trues homogeniteten og dermed sammenhængskraften.

> "Centrum-venstres fejl er, at den tror, at landets muslimer generelt er assimileret ind i denne kultur [danskernes tillidskultur]. Juletræsaffæren viser noget andet." (Støvring 2012a).

Det som juletræsaffæren med andre ord viser, er, at 'de kulturelt anderledes' ('muslimerne') ikke *ønsker*, at blive en del af den danske tillidskultur, når de ikke ønsker et juletræ: "eftersom det [juletræet] strider mod islamiske kulturtraditioner" (Støvring 2012a). Selv hvis de ønskede at blive en del af den danske (tillids)kultur, og ændre deres holdninger til juletræet, kan de alligevel ikke 'undslippe' deres kultur, idet vi, med Støvrings ord, indgår i *skæbnefællesskaber*: "altså et fællesskab, som vi ikke har valgt, og som ikke kan konstrueres" (Støvring 2012b). Som beskrevet indledningsvist i dette afsnit, er den kulturelle diskurs med sådanne udtalelser udtryk for en essentialistisk kulturopfattelse, det vil sige kultur opfattes som essens (se fx Marselis 2003). Heri ligger der også en "nærmest 'biologiseret' opfattelse af 'kultur'", som Carl-Ulrik Schierup (1993: 154) kalder det. Med biologiseret menes en forestilling om, at mennesket lige så lidt kan løbe fra sin kultur, som det kan løbe fra sit udseende og sin biologiske arvemasse (Schierup 1993: 159). En sådan forestilling kaldes også for 'nyracisme' eller 'kulturel racisme', og er en betegnelse for netop en opfattelse af kulturen, som noget mennesket 'naturligt' tilhører, på lige fod med det nationale fællesskab (jf. også Rasmussen 2004b; Hervik 2011). Kulturerne anses i princippet som lige, men også som absolutte og uforenelige, og fokus er ofte på faren ved at udviske grænserne mellem dem. Derfor er blanding af kulturer hverken mulig eller ønskværdig. I denne biologisering, eller *naturalisering af kultur*, som man også kan kalde det, ligger der en determinisme, som kan sammenlignes med den, der ligger i forestillingen om den biologiske racisme. Uden dog at henvise til racebiologien, viser den kulturelle racisme dog, hvordan kultur kan bringes til at fungere som natur, på en måde "hvorpå man a priori kan spærre individer og grupper inde i en genealogi, en bestemmelse, som hviler på en uforanderlig og urørlig oprindelse" (Balibar, citeret efter Schierup 1993: 159).

Når den kulturelle diskurs gør bestyrelsesmedlemmerne i Egedalsvænge til genstand for deres kultur, som noget de ikke kan undslippe, taler det ind i denne kulturracistiske diskurs. Ifølge Schierup er det først og fremmest minoriteter med en etnisk baggrund i muslimske lande, der bliver gjort til ofre for denne kulturracisme, der bruges som legitimering for diskrimination og udelukkelse fra nationen (Schierup 1993: 158-159).

Kulturracismen er ifølge Schierup tæt forbundet med nationalisme, hvor det handler om at nationen som begreb bygger på sociobiologiske ideer om kulturelt fællesskab. "Kulturen holder folk sammen ved at give dem en kollektiv bestemmelse og fælles vilje (…) uden det skulle nationen ikke kunne eksistere" (Schierup 1993: 160).

Støvring forsøger at imødegå noget af denne kritik, når han i forbindelse med Juletræssagen skriver, at det danske fællesskab "gror frem nedefra, og der sker en konstant tilpasning til nye betingelser over tid, gennem trial and error, hvor fejl løbende korrigeres (at mene at kultur er en lukket, statisk boble, er udelukkende en karikatur)" (Støvring 2012b). Oplevelsen af kulturer som komplekse, og som resultatet af fortællinger, ritualer og traditioner, der kontinuerligt er under forhandling (som også Støvring gør opmærksom på ovenfor), gælder dog tilsyneladende kun ens egen kultur. Som de mange teksteksempler illustrerer, så ignoreres eller overses denne kulturelle kompleksitet i den 'andens' kultur. 'Muslim' konstrueres netop som en statisk kategori, udtrykt gennem forestillingen om en essentialiseret og biologiseret kultur, der ikke sådan er til at undslippe.

18.2.2 Ækvivalenskæde 2: Den kulturelle diskurs

I den kulturelle diskurs markeres skellet mellem 'os' og 'dem' tydeligt. Afvisningen af juletræet opfattes som tegn på dårlig eller mangelfuld integration, mangel på demokratisk forståelse og en hån mod den danske kulturelle identitet. Disse momenter har jeg opstillet i ækvivalenskæden nedenfor. Den kulturelle diskurs indre, eller implicitte, modsætning bliver så, hvad et *tilvalg* af juletræet ville have været udtryk for; nemlig respekt (over for dansk kultur og identitet), demokratisk forståelse og sindelag, integration, en styrkelse af sammenhængskraften. Det vil sige, at jeg udpeger nodalpunktet i den kulturelle diskurs til at være 'dansk kultur', hvilket betyder, at juletræet som moment får sin særlige mening ved at være relateret til nodalpunktet 'kultur' på en særlig måde.

Ækvivalenskæde 2: Den kulturelle diskurs

$$\frac{\text{aflysning af juletræ}}{\text{juletræ}} \approx \frac{\text{disrespekt}}{\text{respekt}} \approx \frac{\text{flertalstyranni}}{\text{demokrati}} \approx \frac{\text{mangl. integration}}{\text{integration}} \approx \frac{\text{trussel mod sammenhængskraften}}{\text{sammenhængskraft}}$$

Ved at ækvivalere mangel på integration, mangel på demokrati/demokratisk forståelse, manglende respekt for danske normer og værdier og trussel mod sammenhængskraften skabes en diskurs, der ekskluderer de muslimske bestyrelsesmedlemmer fra det nationale fællesskab, hvor dem, der inkluderes, er dem, der lever op til modstillingen (dem der har/udviser respekt for danske normer og værdier, kultur og identitet, dem der forstår og anvender demokratiet på den 'rigtige' måde osv.). De muslimske bestyrelsesmedlemmer kan dermed let diskvalificeres som kompetente bidragsydere i debatten, og dermed opfattes som nogle, man ikke behøver at lytte til, eller hvis forklaringer man ikke behøver at tage for gode vare, som for eksempel da bestyrelsesmedlem Mestasi siger, at ingen ville tage sig af arrangementet. Her rører vi igen ved nogle af de centrale sagsforhold som henviser til begrebet parallelsamfund i den dystopiske diskurs, især forestillingerne om 'den anden', 'muslimen', som i opposition til det danske majoritetssamfund, og som at udgøre en indre fjende. Vi ser således i den kulturelle diskurs, hvordan en ven/fjende-dikotomi udtrykkes gennem bekymringerne for det fragmenterede samfund. Ven/fjende-dikotomien kan ses som et forsøg på at imødegå denne fragmentering gennem diskursive konstruktioner af den 'anden' som en trussel. Disse forsøg på at udgrænse den 'anden' eller 'den fremmede iblandt os', sker netop med henvisning til kulturernes uforenelighed, og gennem argumenter om monokulturalitet som forudsætning for sammenhængskraft. Igennem udgrænsningen kan kulturen nemlig blive hel igen (jf. Benhabib 2002: 8). Nationalister og kulturkonservative, som blandt andre Støvring og Jespersen, kan derigennem siges at forsøge at skabe en enhed ud af diversiteten, en sammenhæng ud af inkonsekvens og homogenitet ud af mange uoverensstemmende fortællinger (jf. Benhabib 2002: 8). Derigennem får italesættelser af begrebet parallelsamfund også en kompleksitetsreducerende funktion.

18.3 Demokratidiskursen

Udover at tolke debatten om juletræet som en religionskamp (symboliseret ved A i figur 7) eller som en kulturkamp (symboliseret ved B i figuren), er der også dem, der ser sagen som en legitim demokratisk – og muligvis banal – beslutning (symboliseret ved D). Denne position hører man primært fra de daværende tre regeringspartier, Det Radikale Venstre, SF og Socialdemokratiet. Det er denne diskurs, som jeg benævner *demokratidiskursen*. En af de første eksponenter for denne diskurs i forbindelse med Juletræssagen er daværende

kulturminister Uffe Elbæk (R), da han i Folketingets spørgetime den 7. november 2012, samme dag som sagen ruller, siger at "kulturministeren skal da ikke forholde sig til, hvad en lokal forening i et givet lokalområde vælger at bruge deres penge til", og videre:

> "Der er tale om en boligforening, der på et demokratisk, fuldstændig legitimt niveau beslutter, hvad de vil bruge deres penge til, og så er der nogen aktiviteter de ønsker fremmet, og nogle aktiviteter de ikke ønsker fremmet. Og der må man jo bare sige, at hvis der er nogen i det lokalområde, der er utilfredse med den beslutning, så skal de gå ind i det lokale demokrati og så holde fanen højt, og så argumentere for, at det var en forkert beslutning. Det kan være, at den her sag er med til at vitalisere det lokale demokrati derude, det kan man jo håbe." (Folketinget 2012e).[61]

Elbæk trækker her på en procedural forståelse af legitimitet, det vil sige, at det er proceduren – den demokratiske proces – der legitimerer de valg, der bliver truffet. Man behøver således ikke at være enig i beslutningerne for, at de opfattes som demokratisk legitime, omend man samtidig godt kan anfægte dem moralsk. Og det gør netop aktørerne i den demokratiske diskurs, som jeg er stødt på i min empiri om Juletræssagen. De vægter alle sammen mindretalsbeskyttelse højt som et af demokratiets vigtigste elementer, og mener således, at selvom bestyrelsen har ret til at træffe deres beslutning, så er den hverken god eller bare minimalt anstændig. Ved det Åbne Samråd i Kulturudvalget den 28. november 2012, som Elbæk bliver indkaldt til efter hans udtalelser i Folketingssalen den 7. november, understreger han gang på gang, at "jeg synes, at flertallet altid skal tage hensyn til mindretallet", og "jeg har klart sagt, at flertallet skal respektere mindretallet." (Folketinget 2012f).

Det vil sige, at der også ligger andre fordringer i demokratinormen end, hvad der kun angår proceduren eller at flertallet bestemmer, blandt andet en moralsk fordring om at beskytte mindretallets interesser. Ligestillings- og Kirkeminister Manu Sareen (R) trækker også på demokratidiskursen, da han som svar på et §20-spørsgsmål, stillet af Christian Langballe (DF), i Folketinget den 14. november 2012, fremhæver, at afdelingsbestyrelsen i Egedalsvænge, efter den lovgivning, der gælder for den almene boligsektor, "er i sin fulde ret til ved flertalsafgørelser at beslutte, at der i år ikke skal indkøbes et juletræ til foreningen.

[61] Alle citater fra debatterne i Folketingssalen er fra egen transskribering. Debatterne kan ses på Folketingets hjemmeside "TV fra Folketinget" (www.ft.dk/webtv).

Sådan er det jo med demokratiet, hvad enten man kan lide det eller ej." (Folketinget 2012a). Men Sareen understreger også flere gange, at det "er efter min mening en del af det at være med i et demokrati, at man selvfølgelig også tager hensyn til mindretallet" (Folketinget 2012a). Debatten om mindretalsbeskyttelse vender jeg mere udførligt tilbage til nedenfor (kapitel 18.4).

Af de mange, der blander sig i juletræsdebatten, er position D dog i mindretal. Fordringen om mindretalsbeskyttelse bliver vægtet højere end processen af aktørerne inden for den kristne og den kulturelle diskurs, og disse diskurser er mere fremtrædende mens sagen kører. Som Karen Jespersen, der i sin kronik i Berlinske Tidende skriver: "Nogle påstår, at dette blot er en banal uenighed om to holdninger til en lille sag i en bestyrelse. Men sagen har større perspektiver end som så. Den er en opvisning i, hvordan radikale muslimer agerer, når de får magt" (Jespersen 2012b).

I den demokratiske diskurs ækvivaleres afvisningen af juletræet ikke med bestyrelsesmedlemmernes etniske/religiøse baggrund, og der opstilles ikke et antagonistisk forhold mellem afvisningen af juletræet og dansk kultur. Derimod kan den demokratiske diskurs ses som et forsøg på at afmontere de andre diskurser. Det er dog ikke sådan, at selve julen eller juletræet er uden normativt indhold for aktørerne i den demokratiske diskurs. Flere af dem vægter således julen højt, for eksempel gentager Elbæk mange gange mens sagen kører, at han tillægger julen stor værdi, og at han "elsker at gå til julegudstjeneste i Vartov kirke sammen med min gamle mor år efter år efter år." (Elbæk under det Åbne Samråd i Kulturudvalget, Folketinget 2012f). Således trækkes der på flere diskurser, når betydningen af henholdsvis Juletræssagen og julen søges forklaret.[62]

18.4 På tværs af diskurserne: Fordringen om mindretalsbeskyttelse

En holdning der går igen i stort set samtlige diskurser er den udbredte enighed om, at en af grundværdierne i det danske demokrati er respekten for mindretallet. Uanset hvilken politisk

[62] Debatten i et Åbne Samråd i Kulturudvalget er værdig et kapitel for sig selv, da det er interessant at se, hvor forskellige udlægninger af, hvad kultur og traditioner er, der kommer til udtryk der (hhv. kultur som essens og kultur som proces). Her fremgår det også helt tydeligt, hvordan repræsentanter fra oppositionen og repræsentanter fra regeringen taler fordi hinanden, når de trækker på forskellige diskurser. En analyse af samrådet i Kulturudvalget ligger dog uden for denne afhandlings område, da fokus i dette samråd primært er på, hvad kultur og traditioner er, og hvad en kulturministers opgave er. Samrådet kan ses på TV fra Folketinget: http://www.ft.dk/webtv/video/20121/kuu/9.aspx

fløj man tilhører, og uanset hvad man ellers mener om Juletræssagen, så kan stort set alle blive enige om, at de muslimske bestyrelsesmedlemmer burde have respekteret det 'danske' mindretal. Ministrene Elbæk, Sareen, Hansen og Hækkerup, der alle taler inden for demokratidiskursen understreger gang på gang, at nok er det en legitim beslutning, som bestyrelsen har truffet, men den er "uklog", som Hansen siger flere gange under samrådet i By- og Boligudvalget, og "en ting i at være demokratisk er også, at man tager hensyn til andre, at man respekterer mindretal", som Hækkerup formulerer det i samme samråd (Folketinget 2012g). Daværende formand for SF, Annette Vilhelmsen, udtaler: "Uanset om det er et beboerdemokrati, eller om det er et demokrati, der udspiller sig på Christiansborg, har vi en lang tradition for, at flertallet også er med til at beskytte mindretallet" (Lund 2013).

Respekten for mindretallet, som en vigtig demokratisk – og dansk – værdi, bliver også understreget af debattører og politikere, der taler inden for den kulturelle diskurs. Jespersen (V), Støvring, Gotfredsen og Henriksen (DF) forsvarer alle dette synspunkt, og Naser Khader skriver, at:

> "Jeg har hørt mange udtale noget i retning af: De stemte om det, og de fik flertal. Så er sagen ikke længere. Det er efter min mening en komplet misforståelse af det danske demokrati. Vi har ikke tradition for et flertallets diktatur. Det danske demokrati er et konsensusdemokrati. Det handler om, at flertallet tager hensyn til mindretallets ønsker og ikke blot påberåber sig de afgørende stemmer." (Khader 2012).

Respekten for mindretallet synes dog (fortrinsvis) kun at gælde, når det er 'danskerne', der er i mindretal. Argumentet om mindretalsbeskyttelse bruges således selektivt og favoriserer en dansk majoritet. Når muslimerne (i bred forstand indvandrere og efterkommere) er i mindretal, skal de indordne sig flertallet. Det er der gentagne eksempler på i for eksempel debatterne om badeforhæng, bederum, halal- og/eller svinekød i offentlige institutioner mv. Som Marie Krarup (DF) skriver i forbindelse med netop en debat om frikadeller i offentlige institutioner: "Så vi skal vænne os til at stå fast på vores eget grundlag og venligt gøre muslimerne opmærksomme på, at sådan fungerer tingene nu engang i Danmark. Det må man nu engang indrette sig efter, hvis man ønsker at bo i vores land." (Krarup 2013). Budskabet synes således at være, at de (muslimerne) som flertal i et boligområde skal respektere

mindretallet, men som mindretal i Danmark, skal de respektere danske sæder og skikke. Som en læser skriver i Jyllands-Posten i forbindelse med Juletræssagen:

> "De har overhovedet ikke forstået, hvad det danske demokrati går ud på, og de ønsker øjensynligt overhovedet ikke at gøre forsøg på at blive en del af vort samfund. Et samfund, der i høj grad har taget hensyn til dette mærkelige, middelalderlige mindretals behov." (Christensen 2012).

I citatet beskrives, hvordan 'de', forstået som de muslimske bestyrelsesmedlemmer, ikke har forstået, hvad det danske demokrati går ud på. Det vil i denne forbindelse sige respekt for mindretallet. Samtidig har det danske samfund som majoritet taget hensyn til muslimerne, som den indignerede læser kalder "et mærkeligt middelalderligt mindretal". 'Muslimerne' er således både majoritet og minoritet, og forventes at kunne navigere korrekt mellem de forskellige krav, der stilles til dem, når de befinder sig i den ene henholdsvis anden position. Krav, der vel at mærke ikke gælder 'danskerne', når de befinder sig i samme positioner.

Denne dobbelte holdning kommer til udtryk mere eller mindre eksplicit hos flere debattører under Juletræssagen, blandt andet hos Khader, der er bevidst om denne dobbelte rolle, man som muslim og minoritet indtager:

> "Der er altså også en ganske betydelig forskel på at være et mindretal i et fremmed land og at være det i sit eget land. Når man er det i et fremmed, må man forvente at indordne og tilpasse sig de fremmede skikke." (Khader 2012).

Mindretalsbeskyttelsen gælder altså kun den ene vej, når det er den nationale majoritet, der er i mindretal. Khader tager dog ikke her højde for, hvor længe de enkelte bestyrelsesmedlemmer har været i Danmark, og hvorvidt Danmark egentlig er et 'fremmed' land for dem. Som muslimer og minoriteter positioneres de som fremmede. Redaktør på Politiken og tidligere MF'er for de Radikale, Anita Bay Bundegaard, er en af de få, der kritiserer denne dobbelte standard, hun skriver blandt andet:

> "Her i landet tager man nemlig hensyn til mindretallet, lyder det. Så hvor i al verden kan disse mennesker i Kokkedal have fået den idé fra, at et flertal er et flertal og et

> mindretal må finde sig i flertallets beslutninger? Muhammedtegningerne forekommer mig at være den bedste *show case* for netop det synspunkt. Det var både Jyllands-Postens og den daværende VK-regerings indstilling, at et religiøst mindretal måtte tåle, hvad som helst flertalskulturen bød dem. (…) Det er forunderligt at opleve, at de VKO-politikere, der rendyrkede flertalspolitikken op gennem 00'erne med de mange konflikter, den medførte, nu står og råber ad deres egne kloner, som er ved at gentage deres metoder på mikroplan i Kokkedal – med nøjagtig de samme konsekvenser som altid, når flertallet står på sin ret uden respekt for mindretallet." (Bundegaard 2012).

Bundgaards pointe om, at VK-regeringen gennem eget eksempel har lært bestyrelsesmedlemmerne i Egedalsvænge, hvordan det danske demokrati fungerer, kan også illustreres ved, at der for eksempel ikke er nogen, der problematiserer de boligforeninger med muslimsk mindretal, hvor der ikke bliver fejret *Eid*. Så bekymringen om mindretalsbeskyttelse gælder i dette tilfælde kun, når danskerne er i mindretal. Som også Mogens S. Mogensen (ekspert i religions- og kulturmøder ifølge Kristeligt Dagblad) udtaler: "Hvis et boligelselskab med kristent flertal havde afvist en Eidfest, var reaktionen nok noget mere begrænset" (Gehlert & Søndergaard 2012). Brugen af argumentet om mindretalsbeskyttelse afviger dermed i mange af citaterne fra det demokratiske princip om mindretalsbeskyttelse. Den liberale demokratiske norm sondrer i princippet ikke mellem minoriteter, alle minoriteter (eller evt. alle lovlige minoriteter) har ifølge denne norm krav på beskyttelse.

Ovenfor har jeg nu behandlet tre af de fire diskurser, der fortrinsvis er på spil i debatten om juletræet; den kristne, den kulturelle og den demokratiske diskurs. Den fjerde, den civilreligiøse diskurs (diskurs C i figur 7), behandles her nedenfor, som en del af afsnittet om den civilreligiøse diskur*sorden*.

18.5 Den civilreligiøse diskursorden

Når jeg mener, at juletræet i Juletræssagen artikuleres inden for en civilreligiøs diskursorden, er det fordi juletræet i en dansk sammenhæng både repræsenterer noget religiøst og noget vigtigt dansk. Mange af aktørerne i sagen trækker da også på både den kristne og den kulturelle diskurs i deres fortolkninger, (hvilket understreger, at diskurser sjældent optræder

i en 'ren' eller idealtypisk form, men som oftest blandes i den konkrete sprogbrug, markeret ved diskurs C i figur 7).

Civilreligion er en religionssociologisk disciplin, der analyserer den måde, som nationen sakraliseres på, når borgerne i en stat dyrker den som noget helligt gennem symboler, ritualer og trosforestillinger (Laudrup 2014a). Det kan for eksempel være i myten om Dannebrog, der faldt ned fra himlen i 1219, og i fordringen om, at det ikke må røre jorden. Eller i myten om, at Danmark som nation blev født med kristendommens indførelse i vikingetiden, som man kan se det fremstillet i Dronning Margrethes gobeliner, der hænger i Riddersalen på Christiansborg (Laudrup 2014b). Civilreligion kan derfor betegnes som "sammenvævningen af religiøs og national symbolik […i] dyrkelsen af nationen og landet, som noget særligt, under højere magters bevågenhed" (Warburg 2012). Det man studerer i civilreligion er således "samspillet mellem borgere og deres forestillinger om nationen, og hvordan nationer skaber og vedligeholder en national identitet" (Laudrup 2014a). Civilreligion kan derfor også ses som det 'klister', eller med et andet ord 'sammenhængskraft', der holder nationen sammen, på trods af kulturel, etnisk, sproglig, religiøs, og anden, mangfoldighed, når mennesker gennem deltagelse i for eksempel bestemte ritualer eller traditioner bekræfter deres nationale fællesskab, gennem en oplevelse af en fælles national identitet (Laudrup 2014a). De nationale myter, traditioner og symboler skabes af majoriteten, og hvor effektive de er som samlende kraft afhænger helt af "i hvilket omfang minoriteter i nationen kan (få lov til at) tilslutte sig [dem]." (Laudrup 2014a).[63]

På hvilken måde kan julen og juletræet da ses som civilreligiøse symboler. For det første er julen en kristen højtid. Selvom mange mener, at juletræet i sit udgangspunkt ikke har noget med kristendom at gøre, så er det med tiden – også – blevet et symbol på den kristne jul. Da det begynder at vinde indpas i Danmark i starten af det 19. århundrede betragter mange det som ukristeligt overtro, blandt dem Grundtvig. Men allerede i 1823 er Grundtvig blevet "omvendt", og hylder nu juletræet med salmen "Da sender os Gud et juletræ" (Andersen & Wivel 2012). Gradvist begynder træet også at pryde kirker ved juletid, ligesom pynten på det fortæller noget om dets symbolik. Engle, nisser og flag hænger ofte side om side, og for mange

[63] Civilreligion blev først præsenteret af den amerikanske sociolog Robert N. Bellah (1967) og er efterfølgende blevet kritiseret, nuanceret og videreudviklet (Laudrup 2014b). Ét kritikpunkt mod Bellah er, at han udelukkende ser civilreligion som noget, der samler nationen, herved overser han, at civilreligionen også kan være ekskluderende (Laudrup 2014a). Juletræet som civilreligiøst symbol, bliver under Juletræssagen et eksempel på dette.

fuldendes pynten med en stjerne på toppen, der skal minde os om stjernen over Betlehem. Som det hedder i julesangen "Juletræet med sin pynt": "og fra selve himlen gled, vist den store stjerne ned".[64]

Traditionen med at pynte med flagguirlander, trommer og trompeter stammer fra tiden omkring de to slesvigske krige i 1848 og 1864 og indvarslede juletræets betydning som nationalt klenodie. Fra den tid stammer strofen om Peter, der "har den gren så kær, hvorpå trommen hænger", fra Peter Fabers klassiker "Højt fra træets grønne top" fra 1847. Denne stadigt meget populære julesang indfanger netop træets nationale betydning. Her er ingen kristen symbolik, men derimod strofen om Henrik (der bliver tilføjet året efter i 1848), som skal være fænrik, fordi han er så stærk og modig. I julegave får Henrik en fane, som han svinger kækt, og de andre børn formanes: "Vid det er en ære, Dannebrog at bære." (Jf. Warburg 2012; Sørensen 2011; Andersen & Wivel 2012). Juletræet forener således både kristen og national symbolik, og ikke kun 1800-tals krigs- og nationalromantik, men det er også med tiden kommet til at indeholde alt det, som hver enkelt – der pynter sit hjem med et juletræ – selv forstår ved "ægte" dansk jul. Som Københavns biskop Peter Skov-Jakobsen formulerer det, så har træet "en stor kulturel værdi, fordi det rummer essensen af at være sammen med familien og hygge sig" (Andersen & Wivel 2012). Eller som Warburg skriver: "Men først og fremmest er det pyntede juletræ for danskerne blevet det centrale symbol for en dansk jul" (Warburg 2012). Juletræet handler altså i høj grad om 'danskernes' kulturreligiøse identitet, så længe det defineres så snævert, som det fremgår af de to første diskurser (A og B).

Hvis juletræet som civilreligiøst symbol skal være et symbol, der genererer mere end en monokulturel sammenhængskraft, så må der levnes plads til, at en afvisning af det ikke bliver udtryk for en afvisning af hele den danske kultur og identitet. Eller at juletræet som nationalt symbol – hvis det er det, der ønskes som den samlende identitet – får muligheden for at blive fremtrædende, der hvor dens kristne betydning ikke vækker genklang. Juletræet er muligvis et moment i en kristen eller en kulturel diskurs, men løsriver vi det fra disse diskurser, kan man forestille sig, at det også kan fyldes med anden mening, ligesom det engang ikke havde noget med kristendom – eller for den sags skyld Danmark – at gøre. Man kan derfor godt forestille sig, at et civilreligiøst symbol, som juletræet, kan fungere som

[64] Tekst: Mogens Lorentzen (1939), melodi: Egil Harder (1940).

samlende kraft, men det indebærer, at majoriteten levner rum for det, og at der er konsensus omkring, at minoriteterne 'får lov til' at tage træet til sig, på en måde, der giver mening for dem. Som Juletræssagen afslører, så er der allerede (lige så) mange meninger om, hvad juletræet symboliserer, som der er stemmer i debatten, så i princippet kan man forestille sig, at dette skulle være muligt. Ikke desto mindre skal det nationale hele tiden diskursivt produceres og reproduceres for at kunne bestå. Og da nationen er abstrakt, "må man finde måder at synliggøre den på. Nationer bliver synlige, konkrete, i den måde hvorpå de repræsenteres i symboler og ritualer, der udtrykker de nationale trosforestillinger" (Laudrup 2014b: 7). Når jeg definerer denne diskursorden som civilreligiøs, er det fordi den virker tilbage på diskurserne om nationen, og hvad nationen skal være, og diskurserne indvirker på den i et dialektisk samspil mellem diskurs og diskursorden.

I det foregående har jeg analyseret den offentlige debat, som den kom til udtryk i forbindelse med Juletræssagen i Egedalsvænge i 2012. Afhængig af, hvilken diskurs, der aktiveres, kan sagen udlægges som en strid om kulturelle/nationale værdier, en strid om kristne/religiøse værdier eller som et eksempel på en lokal og demokratisk afgørelse. Kapitlet illustrerer således, hvordan en sag kan udlægges på flere forskellige, og ofte modstridende, måder afhængig af hvilken diskurs, der knyttes an til, og at der derfor sjældent er én måde, at anskue en sag på. Somme tider kan de modstridende opfattelser af en sag endda bringes på bane inden for samme artikulation, når en aktør trækker på flere forskellige diskurser på samme tid. I næste kapitel analyseres det åbne samråd i By- og Boligudvalget den 13. december 2012, hvor diskurser om parallelsamfund og koncentrationen af etniske minoriteter er fremtrædende. For Venstre kom juletræsballaden nemlig til at illustrere den debat, som aktuelt kørte i By- og Boligudvalget om ghettoisering og etnicitet, og disses betydning for etableringen af parallelsamfund.

Kapitel 19 Samråd i By- og Boligudvalget om parallelsamfund og Egedalsvænge

I dette kapitel ser jeg nærmere på, hvordan boligområdet Egedalsvænge og hele Juletræssagen bliver hvirvlet ind i debatterne om parallelsamfund, ghettoisering og etnicitetskriteriet, som på daværende tidspunkt diskuteres mellem regeringen og partierne i oppositionen, især Venstre og Dansk Folkeparti (case 1). Det på trods af, at Egedalsvænge

aldrig har figureret på regeringens ghettoliste.[65] Ikke desto mindre indkalder Venstres boligordfører, Louise Schack Elholm, den 13. december 2012, Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup (S) og minister for By, Bolig og Landdistrikter, Carsten Hansen (S), i samråd i By- og Boligudvalget for at svare på spørgsmål om parallelsamfund og boligforeningen Egedalsvænge. Spørgsmålene, som ministrene skal svare på, lyder (samrådsspørgsmål A-F, Folketinget 2012c):

(A) Mener ministrene, at det er et problem med parallelsamfund i en boligforening?
(B) Mener ministrene, at der er øget risiko for parallelsamfund, hvis der er en stor andel af beboere med anden etnisk baggrund end dansk i en boligforening?
(C) Hvordan kan det statistisk opgøres, om der er parallelsamfund eller tendens til parallelsamfund i en boligforening?
(D) Mener ministrene, at der er parallelsamfund i Egedalsvænge i Fredensborg kommune, hvor et muslimsk flertal i afdelingsbestyrelsen har besluttet, at der ikke skal opsættes et juletræ i boligforeningen?
(E) Hvordan vurderer ministrene, at et fravalg af juletræ har betydning for etniske danskeres ønske om at bo i en boligforening, som f.eks. Egedalsvænge?
(F) Mener ministrene, at det muslimske flertal fra afdelingsbestyrelsen i Egedalsvænge, som har fravalgt juletræ, viser interesse i at lade sig integrere i det danske samfund?

I samrådet deltager en række medlemmer af By- og Boligudvalget fra de forskellige partier, blandt andre Karina Adsbøl (DF), Michael Aastrup Jensen (V), Jane Heitmann (V), Tom Behnke (KF) og Bjarne Laustsen (S), disse deltager desuden med uddybende spørgsmål i de efterfølgende spørgerunder. Elholm indleder samrådet med at begrunde indkaldelsen og sine spørgsmål.

[65] I 2012 ser beboersammensætningen i Egedalsvænge således ud: 36,1 pct. etniske danskere, 5,5 pct. fra andre vestlige lande, 27,0 pct. fra Tyrkiet, 15,0 pct. fra Libanon, 3,4 pct. fra Irak og 13,4 pct. fra andre, ikke-vestlige lande (jf. bilag 3, 4. spørgerunde, Carsten Hansen, Folketinget 2012g). Egedalsvænge har, på trods af næsten 60 pct. beboere med ikke-vestlig baggrund, en høj ledighed og et indkomstniveau, der ligger under det kommunale gennemsnit, ikke været på ghettolisten (Quass et al. 2011), ghettolisterne 2010-1014 (MBBL 2014b).

> "[G]runden til, at jeg overhovedet rejser det her samråd, det er, fordi jeg synes det sætter spørgsmålstegn ved en debat, vi har haft meget aktivt her i boligudvalget, nemlig spørgsmålet om hele ghettodebatten og spørgsmål om etnicitetskriteriet, som der har været sat spørgsmålstegn ved fra boligministerens side af, siden han kom til. Og derfor vil jeg gerne rejse den her debat, for jeg synes, det er et eksempel på et sted, hvor der er parallelsamfund." (Elholms indledende bemærkninger, Folketinget 2012g).[66]

Inden for den politiske diskursorden, som samrådet udgør, er der flere diskurser på spil. Der er for det første den demokratiske diskurs, som gennemgået ovenfor, som begge ministre trækker på i deres fortolkning af juletræsballaden. Det vil sige, at både Hansen og Hækkerup ser Juletræssagen som et udtryk for en legitim, demokratisk proces, og ikke som et udtryk for dårlig integration eller en kamp om værdier. Oppositionen derimod, trækker i varierende grader på en kombination af den kulturelle diskurs og etnicitetsdiskursen, som gennemgået oven for, i deres forsøg på at gøre sagen om juletræet til et spørgsmål om parallelsamfund, boligmæssig segregering og etnicitet. Hækkerup og Hansen bliver også bedt om at redegøre for, hvordan de definerer parallelsamfund, og her sætter især Hækkerup parallelsamfund ind i det, jeg kalder en *anti-medborgerskabsdiskurs*, der blandt andet er udtryk for, hvordan visse medborgerskabsværdier praktiseres eller snarere: ikke praktiseres. Det gør hun, når hun tolker parallelsamfund som udtryk for *noget, nogen gør*, altså bevidste handlinger, som for eksempel at isolere sig fra samfundet og praktisere andre normer og værdier, der ikke knytter an til den dominerende diskurs om, hvad det vil sige, at være en *aktiv medborger*. Elholm derimod, aktiverer parallelsamfund i en etnicitetsdiskurs, når hun gør parallelsamfund til et resultat af *noget, nogen er*.

Denne skelnen mellem en (anti)medborgerskabsdiskurs og en etnicitetsdiskurs skal forstås som en analytisk skelnen. I den konkrete sprogbrug blander Elholm og Hækkerup disse diskurser, idet Elholm også mener, at parallelsamfund til en vis grad er et resultat af praksis (for eksempel 'ikke at være integrationsorienteret'). På baggrund af empirien kan man heller ikke tolke Elholm som værende fortaler for, at alle med en bestemt etnicitet per

[66] Med mindre andet er angivet stammer alle citater og parafraseringer i kapitel 19 fra det Åbne Samråd i By- og Boligudvalget den 13. december 2012. Samrådet kan ses på Folketingets hjemmeside, 'TV fra Folketinget' (Folketinget 2012g), det er desuden transskriberet og vedlagt som bilag (bilag 3).

automatik danner parallelsamfund. Hækkerup har også et element af etnicitet i sin diskurs, idet de mennesker, hun omtaler som udgørende parallelsamfund, er mennesker med en bestemt kulturel og religiøs profil; nemlig muslimer. Det vil sige, at både Hækkerup og Elholm i varierende grader henviser til kultur, etnicitet og praksis som forklaringsmodeller for dannelsen af parallelsamfund. Hækkerups og Elholms primære forklaringsmodeller skal dog findes i henholdsvis praksis og etnicitet, hvorfor jeg har foretaget denne skelnen mellem diskurserne. I resten af kapitlet vil jeg komme nærmere ind på, på hvilken måde disse diskurser aktiveres, og hvilke betydninger det kan have, samt opstille ækvivalenskæder, som der analyseres på.

19.1 Demokratidiskursen

Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup og By, Bolig og Landdistriktsminister Carsten Hansen aktiverer begge demokratidiskursen i fortolkningen af Juletræssagen. Hansen gør det mest eksplicit. På samrådsspørgsmål A svarer Hansen, at "[i] den konkrete sag, der er anledningen til samrådet, er det ikke parallelle retsopfattelser, der er problemet. Her handler det snarere om, hvordan demokratiet udøves." Selvom Hansen betragter aflysningen af juletræet som en "uklog beslutning" (hvilket han siger 13 gange i løbet af samrådet), ser han det som positivt, at Egedalsvænge har afholdt et nyt afdelingsmøde, valgt en ny afdelingsbestyrelse, og at juletræet nu er kommet op på sin vante plads.

> "For mig er det jo en fin demonstration af beboerdemokratiet i de almene boligafdelinger, det virker. Selvom jeg synes, det var en uklog beslutning man havde truffet i første omgang, med at sløjfe det årlige juletræ, så var der tale om en fuldt lovlig beslutning truffet af en demokratisk valgt bestyrelse. Og da mange af beboerne i afdelingen ikke var tilfredse med den beslutning, så blev der jo indsamlet underskrifter, indkaldt til et ekstraordinært afdelingsmøde, og det blev besluttet at sætte juletræet op." (Hansen, ministertale).

Selvom Hansen mener, at aflysningen af juletræet er et udtryk for, at "beboerdemokratiet, det virker", og han vægter den demokratiske proces højt, så er fordringen om mindretalsbeskyttelse også et væsentligt element for Hansen, og han beklager 11 gange i løbet

af samrådet, at man ikke "tog hensyn til mindretallet". I sin ministertale siger han blandt andet, at:

> "Jeg er også stolt af, at man som lejer i en almen bolig i Danmark kan have den frihed, der ligger i at bo i en lejebolig, og samtidig have indflydelse og medbestemmelse på driften af den ejendom og den afdeling, man bor i. Men med medindflydelse kommer selvfølgelig også et ansvar. Det gælder blandt andet et ansvar for at bakke op om de demokratiske spilleregler, der er nødt til at være, for at beboerdemokratiet kan fungere. Som vi har set det gennem debatten om juletræet i Egedalsvænge, er det for eksempel vigtigt, at flertallet så vidt muligt tager hensyn til de mindretal, der måtte være, så alle føler sig respekterede og inddragede." (Hansen, ministertale).

For Karen Hækkerup er afstemningen om juletræet også udtryk for, at bestyrelsesmedlemmerne deltog i den demokratiske proces, som hun formulerer det, så er: "det da … tegn på demokratisk medborgerskab, hvis man vælger at engagere sig i beboerdemokrati". Mindretalsbeskyttelsen er dog også en væsentlig parameter. "En ting i at være demokratisk er også, at man tager hensyn til andre, at man respekterer mindretal, og man sørger for, at få tingene til at glide", som hun siger i sin ministertale (i alt nævner Hækkerup mindretalsbeskyttelse eller respekt for mindretallet 9 gange i løbet af samrådet). Men Hækkerup medgiver, at selvom vi har et demokrati, så:

> "forhindrer [det] ikke, at der både kan være mennesker, der har et ringe demokratisk sindelag, der kan blive valgt ind, eller, at der kan være mennesker, som bare ikke ønsker at udvise den storhed, som vi egentlig synes er den anden side af demokratiet, nemlig mindretalsbeskyttelsen." (Hækkerup, 1. spørgerunde).

På samrådsspørgsmål F kan Hækkerup således ikke afvise, at de bestyrelsesmedlemmer, der stemte 'nej' til juletræet, i princippet deltog i bestyrelsesarbejde for at modarbejde demokratiet eller integrationen. Dog understreger hun flere gange, at hun ikke kan udtale sig konkret om Egedalsvænge, og at "jeg synes egentlig, at vi skal holde os lidt for gode til kun at se på mennesker som udtryk for, at de repræsenterer en religion, de er jo trods alt også mennesker, som deltager i demokratiet på godt og ondt, og det går nogen gange også galt."

I løbet af samrådet taler Hækkerup om, hvad hun forstår ved demokrati, hun understreger, at det at være muslim ikke er ensbetydende med at være anti-demokratisk. Hun bruger også meget af sin taletid på at opremse de integrationsproblemer, som hun mener er væsentlige, og forklare hvordan regeringen håndterer dem. Hækkerup svarer dog ikke direkte på samrådsspørgsmålene, i stedet for siger hun på forskellig vis:

> "Den her [sag] var uforståelig, den var rigtig ærgerlig, og den var også skadelig for integrationen. Men jeg synes, det er lidt vigtigt bare at sige rigtig højt, at alle mennesker, der kommer hertil, og som har muslimsk baggrund, er jo ikke anti-demokrater. Og at alle mennesker, der kommer hertil, og som har muslimsk baggrund, er jo heller ikke per definition nogen, der ikke ønsker at lade sig integrere eller være en del af vores fællesskab. Tværtimod, ser vi jo, at rigtig mange steder, at der er rigtig meget, der fungerer godt, men vi har også udfordringer, og dem synes jeg jo heller ikke, at vi skal negligere, så det er jo en balance, det gælder om at finde. " (Hækkerup, ministertale).

Derefter opremser hun det, som hun ser som integrationsproblemer. Det vil sige, at Hækkerup på den ene side gerne vil gerne fastslå, at "vi skal også huske på, at de fleste af de problemer, jeg her taler om, findes blandt et mindretal af borgere med tokulturel baggrund, og ikke blandt flertallet af dem." Men på den anden side gentager hun flere gange, at "jeg siger ikke dette for at negligere, at der er problemer, fordi det er der, også store integrationsproblemer", hvilket hun siger eksplicit tre gange i løbet af samrådet. I sin indledende ministertale opremser hun den samme række af det, hun forstår ved integrationsproblemer syv gange, og i de efterfølgende spørgerunder gentages de også flere gange, som også citaterne i det følgende vil vise. Hun forsøger altså også selv at gå denne *balancegang* mellem på den ene side at påpege problemerne, samtidig med, at hun ikke vil stigmatisere en stor gruppe mennesker. Derved forsøger hun også at ophæve det antagonistiske forhold mellem 'demokrati' og 'islam', som store dele af den dominerende diskurs om indvandrere og integration har opstillet.

Nedenfor er de momenter indsat i en ækvivalenskæde, som Hansen og Hækkerup anvender om det at være demokratisk. Implicit i diskursen ligger forestillinger om, hvad demokrati *ikke* er. Denne implicitte opfattelse af, hvad demokratiet *ikke* er, stemmer i store

træk overens med den måde, som de to ministre definerer begrebet parallelsamfund på og problemer med integration på.

Ækvivalenskæde 3: Demokrati/parallelsamfund

$$\frac{\text{demokrati}}{\text{parallel–samfund}} \approx \frac{\text{inklu-derende}}{\text{eksklu–derende}} \approx \frac{\text{fredelige samfund}}{\text{konfliktfyldt}} \approx \frac{\text{respekt}}{\text{disrespekt}} \approx \frac{\text{dialog}}{\text{diktat}} \approx \frac{\text{tolerance}}{\text{vold, trusler}} \approx \frac{\text{mindretals–beskyttelse}}{\text{ikke hensyn til mindretal}}$$

I ækvivalenskæde 3 her ovenfor ser vi, hvordan 'demokrati' får sin betydning ved at ækvivaleres med tegn som 'respekt', 'inkluderende', 'fredelig', 'dialog', 'tolerance', og Hækkerup nævner også 'mindretalsbeskyttelse', 'rummelig' og 'forstående'. Momenter, som også aktørerne inden for en kulturel diskurs under Juletræssagen er enige i karakteriserer demokratiet. Den kulturelle diskurs og demokratidiskursen skal således ikke ses som moddiskurser i deres forståelse af demokratibegrebet som sådan, selvom det godt kan være forskellige forståelser af demokrati, der får aktørerne til at se forskelligt på juletræsbeslutningen. Den kulturelle diskurs og demokratidiskursen skal derimod ses som moddiskurser i fortolkningen af, hvorvidt *aflysningen* af juletræet, og den debat dette udløste, var udtryk for demokrati eller kulturkonfrontation. I samrådet siger Hækkerup direkte, at "fordi der har været en konflikt i Kokkedal, så er det ikke ensbetydende med, at vi står i en kulturkrig", og "jeg synes, vi skal passe på ikke at få gjort et juletræ til et udtryk for, at vi har en religionskrig i Danmark." For Hækkerup står aflysningen af juletræet således ikke i et antagonistisk forhold til for eksempel det at være demokratisk, dansker, eller det at være kristen.

19.2 Anti-/medborgerskabsdiskursen

Hækkerup og Hansen trækker således på en demokratisk diskurs i deres fortolkning af aflysningen af juletræet, men de aktiverer også en anden diskurs, når de skal forklare, hvad de mener med parallelsamfund og parallelle retsopfattelser, som jeg som nævnt kalder 'anti-medborgerskabsdiskursen'. Det gør jeg, fordi der i, især Hækkerups, definition af parallelsamfund, demokrati og integration ligger et element af handling. Det vil sige, at demokrati og integration for Hækkerup handler om, at man skal *gøre noget* på den *rigtige* måde, for at være demokratisk og for at kategoriseres som integreret; man skal være en *aktiv*

medborger. Parallelsamfund på den anden side er også et resultat af handling, af *noget nogen gør*, men de gør det på en *forkert* måde. Det vil sige, at man via handlinger, der dømmes som forkerte kan diskvalificere sig som medborger. Dette bliver tydeligt, når de momenter Hækkerup nævner i forbindelse med sin definition af parallelsamfund og integration sættes op i en ækvivalenskæde (ækvivalenskæde 4). Ækvivalenskæden anskueliggør, hvordan parallelsamfund fungerer som en moddiskurs til integration. Hækkerup taler blandt andet en del om vigtigheden af 'den mentale integration'. De ord, eller de momenter, som hun bruger til at beskrive en *manglende* mental integration, er de samme, som hun bruger til at karakterisere parallelsamfundet. Parallelsamfund og mental integration er derfor sat op som hinandens modsætninger i nedenstående ækvivalenskæde nr. 4.

Før jeg går til kæden bringes dog et lidt længere citat af Hækkerup. Citatet er en del af hendes svar på, hvorvidt hun mener, at der er parallelsamfund i Egedalsvænge. Hækkerup har flere gange tidligere i samrådet fået samme spørgsmål, og har svaret, at *såfremt* de problemer, som hun har nævnt flere gange som integrationsproblemer, er tilstede, ja, så kan der være problemer med parallelsamfund. Men hun har endnu ikke svaret præcist på, *hvad* hun forstår ved parallelsamfund. I 3. spørgerunde gentager Elholm så spørgsmålet mere direkte: "Så kan ministeren forklare, definere, hvordan ministeren forstår parallelsamfund, altså hvad forstår ministeren ved begrebet parallelsamfund?" Til det svarer Hækkerup:

> "Jeg blev spurgt om, hvordan jeg definerer et parallelsamfund, og jeg sagde i min tale, at det kommer jo meget an på, hvilke ting man lægger i definitionen (…). Det er, at folk ikke ønsker at lære dansk, ikke ønsker at være på arbejdsmarkedet, at man ikke vil være med i forældrebestyrelser, at man ikke vil deltage i demokratiet, at man føler sig adskilt fra samfundets fællesskaber, så man ikke har skrupler over at begå kriminalitet, at man udsætter børn og unge for social kontrol eller genopdragelsesrejser, at man lever for nedrullede gardiner, eller at man tvinger nogen til at gifte sig mod deres vilje, eller hvis der er ekstremistiske holdninger. Det var nogle af de ting jeg nævnte, og det er nogle af de ting, som man må sige, er de ting tilstede, ja, så er der tale om et parallelsamfund. Og så ved jeg ikke om det besvarer spørgsmålet. Det var, hvordan jeg definerer det. Jeg definerer et parallelsamfund, som et samfund, der ligger parallelt med det øvrige samfund, og hvor der hersker andre normer og værdier. Og andre normer og værdier kan eksempelvis være, at man ikke

> føler sig som en del af fællesskabet, at man udsætter sine børn for social kontrol, at man ikke orker at lære dansk, at man synes, at det er ligegyldigt, at man er på passiv forsørgelse, eller ikke har tænkt sig på nogen måde at gøre noget ved det, at man ikke accepterer de spilleregler der er. Sådan definerer jeg et parallelsamfund. Så håber jeg, at jeg har svaret korrekt." (Hækkerup, 3. spørgerunde).

Ovenstående citat af Hækkerup er det mest direkte, jeg har fundet i min empiri, hvor et medlem af Folketinget definerer, hvad hun forstår ved begrebet parallelsamfund. At folketingsmedlemmer ikke oftere føler, det er nødvendigt, at definere begrebet viser igen, at der findes særligt én hegemonisk definition, der anses for så selvfølgelig, at yderligere forklaring ikke anses for nødvendigt. Også selvom der er nuanceforskelle, som for eksempel vægtningen af etnicitet.

Ækvivalenskæde 4: Medborgerskabsdiskursen: Parallelsamfund/mental integration

$$\frac{\text{parallel–samfund}}{\text{mental integration}} \approx \frac{\text{problem}}{\text{løsning}} \approx \frac{\text{afskærer sig fra det danske samfund}}{\text{tager del i det danske samfund}} \approx \frac{\text{bor for nedrullede gardiner}}{\text{åbenhed, gennemsigtighed}} \approx \frac{\text{social kontrol, genopdragelsesrejser, andre normer og værdier}}{\text{deler de 'danske' normer og værdier}}$$

I denne kæde, kan vi se, hvordan parallelsamfund indholdsudfyldes i en anti-medborgerskabsdiskurs, og hvad det samtidigt siger om den mentale integration, ved at se på, hvordan momenterne relaterer sig til hinanden, og hvad der ækvivaleres med hvad. Hækkerup ækvivalerer for eksempel parallelsamfund med ting man *gør*, og disse er tillagt negativ værdi (det vil som sagt sige, at det handler om ting man gør forkert), såsom at afskære sig, eller isolere sig, fra det danske samfund, at sende sine børn på genopdragelsesrejser, udsætte dem for social kontrol, ikke deltage i foreningslivet eller bestyrelsesarbejde, som for eksempel forældrebestyrelser, mv. Det vil sige, at hvis man så at sige frasiger sig et medejerskab til det danske og orienterer sig mod noget andet (for eksempel et andet land eller andre værdier), så lever man i parallelsamfund. Mange af de momenter, som Hækkerup nævner (at man ikke tager aktivt del i samfundet, at man begår kriminalitet, at man ikke vil have et arbejde eller tage en uddannelse), er forhold, som i andre sammenhænge også siges om (socialt udsatte) etniske danskere. Men når de kædes sammen med en dystopisk parallelsamfundsdiskurs og med ghettodiskurser, bliver det egenskaber, der kun klistrer til

'muslimen', til 'indvandreren'. Det ligger implicit i diskursen, at Hækkerup for eksempel ikke taler om "Dovne Robert".[67]

Over for parallelsamfund står 'den mentale integration', som er udtryk for ting man *gør*, der er tillagt positiv værdi (altså ting man kan gøre rigtigt eller på den rigtige måde). Parallelsamfund og mental integration i en anti-/medborgerskabsdiskurs handler således om, hvordan man agerer, eller bør/ikke bør agere, i samfundet for at være en god medborger. For eksempel bør man tage en uddannelse, tage et arbejde, undlade at sende sin børn på genopdragelsesrejser, undlade at udøve social kontrol, deltage i den demokratiske proces og så videre. Selvom 'mental integration' leder tankerne hen på, at det er ens tankesæt (for eksempel normer og værdier) der skal ændres, er det således ikke kun det. Det handler i høj grad også om at være aktive og demokratiske medborgere, som Hækkerup blandt andet siger: "som integrationsminister, der rigtig gerne vil have, at vi har et samfund, hvor folk er aktive, og tager del og *føler medejerskab*, og vi alle sammen løfter i flok" (min fremhævning), og om integrationspolitikken, at "der skal de også selv, dem der kommer hertil, gå en del af vejen".

19.3 Etnicitetsdiskursen

Som det fremgår af kapitlets indledende citat, ser boligordfører Louise Schack Elholm (V) aflysningen af juletræet i forlængelse af den debat om ghettokriterierne og etnicitetskriteriet, som de på daværende tidspunkt har i By- og Boligudvalget, og som er gennemgået i case 1. Juletræssagen (be)viser for Elholm Venstres antagelser om etnicitetens afgørende rolle i dannelsen af parallelsamfund, og at koncentrationen af etniske minoriteter (muslimer) i boligområder medfører dårligere integration. Derfor er denne diskurs benævnt 'etnicitetsdiskursen'. Ved gentagne gange at spørge ind til sammenhængen mellem etnicitet, parallelsamfund og integration, kan samrådsspørgsmål A-F, såvel som Elholms spørgsmål i de efterfølgende spørgerunder, ses som forsøg på at ophæve demokratidiskursen og sætte etnicitetsdiskursen som forklaringsmodel ind som den dominerende. Elholm spørger blandt andet:

[67] "Dovne Robert": Kontanthjælpsmodtageren Robert Nielsen blev en dansk mediepersonlighed i september 2012, da han i en TV-udsendelse sagde: "I virkeligheden er jeg sgu et dovent svin", og at han foretrak at leve af kontanthjælp i stedet for at tage et lavtlønsarbejde (Nedergaard 2013).

> ”Og så vil jeg gerne høre om ministeren mener, at den etniske sammensætning i et boligområde, som for eksempel Egedalsvænge, hvor der så er 60 pct. med anden etnisk baggrund end dansk, om det har en betydning for integrationen i det omkringliggende samfund?” (Elholm, 3. spørgerunde).

> ”[D]erfor vil jeg meget gerne høre, om ministeren mener, at der er et problem med, at når der er rigtig mange muslimer samlet på samme sted, om ministeren mener, der er en øget risiko for, at man ikke lader sig integrere.” (Elholm, 5. spørgerunde).

> ”Og jeg vil også gerne høre, at de ting som ministeren betegner som problemer i et parallelsamfund, med parallelle retsopfattelser og alle dem ministeren har oplæst, om ministeren mener, at der er en øget risiko for dem i boligområder, hvor der er en stor beboermængde med anden etnicitet end dansk. Altså, hænger etniciteten sammen med risikoen [for], at man udvikler parallelsamfund eller integrationsproblemer, tak.” (Elholm, 5. spørgerunde).

Jeg har tidligere redegjort for Elholms synspunkter i forbindelse med ghettoisering, etnicitet og parallelsamfund (case 1). I samrådet i By- og Boligudvalget er Elholm den, der mest eksplicit taler om parallelsamfund og insisterer på, at holde ministrenes fokus på denne sammenkædning. Hækkerup forsøger derimod at introducere en moddiskurs, når hun flere gange siger, at man skal passe på med at stigmatisere og generalisere:

> ”Hvis vi bekræfter de unge i, at de er muslimer i stedet for, at de er medborgere på lige fod med os andre, som bare har haft nogen forældre, som er født et andet sted, så synes jeg vi selv i virkeligheden er med til at skabe nogle konflikter, som vi bør tale ned, og ikke tale op.” (Hækkerup, 4. spørgerunde).

Her forsøger Hækkerup med en demokrati- og medborgerskabsdiskurs, at gå imod den os-og-dem dikotomi, som Juletræssagens ensidige fokus på muslimer som én gruppe, der afviser dansk kultur, producerer. I det følgende bringer jeg et lidt længere citat af Elholm, hvori hun tilkendegiver, hvordan Venstre kæder begivenhederne omkring juletræsaffæren sammen med demokrati, etnicitet og integration:

> ”Nu har ministrene jo talt meget om demokrati, det her handlede i højere grad omkring etnicitetskriteriet, som jo er en del af den debat, vi har her i boligudvalget. Og jeg har derfor også spurgt boligministeren omkring den etniske baggrund i Egedalsvænge, og jeg kan se, at omkring 60 pct. af beboerne i Egedalsvænge har en ikke-vestlig baggrund. Dermed ved jeg jo ikke, hvilken religion de så har, men de har en ikke-vestlig baggrund. Og man må jo sige, at hvis man skal kigge helt strengt demokratisk på det, så er det jo flertallet, der bestemmer. Så flertallet kunne sådan set godt bestemme, rent demokratisk, at man ikke skulle have et juletræ. Men hvad siger det i forhold til om man lader sig integrere i det øvrige samfund, at man ikke har en alternativ måde at have et samfund på, at man vælger at se bort fra de danske traditioner, og kun holde fast i de muslimske traditioner. I hvert fald blev det bemærket, at der blev brugt ret mange penge på en eid-fest (…) så holder det jo inden for demokratiets rammer. Jamen, så er der jo ikke nødvendigvis nogen grund til, at de skulle holde et juletræ, men er der en … er man integrationsorienteret, hvis man vælger at se bort fra de traditioner, der er i samfundet?” [*sic*] (Elholm, 1. spørgerunde).

På den ene side afslører Elholm her en procedural forståelse af legitimitet, altså, at det er legitimt, at flertallet i Egedalsvænges bestyrelse vedtog at aflyse juletræsarrangementet. På den anden side mener hun, at beslutningen er (moralsk) forkert, idet bestyrelsesmedlemmerne med deres ’nej’ ikke udtrykker integrationsvilje. Elholm siger ikke på noget tidspunkt, at de burde have respekteret mindretallet, derved kommer ’nej’et’ i Elholms diskurs udelukkende til at symbolisere – ikke blot et ’nej’ til et tilfældigt juletræ et tilfældigt sted – men et ’nej’ til at tage del i det danske fællesskab, ved ikke at tage del i de danske traditioner. På samme måde som ’nej’et’ i den kulturelle diskurs, som beskrevet ovenfor, også kom til at symbolisere et ’nej’ til den danske kultur.

Minoriteten er altså juridisk i sin ret til at stemme, som den gjorde, men moralsk har den fejlet. Og ved at stemme ’forkert’ har den (be)vist sin illoyalitet over for majoritetssamfundet. Havde minoriteten været *oprigtig* integrationsvillig, havde den stemt anderledes. Bemærk at jeg skriver minoritet*en* i bestemt form. Ved at sammenskrive etnicitet, religion og kultur med ikke-vestlig, får Elholm diskursivt etableret ’den etniske minoritet’ som

én homogen gruppe, med én samlet vilje. Selvom hun medgiver, at hun ikke ved, hvilken religion beboerne i Egedalsvænge har, så antager hun alligevel, at de er muslimer (eller det er i hvert fald dem, der udlægges som problematiske), når hun understreger, at der "kun holde[s] fast i de muslimske traditioner." På trods af, at Egedalsvænge er et etnisk diverst boligområder (jf. note 65), så reduceres rækken af etniske minoriteter diskursivt til én homogen gruppe.

Ækvivalenskæde 5: Etnicitetsdiskursen: Hvad var Juletræssagen et udtryk for?

$$\frac{\text{afvisning af juletræ}}{\text{juletræs–fest}} \approx \frac{\text{parallel–samfund}}{\text{integration}} \approx \frac{\text{etnisk 'anden'}}{\text{"ikke"-etnisk}} \approx \frac{\text{muslim}}{\text{dansk}} \approx \frac{\text{ikke–vestlig}}{\text{vestlig}} \approx \frac{\text{bo koncentreret}}{\text{bor spredt}} \approx \frac{\text{ikke integrations-orienteret}}{\text{integrations–orienteret}}$$

Der hvor Elholm eksplicit siger, at parallelsamfundet forekommer, eller at der er mulighed for, at det kan forekomme, er der, hvor en ikke-vestlig/muslimsk gruppe af mennesker stemmer imod danske traditioner. I kæden oven for kan ses, hvorledes Elholm ækvivalerer afvisning af juletræ med blandt andet parallelsamfund, etnicitet, ikke-vestlig og muslim. Implicit får hun dermed også sagt, at hvis vi skal undgå parallelsamfund, så skal minoriteterne ikke bo sammen, men derimod bo spredt, at den (vellykkede) integration er, når man ikke stemmer imod danske traditioner. Majoriteten, danskerne, og de velintegrerede, er dem, hvor etniciteten ikke længere spiller en rolle, hvor den er blevet usynlig. Så minoritetsetniciteten bliver en afgørende parameter. Det er især tydeligt i kraft af, at Elholm ikke taler om for eksempel rockere, som dannende parallelsamfund. Kategorien parallelsamfund bliver således reserveret én bestemt gruppe mennesker i det danske samfund. Derved antager Elholm også, at det kun et er fænomen, der hører til i boligforeninger med mange etniske minoriteter.

Som nævnt er etnicitet ikke en (primær) parameter i Hækkerups definition af parallelsamfund. Det, der dog er fælles for Hækkerup, Hansen og Elholm er, at de alle tre italesætter parallelsamfundet som dystopi. Begrebet problematiseres ikke af nogen af dem, men anvendes med en selvfølgelighed, der endnu engang viser, hvordan begrebet parallelsamfund er gledet ind i sproget i en betydning, der tages for givet.

> "[H]vis ikke folk føler sig som en del af fællesskabet, hvis de vender fællesskabet ryggen, så har vi problemer; så kan vi få problemer med ekstremisme, med kriminalitet, med parallelsamfund." (Hækkerup, 1. spørgerunde).

> " [P]arallelsamfund kan dække over forskellige ting, hvis man med parallelsamfund mener, at man er i et område eller blandt en gruppe af mennesker ikke lever efter de love, der er vedtaget af Folketinget, men i stedet laver sine egne regler, så kan det bestemt være et problem." (Hansen, ministertale).

> "I [Hækkerups] første besvarelse, da var du inde og tale en del om parallelsamfund (…) og på den baggrund lød det nærmest som om, at man ikke kunne konkludere, at det, at der var mange med anden etnisk baggrund end dansk, ville give øget betydning for parallelsamfund, og det undrer mig en kende." (Elholm, 3. spørgerunde).

Her fremhæves flere af de elementer, de sagsforhold, der udgør begrebet parallelsamfund i den dystopiske diskurs. Det er parallelsamfundet som samfund, der bevidst afskærer sig fra 'resten af' samfundet (Hækkerup: "de vender fællesskabet ryggen"), som har andre normer og værdier, eller regelsæt og love, end hvad der ellers gælder i Danmark (Hansen: "laver sine egne regler"), og som udgøres af 'de etniske andre' (Elholm: "der var mange med anden etnisk baggrund"). Og det er samfund, der anses for problematiske (Hansen og Hækkerup: så har vi "problemer"). Dermed indskriver de sig alle tre i den diskurs om parallelsamfund, som blev formet under den venstreledede VK-regering i 00'erne, der udsprang af antagelsen om, at etniske minoriteters boligmæssige segregering leder til parallelsamfund, hvilket hæmmer integrationen og truer sammenhængskraften:

> "[F]jerner man det [etnicitetskriteriet] fra ghettokriterierne, jamen så fjerner man fokus på, at etnicitet faktisk har en betydning i forhold til integration af et boligområde i forhold til resten af samfundet, og det synes jeg faktisk er problematisk, fordi det har en betydning. Det illustrerer Egedalsvænge-sagen med al mulig tydelighed." (Elholm, 3. spørgerunde).

Kapitel 20 Juletræssagen som en særlig begivenhed

I de foregående tre kapitler er Juletræssagen fra Egedalsvænge blevet gennemgået og analyseret, sådan som den udspillede sig i den offentlige og politiske debat i november og december 2012. Beslutning om ikke at opsætte et juletræ i en bebyggelse i Kokkedal vakte en national harme, der strakte sig fra København til Lemvig og fra Gedser til Skagen. Men hvorfor blev Juletræssagen noget særligt, og hvad konstituerede den som en særlig begivenhed? Boligforeningen Egedalsvænge var ikke det eneste sted i Danmark, hvor juletræet var kommet under pres i 2012. Hvidovre kommune havde ved budgetforhandlingerne i 2011 besluttet at sløjfe det årlige juletræ på Hvidovre Torv fra og med 2012, grundet den økonomiske krise. Det manglende juletræ på torvet blev da også bemærket i 2012, samtidig med at Juletræssagen kørte, hovedsageligt i et par debatindlæg i Hvidovre Avis. Ellers nævntes det overhovedet ikke i andre trykte nyhedsmedier. De fleste af debatindlæggene i Hvidovre Avis var skrevet af Dansk Folkepartis byrådsmedlem i Hvidovre, Mikkel Dencker, der beklagede besparelsen (jf. fx Sørensen 2012b). Men Dencker beskyldte ikke kommunalbestyrelsen i Hvidovre for at være et "fanatisk flertal, der suspenderer traditioner, der er levende i Danmark", som hans partifælle Alex Ahrendtsen havde udtalt om bestyrelsen i Egedalsvænge (Folketinget 2012f), eller for at "julen er blevet afskaffet", som Martin Henriksen sagde om Egedalsvænge (Folketinget 2012e).

At Juletræssagen vakte opsigt kan heller ikke skyldes, at der slet ikke ville have været andre juletræer i området omkring Egedalsvænge. Ifølge kommunikationsrådgiver Stine Nissen, der befandt sig i Egedalsvænge den 7. november 2012, kunne beboerne angiveligt blot "gå ca. 200 meter længere ned gennem foreningens stisystem for at se og opleve op til flere andre juletræer og julearrangementer" (Nissen 2012b). Og juletræsfesten i Egedalsvænge var desuden slet ikke den eneste juletradition i landet, der risikerede at måtte lade livet i 2012. En "emsig mand fra Tikøb" (Nissen 2012a) forsøgte i 2012 at sætte en stopper for, at brandvæsnet kunne tænde juletræer fra deres brandbiler. Manden meldte brandvæsnet til Skat, fordi man ikke måtte bruge brandbiler til andet end at slukke ildebrande og redde menneskeliv med. Historien blev bragt i en lille håndfuld netaviser, og nævnte ikke noget om mandens etniske eller religiøse tilhørsforhold, eller spekulerede i mulige motiver, andet end at han tilsyneladende var "emsig", som en overskrift sagde.

Så hvorfor blev Juletræssagen noget særligt. Det blev den, fordi den kom til at røre ved nogle grundlæggende problemstillinger i samfundet såsom: hvad sker der, når minoriteten bliver majoritet? Hvilke værdier skal være bærende i samfundet? Hvad får et samfund til at hænge sammen (demokratiet eller kulturen)? Hvad er et fællesskab? Hvilken betydning har etniciteten eller den religiøse baggrund for minoriteters deltagelse i, og bidrag til, det danske samfund? Juletræssagen indskriver sig dermed også i den integrationsdebat, der tog sin begyndelse i 1960'erne, da man diskuterede, hvorvidt man overhovedet skulle importere arbejdskraft til landet (jf. kapitel 10.2 i Del III). En integrationsdebat, der fik fornyet styrke i 1990'erne, præget af bekymringer om ghettoisering, og igen i 00'erne, hvor den værdipolitiske diskurs om 'rigtige' og 'forkerte' kulturelle værdier og normer dominerede debatten, hvor især indvandrernes 'kultur' blev fremstillet som en hindring for deres integration (Jensen 2014). Gennem det diskursive fokus på faktorer såsom på hvilken måder/hvilke måder bør indvandrerne – og især muslimerne – ændre sig, for at være i stand til at fungere i, og bidrage til, det danske samfund? Og er man integrationsvillig, når man stemmer 'nej' til et juletræ? (jf. samrådsspørgsmål F), kan Juletræssagen ses som et indlæg i denne debat. Det særlige fokus på parallelsamfund, etniske minoriteters bosætning og integration, som debatten og nyhedsformidlingen af Juletræssagen var med til at skabe, var dermed med til at konstituere sagen som en begivenhed i den igangværende integrationsdebat. Om den også har været med til yderligere at forstærke parallelsamfundet i den dystopiske diskurs vil tiden vise, når efterfølgende sager og debatter om parallelsamfund dukker op.

Kapitel 21 Konstruktionen af et boligområde som *etnificeret* sted: case 1-3

I de tre cases ovenfor har jeg vist, hvordan begrebet parallelsamfund konkret er blevet indholdsudfyldt ved at trække på tre særlige kontekster; dels en politisk kontekst i case 1 (debatterne om ghetto- og etnicitetskriteriet), og dels to sociale og politiske kontekster i case 2 og 3 (Vollsmosesagen og Juletræssagen). I disse tre cases bliver det dystopiske parallelsamfund indskrevet i en kontekst om etniske minoriteters boligmæssige segregering, som også redegjort for i Del II. De tre cases styrker derved hypotesen om, at det dystopiske parallelsamfund i diskurser om indvandrere og efterkommere konstrueres som samfund, derer afskåret fra majoritetssamfundet, og som udgøres af etniske minoriteter (fortrinsvis muslimske/ikke-vestlige), og derved er et begreb, der fortrinsvis er reserveret 'den etniske anden' i socialt udsatte boligområder. I dette sidste kapitel i Del V undersøger jeg nærmere, hvordan begrebet parallelsamfund i denne særlige betydning indgår i et dialektisk samspil med en særlig kontekst. Det gør jeg ved at studere det socialt udsatte boligområde som et såkaldt 'spoiled space' og undersøge, hvordan der finder en *etnificeringsproces* sted af det *urbane rum*.

I international forskning taler man om *a racialisation of urban space* (Haynes & Hutchison 2008: 348). *Racialisation* er en dialektisk proces, hvor visse biologiske karakteristika tillægges en bestemt betydning. I samme bevægelse som 'den anden' tillægges disse betydninger og skabes som kategori, skabes også 'vi' som kategori. Det vil sige, at begrebet race opfattes som en social konstruktion med et bestemt formål, nemlig at udgrænse og afsondre 'den anden' samtidig med at 'vi' konstitueres og konsolideres som gruppe (jf. Miles & Brown 2003). Med racialisering af byens rum menes forestillinger om, at et bestemt urbant miljø, et boligområde eller et kvarter, kan identificeres med den eller de stigmatiserede (racialiserede) grupper, der bebor det, samt at stedet i sig selv styrker denne stigmatisering (Haynes & Hutchison 2008: 348). Racialisering er blandt andet resultat af en proces af *societal Othering* (Gans 2008: 354), hvor en gruppe, identificeret med en særlig etnicitet udpeges, udgrænses og 'andet-gøres'. Processen er med til at forstærke forestillingerne og fordommene om et boligområdes beboere og identificere boligområdet med disse beboere. Det var denne proces, der blev beskrevet i kapitel 9.1 om den historisk

jødiske ghetto, hvor både stedet (den jødiske ghetto) og de jødiske beboere blev konstrueret som kategorier, der gav og tog betydning til hinanden, som blandt andet moralske og sociale afvigere. Da fokus her i Del V er på den diskursive konstruktion af parallelsamfundet og ghettoen, hvor, som både case 1, 2 og 3 viste, 'den anden' italesættes som en 'etnisk anden', vælger jeg betegnelsen *etnificering* frem for racialisering. Det er netop diskurser om den 'etniske anden', og ikke som sådan diskurser om den 'raciale anden', der er dominerende i denne afhandlings empiri. Det vil sige, det er ikke de synlige forskelle, der fremhæves i debatterne som problematiske og *andet-gørende*, men derimod etniciteten forstået som en markør for 'andre kulturelle normer og værdier'.[68]

Det er blandt andet det, der også kommer til udtryk i debatterne i case 1, 2 og 3 om henholdsvis etnicitetskriteriet og begivenhederne i Vollsmose og Egedalsvænge som udtryk for parallelsamfund. Heri konstrueres beboerne i de udsatte boligområder generelt, og i Vollsmose og Egedalsvænge i særdeleshed, som en homogen gruppe i kraft af deres religiøse/ikke-vestlige baggrund og lave(re) sociale og økonomiske status. Uagtet, at de multietniske boligområder i Danmark er de etnisk og kulturelt set mest heterogene boligområder i Danmark (Skifter Andersen 2007: 5). I en sådan diskursiv homogenisering ligger der en implicit forestilling om kultur som essens (se fx Marselis 2003), hvor etniciteten (kulturen) og boligområdet bliver opfattet som determinerende for beboernes holdninger og adfærd. Det betyder, at beboerne bliver opfattet som mennesker, der ikke kan undslippe deres etnicitet, og hvor denne etnicitet forstærker forestillingerne om stedet som særlig risikofyldt. Det *etnificerede* sted virker også tilbage på forestillingerne om beboerne, således at sted og beboer identificeres med hinanden (jf. Haynes & Hutchison 2008).

[68] Teorier om racialisering har en længere og meget mere udbredt historie i udlandet end i Danmark, og derfor fokuserer mange af de internationale forskere, som jeg referer til, netop på racialisering frem for etnificering. Det er der mange historiske årsager til, som det ligger uden for rammerne af denne afhandling, at gå ind i. Her skal det blot nævnes, at race og racialisering er en debat og et forskningsområde som er i vækst i Danmark, især i sammenhæng med affektteorier, inden for adoptionsforskningen og inden for LGBT-forskningen (se fx Petersen 2009; Bissenbakker & Petersen 2012). Det ville være både interessant og relevant at belyse betydningen af racialisering i forbindelse med diskurser om ghettoisering og parallelsamfund i en dansk kontekst for at se på, hvorvidt det ikke (også) er visuelle forskelle, som markør for kulturelle forskelle, der er på spil i diskurserne i denne afhandling. For eksempel kunne det være interessant at undersøge, om det samme gør sig gældende i Danmark, som Aje Carlbom har fundet i Sverige. I Carlboms analyse af Rosengården i Malmö beskrives det, hvordan kulturelle forskelle bliver eksternaliseret og fremhævet, hvilket gør segregeringen tydeligere rent visuelt. Disse synlige forskelle har en betydning for, hvordan minoriteten mødes og opfattes, og for de muligheder, som han/hun tilbydes i majoritetssamfundet (Carlbom 2005).

Simon Cottle (1994) har i sin analyse af nyhedsrepræsentationer af boligområdet Handsworth i Birmingham vist, hvordan Handsworth gennem den gentagne negative repræsentation symbolsk bliver konstrueret som et stigmatiseret, og stigmatiserende, socialt miljø, det han benævner 'spoiled space' (jf. også kapitel 9.1). Ved at anvende Goffmans teorier om stigmatisering, viser Cottle, hvordan det stigmatiserede miljø klistrer til beboerne, med det resultat, at de kategorier for adfærd og holdninger, som de bliver tilbudt via nyhedsmediernes repræsentation, skaber nogle bestemte normative forventninger til dem (Cottle 1994: 234 og 238; jf. også Goffman 1990: 11), hvilket vi også ser i forbindelse med sagerne i Vollsmose og Egedalsvænge. Beboerne bliver, qua deres boligområde som 'spoiled spaces', opfattet som moralske og sociale afvigere, der i en vekselvirkning samtidig cementerer majoritetsgruppens overlegne moral og normalitet (Cottle 1994: 233). Når et boligområde via mediernes og politikernes gentagende negative repræsentation stigmatiseres og etnificeres, er det således ikke længere blot et geografisk sted, men har overtaget mediernes repræsentation af det og er blevet et 'sticky symbol', der *klistrer* til beboerne (Goffman 1990; Cottle 1994). Etnificering er derfor en diskursiv proces (jf. Petersen 2009), der etableres via debatter, lovgivning og et vedholdende fokus på disse boligområder som problemområder. Derfor har det også netop været relevant at rekonstruere konteksterne på baggrund af en empiri bestående af blandt andet avisdebatter og folketingsdebatter.

Både debatten om etnicitetskriteriet og ghettokriterierne, Vollsmosesagen og Juletræssagen afspejler dette, gennem deres fokus på boligområdet og beboernes etniske baggrund som problemfyldte. I Vollsmosesagen ser vi blandt andet, hvordan boligområdet Vollsmose, gennem den særlige nyhedsformidling af det som en ghetto og et parallelsamfund, bliver skabt som 'spoiled space', der kommer til at klistre til det og dets beboere. Herved skabes nogle bestemte normative forventninger til beboernes moral og adfærd, som ikke skabtes til bandidos-rockerne efter de havde stormet ind på Hvidovre Hospital. Både Vollsmosesagen og Juletræssagen illustrerer dermed, hvordan et sted kan blive ladet med en særlig mening, der er med til at stigmatisere både boligområdet og dets beboere. De diskursive fremstillinger af beboerne/bestyrelsesmedlemmerne som dårligt integrerede og en fare for sammenhængskraften får således næring fra de forestillinger, der allerede er konstruerede om Vollsmose/Egedalsvænge som en ghetto og et 'spoiled space', samtidig med, at de er med til at opretholde denne etnificering (jf. også Cottle 1994: 252).

Det samme kommer også til udtryk i S-SF-R regeringens boligaftale fra 2013, som er citeret i case 1, på trods af den daværende regerings egne udsagn om at ville fjerne fokus fra etnicitet. Blandt andet når der står, at "udsatte boligområder skaber vækstbetingelser for miljøer med kriminalitet, afvigende adfærdsnormer og værdier, og dermed udgør en trussel mod sammenhængskraften" (Regeringen 2013: 4). Når de socialt udsatte boligområder i Danmark, 'ghettoerne', således i gentagne sager og debatter portrætteres i forbindelse med kriminalitet og (det dystopiske) parallelsamfund kommer disse karakteristika til at klistre til beboerne, men vel at mærke kun 'den etniske anden', hvis adfærd og holdninger begrænses til disse karakteristika. Begreberne stigmatisering og etnificering er således beslægtede, idet de begge opretholdes i asymmetriske magtstrukturer, der positionerer beboerne som afvigere og som uden for 'normal' adfærd og moral (Cottle 1994: 239), som også citatet ovenfor fra 2013-boligaftalen viser.

> "Stigma, observed by Goffman (1990: 12, 09), reduces 'a whole and usual person to a tainted and discounted one' and thus contributes to a situation where he or she is 'disqualified from full social acceptance.' When applied to entire minority ethnic communities, in a context of racial inequality and deeply sedimented racism, the result can be catastrophic." (Cottle 1994: 253).

I denne forbindelse er det interessant at bemærke, at det netop er når visse boligområder knyttes til etnicitet, at de især opleves som problematiske. Derfor er Gellerup, men ikke Hellerup, en 'ghetto'. Hellerup forbindes ikke med etnicitet (etnicitet forstået som noget 'den anden' *har*), og Hellerup er ikke et 'spoiled space', der opfattes som determinerende for dets beboeres adfærd og normer. Så når Elholm, som beskrevet i case 1, problematiserer, at boligområder med en majoritet af etniske danskere kommer på ghettolisten, er hun med til at normalisere boligområder med en dansk majoritet, i forhold til andre boligområder ('den etniske ghetto'), der sammen med dets beboere i stedet for positioneres som afvigende eller marginale.

> "[T]he parallel 'problem' of white segregation passes without comment (…). It is simply taken for granted, seen as unproblematic, and thereby incorporated into

> everyday perceptions of normality (…) against which other spaces and lives are judged to be deviant or marginal." (Phillips 2006: 29).

Etnicitetsdiskursens ækvivalering af (minoritets)etnicitet, ghetto, kriminalitet og parallelsamfund er med til at stigmatisere multietniske boligområder som 'spoiled spaces', og derved som noget, der er adskilt fra normen og 'resten af samfundet'. "Det resulterer så igen i en kollektiv stigmatisering af beboerne i området" (Marselis 2003: 122). Ligesom da Elholms partiformand, Lars Løkke Rasmussen, omtaler ghettoerne som "stenørkner uden forbindelseslinjer til det omgivende samfund" (Rasmussen 2010c) og "huller i Danmarkskortet" (Rasmussen 2010d). Sådanne politiske og offentlige diskurser, som eksemplificeret i case 1, 2 og 3, er dermed med til at begrunde den boligmæssige segregering i etniske og kulturelle forskelle, frem for at begrunde dem i for eksempel strukturelle forhold (jf. Del IV). Herved bliver forskelle i status og magt også etnificerede (jf. Phillips 2010: 209).

Casene har vist, hvordan en bestemt diskursiv praksis om et socialt udsat boligområde som et etnificeret 'spoiled space' er med til at skabe en særlig kontekst, der på den ene side er socialt konstituerende, og på den anden side også kan virke socialt ekskluderende. Konteksten virker også tilbage på den diskursive praksis i kraft af den specifikke ækvivalering af tegn, som konteksten tilbyder. Herved kan begreber, der indgår i disse diskursive praksisser blive politiske, når de anvendes som argument for bestemte politiske overbevisninger.

Sammenfatning og konklusion på Del V

I Del V har jeg analyseret tre cases, der hver for sig har været udvalgt for (1), at rekonstruere en specifik kontekst, som begrebet parallelsamfund er blevet italesat i. (2) For derigennem at analysere begrebets konkrete betydningskonstruktioner, samt (3) analysere begreb/kontekst-dialektikken ved at undersøge, hvordan konteksten er med til at indholdsudfylde begrebet og hvordan begrebet virker tilbage på konteksten. (4) Sidst men ikke mindst bruges caseanalyserne til at afprøve og udvikle teoriområdet og den metodiske kombination af begrebshistorie og diskursanalyse. Casene har derved været med til at validere kombinationen som en frugtbar metode til dybdegående empirisk analyse, der kan bidrage til nye analyser.

De tre cases blev udvalgt fordi de er såkaldte ekstreme eller afvigende cases. Det vil sige cases, der er rige på information, fordi de af en eller anden årsag er usædvanlige (jf. Del I). Selvom case nr. 1 som politisk debat i Folketinget ikke adskiller sig fra andre debatter af samme slags, karakteriserer jeg den alligevel som usædvanlig. Ikke usædvanlig i forhold til andre folketingsdebatter, men usædvanlig i kraft af debattens eksplicitte fokus på parallelsamfund, etnicitet og ghettoisering. Et fokus, der gjorde den særligt rig på information om aktørernes holdning til og definition af begrebet parallelsamfund.

Case 2 og 3 blev usædvanlige, idet nyhedsdækningen og den debat de medførte, blev tillagt en særlig betydning, der dels ledte til yderligere fokus på dem og dels gjorde dem særdeles informationsrige. Som beskrevet i Del I, er de ekstreme cases netop mere informationsrige end mere typiske cases, da de "aktiverer flere aktører og mere grundlæggende mekanismer i den studerede situation" (Flyvbjerg 1996: 149; 1988: 13). I case 2 og 3 blev grundlæggende samfundsmæssige spørgsmål sat på spidsen, såsom hvad sker der, når minoriteten bliver majoritet? Hvilke værdier skal være bærende i samfundet? Og hvad får et samfund til at hænge sammen?

En yderligere fordel ved at vælge en ekstrem case er, at man ofte kan drage nogle konklusioner, der kan være relevante i andre og mere typiske sammenhænge. Selvom det ikke er formålet med kvalitativ analyse at være repræsentativ, så kan kombinationen af den kvalitative analyse i Del V og den kvantitative analyse i Del II, alligevel være med til at danne en hypotese om, hvilken diskurs om parallelsamfundet, der aktuelt dominerer i dansk diskurs. Det kan de ved, at man foretager en analytisk generalisering fra de partikulære omstændigheder, som de tre cases repræsenterer, til det generelle. Det vil sige, at de partikulære omstændigheder kan bruges som eksempel på, hvordan begrebet parallelsamfund kan blive konstrueret i mere generelle debatter om indvandring, segregering og sammenhængskraft.

I det følgende gives først en kort opsummering af de to første cases, og dernæst en mere udførlig opsummering og konklusion på case 3.

Case nr. 1 var den debat, der fulgte i kølvandet på S-SF-R regeringens udmelding om, at man ville afskaffe eller ændre VK-regeringens ghettokriterier. Debatten, der fandt sted i 2011-2013, illustrede, hvordan begrebet parallelsamfund først og fremmest blev indholdsudfyldt i etnicitetsdiskursen. Her blev etniciteten konstrueret som et afgørende element ved parallelsamfundet, og parallelsamfundet som et empirisk fænomen, der kunne

tælles og måles. Diskursen afspejlede derved også et politisk ønske om at lave en operationaliserbar definition af begrebet parallelsamfund. Derudover viste analysen også, hvordan begrebet parallelsamfund blev indholdsudfyldt forskelligt ved at trække på begrebet ghetto på forskellige måder. Her trak de politiske aktører på forskellige historiske perioder, når de indholdsudfyldte begrebet ghetto. Elholm trak på det, jeg i Del III benævner indvandrerdiskursen og Hansen blandt andet på den historiske diskurs.

I case 2 analyseredes Vollsmosesagen fra august 2012, hvor en gruppe mænd, angiveligt fra Vollsmose, trængte ind på Odense Universitetshospital for at få fat i en patient, som de havde såret tidligere på aftnen. Ved at perspektivere til en anden lignende sag fire måneder tidligere, hvor en gruppe rockere var trængt ind på Hvidovre hospital, tydeliggjordes sagernes forskellige repræsentation i pressen. Den forskellige nyhedsdækning – både i antal af artikler og i måder, som sagerne blev fremstillet på – afslørede, hvordan Vollsmosesagen blev konstitueret som en særlig begivenhed. Derudover konstitueredes boligområdet Vollsmose som årsag til mændenes handling, og deres handling som tegn på, at de levede i parallelsamfund. Rockerne fra Hvidovre blev ikke beskyldt for at danne parallelsamfund. Herved tydeliggjordes også, hvordan sagsforhold som etnicitet ('den etniske anden') og et særlig sted ('ghettoen') er med til at konstruere parallelsamfundet i den dystopiske diskurs. Selvom rockere i andre sammenhænge somme tider beskyldes for at leve i parallelsamfund, viser sagen, hvordan der er en dominerende diskurs om parallelsamfundet som resultat af 'den etniske andens' boligmæssige (selv)segregering. Denne diskurs er derved med til at opretholde en etnificering af stedet; ghettoen Vollsmose. Mediernes diskursive fremstillinger af mændene får derved også næring fra de konstruktioner af Vollsmose som et 'spoiled space', der allerede er etablerede.

Case 1 og 2 lagde op til case nr. 3, der som nævnt indledningsvist er afhandlingens hovedcase, og som derfor blev analyseret i flere detaljer. Sagen, der blev kendt som Juletræssagen fra Egedalsvænge, drejede sig om et bestyrelsesflertal i boligforeningen Egedalsvænge, der i oktober 2012 stemte 'nej' til at opsætte det årlige juletræ. Bestyrelsesmedlemmerne, der stemte 'nej', blev i pressen alle præsenteret som muslimer. Med udgangspunkt i figur 7 identificerede jeg fire overordnede diskurser i kampen om at forklare, *hvorfor* juletræet blev stemt ned. Disse benævnte jeg: den kristne diskurs, den kulturelle diskurs, demokratidiskursen og den civilreligiøse diskurs. Pointen med figur 7 var også at vise, at de fire diskurser kunne indeholdes inden for samme diskursorden, benævnt

den civilreligiøse diskursorden. Inden for denne diskursorden blev nogle særlige nodalpunkter fremtrædende, såsom 'kultur', 'kristendom', 'danskhed' og 'national'. De andre momenter i diskursen, som for eksempel 'juletræ', 'demokrati', 'værdier' fik deres betydning gennem den måde, som de var arrangeret i forhold til nodalpunkterne på.

Ækvivalenskæderne i kapitel 18 viste, hvorledes disse tegn blev organiseret diskursivt, ved at analysere hvordan/på hvilker måder de knyttedes sammen. På den måde blev diskurserne afdækket, ved at afdække de kæder af betydning, som de ækvivalerede. Derudover blev de yderligere uddybet, da jeg så på, hvordan de blev etablerede relationelt; det vil sige i forhold til deres indre modsætninger. Herved trådte den røde tråd frem, der løb gennem Juletræssagen, nemlig spørgsmål om, hvilken betydning det har, når den 'anden' – især den muslimske anden – bliver majoritet i et boligområde. Er det udtryk for kultursammenstød, fragmentering, parallelsamfund og sammenhængskraftens nedbrud, eller er det et udtryk for integration, når indvandrere eller efterkommere deltager i den demokratiske proces, om end udfaldet blev et andet, end mange havde ønsket?

For mange debattører under sagen, der trak på en kristen eller kulturel diskurs, blev fravalget af juletræet en slags lakmustest på 'muslimernes' vision for Danmark. Set inde fra en kulturel diskurs, handlede Juletræssagen ikke *bare* om en demokratisk afgørelse (som den demokratiske diskurs fremhævede), derimod var det en afgørelse, der potentielt kunne true det liberale demokratis fundament. Som en del af den danske kernekultur, blev juletræets afvisning ækvivaleret med en afvisning af den danske kultur. Dette gav anledning til spekulationer over, *hvorfor* den danske kultur blev afvist, lå der mon en skjult dagsorden bag? Var det tegn på ingen eller dårlig integration? Eller en misforståelse af, eller direkte misbrug af, demokratiet. Som Gotfredsen (2012) sagde, så "afslører [afvisningen af juletræet] hvilke forskellige mekanismer kulturmødet kan rumme." I den kulturelle diskurs skabtes derved en antagonistisk diskurs om os-og-dem, hvor konfliktpotentialet blev fremhævet. At 'muslimerne' på grund af mangelfuld integration vil stemme sharia ind og demokratiet ud, når de er blevet "mange nok", blev af mange af deltagerne i den offentlige debat, og især af dem, der trak på den kristne eller den kulturelle diskurs, set som "et varsel om noget af det, der vil komme" (Gotfredsen 2012).

Os og dem-retorikken afslørede også en holdning til kultur som essens, hvor der indlejret i kulturen findes en 'nærmest' biologiseret determinisme, også refereret til som kulturel racisme (Schierup 1993: 154). Selvom Støvring skriver, at han anerkender

kulturernes kompleksitet, så er det en kompleksitet, der begrænser sig til 'egen kultur', og kulturen kan ikke undslippes. For en nationalkonservativ som Støvring, hviler sammenhængskraften på den konsensus, som kun et homogent kultursamfund kan skabe. Derfor er det fragmenterede samfund en trussel mod sammenhængskraften. Juletræssagen afslørede for Støvring, og andre aktører inden for den kulturelle og kristne diskurs, hvor skillelinjerne mellem os-og-dem går, mellem dem som *vil os* og *vores* fællesskab, og dem som er imod. Afvisningen af juletræet blev derved en metafor for det dystopiske parallelsamfund, og parallelsamfundet en metafor for manglende sammenhængskraft (jf. ækvivalenskæde 2).

Ved det åbne samråd i By- og Boligudvalget den 13. december 2012 ekspliciterede Venstres boligordfører, Louise Schack Elholm, den tidligere VK-regerings retorik på ghettoområdet ved også at fremhæve parallelsamfundet som en risikofaktor i multietniske boligområder. Ved at etablere muslimer/ikke-vestlige indvandrere som en uafhængig variabel i definitionen af parallelsamfund, og i definitionen af Juletræssagen, positionerede Elholm kategorien 'etnicitet' som et af hovedfokuspunkterne i debatten om parallelsamfund. Selvom Egedalsvænge etnisk, religiøst og kulturelt er et heterogent boligområde, med en stor etnisk dansk population (40 pct.), blev boligområdet alligevel diskursivt konstrueret som et homogent område, ved at etablere de ikke-vestlige beboere som én gruppe i kraft af deres socio-kulturelle og muslimske baggrund. Herved blev Juletræssagen placeret i direkte forlængelse af den debat, der allerede kørte i By- og Boligudvalget om ghettokriterierne og etnicitetsdiskursen (som gennemgået i case 1). Aktiveringen af etnicitetsdiskursen i Juletræssagen var dermed med til at 'etnificere' boligområdet Egedalsvænge og give det status af 'spoiled space'. Derved skabtes – ligesom i debatten om Vollsmosesagen – bestemte normative forventninger til de muslimske beboere (skåret over én kam), og et billede af dem som kulturelle og moralske afvigere: de beskyttede ikke mindretallet, de angreb danske kulturelle værdier, de viste sig derved som ikke-integrationsorienterede.

Som tidligere fremhævet, er det ikke diskursanalysens opgave at motivforske. Diskursanalyse kan som metode ikke sige noget om, hvad der *i virkeligheden* skete. I dette eksempel altså, hvorvidt bestyrelsesmedlemmerne virkelig ikke ønskede et juletræ ud fra religiøse eller kulturelle motiver. Diskursanalysen kan derimod fortælle noget om, hvilke diskurser der er på spil og hvordan de konstrueres. I den sammenhæng har casene vist, at etnicitet, som kategori, tillægges afgørende betydning i definitionen af parallelsamfund, og at 'den etniske anden' bliver konstrueret som kognitivt og følelsesmæssigt afhængigt af sit

tilhørsforhold til en bestemt etnicitet. På den måde bliver etnicitetsdiskursen og etnificeringen af boligområderne Vollsmose og Egedalsvænge (og konstruktionen af dem som 'spoiled spaces') brugt som forklaringsramme for begivenhederne. Begreberne kan derved være med til at påvirke den sociale virkelighed, konteksten, hvilket Koselleck betegner som begrebernes *ideologiserbarhed*. Det vil sige deres evne til at optræde som slagord i politisk-sociale kontekster (jf. Peters 2014b: 47; og Koselleck 1972-1997a: XVII-XVIII). Dette aspekt af begrebers mulige funktion vil jeg diskutere nærmere i næste del, der er afhandlingens sidste, og som dermed afslutter den begrebshistoriske og diskursanalytiske undersøgelse af begrebet parallelsamfund.

DEL VI – DISKUSSION: PARALLELSAMFUND SOM ET POLITISK BEGREB

De foregående dele har vist, at begrebet parallelsamfund, når det italesættes i en partikulær diskurs, og indsættes i en partikulær kontekst, ikke et værdineutralt begreb. Det har været en afgørende pointe i forhold til afhandlingens empiri, at begreber på ene side er socialt konstituerende, og konstitueret, og på den anden side også kan virke socialt ekskluderende, i forhold til den måde, som de italesættes og aktiveres på. Herved bliver begreberne nemlig politiske. Når begrebet parallelsamfund for eksempel indgår som argument i debatter om segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft – og dermed i debatter om organiseringen af (visse dele af) boligmarkedet – bliver det således et politisk og ideologisk begreb, der indeholder normative anvisninger på, hvordan samfundet bør indrettes. Som Del V viste, påvirker begrebet derved den kontekst, som det indgår i, og den diskursive praksis kan således få ideologiske effekter. For eksempel når bestemte italesættelser af begrebet parallelsamfund, er med til at producere eller reproducere forskelle i magtstrukturer, som blandt andet diskuteret i kapitel 21 (jf. også Weiss & Wodak 2003: 13).

I denne sidste del af afhandlingen diskuterer jeg dels, hvordan begrebet parallelsamfund, gennem konkrete betydningskonstruktioner, kan forstås som et politiseret og normativt begreb, og dels, hvilken funktion dette kan have. I forlængelse heraf diskuteres også, hvilke sociale og politiske konsekvenser italesættelsen af parallelsamfundet kan få, når dets betydningsindhold tages for givet på bestemte måder i bestemte diskurser.

I kapitel 22 ser jeg for det første på, om og hvordan begrebet parallelsamfund i dominerende diskurser om indvandring og integration konstrueres som et modbegreb til begrebet sammenhængskraft, og hvilken funktion dette kan have. Det kan for eksempel være at producere og opretholde skel mellem os-og-de-andre, eller at diskvalificere 'den anden' som kompetent bidragsyder til debatter, der netop vedrører ham/hende.

I kapitel 23 diskuteres, hvordan diskurser om parallelsamfund anvendes som moddiskurser til multikulturalisme, og jeg ser på hvilken kritik, der er rejst i Tyskland af den generelle brug af *Parallelgesellschaft* i debatter om indvandring og integration. Årsagen for at kaste et blik til Tyskland (igen) er, at der her er en tradition for at diskutere og problematisere begrebet parallelsamfund, som hidtil har været fraværende i den danske debat.

I kapitel 24 undersøger jeg, hvordan parallelsamfundet konstrueres som et modbillede til 'danske' normer og værdier. Derudover inddrager jeg diskussioner om termen en stat-i-staten og undersøger, om og hvad denne historiske term har tilfælles med begrebet parallelsamfund. Tilsidst diskuterer jeg, hvordan italesættelsen af parallelsamfund kan anvendes som måde at placere ansvar på. Del VI beskæftiger sig derved med begrebet parallelsamfund som en *modkategori:* et modbegreb, en moddiskurs og et modbillede. En betegnelse jeg har valgt for at illustrere, hvordan begrebet som en – i diskursanalytisk forstand – tom betegner, fyldes med negativt indhold for at give positivt indhold til en anden tom, og positiv, betegner, som for eksempel sammenhængskraft. Og hvordan netop disse *mod*forhold giver termen parallelsamfund visuel kraft og gør den anvendelig som politisk begreb.

Kapitel 22 Parallelsamfund som modbegreb

I mange af citaterne igennem afhandlingen fremgår det, at begrebet parallelsamfund ofte sættes op som en modsætning til begrebet sammenhængskraft. Det vil sige, at parallelsamfundet fremstilles som det, der enten truer eller undergraver den sociale

sammenhængskraft. Bekymringen i citaterne er, at samfundet vil fragmenteres og i værste fald kollapse, hvis parallelsamfundene får lov til at opstå og blomstre. I dette kapitel studerer jeg derfor begrebet parallelsamfund som et *modbegreb* til begrebet sammenhængskraft. Som beskrevet i Del I er modbegrebet et af begrebshistoriens vigtigste begreber. Et modbegreb er et analytisk begreb, der står i konstitutiv modsætning til et andet begreb, som det både får betydning fra og giver betydning til. I den begrebshistoriske analyse bør begrebsdannelse studeres i sammenhæng med dannelsen af modbegreber (Andersen 1999: 72). Det bør det, fordi det for det første kan give vigtig information om begrebet, og for det andet fordi politiske og sociale forandringsprocesser synliggøres gennem en analyse af modbegrebets historie og dynamikken mellem begreb/modbegreb (Andersen 1999: 71). Både begreb og modbegreb har således deres egen begrebshistorie, som det er meningsfyldt at udforske. Parallelsamfund opstilles her som modbegrebet, idet det som et negativt ladet begreb er med til at fylde indhold i det positivt ladedede begreb sammenhængskraft, ved at illustrere, hvad sammenhængskraft *ikke* er. Inden jeg undersøger dynamikken i begrebsparret parallelsamfund/sammenhængskraft, introducerer jeg ganske kort begrebet sammenhængskraft, samt nogle af de diskursive kampe, som det indgår i.

22.1 Begrebet sammenhængskraft

Sammenhængskraft er, ligesom parallelsamfund, et forholdsvist nyt begreb i indvandrings- og integrationsdebatten. Det er et begreb, der har opnået stadig større politisk og forskningsmæssig interesse inden for især de seneste 5-10 år, og et begreb, som stort set alle samfundsforskere, politikere og politiske debattører med respekt for sig selv har en holdning til (Peters 2014b: 129). Siden det blev introduceret af Karen Jespersen som 'social sammenhængskraft' i 1994, dengang hun var socialminister i Poul Nyrup Rasmussens regering, har det bevæget sig fra at være et begreb, der indskrev sig i diskurser om social- og arbejdspolitiske forhold, til at blive et kernebegreb i danske værdi- og kulturpolitiske diskurser (Peters 2014b: 129).[69] Et begreb, der henover hele det politiske spektrum bliver betragtet som et "ubetinget gode (…) et nationalt-kulturelt og folkeligt værdifællesskab, som

[69] For en uddybende gennemgang, analyse og diskussion af begrebet sammenhængskraft med udgangspunkt i blandt andet Kosellecks begrebshistorie, se Rikke Peters' ph.d.-afhandling (Peters 2011), samt en artikel af samme (Peters 2014b).

vi må værne om, og som må beskyttes mod diverse *splittelsesfaktorer*" (Peters 2014b: 129, min fremhævning).

På trods af politisk enighed om, at sammenhængskraft er et gode, så er der dog uenighed om, hvilke processer, der leder til større sammenhængskraft og hvad sammenhængskraften egentlig *består* af.[70] Disse forestillinger om, hvad der skal til for at fremme eller opretholde et sammenhængende samfund varierer efter politisk overbevisning. Nils Holtug (2013: 197) har identificeret fire overordnede fællesskabsforestillinger, der hver for sig angiver de minimumsbetingelser, eller -værdier, der anses for nødvendige, for at opretholde eller fremme den sociale sammenhængskraft. Disse fællesskabsforestillinger rangerer Holtug på en skala fra 'tyk' til 'tynd' (jf. figur 8), hvor jo 'tykkere' en fællesskabsforestillingen er, jo mere menes borgerne i en stat at skulle dele, for at den sociale sammenhængskraft kan opretholdes eller fremmes. Nationalkonservatisme er således den 'tykkeste' af de fire fællesskabsforestillinger, og Liberalisme markerer den 'tyndeste' (Holtug 2013: 201).

Figur 8: Fællesskabsforestillinger: fra tyk til tynd

Tyk			*Tynd*
Nationalkonservativ	**Liberal nationalisme**	**Aktivt medborgerskab**	**Liberalisme**

(Figur gengivet efter Holtug 2013b: 201, figur 9.1)

De fire fællesskabsforestillinger ekspliciteres hos Holtug (2016: 6) på følgende måde: (1) Den nationalkonservative fællesskabsforestilling er forestillingen om, at borgerne i en stat som minimum bør dele en hel, eller i det mindste store dele af, en national kultur. (2) I den liberale nationalisme er forestillingen, at den sociale sammenhængskraft bedst (eller tilstrækkeligt) fremmes ved, at befolkningen i en stat forpligter sig på en liberal politisk struktur *og* en national identitet. (3) Aktivt medborgerskab er forestillingen om, at den sociale sammenhængskraft bedst (eller tilstrækkeligt) fremmes ved, at befolkningen i en stat forpligter sig på et sæt af rettigheder og demokratiske samfundsværdier. (4) Og den fjerde

[70] For uddybning og diskussion af begrebet sammenhængskraft se fx Holtug (2009, 2012, 2016), Lodberg (2007), Jespersen & Pittelkow (2005), Støvring (2010) – for blot at nævne nogle få akademikere, forfattere og debattører, der giver forskellige bud på, hvad sammenhængskraft er, eller hvordan det kan forstås.

fællesskabsforestilling, liberalisme, er forestillingen om, at social sammenhængskraft bedst (eller tilstrækkeligt) fremmes ved, at borgerne i en stat forpligter sig på et sæt af grundlæggende liberale værdier som blandt andet lighed, frihed og tolerance. I den aktuelle danske kultur- og værdidebat er hele skalaen repræsenteret, og det er i disse diskursive kampe om at betydningsfastlægge begrebet sammenhængskraft, at parallelsamfundet indgår som et moment og et modbegreb. Det gør det, fordi de forskellige politiske fløje – uenigheder til trods – i hvert fald kan enes om, at en af truslerne mod sammenhængskraften er parallelsamfundet, og at det som sådan bør bekæmpes.

22.2 Begrebsparret parallelsamfund/sammenhængskraft

På trods af uenighed om, hvad der fører til øget sammenhængskraft, er der således en høj grad af enighed om, hvad der kan true det. Som kredsformand for Amagerkredsen Einer Lyduch (S) har udtrykt det: "[U]den stærke fællesskaber mister samfundet sin sammenhængskraft, og polarisering og parallelsamfund bliver dagens orden" (Lyduch 2005). I dette citat, og i mange af de andre citater, der er bragt igennem afhandlingen, italesættes parallelsamfundet netop som en af de 'splittelsesfaktorer', Peters henviste til i forrige afsnit, som sammenhængskraften må værnes imod. Begrebet parallelsamfundet kan derved siges at give indhold til begrebet sammenhængskraft gennem en artikulation af, hvad sammenhængskraft *ikke* er; nemlig det opsplittede samfund. Derved får italesættelser af begrebet parallelsamfund også en bestemt funktion. Konstruktionen af fællesskaber, som for eksempel nationale fællesskaber, sker "altid henover klassifikationen 'os'/'dem', hvor der ikke er noget 'os' uden 'dem', hvor eksklusionen af 'dem' fra 'os' er konstituerende for identiteten 'os'" (Andersen 1999: 73). For at skabe et 'os' må der altså være et 'dem', som er noget andet end 'os', og som vi forstår 'os selv' som forskellige fra. Fællesskaber er dermed per definition ekskluderende udadtil, for netop at kunne opretholde grænsen mellem "os i modsætning til de andre og samtidig også os, der er ligesom andre af vores slags" (Hvenegård-Lassen 1996: 30). Det er også det, som Seyla Benhabib (2002: 8) mener, når hun skriver, at et selv kun er et selv netop *fordi* det skelner mellem sig selv og en virkelig eller en forestillet 'anden'. Den 'anden' er derfor altid også en nødvendig del af 'os', uden hvem, vi ikke kunne definere os som 'os'.

I en sådan fællesskabsdannende diskurs bliver begrebet parallelsamfunds funktion dermed at afgrænse 'dem' fra 'os'. Hvor begrebet sammenhængskraft tjener til at samle 'os',

markerer begrebet parallelsamfund en grænse over for 'dem vi er forskellige fra' og som ikke er 'os'. Derved får begrebet sammenhængskraft sit helt særlige indhold, som for eksempel et kulturelt og/eller nationalt fællesskab, ved at blive kontrasteret til parallelsamfundet på bestemte måder. Dette er også årsagen til, at parallelsamfundet i den dystopiske diskurs er en negativt ladet kategori, der står i et antagonistisk forhold til det positivt ladede sammenhængskraftsbegreb. I et sådant perspektiv eksisterer begreberne parallelsamfund/sammenhængskraft således ikke på trods af hinanden men derimod *på grund af* hinanden, da artikulationen og aktiveringen af dem i specifikke diskurser netop tjener til at sikre en gruppes enhed gennem en udgrænsning af en anden. Forstået på den måde, eksisterer begrebet sammenhængskraft altså i kraft af sit modbegreb og vice versa.

I artikulationen af begrebsparret parallelsamfund/sammenhængskraft træder den asymmetriske magtrelation også frem, når forskellen på 'dem' og 'os' hele tiden fremhæves. Relationen er asymmetrisk idet, det er 'os', der bruger betegnelsen 'parallelsamfund' om 'de andre'. 'De andre' bruger ikke denne betegnelse om sig selv (jf. Del II). Det er også 'os', der definerer, hvem der udgør parallelsamfund og dermed tillægges 'de' en række samfundsundergravende motiver, som der ikke nødvendigvis er empirisk belæg for. På samme vis er det også 'os', der har magten til at ophæve denne kategorisering igen, hvorfor der er tale om en magtrelation. Derfor bliver begrebsparret også så diskursivt potent, når det påkaldes i debatter om integration og indvandring. Ved at fremhæve parallelsamfundet som et negativt begreb, fremhæves og cementeres sammenhængskraften i samme bevægelse som et positivt begreb. Her bliver sammenhængskraften det, der bruges til at skabe en kollektiv identitet gennem en udgrænsning af det uønskede og det fremmede, dem der danner parallelsamfund (jf. også Peters 2011: 241).

Kapitel 23 Parallelsamfund som moddiskurs

I den diskursive kamp om at indholdsudfylde begrebet sammenhængskraft, bliver begrebet parallelsamfund ofte anvendt som argument for, at multikulturalismen har fejlet. Som i afhandlingens indledende citat af Anders Fogh Rasmussen, hvor multikulturalismen sættes op som et ideologisk begreb, der truer sammenhængskraften i Danmark. "Det vil blive et opsplittet samfund. Et Danmark af parallelsamfund", som Fogh Rasmussen siger (Rasmussen 2008). I en sådan diskurs bliver samfundets formodede fragmentering opfattet som et resultat

af en multikulturel ideologi (Holtug 2012). Bekymringen er, at den manglende kontakt og det manglende fællesskab mellem grupperne vil betyde, at de ikke knytter tilstrækkelige bånd for at skabe den tillid og den solidaritet, der anses for nødvendig for at opretholde sammenhængskraften i samfundet (jf. Holtug 2013: 196-197; 2012). Denne opfattelse af multikulturalismebegrebet er især blevet udbredt efter den tyske kansler Angela Merkel erklærede, at den tilgang, der siger, at vi bare lever side om side, og er glade for det, den tilgang har fuldstændigt fejlet. *"Der Ansatz für Multikulti ist gescheitert, absolut gescheitert"* (Merkel 2010). Året efter gav Englands premierminister David Cameron udtryk for samme opfattelse af multikulturalisme, da han sagde, at "[u]nder the doctrine of state multiculturalism we have encouraged different cultures to live separate lives, apart from each other and apart from the mainstream" (Cameron 2011). Italesættelsen af parallelsamfundet får her en funktion som *moddiskurs* til multikulturalismen. Det ses også i den danske debat, som citatet af Kasper Støvring i case nr. 3 er et eksempel på, hvor han blandt andet siger, at "i det multikulturelle samfund pukker borgerne konstant på deres egne – eller gruppens – særrettigheder. Det fordragelige løfte: 'Det finder vi ud af', der er normalt i et samfund præget af sammenhængskraft, afløses af det fragmenterede samfunds aggressive trussel: 'Vi ses i retten!'"(Støvring 2012a).

Selvom Danmark ikke er et multikulturelt samfund i *normativ* forstand (Lægaard 2013: 171), bliver multikulturalismen alligevel taget til indtægt for at skabe parallelsamfund. Med normativ multikulturalisme menes forestillingen om, hvordan et samfund bør anerkende, tilpasse sig til og/eller støtte den diversitet, der måtte forekomme (Lægaard 2013: 171). Overfor den normative multikulturalisme står den deskriptive, det vil sige beskrivelsen af, hvorvidt et samfund rent faktisk er kulturelt, etnisk og/eller religiøst diverst. Normativ multikulturalisme er et muligt politisk svar på, hvordan den deskriptive multikulturalisme bør tackles (Lægaard 2013: 171). I Danmark har man dog aldrig i nævneværdig grad indført officielle multikulturelle politikker (jf. Banting & Kymlicka 2012: 23; Holtug 2013: 190), men alligevel fylder kritikken af multikulturalismen meget i den offentlige og politiske debat (Lægaard 2013: 170).[71] I disse debatter bliver argumenter om parallelsamfund det eksplicitte

[71] Multikulturelle politikker *(multicultural policies)* er en særlig politik, med juridisk og materiel effekt, der har til hensigt at fremme eller støtte etniske, kulturelle, religiøse eller andre mindretal i en stat (Lægaard 2013: 171-172; Banting & Kymlicka 2012: 9-11). Banting og Kymlickas 'Multiculturalism Policy Index' (MCP Index) har målt antallet af multikulturelle politikker i en række lande. De definerer en multikulturel politik som for eksempel vedtagelsen af multikulturelle skolepensa, lovlige undtagelse fra fællesregler, som

billede på, at multikulturalismen har fejlet, eller at den i det mindste bør bekæmpes (Banting & Kymlicka 2012: 5; Lægaard 2013: 171). Folketingsmedlem for Venstre og tidligere integrationsminister, Søren Pind (V), er nok en af dem, der har udtrykt dette mest direkte, da han i 2008 under titlen "Åh Danmark", skrev på sin blog: "Jeg vil med vold og magt (altså, demokratisk naturligvis…) bekæmpe multikulturalismen. Denne forløjede påstand om at alle kulturer er ligestillede"(Ritzau 2011). Denne opfattelse af multikulturalisme går også igen i både den tyske og den engelske debat om henholdsvis *Parallelgesellscahften* og *Parallel Lives*, som citaterne af Merkel og Cameron viser. Og den går igen i det danske Folketing, som for eksempel i denne debat, hvor Dansk Folkepartis Martin Henriksen vil vide:

> "[h]vad regeringen kan oplyse om konsekvenserne af de multikulturelle strømninger i samfundet, og er det regeringens politik at understøtte og fremme et multikulturelt samfund, herunder at sidestille andre kulturer med dansk kultur?" (Folketingstidende F 2011).

Til det svarer daværende Social- og Integrationsminister Karen Hækkerup (S), at "[j]eg antager, at spørgerne med begrebet multikulturelt samfund henviser til, at parallelsamfund fungerer med egne normer, sprog og livsværdier" (Folketingstidende F 2011). Henriksen har ikke i sit spørgsmål nævnt noget om parallelsamfund, men Hækkerup knytter alligevel diskursen om multikulturalisme til diskursen om parallelsamfund. Herved understøtter hun den opfattelse af begrebet parallelsamfund, som samfund, der – udover at leve med 'egne normer, sprog og livsværdier' – lever adskilt fra hinanden, som et resultat af multikulturalism*en* og dermed som undergravende for den sociale sammenhængskraft.

Der er med andre ord en anti-multikulturalismediskurs i den danske indvandrerdebat, hvor italesættelser af parallelsamfundet bliver bragt i spil som beviset på dets mislykkede projekt, som en bekymring for, hvad multikulturalismen vil betyde for 'den danske kultur' eller som argument for, for eksempel strammere indvandringspolitik. Lægaard har argumenteret for, at debatter om hvad multikulturalisme er, og hvilken rolle det bør spille i samfundet, ikke primært handler om de faktiske multikulturelle politikker (siden der reelt

---

for eksempel sikher, der må køre motorcykel uden hjelm så de kan bære deres turban, særlige økonomiske tilskud til etniske grupper eller organisationer for at støtte kulturelle formål mv. (Lægaard 2013: 171-172; Banting & Kymlicka 2012: 11; Banting et al. 2006: 56).

ikke er nogen i Danmark), men snarere drejer sig om måden som disse politikker italesættes og debatteres på (Lægaard 2013: 171). Det vil sige den symbolske betydning, som debatterne om multikulturalisme fører med sig. Her kan drages en parallel til debatten om parallelsamfund, hvor debattørerne ikke giver belæg for, hvorvidt parallelsamfundene eksisterer empirisk eller ej, men måden som parallelsamfundene italesættes på, og de associationer, som disse italesættelser giver, får symbolske, politiske og sociale konsekvenser.

23.1 Kritikken i Tyskland af begrebet Parallelgesellscahft

De symbolske, politiske og sociale konsekvenser af italesættelsen af et begreb som parallelsamfund, har en debat i Tyskland sat fokus på, efter Heitmeyer introducerede begrebet *Parallelgesellschaft* i 1996; en debat, som endnu ikke har fundet vej til Danmark.

Ifølge tyske kritikere af begrebet *Parallelgesellschaft*, er diskurser om parallelsamfund problematiske. Den tyske journalist Christian Semler kalder blandt andet *Parallelgesellschaft* for et politisk slagord, og påpeger, at når blot det siges ofte nok, vil det til sidst blive en del af den sociale virkelighed, fordi det vil ændre folks holdninger (Semler 2004).[72] *"Darin liegt seine Gefährlichkeit"* (Semler 2004). Semler opfatter altså begrebet parallelsamfund som farligt eller risikabelt, fordi det er med til at skabe det, som det betegner. Det risikable ligger også i, at begrebet samtidigt synes tilforladeligt qua dets oprindelse i sociologien (i hvert fald i Tyskland), og derfor bliver det ofte opfattet som en værdineutral videnskabelig term (Semler 2004).

Professor i europæisk etnologi ved Humboldt universitetet i Berlin, Wolfgang Kaschuba, gengiver i en avisartikel i 2007 ovenstående syn på begrebet parallelsamfund. For Kaschuba er parallelsamfund som begreb fejlagtigt af to årsager: for det første mener han ikke, at parallelsamfundene eksisterer rent empirisk, og for andet mener han, at det som argumentationstype i den politiske diskurs er et risikabelt begreb (Kaschuba 2007). Det risikable består i, ligesom Semler anfører, at begrebet selv producerer den kulturelle forskel, som det angiveligt diagnosticerer (Kaschuba 2007). Det gør det, idet det i selve artikulationen af forskelle imellem 'os' og 'de andre' får trukket en indre kulturel grænse i fællesskabet. En grænse, der i samme bevægelse homogeniserer og essentialiserer både 'os' og 'de andre'. *"Als*

[72] Semler bruger ordet '*Kampfbegriff*', men jeg har i denne forbindelse oversat det med 'slagord' for ikke at forveksle det med Kosellecks begreb om 'kampbegrebet'.

seien wir einheitliche Gruppen und verschworene Gemeinschaften – christliche Deutsche gegen muslimische Migranten in einem lokalen "Krieg der Kulturen"" (Kaschuba 2007). Ved at skabe og anvende et begreb som parallelsamfund bliver 'vi' altså sammensvorne i en 'kulturkrig' af kristne mod muslimer. Ved at understrege disse tilsyneladende forskelle mellem hinanden fremmedgøres vi over for hinanden, og derved overses og skjules den nærhed, transkulturalitet og mangfoldighed, som vi erfarer på dagligdags basis, og som ifølge Kaschuba for længst har forbundet os. Han slutter sin artikel af med at skrive: *"Vor einigen Jahren haben wir eine alte Mauer in Deutschland abgerissen. Wir sollten tunlichst keine neue bauen!"* (Kaschuba 2007).

I Tyskland har journalister og forskere således kritiseret brugen af begrebet *Parallelgesellschaft* siden det gradvist vandt indpas i den tyske debat fra midten af 1990'erne:

> "Politically, the term Parallelgesellschaft has been seemingly completely integrated into the terminology of politicians and opinion-makers in Germany. The most prominent figures in German politics today, including the Social Democratic Chancellor Gerhard Schröder and the head of the Christian Democrats, Angela Merkel, utilise the term in order to set the stage for their arguments on immigration and integration policy." (Hiscott 2005: 6).

Begrebet parallelsamfund kan derved komme til at fungere som et negativt ladet slagord, "thus subtly altering the mindsets of those consuming and taking part in the public debate" (Hiscott 2005: 1). Hiscott er således enig med Kaschuba og Semler ovenfor, at parallelsamfund (risikerer) at skabe det, som det benævner. Den ven/fjende-dikotomi som Hiscott mener, at Heitmeyer introducerer med begrebet i 1996, lægger således grunden til et politisk slagord, især efterhånden som de andre to forhold, som Heitmeyer også fremhæver (diskriminering og parallelsamfund som et ungdomsfænomen uafhængig af religiøs/politisk tilhørsforhold) bliver fortrængt fra diskursen (jf. kapitel 6.1 og Hiscott 2005: 3). Dette ses også i den måde, som professor i antropologi Werner Schiffauer definerer parallelsamfund på, som:

> "verdner, der i stigende omfang har afskåret sig fra majoritetssamfundet. I hvilke der gælder deres egne regler – nemlig islams og arkaiske stammekulturers." (Schiffauer 2008: 7, egen oversættelse).

Understregelsen af, at der gælder 'egne' regler, er også et af de helt centrale sagsforhold i begrebet parallelsamfund i den danske dominerende diskurs. Et forhold, som næste kapitel vil undersøge nærmere.

Kapitel 24 Parallelsamfundets andre normer og værdier

Et af de helt centrale sagsforhold i begrebet parallelsamfund i den dystopiske diskurs, som vi ser gentaget i mange af citaterne undervejs i afhandlingen, er som sagt, at der i parallelsamfundet hersker 'andre normer og værdier'. I citaterne i afhandlingen, og i de tre cases, konstrueres parallelsamfundets normer og værdier som uforenelige med majoritetssamfundets, og som noget af det, der er årsag til at sammenhængskraften trues. At have andre normer og værdier betegnes som et problem, idet det frygtes, at danske normer og værdier vil forblive ukendte for beboerne i de udsatte boligområder som et resultat af social isolation og ghettoisering, og på grund af den deraf følgende manglende kontakt med det omkringliggende samfund (jf. igen skiftende regeringers handlingsplaner fra 2004, 2010 og 2013 mod ghettoisering, som citeret løbende igennem afhandlingen). Eller, som jeg citerede Lars Løkke Rasmussen for at sige i forbindelse med lanceringen af den daværende regerings ghettoplan i 2010, at der "er opstået en slags huller i Danmarkskortet. Fysiske områder – geografiske områder, hvor de danske værdier tydeligvis ikke længere er bærende" (Rasmussen 2010d).

I citaterne igennem afhandlingen ser vi dog sjældent de 'danske' eller 'parallelsamfundets' værdier ekspliciteret,[73] derimod omtales de for det meste i generaliserende og underforståede vendinger. De danske værdier kan være liberalistiske værdier såsom demokrati, ligestilling, frihed for den enkelte, ytringsfrihed, religionsfrihed, tolerance og tillid. Parallelsamfundets værdier stilles ofte op som en modpol til disse, og

[73] Undtagen citatet af Karen Hækkerup i kapitel 19.2 (case nr. 3), hvor hun definerer de danske normer og værdier med udgangspunkt i en diskurs om aktivt medborgerskab, hvor *andre* normer og værdier bliver til noget man gør på den *forkerte måde*, fx udsætter sine børn for social kontrol, sender dem på genopdragelsesrejser, ikke vil lære dansk, deltage i fællesskabet mv.

karakteriseres som det, der opfattes som 'muslimske' eller 'islamiske' værdier og praksisser, som for eksempel 'sharia'. I citatet i afsnittet oven for af Schiffauer, er begrebet parallelsamfund igen reserveret 'den muslimske anden', og indskrives således i en helt særlig kontekst, hvor henvisningen til 'stammekulturer' er med til at cementere billedet af islam som en tilbagestående religion, der er organiseret i 'stammer' (jf. parallelsamfund). Samtidig er de 'arkaiske'. Et ord, der bringer associationer til før-moderne, ikke-oplyste, ikke-udviklede samfund, og som derfor kan bruges som modstilling til oplyste og udviklede samfund, som for eksempel de europæiske, demokratiske (velfærds)samfund. Associationer, der også bringes i spil, når man i den danske debat definerer muslimske værdier som 'middelalderlige'. Ét eksempel på det stammer fra Brian Mikkelsens tale ved de Konservatives landsmøde i 2005:

> "Midt i vores eget land er der ved at udvikle sig parallelsamfund, hvor minoriteter praktiserer deres middelalderlige normer og udemokratiske tankegange." (Mikkelsen 2005).

Med 'minoriteter' menes muslimer, forstår man, idet Mikkelsen tidligere i talen eksplicit taler om en "middelalderlig muslimsk kultur", og kun nævner muslimer og ikke andre former for minoriteter igennem sin tale. Igen bliver det implicitte modbillede den oplyste og moderne kristendom, der qua reformationen og oplysningstiden har fjernet sig fra 'den mørke middelalder' med dens undertrykkende menneskesyn, og hvad der ellers tillægges middelalderen af negative stereotyper og ubehageligheder (underforstået: alt dette er stadig en del af islam).

Da 'normer og værdier' således sjældent ekspliciteres i diskursen, kan man med diskursanalytiske termer kalde udsagnet for en 'tom betegner' (Hansen 2005: 181), det vil sige et tegn, der ikke har et fast eller fixeret indhold (ikke forstået på den måde, at det slet ikke har noget indhold). Indholdet eller betydningen afhænger derimod af den diskurs, som det aktiveres i. Værdier bliver derved også til både et grund- og et kampbegreb, som de semantiske kampe om parallelsamfund, danskhed og sammenhængskraft struktureres i forhold til. Når indholdet således ikke ligger fast, og der foregår konstante hegemoniske kampe om deres betydningsfastlæggelse, åbner det op for et andet perspektiv, ligesom med begrebet parallelsamfund, nemlig hvad funktionen af sådan en værdidiskurs kan være, sådan som den indgår i den dystopiske parallelsamfundsdiskurs. Når man for eksempel i skrift eller

tale vægter en 'dansk' værdi om ligestilling mellem kønnene, så ekskluderer man samtidig dem, der opfattes som ikke at kunne leve op til denne værdi. Det kan i en nationalkonservativ værdidiskurs være den muslimske mand. Eller når man stiller en 'dansk' værdi om demokrati op imod islam, siger man samtidig implicit at islam ikke er (eller kan være) demokratisk. Funktionen bliver således også her *at ekskludere*, og i denne eksklusive værdidiskurs er det mindre væsentligt at eksplicitere selve indholdet af værdierne. Dette fremgår af diskurser om parallelsamfund, når de 'danske' værdier enten slet ikke ekspliciteres, eller kun ekspliciteres i generelle termer for at markere parallelsamfundets anderledeshed eller uforenelighed med det 'danske' samfund.

Når 'den anden' italesættes som at have 'andre normer og værdier' kan funktionen også blive, at vedkommende udelukkes fra deltagelse i debatter, der vedrører ham/hende. En kategorisering af en debatdeltager, som havende andre værdier, kan fungere som en mistænkeliggørelse af vedkommende, der derved diskvalificerer ham/hende som kompetent bidragsyder til disse debatter. Det var Juletræssagen et eksempel på, når de muslimske bestyrelsesmedlemmers egne forklaringer af, hvorfor juletræet blev nedstemt, blev afvist som usande eller mangelfulde med den begrundelse, at de havde et andet værdisæt, og derfor måtte have en 'skjult' dagsorden. Herved skabtes en antagonistisk relation mellem parallelsamfundet og majoritetssamfundet, der ikke kunne overskrides.

Ved diskursivt at skabe dette antagonistiske forhold mellem 'danske' og 'andre' værdier i den dystopiske parallelsamfundsdiskurs, indskriver denne diskurs sig dermed også i forlængelse af 00'ernes værdidebat; en debat, hvor et normativt kulturbegreb om visse 'danske' kerneværdier blev udpeget som fremherskende og nødvendige for den sociale sammenhængskraft (Jensen 2014). Værdidebatten var dermed kendetegnet ved den øgede vægt, der blev lagt på 'civic integration'. Det vil sige stigende krav om, at borgerne i en stat deler værdier, normer og praksisser, ikke blot institutioner og lovgivning (jf. Favell 1998) (jf. også figur 8). Brian Mikkelsens tale blev for eksempel holdt efter han havde lanceret sit kulturkanon-projekt. Efter talen på landsmødet, som citeret ovenfor, blev han kritiseret af flere medlemmer af kanonudvalget for at kæde værdikampen sammen med kulturkanonen, hvorved kanonen kom til at fremstå som et nationalistisk projekt. Især i kraft af Mikkelsens bemærkning om, at "[kulturkanonen] skal være en gave til alle borgere her i landet – også til indvandrerne, der får en god adgang til de fælles referencerammer den danske kultur bygger på." (Mikkelsen 2005). Mikkelsen afviste i første omgang, at han forsøgte at gøre

kulturkanonen til en del af værdidebatten, men måtte senere hen beklage de dele af sin tale, der kædede værdipolitikken og kulturkanonen sammen (Ritzau 2005; Larsen).[74]

Værdidebatten, herunder integrationsdebatten som omtalt i Del V, er således kommet til både at repræsentere en *politisering af kulturen* og en *kulturalisering af politikken*. I det første bliver kultur præsenteret som en politisk nødvendighed for et velfungerende politisk fællesskab. I den danske integrationsdebat, såvel som i store dele af Vesten, er denne politisering af kulturen en måde at begribe den fortsatte eksistens af nationalstaten på i en globaliseret verden (Mouritsen 2006: 73). Heri bliver sager som Vollsmosesagen og Juletræssagen identitetsprojekter, hvor den kulturelle homogenitet præsenteres som en nødvendighed for et fungerende politisk fællesskab, som for eksempel udtrykt af Støvring og Jespersen (jf. også Mouritsen 2006). I en sådan diskurs præsenteres visse former for kultur (som for eksempel juletræer) som gavnlige, og andre former for kultur som ikke-gavnlige, måske endda skadelige. Denne proces er også udtryk for en *kulturalisering af politik*. Det vil sige, at politiske værdier, inklusiv værdier som det liberale demokrati hviler på (som for eksempel fordringen om mindretalsbeskyttelse), bliver talt om *som* kultur, ved at blive knyttet til specifikke nationale, kulturelle, historiske og/eller religiøse traditioner (jf. Mouritsen 2006). For eksempel et juletræ og en juletræsfest.

24.1 Parallelsamfundet som en stat-i-staten

I diskurser, hvor parallelsamfundets værdier og praksisser præsenteres som så grundfæstede og svære at ændre på, at majoritetssamfundets kulturelle homogenitet opfattes som truet (Dobbernack & Modood 2011: 28), får parallelsamfund meget tilfælles med den historiske term en 'stat-i-staten'. Et slægtskab der ofte overses i nutidige diskurser om parallelsamfund (Hiscott 2005: 7). 'Staten-i-staten' har i flere århundreder betegnet sociale grupper, der tilsyneladende segregerede sig selv fra majoritetssamfundet, og tilsluttede sig egne værdimæssige, juridiske og politiske principper (Hiscott 2005: 8). I nyere tid bruges termen også om grupper, organisationer eller andre uofficielle enheder, der inden for den politiske enhed af en stat udøver uafhængig magt, *som om* de er deres egen stat – eller som beskyldes for at udøve uafhængig magt – selvom de ikke de facto er en stat (jf. Exchange 2012). I en

[74] På et debatmøde den 7. marts 2006, efter Muhammedkrisen for alvor var brudt ud, meddelte Mikkelsen, at "han alligevel står ved, hvad han et halvt år forinden beklagede" (Larsen).

dansk kontekst anvendes en 'stat-i-staten' ofte om "et organ eller en myndighed, fx i en stats forvaltning, der i sit virke har en høj grad af selvstændighed, og som en højere forvaltningsinstans eller offentligheden kun har lille eller ingen mulighed for at kontrollere" (ordnet.dk 2014). Det kan for eksempel være skattevæsnet, efterretningstjenesten, forsvaret eller folkekirken, der beskyldes for at agere *som en* stat-i-staten (se f.eks. Rohde & Larsen 2013; Geist 2012; Nunnegaard 2013; Herbener 2012).

Den danske term 'stat-i-staten' har også meget tilfælles med det tyske *Staat-im-Staate*, der ofte er blevet forstået som samfund, der er i opposition til majoritetssamfundet, og blandt andet brugt om militæret og til en vis grad om adelen (Hiscott 2005: 8). Historisk har Staat-im-Staate dog også haft en mere udbredt anvendelse, nemlig som en del af den moderne tyske nationalisme og tyske antisemitisme, der skelnede mellem den tyske stat og den jødiske 'stat-i-staten'.

> "Long after the legal emancipation of the Jews came and went – an emancipation that not only gave individual Jews equal rights akin to those of 'Germans', but also removed the Jewish community's political and legal control function over itself, thus making the term in its original definition superfluous – the term, 'state within a state' remained as a catch phrase that politically, socially and culturally haunted the Jews until the end of the Nazi regime." (Hiscott 2005: 8; jf. også Katz 1972: 47-76).

Termen en stat-i-staten er således også blevet anvendt som et normativt politisk slagord, der har haft til hensigt at sprede et særligt politisk budskab om en påstået samfundsundergravende (i dette tilfælde ofte jødisk) virksomhed. I Danmark ser vi også at termen en 'stat-i-staten' historisk er blevet brugt i denne normative betydning i antijødisk propaganda, for eksempel under den 'litterære jødefejde' i 1813 (jf. Rasmussen 2010; Lausten 2002), hvor blandt andre teologen Otto Horrobows skrev:

> "Desorganiserer Jøderne ikke Staten, i det de selv ere i Staten en Stat, som staaer i nøje Forbindelse med Jøderne hele vide Verden om, formedelst fælles Herkomst,

> fælles Troe og fælles Skakkreaand…?"[75] ("Jødernes Krønike", Horrobow 1813, citeret efter Lausten 2002: 591).

Mange af de karakteristika, der kendetegner diskurser om staten-i-staten, går således igen i nutidige forestillinger om det dystopiske parallelsamfund, som illustreret i afhandlingens foregående kapitler: de "desorganiserer Staten" (i dag tales der om, at parallelsamfundene disintegrerer samfundet), de "staaer i nøje Forbindelse med Jøderne hele vide Verden om" (i dag er konspirationsteorier om parallelsamfund også udbredte, for eksempel i udtalelser om, at muslimerne i Danmark styres centralt fra arabiske lande), og de har "fælles Herkomst, fælles Troe og fælles Skakkreaand" (en nedsættende tale, der også går igen i diskurserne om parallelsamfund, når muslimer skæres over én kam og tillægges ensartede normer og 'middelalderlige' værdier, uanset den høje grad af heterogenitet, der kendertegner de muslimske samfund og indbyggere i Danmark).

24.2 Parallelsamfund som minoritetens ansvar

Spørgsmål om, hvorvidt indvandrere og efterkommere *vælger* at bo i multietniske eller socialt udsatte boligområder (i ghettoer), eller om deres valg er betinget af strukturelle vilkår (jf. Del IV), er et centralt politisk spørgsmål, da svaret på det blandt andet kan bruges til at tildele ansvar. Hvis diskurserne placerer ansvaret for den boligmæssige segregering alene hos minoriteten, taler det ind i billedet af dem som potentielle stiftere af parallelsamfund. Hvis ansvaret, eller dele af det, derimod placeres hos politikere og samfundsmæssige eller strukturelle vilkår, kalder det på en særlig politisk respons på ghettoiseringen og den boligmæssige segregering.

> "By conceptualising ghettos as spatially segregated, localised and isolated self-reproducing entities the roots of potential social problems are located in the *areas and residents* themselves and in this case also in what is perceived as their culture/ethnicity. This means that the relational and contextual constitution of culture and social practice is ignored." (Grünenberg & v. Freiesleben 2016).

[75] *Skakkreaand* af skakre, afl. sjakre, egl. om jødisk småhandlende, om at *"handle, købslaa paa en ufin, smaalig ell. paatrængende maade (…) ogs. nedsæt. om købslaaen"* (Ordbog over Det Danske Sprog. Historisk ordbog 1700-1950).

Diskurser om parallelsamfund får således også den funktion, at kunne lægge ansvaret for segregeringen på minoritetens skuldre, og derved understøtte argumenter om at integrationen har fejlet, eller at minoriteten har fejlet i at lade sig integrere. I sommeren 2001 udbrød der uroligheder i Oldham, Burnley og Bradford i England. Disse uroligheder gav genlyd i den danske avisdebat, hvor de af nogle blev udlagt som netop et udslag af parallelsamfund og selvsegregering, og brugt som argument for, hvor 'galt' det vil gå, når muslimske minoriteter bosætter sig i etniske enklaver. Som her, hvor tidligere domprovst Poul Erik Andersen knytter parallelsamfundet sammen med urolighederne i England og opstiller dem som argument imod det multikulturelle samfund og billede på hvordan sammenhængskraften undermineres:

> "Talrige erfaringer viser, at multikulturelle samfund uvægerligt udvikler sig til parallelsamfund, oftest med ghettodannelser, og befolkningsgrupperne lever isoleret i forhold til hinanden. Jo større isolationen er, desto stærkere udvikles mistænksomheden, modviljen og fjendtligheden. Fra hele verden berettes uafladeligt om borgerkrige med mord og vold. Fra Europa kendes det allerede i mindre målestok gennem beretningerne fra f. eks. England. Raceurolighederne i Bradford, Burnley og Oldham er skræmmende. Dertil kommer, at den sammenhængskraft, som er forudsætningen for udviklingen i et harmonisk progressivt samfund, forsvinder." (Andersen 2004).

Som dette og andre citater igennem afhandlingen viser, er det minoritetens – ofte muslimens – ansvar, hvis han/hun ikke er integreret, eller der opstår uroligheder, da han/hun *ønsker* at bo isoleret og ikke tillægge sig 'danske normer og værdier'. Det var også det, som Phillips (2006: 25) betegnede en 'isolationist discourse' (jf. Del IV), hvor minoriteten selv blev holdt ansvarlig for segregeringen, og segregeringen dermed blev set som et tegn på hans/hendes uvilje, eller måske ligefrem svigt, over for at lade sig integrere socialt, kulturel og/eller økonomisk (Phillips 2006: 28). "By implication, the blame for social polarisation and community tensions fell squarely on the shoulders of the British Muslim population", som Phillips skriver i forlængelse af urolighederne i Oldham, Burnley og Bradford (Phillips 2006: 28). På samme måde viser empirien i afhandlingen, at diskurser om parallelsamfund ofte

bruges som argument for at lægge skylden for den (formodede) fejlslagne integration i Danmark på indvandrernes egne skuldre (jf. også Mouritsen 2013: 105).

Sammenfatning og konklusion på Del VI

I denne sidste del af afhandlingen har jeg diskuteret, hvilke funktioner bestemte italesættelser af parallelsamfund kan have, og på hvilke måder, det kan opfattes som et værdiladet og politisk begreb, frem for som et neutralt og objektivt begreb. For det første i de konkrete italesættelser af parallelsamfundet som det, der truer eller undergraver sammenhængskraften. I denne konstruktion analyserede jeg begrebet parallelsamfund som et modbegreb til begrebet sammenhængskraft. Formålet med dette var for det første at vise, hvordan parallelsamfund giver indhold til kategorien sammenhængskraft, ved at vise, hvad sammenhængskraft *ikke* er. For det andet kan opstillingen af et begrebspar vise, hvordan en insisteren på at anvende et ord som sammenhængskraft, paradoksalt nok kan være med til at øge polariseringen i samfundet, i stedet for at føre til større samhørighed, når de konflikter, som sammenhængskraften skulle være et værn imod, hele tiden accentueres (Kristensen 2007: 18). Det var blandt andet også det, som de tyske kritikere af begrebet *Parallelgesellschaft* fremhævede. Den ekskluderende brug af begrebet sammenhængskraft kan dermed føre til en øget opmærksomhed på det, der undergraver den (Peters 2011: 241).

For det tredje viste kapitel 22, hvordan den asymmetriske magtrelation mellem 'os' og 'dem' træder frem i artikulationen af begrebsparret sammenhængskraft/parallelsamfund. Relationen er asymmetrisk idet det er 'os', der bruger betegnelsen 'parallelsamfund' om 'dem'. 'De andre' bruger ikke denne betegnelse om sig selv, og har ikke magten til at afvise den. Det er således majoriteten, der ved at afgøre relationen til minoriteten, samtidigt afgør, hvorvidt et socialt fællesskab skal eller kan kategoriseres som et parallelsamfund (Andersen 2013: 51). Parallelsamfund får som modbegreb også her en funktion, der igennem en bestemt diskurs tjener til at sikre den ene gruppes enhed gennem en udgrænsning af den anden. Parallelsamfundet kan derfor også ses som et funktionelt begreb, der anvendes som diskursivt instrument i fællesskabsdannelsen og –opretholdelsen.

I kapitel 23 diskuterede jeg, hvordan diskurser om parallelsamfund kan ses som moddiskurser til multikulturalismen. Som afhandlingens indledende citat af Anders Fogh Rasmussen illustrerede, så bliver samfundets formodede fragmentering i stigende grad

opfattet som et resultat af en multikulturel ideologi (Holtug 2012), eksemplificeret ved parallelsamfundet. Bekymringen er, at der er en manglende kontakt, og et manglende fællesskab, mellem forskellige befolkningsgrupper, og at dette vil betyde, at de ikke knytter tilstrækkelige bånd for at skabe den tillid og den solidaritet, der anses for nødvendig for at opretholde sammenhængskraften i samfundet (jf. Holtug 2013: 196-197; 2012). Begrebet parallelsamfund træder her endnu engang ind i debatterne om multikulturalisme med en funktion, der går ud på at illustrere, at samfundet er fragmenteret, og at multikulturalismen som ideologi har fejlet, eller at den i det mindste bør bekæmpes, uden at det dog sandsynliggøres, at eller hvordan parallelsamfundene eksisterer rent empirisk eller hvordan Danmark er et multikulturelt samfund. Kapitel 23 afsluttedes med en reference til den tyske debat, hvor begrebet *Parallelgesellscahft* både har været genstand forskning og kritik. Kritikken går især på, at fokusset på parallelsamfund kan være med til at øge polariseringen i samfundet frem for at øge samhørigheden. Samme kritik, som der også har været fremført mod begrebet sammenhængskraft i en dansk kontekst.

I kapitel 24 satte jeg fokus på, hvordan et af de væsentligste sagsforhold i begrebet, 'andre normer og værdier' også er med til at skabe og opretholde dette skel mellem 'os' og 'de andre'. Derudover indebærer de 'andres normer og værdier', at ansvaret for den (formodede) fejlslagne integration i Danmark, alene kan lægges på indvandrernes skuldre (Mouritsen 2013: 105). Det er minoritetens – muslimens – ansvar, hvis han/hun ikke er integreret, idet han/hun tilsyneladende *ønsker* at bo isoleret og ikke anlægge 'danske' normer og værdier.

Derudover er dette forhold, at der hersker 'andre normer og værdier', et af de argumenter der fremføres i debatten for, at parallelsamfundet og det 'danske' majoritetssamfund værdimæssigt er uforenelige, og at (den formodede) eksistens af parallelsamfund er tegn på, at integrationen har fejlet. Det betyder blandt andet, at en diskurs om parallelsamfund implicerer, at for at integration er mulig, så må 'indvandreren' dele værdier, normer og praksisser med majoritetssamfundet. Det er ikke nok at dele institutioner og lovgivning. Dette er kendetegnende for den øgede vægt på blandt andet 'civic integration', som 00'ernes værdipolitik var udtryk for. Hvilke værdier og normer der præcist er tale om, ekspliciteres dog kun sjældent. I afsnittet redegjorde jeg for, at det heller ikke altid er nødvendigt, at eksplicitere dem. Ved at fremhæve, at 'de' har *andre* normer og værdier, sættes værdierne op som gensidigt udelukkende. Når man for eksempel stiller en 'dansk' værdi om demokrati op som islams modsætning, siger man implicit, at islam ikke er (eller kan være)

demokratisk. Indtil minoriteten frasiger sig disse 'værdier', kan de derfor ikke siges at have vist tilstrækkelig vilje – eller evne – til at lade sig integrere. En ordforbindelse som 'andre normer og værdier' får således en ekskluderende funktion. Som Åkerstrøm Andersen skriver om begrebshistorien, så navngiver et begreb ikke blot, det markerer også grænser og skaber enhed (Andersen 1999: 73). Herved viser den begrebshistoriske metode, med sit direkte fokus på de diakrone og synkrone niveauer, hvordan et begreb – som for eksempel parallelsamfund – er både virksomt og nødvendigt for, at en gruppe kan genkende og definere sig selv. Og det viser, hvordan begrebet parallelsamfund, når det aktiveres i politiske diskurser, bliver et politisk begreb, der indeholder normative anvisninger på, hvordan samfundet bør indrettes.

KONKLUSION

Denne afhandling har været affødt af en undren over den tilsyneladende selvfølgelighed, hvormed begrebet parallelsamfund bliver anvendt i offentlige og politiske debatter i Danmark i dag. En undren, der ikke blev mindre, da jeg fandt ud, at stort set ingen af de aktører, der aktiverer begrebet i diskurser om indvandring og integration, stiller spørgsmålstegn ved det; hverken teoretisk eller politisk.[76] Derimod synes der at være en konsensus om, at parallelsamfund betegner segregerede indvandresamfund, der vender majoritetssamfundet ryggen for at praktisere egne normer og værdier; en segregering, der artikuleres som en hindring for integrationen og en trussel mod sammenhængskraften. Dog uden at hverken begrebet, eller det som det henviser til, præciseres nærmere, eller at der bliver spurgt til, hvorvidt parallelsamfund eksisterer rent empirisk eller rent faktisk udgør en trussel (mod for eksempel den nationale enhed). Denne afhandling har sat fokus på det første aspekt, begrebet parallelsamfund, og tilbudt en begrebsafklaring for at bane vejen for en eventuel yderligere forskning i teorier om minoritetssegregering og dens mulige konsekvenser.

Formålet med afhandlingen har derfor været at skrive begrebet parallelsamfunds historie; dels på baggrund af en undersøgelse af dets opkomst og transformation i dansk diskurs 1968-2013, og dels på baggrund af en analyse af dets aktuelle diskursive

[76] De få eksempler på en kritisk stillingtagen til begrebet, som jeg er stødt på undervejs i mit ph.d.-forløb, er nævnt i kapitel 5.

konstruktioner. Periodens afgræsning er valgt, idet 1968 er det længste, som det har været metodisk muligt for mig, at spore begrebet tilbage til i det danske sprog. Dette var i en kronik af Peter Duelund i Information den 19. september 1968. Ordbogs- og leksikonopslag fra før 2012 gav ikke noget resultat på parallelsamfund, hvilket indikerer, at 'parallelsamfund' ikke har været tilstrækkeligt udbredt i daglig tale, til at blive optaget før da. Først med Retskrivningsordbog fra 2012 optræder 'parallelsamfund' for første gang som et selvstændigt opslag (Dansk Sprognævn 2012). Dette stemmer med søgninger i Infomedia, hvor forekomsten af 'parallelsamfund' i de danske nyhedsmedier, i perioden 1990-2013, kun gav få artikelreferencer i løbet af 1990'erne, og først nåede et foreløbigt højdepunkt i 2010, med den daværende VK-regerings ghettoplan "Ghettoen tilbage til samfundet. Et opgør med parallelsamfund i Danmark" (jf. diagram 1-3). Analysen kan ikke sige noget om, hvor udbredt 'parallelsamfund' har været i daglig tale i den undersøgte periode, eller om det har forekommet før 1968, og den kan heller ikke sige noget om, hvor udbredt det har været i medierne før digitaliseringen i 1990, men som nævnt indikerer ordbogs- og leksikonopslag, at det i hvert fald ikke har været udbredt nok til at blive optaget heri. [77] Dette peger på, at 'parallelsamfund' er et forholdsvist nyt ord og begreb i dansk diskurs, især i den betydning jeg benævner *den dystopiske diskurs*, og som jeg identificerer som den aktuelt dominerende. 2013 er valgt som undersøgelsens sidste år, da det var her 1. behandling af lovforslaget om de nye ghettokriterier, der blandt andet ligger til grund for case nr. 1, blev debatteret i Folketinget.

Den udvalgte empiri – primært avisartikler og folketingsdebatter – muliggør en analyse af begrebet parallelsamfunds konstruktioner, som ikke hidtil har været foretaget. Empirien giver derfor en helt ny viden. For det første om, hvordan begrebet parallelsamfund tidligere er blevet diskursivt konstrueres i Danmark, og for det andet om, hvordan det konstrueres i aktuelle debatter. Debatter, der ligger til grund for både lovgivning og offentlige diskurser om indvandrere og efterkommeres boligmæssige situation.

Den udvalgte empiri skaber naturligvis en særlig kontekst, som begrebet er blevet artikuleret i, og som i sig selv har en modererende effekt på diskursen i kraft af den afgræsning, som den skaber. Kun visse personer (folkevalgte politikere) har adgang til at debattere i Folketinget, og kun visse personer har adgang til medierne (det vil sige dem, der selv aktivt vælger at deltage i den offentlige debat, og dem, som af medierne bliver optaget

[77] Jf. kapitel 6, hvor Dansk Sprognævn fortæller, at de først optager et ord i Retskrivningsordbogen, efter de er blevet opmærksomme på det, og når de skønner, at det har en vis udbredelse.

heri). Således kan afhandlingen ikke konkludere noget om begrebet parallelsamfunds udbredelse eller brug uden for den udvalgte empiri. Empirien i afhandlingen er dog væsentlig i kraft af den rolle, som Folketinget spiller som lovgivende organ og, sammen med nyhedsmedierne, som dagsordensættende. Derfor kan diskursive konstruktioner af parallelsamfundet i disse partikulære omstændigheder bruges som en indikator på, hvordan begrebet parallelsamfund muligvis også konstrueres i mere generelle sammenhænge. Afhandlingens grundlæggende problemstilling lød:

"Gennem en begrebshistorisk og diskursanalytisk undersøgelse, søges der svar på, på hvilken måde begrebet parallelsamfund er blevet konstrueret i dansk offentlig og politisk diskurs i perioden 1968-2013, herunder, hvilken diskurs om parallelsamfund, der kan ses som den dominerende i dag, på hvilke(n) måde(r) parallelsamfundet konstrueres i denne diskurs, samt på, hvordan, hvornår og i hvilken form den er gledet ind i sproget? Sidst men ikke mindst, hvordan knytter denne opfattelse af parallelsamfundet sig diskursivt til opfattelser af etniske minoriteters boligmæssige segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft?"

Dette betyder, at jeg har behandlet begrebet parallelsamfund som en diskursiv konstruktion. Udgangspunktet er således, at begrebet ikke er objektivt og entydigt men derimod kontingent, kontekstafhængigt og flertydigt. For at besvare problemstillingens spørgsmål inddeltes afhandlingen i seks overordnede dele, der hver for sig har behandlet væsentlige komponenter i denne problemstilling: (1) Del I indledte med at redegøre for afhandlingens teoretiske grundlag og præsentere og diskutere den metode, som lå til grund for undersøgelsen af begrebet parallelsamfund. (2) I del II blev begrebet parallelsamfunds historie skrevet, de væsentligste diskurser identificeret og analyseret. (3) Del III analyserede begrebet ghetto. (4) Del IV rekonstruerede den større samfundsmæssige og teoretiske kontekst, som begrebet parallelsamfund bliver aktiveret i, indvandrere og efterkommeres boligmæssige segregering. (5) Del V rekonstruerede tre umiddelbare kontekster (tre kommunikative begivenheder) som parallelsamfundet aktuelt aktiveres i, og (6) Del VI diskuterede til slut, hvilke funktioner bestemte italesættelser af begrebet parallelsamfund kan have, når det aktiveres i politiske diskurser. I det følgende opsummerer jeg konklusionerne fra de seks dele inden jeg sammenfatter dem i min endelige konklusion på afhandlingen.

Analysen af begrebet parallelsamfund blev foretaget på baggrund af den begrebshistoriske metode, som den er udviklet af den tyske historiker Reinhart Koselleck, suppleret med diskursanalyse, primært fra Laclau og Mouffe og den Kritiske Diskursanalyse (som gennemgået i Del I). Den begrebshistoriske analysetrategi fokuserede på en diakron og en synkron analyse af begrebet parallelsamfund. Fordelen ved at anvende en metode som denne er, at man via det lange historiske perspektiv i den diakrone analyse kan opretholde en distance til sit objekt. Med andre ord, så er det en metode til at *afselvfølgeliggøre* objektet: "Det er ved at opspore grænserne for, hvad historiske begreber har kunnet dække over, at vi nødvendigvis bliver tvunget til at reflektere over vore egne begrebers tilsvarende begrænsede udsagnskraft. Og derved mister de deres selvfølgelige karakter", som idéhistorikeren Frank Beck Lassen (2013) har skrevet.

At afselvfølgeliggøre tilsyneladende selvfølgeligheder er også diskursanalysens formål, og derfor viste de begrebshistoriske og diskursanalytiske metoder sig at supplere hinanden godt. Diskursanalysen har været særlig velegnet i kontekst af denne afhandling, da dens analyseapparat har været med til at identificere diskurser, diskursive kampe og konstruktioner, blandt andet ved hjælp af ækvivalenskæder, der illustrerede, hvorledes diskurserne blev indholdsudfyldt og italesat. Det socialkonstruktivistiske udgangspunkt, som både begrebshistorie og diskursanalyse har, betyder, at afhandlingen ikke skal opfattes som et forsøg på at sige noget universelt om de diskurser, den afdækker, men ses som en kritisk analyse af de konstruktioner, der fortælles frem i empirimaterialet, og hermed belyse nogle af de diskurser, der er på spil i debatterne om parallelsamfund. Det vil sige, at afhandlingen ikke har afdækket, hvorvidt der rent empirisk eksisterer parallelsamfund. Fokus har derimod været på, hvordan begreber *virker* i opbygningen af diskurser, og hvilken rolle en særlig indholdsudfyldelse spiller i en bestemt diskursiv sammenhæng.

Det videnskabelige formål med denne afhandling har således været: (1) At foretage en begrebsafklaring af et hidtil uafklaret begreb, der spiller en stor rolle i offentlige og politiske diskurser om indvandrere og efterkommeres integration og boligmæssige situation i Danmark. (2) For derigennem at bidrage til en øget nuancering af både den teoretiske, politiske og offentlige debat om parallelsamfund i Danmark; en debat, der indtil nu har været fraværende i dansk forskning, i dansk politik og i den danske offentlighed. (3) Denne øgede nuancering skabtes gennem en metodisk kombination af begrebshistorie og diskursanalyse, hvor der både blev trukket på allerede etablerede forskningstraditioner, for at udnytte den

eksisterende faglige ballast. Derudover bidrog jeg med en videreudvikling af denne metode, idet jeg tilbød min måde at gøre det på i praksis. Herved søgte afhandlingen at yde et videnskabeligt bidrag gennem en yderligere validering af den teoretiske kombination af begrebshistorie og diskursanalyse ved at vise denne metodes egnethed til dybdegående empiriske analyser, samt at der kom nye analyser og nye indsigter ud af denne kombination. En række af disse nye analyser og indsigter vil blive opsummeret i det følgende.

Som beskrevet igennem afhandlingen, er det dialektiske samspil mellem begreb og kontekst en af begrebshistoriens grundlæggende præmisser, og derfor argumenterede Koselleck for, at konteksten bør inddrages i den begrebshistoriske analyse. Jeg har for det første anlagt det udgangspunkt, at kontekst er en intersubjektiv, mental konstruktion, og at forskellige kontekster eksisterer i kraft af hinanden, ikke som én afsluttet og hel kontekst inden i en anden. Af analytiske årsager skelnede jeg dog imellem den større samfundsmæssige kontekst, som etniske minoriteters boligmæssige segregering udgør, og den snævre kontekst, som de tre kommunikative begivenheder udgør, der er indlejret i den større kontekst. Jeg analyserede derfor begrebets referentialitet, det vil sige, hvordan det henviser til den kontekst, som det anvendes i og indholdsudfyldes af. Til det formål inddrog jeg den Diskurshistoriske tilgang (DHA), der er en metodisk kombination af den Kritiske Diskursanalyse og historieforskning, herunder begrebshistorie. DHA er netop velegnet til at mediere mellem begreb og kontekst, da DHA inkluderer historiske, politiske og sociologiske dimensioner i analyser af begreber og diskurser. Herved blev det muligt at integrere den tilgængelige viden om begrebet parallelsamfund, som jeg havde fundet frem til i Del II, med den sociale og politiske kontekst, som de diskursive begivenheder er indlejret i, jf. Del IV og V (jf. også Weiss & Wodak 2003: 22).

Det begrebshistoriske udgangspunkt er som nævnt, at den samfundsmæssige kontekst indvirker på et begrebs konstruktion, transformation og udbredelse; og vice versa. Derfor blev det væsentligt, at identificere de begivenheder, der har været centrale i begrebet parallelsamfunds transformationer. Dette gjorde jeg i løbet af Del II. Det var for eksempel de begivenheder, der har indskrevet begrebet i en ny kontekst, som da Mogens Camre introducerede det i de danske nyhedsmedier i forbindelse med TV-udsendelsen på DR1 i 1998. Hermed indskrev Camre begrebet i en kontekst af indvandring og integration, som det ikke hidtil havde været brugt i. Eller begivenheder, der har forstærket en allerede igangværende diskurs, som for eksempel Jyllands Postens artikelserie fra 2003 om de

Parallelle Samfund og VK-regeringens "Strategi mod Ghettoisering" fra 2004. Tidslinjen, som jeg opstillede over de væsentlige begivenheder i begrebet parallelsamfunds historie i dansk diskurs (jf. figur 2), illustrerede således, at den indledende historiske undersøgelse med at spore begrebet tilbage var betydningsfuld. Heri trådte begivenheder og begrebets forskellige betydningslag frem, og muliggjorde identifikationen af forskellige diskursive betydningskonstruktioner; de konstruktioner, som jeg efterfølgende benævnte den utopiske diskurs, den deskriptive diskurs og den dystopiske diskurs. Havde jeg valgt at afgrænse min undersøgelsesperiode fra starten, for eksempel besluttet at jeg ville undersøge perioden 2000-2010, i stedet for at lade undersøgelsesresultatet afgrænse perioden, kunne jeg have overset væsentlige begivenheder, der markerede diskursive skift. For eksempel ville Peter Duelunds kronik eller Mogens Camres TV-optræden ikke være trådt frem, hvis jeg fra begyndelsen havde valgt at kun fokusere på 2000-2010. Derfor var det vigtigt, at jeg søgte efter parallelsamfundets opkomst i dansk diskurs (om end jeg ikke kan sige, at jeg endeligt fandt frem til den). Det som min særlige empiri dermed blandt andet bidrager med, er fokusset på begrebets kontingens og de betydninger, som det tilskrives i forskellige diskurser.

Den synkrone analyse af det dystopiske niveau afslørede også forskydninger i de semantiske felter, og viste, hvordan begrebet placerer sig i forhold til indenfor/udenfor, oppe/nede og begreb/modbegreb (jf. figur 1). Således har parallelsamfundet forskudt sig fra et inkluderende begreb i den utopiske diskurs til at blive et ekskluderende begreb i den dystopiske diskurs, der befinder sig 'nede', eller lavt på den sociale rangstige. Det gør det blandt andet når diskursen knytter begrebet til multietniske boligområder, der generelt befinder sig lavt i det bolig-sociale hierarki (se fx Larsen 2009: 11).

Der var flere formål med at inddrage en begrebshistorisk analyse af begrebet ghetto, sådan som afhandlingens Del III gjorde. For det første, at begrebet parallelsamfund trækker på forskellige forståelser af ghettoen, som også beskrevet i forbindelse med case nr. 1. For det andet, at tilbyde ny viden om ghettobegrebet i dansk diskurs ved at analysere dets italesættelser i et historisk perspektiv, en måde, som det ikke før er blevet undersøgt på i Danmark. Og for det tredje, at kunne sammenligne og diskutere ligheder og forskelle mellem de forskellige ghettodiskurser, for at se på, hvordan de er med til at fylde indhold i begrebet parallelsamfund på forskellige måder. For eksempel er der den lighed mellem de tre ghettodiskurser (den historiske, den amerikanske og indvandrerdiskursen), at de alle tre knyttes til boligområder i fysisk og socialt forfald, beboet af en 'etnisk anden'. Forskellen

imellem dem er imidlertid, især indvandrerdiskursen kontra den historiske diskurs, at den dobbelthed af eksotisme og problematisk andethed, som den historiske ghetto indeholdt, ikke indeholdes i indvandrerghettoen. Analyserne af både ghettobegrebet og begrebet parallelsamfund viser, at diskurser om 'den etniske anden' har mistet denne dobbelthed, således at 'den anden' i dag kun besidder elementet af 'den problematiske andethed'. Det illustreres blandt andet også ved den konfrontatoriske måde, som de analyserede diskurser italesætter begrebet parallelsamfund på. En konfrontatorisk diskurs, der netop kan udspringe af udelukkelsen af 'det eksotisk tiltrækkende' fra diskursen: "Danish discourse has become confrontational now because immigrants have only recently made it from exotic aliens to would-be equal citizen" (Mouritsen 2006: 89; jf. også Olwig 2013).

Den historiske gennemgang af begrebet ghetto i Del III afslørede altså begrebets flertydighed. De forskellige ghettodiskurser, som de er blevet konstrueret i gennem tiden – og som de stadig konstrueres i – illustrerede, hvordan der trækkes på netop disse forskellige diskurser i den politiske debat om etnicitets- og ghettokriterierne, når aktørerne ønsker at skabe bestemte associationer. Denne kamp om hegemoni får derved betydning for den politik, der føres. Det vil sige, at bestemte italesættelser af ghettoen – og parallelsamfundet – får en række forskellige konsekvenser, dels for den politik, der føres, dels for opfattelsen af ghettobeboerne og dels for beboerne selv, samt for hvilke muligheder for diskursiv praksis, for samfundsdeltagelse og for selvopfattelse, som de tilbydes. Derved kan (det politiske) valg af særlige diskursive konstruktioner påvirke den kontekst, som diskurserne indskrives i.

Rekonstruktionen af etniske minoriteters boligmæssige situation i Danmark i Del IV, og teorier om segregering og boligkvartereffekter, belyste den kompleksitet, som præger feltet. Undersøgelser i Del IV viste, at sammenhængen mellem segregering og integration ikke er så ligetil, som de analyserede diskurser antager. I diskurserne underspilles ofte, hvor stor en rolle strukturelle vilkår, såsom økonomi, diskrimination på boligmarkedet, kendskab til boligmarkedet, den historiske udvikling af boligmarkedet mv., spiller, i kombination med indvandrernes egne boligønsker og -muligheder. Derudover er der i diskurserne en manglende anerkendelse af, at boligområdet kan have effekter, der kan bidrage positivt til en beboers socio-økonomiske situation, og dermed i mange tilfælde integration (såfremt denne måles på parametre såsom arbejde, uddannelse, lovlydighed, helbred mv.). Der er i diskurserne også ofte en manglende opmærksomheden på, at mange multietniske boligområder, i kraft af den høje til- og fraflytning, i høj grad fungerer som

gennemstrømningssteder og ikke er statiske enklaver. Denne gennemstrømning kan påvirke integrationen positivt – hvilket styrker antagelsen om, at multietniske boligområder også kan fungere som et springbræt til integration (jf. den rummelige assimilationsteori) – og gennemstrømningen kan mindske vækstbetingelserne for fællesskabsdannelse. Det sidste var et af resultaterne af Jørgensens og Mølholts (2007) studier. Deres undersøgelser pegede på, at fællesskabsdannelsen i udsatte boligområder med en høj til- og fraflytningsrate ikke havde gode vilkår. I den forbindelse er det også interessant, at en ph.d. fra 2013 (se Nielsen 2013, 2015) har vist, at tendensen til at vende majoritetssamfundet ryggen og forskanse sig i parallelsamfund, ikke foregår i et socialt vakuum, sådan som skiftende regeringers ghettostrategier ellers peger på. Derimod peger Nielsens forskning på (Nielsen har blandt andet undersøgt, hvordan radikalisering foregår), at en medvirkende faktor til at trække sig tilbage fra samfundet, eller helt at vende sig imod det, netop foregår i et samspil med det omgivende majoritetssamfund, eller som en reaktion mod det. En reaktion, der blandt andet kan komme af at føle sig misforstået eller udgrænset, eller som en måde selv at komme ud af kriminalitet på.

Når det var relevant at rekonstruere denne samfundsmæssige og teoretiske kontekst, var det for det første fordi diskurser om ghettoen og parallelsamfundet er indlejret i en større kontekst, der handler om den boligmæssige segregering af etniske minoriteter i Danmark. For det andet var pointen at blive i stand til at analysere, hvordan begrebet parallelsamfund indholdsudfyldes ved at trække på denne kontekst. Begrebet indholdsudfyldes netop ved at aktørerne i varierende grader trækker på forskellige opfattelser af, og viden om, den boligmæssige segregering og ghettoisering, når de italesætter parallelsamfundet. Dette så Del V nærmere på i de tre caseanalyser, der sammenfattes samlet her nedenfor.

De tre udvalgte kommunikative begivenheder viste netop, at begrebet parallelsamfund i den dominerende diskurs blandt andet indholdsudfyldes af sagsforhold som etnicitet, ghettoisering og (manglende) sammenhængskraft, og indskrives i en kontekst om boligmæssig segregering, indvandring og integration. I case nr. 1 (debatterne om ghetto- og etnicitetskriteriet) var det 'den etniske andens' ghettoisering (især indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund), der især blev knyttet til begrebet parallelsamfund. Analyserne viste, at begrebet parallelsamfund ikke i samme omfang blev knyttet til 'etnisk dansk' segregering. Det var især Venstre og Dansk Folkeparti, der ikke på samme måde problematiserede 'etnisk dansk' boligmæssig segregering, heller ikke når den fandt sted i

socialt udsatte boligområder. Dette mente de ikke skulle kvalificere disse områder til at blive kategoriseret som 'ghettoer'. Socialdemokratiet forsøgte derimod at flytte fokus væk fra 'det etniske parallelsamfund' og styrke det sociale fokus, ved at indføre nye ghettokriterier, hvor også boligområder med mange sociale problemer, men få etniske minoriteter, kunne komme på ghettolisten. Det såkaldte 'etnicitetskriterie' blev dog ikke afskaffet og styrkede dermed diskursen om, at både ghettoen og parallelsamfundet er begreber, der knyttes til 'den etniske anden'.

Sagerne fra Vollsmose og Egedalsvænge (case nr. 2 og 3), og debatterne om ghetto- og etniciteskriterie (case nr. 1) blev derudover brugt til at illustrere, hvordan begreb og kontekst indvirker på hinanden, blandt andet gennem bestemte italesættelser af ghettoen som et 'spoiled space'. En sådan konstruktion kan påvirke de forventninger, som majoriteten har til minoritetsbeboeren. Gennem det fokus, der er på den 'etniske anden' beboer i et givent boligområde (i ghettoen), var diskurserne med til at 'etnificere' boligområdet. Det vil sige, at boligområdet, som et 'ødelagt område', blev identificeret med dets beboere, og denne identifikation virkede tilbage på beboeren som en negativ stereotypisering, der kom til at klistre til ham/hende. Analysen af debatterne om ghettokriterierne, og især debatten om etnicitetskriteriet, samt analyserne af Vollsmose- og Juletræssagen, var med til at belyse, hvordan denne etnificeringsproces fandt sted. Det blev således konstrueret som en konsekvens af boligområdet og den boligmæssige segregering, at mændene fra Vollsmose opførte sig 'udansk'. Og det var en konsekvens af den boligmæssige koncentration, at muslimerne i Egedalsvænge var blevet 'mange nok' til at ignorere det danske mindretal og stemme en 'dansk' tradition ud. Her var det også vægten på 'muslimen' som en religiøs, kulturel og etnisk 'anden', der blev brugt som forklaringsramme for afvisningen af juletræet. Det var blandt andet disse aspekter, som den kulturelle og den kristne diskurs under Juletræssagen artikulerede, og som etnicitetsdiskursen i de politiske debatter også var med til at konstruere forestillingen om.

Når begrebet parallelsamfund italesættes i debatter om angreb på skadestuer, om afviste juletræer, i debatter i Folketinget, med det formål at argumentere for eller imod en bestemt politisk position, så viser det, at begrebet ikke er en værdineutral term. Formålet med Del VI var at diskutere på hvilken måde parallelsamfund bliver et politisk begreb, der indeholder normative anvisninger på, hvordan samfundet bør indrettes, når det indsættes i disse bestemte diskurser. Begrebet får således et politisk indhold, når det bruges til at

identificere og definere integrationsmæssige problemstillinger, der anses for socialt og politisk vigtige. For eksempel en sammenkædning af integrationspolitik og boligpolitik. Et sådant politisk indhold er for eksempel også antagelsen om, at (en del af) ansvaret for segregeringen og den (formodede) fejlslagne integration i Danmark, skal lægges på indvandrernes skuldre, fordi han/hun bevidst afskærer sig fra majoritetssamfundet. Analysen af debatterne belyste, hvordan denne kausale sammenhæng konstrueredes: Det er minoritetens – muslimens – ansvar, hvis han/hun ikke er integreret, idet han/hun tilsyneladende *ønsker* at bo isoleret og ikke anlægge 'danske' normer og værdier. Ved at bruge begrebet parallelsamfund på denne måde, siger man derved implicit, at det er en segregering, som det danske samfund ikke har ansvar for.

Derudover viste afhandlingen, hvordan begrebet parallelsamfund i den dystopiske diskurs også fungerer som et modbegreb til begrebet sammenhængskraft, ved at illustrere hvad sammenhængskraft *ikke* er. Herved er det med til at give mening og indhold til kategorien sammenhængskraft. Opstillingen af begrebsparret afslørede også det asymmetriske magtforhold mellem begreb og modbegreb, idet det kun er den ene part, 'os', der har magten til at definere hvem af de 'andre', der danner parallelsamfund. I afhandlingens empiri var der ikke nogen eksempler på, at de 'andre' anvendte parallelsamfund i den dystopiske variant om sig selv. Dermed positioneredes den 'anden' i det dystopiske parallelsamfund, og kan først undslippe det, når 'vi' beslutter at han/hun har gjort sig fortjent til det (for eksempel ved at opføre sig på en bestemt (dansk) måde, have de 'rigtige' værdier, ikke afvise juletræer etc.). Parallelsamfundet får derved også som modbegreb funktionen at markere grænserne om 'os' ved at udgrænse de 'andre'. Disse italesættelser er med til at producere og reproducere skillelinjerne imellem os-og-de-andre, og kan dermed være med til at øge polariseringen i samfundet. Det var blandt andet derfor at Hiscott (2005), og journalister og forskere i Tyskland som Semler (2004) og Kaschuba (2007), kritiserede anvendelsen af parallelsamfund som en betegnelse for segregerede indvandresamfund.

Dermed blev en af afhandlingens pointer også, at begrebsparret ikke eksisterer på trods af hinanden, men derimod på grund af hinanden. Det vil sige diskurser om parallelsamfund eksisterer (også) i kraft af behovet for diskurser om sammenhængskraft. Som illustreret med henvisning til Benhabib, der har beskrevet, hvordan et selv kun er et selv netop *fordi* det skelner mellem sig selv og en virkelig eller en forestillet 'anden'. Den 'anden' er derfor altid en nødvendig del af 'os', uden hvem, vi ikke kunne definere os som 'os' (Benhabib

2002: 8). Det betyder, at begrebet parallelsamfund får liv netop i kraft af dets relation til andre begreber, såsom multikulturalisme, værdier og sammenhængskraft. Derved kan man sige, at begrebet parallelsamfund eksisterer i kraft af de relationer, som det indgår i, og derved er det et relationelt begreb (jf. Andersen 2013). Det er majoritetens relation til minoriteten som en 'etnisk anden', der bestemmer, hvorvidt der er tale om parallelsamfund. Derfor blev for eksempel rockerne, der stormede ind på børneafdelingen på Hvidovre Hospital ikke beskyldt for at udgøre parallelsamfund, hvorimod mændene fra Vollsmose, der stormede ind på Odense Universitetshospital gjorde. Og derfor dannede de muslimske bestyrelsesmedlemmer, der stemte 'nej' til et juletræ et parallelsamfund, hvorimod byrådsmedlemmerne i Hvidovre Kommune ikke dannede parallelsamfund, selvom de også havde stemt 'nej' til et juletræ. I andre diskursive sammenhænge, hvor relationen og den 'signifikante anden' er en anden, kan både rockere – og i princippet også politikere – blive udpeget som dannende parallelsamfund. At de ikke blev det i de analyserede debatter fortæller os noget væsentligt om begrebet parallelsamfund og den tid, som det aktiveres i. Det er blandt andet en af begrebshistoriens vigtige pointer, at analysen at et begreb fungerer som en indgang til at studere det historiske betydningsrum, som begrebet indskriver sig i (Andersen 1999: 68). Det betyder i denne sammenhæng, at parallelsamfund som begreb: (1) for det første er et begreb, der primært aktiveres i diskurser om (muslimsk/ikke-vestlig) indvandring og integration. Og (2) for det andet, at det er 'den muslimske anden', der aktuelt er den 'signifikante anden' i den danske majoritets nationale fællesskabsdannelse (og ikke rockeren eller politikeren). Dette resultat er måske ikke overraskende inden for indvandrings- og integrationsforskningen, men det viser, at begrebet parallelsamfund aktuelt (og siden slutningen af 1990'erne) indskriver sig i indvandrings- og integrationsdiskurser, hvor 'muslimen' positioneres som 'den signifikante anden'.

Det har været en spændende rejse, at undersøge begrebet parallelsamfunds diskursive udvikling fra 1968 og til i dag. Det har gjort det muligt at stille spørgsmålstegn ved den selvfølgelige måde, som det anvendes på i den danske indvandrings-, integrations- og ghettodebat. Man kan spørge, om det ikke blot er et spørgsmål om semantik, om det betyder noget, på hvilken måde begreber konstrueres diskursivt. Min konklusion må være, at det ikke blot er semantik, og ja, det betyder noget. Afhandlingen har vist, at de associationer, som bestemte italesættelser giver, får symbolske, politiske og sociale konsekvenser, og dermed indgår definitionen af parallelsamfund i diskursive kampe at besætte dominerende sociale og

politiske positioner. Mit håb med denne afhandling er, at den vil føre til en øget opmærksomhed på, og en øget debat omkring, parallelsamfundets tilsyneladende selvfølgelige karakter.

Litteratur

AKF (2013): "Bosætning", AKF Anvendt Kommunalforskning, tilgængelig fra: http://www.akf.dk/forskningsomraader/integration_af_etniske_minoriteter/bosaetning/ [set den 04.10.2013].

Allerslev, Anna Mee & Carsten Hansen (2011): "Slut med begrebet "ghetto" i Danmark", *Jyllands-Posten,* 17.10.2011. Tilgængelig fra: http://www.mbbl.dk/ministeren/debatindlaeg-og-taler/slut-med-begrebet-ghetto-i-danmark [16.01.2015].

Andersen, Jens A. S. (2013): *Dynamisk parallelitet - ghetto, parallelsamfund og konsekvenserne af kategorisering*, kandidatspeciale, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet.

Andersen, Morten Garly & Peter Wivel (2012): "Rør blot ikke ved min gamle jul", *Politiken,* 02.12.2012.

Andersen, Niels Åkerstrøm (1999): *Diskursive analysestrategier. Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann,* København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Andersen, Poul Erik (2004): "Kulturradikalismen 3: Det kulturelle fatamorgana", *Jyllands Posten,* 25.01.2004.

Andersen, Poul Erik (2012): "Manu Sareen: Juletræet har intet med religion at gøre", *Den korte Avis,* 14.11.2012. Tilgængelig fra: http://denkorteavis.dk/2012/debat-i-folketinget-om-egedalsvaenge/ [11.02.2013].

Andersen, Poul Erik & Karen Jespersen (2012): "Egedalsvænge: Når der går islam i beboerdemokratiet", *Den Korte Avis,* 10.11.2012. Tilgængelig fra: http://denkorteavis.dk/2012/test/ [13.06.2014].

Astrup, Peter (2012): "Ali: Betjente så bange ud", *BT,* 24.08.2012. Tilgængelig fra: http://www.bt.dk/krimi/ali-betjentene-saa-bange-ud [17.11.2015].

Bang, Mads (2013): "Danskerne vil sige ghetto", *Altinget.dk,* 22.05.2013.

Banting, Keith, Richard Johnston, Will Kymlicka & Stuart Soroka (2006): "Do Multiculturalism Policies Erode the Welfare State? An Empirical Analysis", i: K. Banting W. Kymlicka (red.) *Multiculturalism and the Welfare State. Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*, Oxford: Oxford University Press, 49-91.

Banting, Keith & Will Kymlicka (2012): "Is There Really a Backlash Against Multiculturalism Policies? New Evidence from the Multiculturalism Policy Index", *GRITIM Working Paper Series, Universitat Pompeu Fabra,* 14.

Baumann, Gerd (1996): *Contesting Culture,* Cambridge University Press.

Baunø, Piet (2012): "Voldsom uro efter Vollsmose-skud - betjente trak våben", *Ekstra Bladet,* 21.08.2012.

Behnke, Tom (2012): "Åbent forsvar for danske traditioner", *Det Konservative Folkepartis hjemmeside, 07.11.2012*, tilgængelig fra: http://www.konservative.dk/Politik/Nyheder/Nyhedsarkiv/2012/11/Traditionsforsvar#stha sh.d6UStr6J.dpuf [set den 22.01.2014].

Bellah, Robert N. (1967): "Civil Religion in America", *Dædalus, Journal of the American Academy of Arts and Sciences,* 96(1): 1-21.

Benhabib, Seyla (2002): *The Claims of Culture,* Princeton: Princeton University Press.

Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1976): *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge,* New York: Penguin Unievsrity Books.

Bergman, Peter (2012): "Trine Bramsen: Overvej at rejse hjem", *Fyens.dk,* 21.08.2012. Tilgængelig fra: http://www.fyens.dk/article/2140565:Indland-Fyn--Trine-Bramsen--Overvej-at-rejse-hjem [08.07.2014].

Bernasconi, Robert (2002): "The Ghetto and Race", i: D. T. Goldberg J. Solomos (red.) *A Companion to Racial and Ethnic Studies*, Blackwell Reference Online [set den 27.08.2013]: Blackwell Publishing.

Bissenbakker, Maja & Michael Nebeling Petersen (2012): "I affekt. Skam, frygt og jubel som analysestrategi.", *Varia,* 9.

Bjørn, Rasmus (2012): "Hvad betyder ghetto?", Center for boligsocial udvikling, tilgængelig fra: http://www.cfbu.dk/ [set den 14.05.12].

Blokland, Talja (2008): "From the Outside Looking in: A "European" Perspective on the Ghetto", *City & Community - Symposium for the Ghetto,* 7(4).

Blume, Peter (2001): *Juridisk metodelære. En indføring i rettens og juraens verden,* Jurist- og Økonomernes Forlag.

Blüdnikow, Bent (1986): *Immigranter. Østeuropæiske jøder i København 1904-1920,* Borgen.

Blüdnikow, Bent (2013): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 11.12.2013.

Bolt, Gideon & Ronald van Kempen (2013): "Neighbourhood Based Policies in the Netherlands: Counteracting Neighbourhood Effects?", i: D. Manley et al. (red.) *Neighbourhood Effects or Neighbourhood Based Problems? A Policy Context*, Dordrecht: Springer Science and Business.

Bolt, Gideon, A. Sule Özüekren & Deborah Phillips (2010): "Linking Integration and Residential Segregation", *Journal of Ethnic and Migration Studies,* 36(2): 169-186.

Borg, Orla (2003a): "Parallelle samfund: Betjente: Eksplosion er uundgåelig", *Jyllands-Posten,* 28.12.2003.

Borg, Orla (2003b): "Parallelle samfund: Ghettoer er tikkende bomber", *Jyllands-Posten,* 28.12.2003.

Borghetto (2013): "An Ancient Village of Mills on the Mincio", tilgængelig fra: http://www.borghitalia.it/pg.base.php?id=4&lang=en&cod_borgo=894 [set den 26.06.2013].

Boserup, Rasmus (2012a): "Juletræstradition afblæst af muslimske beboere", *Berlingske Tidende,* Tilgængelig fra: http://www.b.dk/nationalt/juletraestradition-afblaest-af-muslimske-beboere [07.02.2013].

Boserup, Rasmus (2012b): "Muslimsk afvisning af juletræ forarger", *Berlingske,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.b.dk/nationalt/muslimsk-afvisning-af-juletrae-forarger [07.02.2013].

Brodtkorp, Elisabeth & Marianne Rugkåsa (red.) (2009): *Sociologi og socialantropologi. Mellem mennesker og samfund*. København: Munksgaard Danmark.

Bundegaard, Anita Bay (2012): "00'ernes værdipolitik går igen i juletræsballaden i Kokkedal", *Politiken,* 16.11.2012. Tilgængelig fra: http://politiken.dk/debat/profiler/bundegaard/ECE1814874/00ernes-vaerdipolitik-gaar-igen-i-juletraesballaden-i-kokkedal/ [11.02.2013].

Burgess, Ernest W. (1925): "The Growth of the City", i: R. E. Park E. W. Burgess (red.) *The City* Chicago IL: University of Chicago Press.

Busck, Steen (2009): "Socialhistorie", Den Store Danske, Gyldendals åbne encyklopædi, tilgængelig fra: http://www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Historieteori_og_-videnskab/socialhistorie [set den 05.10.2015].

Busk, Henrik & Niels Henriksen (2011): "Fortællinger om "Det Ny Samfund" 1968–1970 ".

Børresen, Sølvi Karin (2002): "Boligmæssig segregering. Hvad er årsagen til, at flygtninge og indvandrere bor koncentreret i de belastede boligområder?", *AMID Working Paper Series,* 2002(14).

Böss, Michael (2005): "Kronik: FN-konventioner skaer integrationen", *Berlingske Tidende,* 23.01.2005.

Cameron, David (2011): "PM's speech at Munich Security Conference, 5 February 2011 ", tilgængelig fra: https://www.gov.uk/government/speeches/pms-speech-at-munich-security-conference [set den 02.04.2014].

Camre, Mogens (1997): "Nationens tilstand", *Politiken,* 30.09.1997.

Camre, Mogens (1999a): "Islam kan og vil ikke integreres", *Ekstra Bladet,* 15.04.1999.

Camre, Mogens (1999b): "Debat: Alsang er ikke nok, Simonsen", *Jyllands-Posten,* 12.07.1999.

Camre, Mogens (1999c): "Debat: Tørklædet er brud på kvinders ret", *Information,* 24.08.1999.
Camre, Mogens (2013): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 09.04.2013.
Carlbom, Aje (2005): "På vej mod integration i etniske enklaver", *Social Forskning, temanummer: "Etniske minoriteter - et nyt proletariat?",* Marts 2005.
Carlsen, Jacob (2012a): "Formand flytter efter juletræsdebat", *Berlingske,* 28. november 2012.
Carlsen, Julie Reese (2012b): "OUH-angreb: Kun tre ud af 60 bøller tiltalt", *Fyens.dk,* 06.12.2012. Tilgængelig fra: http://www.fyens.dk/odense/OUH-angreb-Kun-tre-ud-af-60-boeller-tiltalt/artikel/2207269 [17.11.2015].
cfbu.dk (2012): "Historisk overblik", tilgængelig fra: http://www.cfbu.dk/projekter/historisk-overblik/ [set den 17.10.2012].
Chouliaraki, Lilie & Norman Fairclough (1999): *Discourse in Late Modernity. Rethinking Critical Discourse Analysis,* Edinburgh: Edinburgh University Press.
Christensen, Gunvor (2013): *Indsatser i udsatte boligområder. Hvad virker, hvorfor og hvordan?,* Kraks Fonds Byforskning.
Christensen, Gunvor (2014): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 01.12.2014.
Christensen, Svend Bie (2012): "Et rummeligt land", *Morgenavisen Jyllands-Posten,* 13.11.2012.
Christiansen, Ove (2011): *Historien set fra en maskinforretning. Eller: populistiske erindringer,* Norderstedt, Tyskland: Books on Demand GmbH.
Coleman, James (1988): "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology,* 94: 95-120.
Collin, Finn (2003): *Konstruktivisme,* Frederiksberg: Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
Cottle, Simon (1994): "Stigmatizing Handsworth: Notes on Reporting Spoiled Space", *Critical Studies in Mass Communication,* 11(1994): 231-256.
Culler, Jonathan (1986): *Ferdinand de Sausurre,* New York: Cornell University Press.
Damm, Anna Piil (2002): "Etniske minoriteters bosætning og flytninger - de seneste 20 års økonomisk-kvantitative forskningresultater", *AMID Working Paper Series,* 13/2002: 1-30.
Damm, Anna Piil (2006a): "Betyder det noget, at der bor mange med lav uddannelse eller indkomst i ens boligkvarter?", i: T. Tranæs (red.) *En befolkning deler sig op?*, Rockwool Fonden, Gyldendal, 145-173.
Damm, Anna Piil (2006b): "Etniske enklaver og økonomisk integration", i: T. Tranæs (red.) *En befolkning deler sig op?*, Rockwool Fonden, Gyldendal, 174-197.
Danmarks Statistik (2013): "Indvandrere og efterkommere", tilgængelig fra: http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/indvandrere-og-efterkommere/indvandrere-og-efterkommere.aspx?tab=dok [set den 27.09.2013].
Dannemand, Henrik (1991): "Ishøjs indvandrere må bo hvor de vil", *Berlingske Tidende,* 1. sektion, side 6, 06.02.1991.
Dansk Sprognævn (2012): *Retskriviningsordbogen,* 4. udg., 1. oplag, Aliena A/S.
Dithmer, Claus (1996): "Verden har forrådt Kosova", *Det Fri Aktuelt,* 22.05.1996.
Dobbernack, Jan & Tariq Modood (2011): "Tolerance and cultural diversity in Europe: Theoretical perspectives and contemporary developments", conference paper, Accept Pluralism Working Paper, 3/2011, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Florence: European University Institute.
DR1 (1998): "Helt ærligt, mand", 10.09.1998 kl. 20.00, [set den 19.10.2015].
DR.dk Nyheder (2012a): "Lektor: Uklogt at sige nej til juletræ", *DR.dk,* 09.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2012/11/09/1109104647.htm [07.02.2013].
DR.dk Nyheder (2012b): "Muslimer aflyser julehygge i boligforening", *DR.dk,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2012/11/07/042932.htm [07.02.2013].
Dreyer, Morten (1999): "Stop gadebanderne, brug vores love", *BT,* 25.08.1999.
Duelund, Peter (1968): "Parallelsamfund som ny politisk strategi", *Dagbladet Information,* 19.09.1968.
Duelund, Peter (1971): *På vej mod et nyt samfund,* Høsts Debatbog nr. 4, København: Høst.
Duelund, Peter (2012): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 03.07.2012.

Edin, Per-Anders, Peter Frederiksson & Olof Åslund (2003): "Ethnic enclaves and the economic success of immigrants - evidence from a natural experiment", *Quarterly Journal of Economics,* 118: 329-357.

Ehrenskjöld, Christina (2012): "Bombe i juletræsskandale: Formand flygter", *Ekstra Bladet,* 28.11.2012. Tilgængelig fra: http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1871950.ece [16.01.2014].

Exchange, English Language & Usage Stack (2012): "What does "imperio in imperium" mean?", tilgængelig fra: http://english.stackexchange.com/questions/13030/what-does-imperio-in-imperium-mean [set den 20.03.2014].

Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change,* Cambridge: Polity Press.

Fairclough, Norman (1995): *Media Discourse,* London: Arnold.

Fallov, Mia Arp (2006): *Speaking the Language of Capacity: Neighbourhood Regeneration and Social Exclusion in Denmark and England*, Ph.d. afhandling, Ph.d.-afhandling, Dpt. of Sociology, Lancaster University.

Favell, Adrian (1998): *Philosophies of integration: immigration and the idea of citizenship in France and Britain,* Basingstoke: Macmillan in association with Centre for Research in Ethnic Relations, University of Warwick.

Feldbæk, Ole (1992): "Borgerskabets danskhed", i: F. Lundgren-Nielsen (red.) *På sporet af dansk identitet*, København: Spektrum.

Flarup, Jakob (2012): "Ballade i boligforening: Muslimer nægter ikke-muslimer juletræ", *BT,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.bt.dk/danmark/ballade-i-boligforening-muslimer-naegter-ikke-muslimer-juletrae [07.02.2013].

Fledelius, Karsten (1998): "Den hellige jord", *Information,* 03.03.1998.

Flyvbjerg, Bent (1988): *Case studiet som forskningsmetode,* Aalborg: Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitetscenter.

Flyvbjerg, Bent (1996): *Rationalitet og magt: Det konkretes videnskab,* Århus: Akademisk Forlag.

Folketinget (2011): "Håndbog i folketingsarbejde", Folketinget, Christiansborg, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/Dokumenter/Publikationer/Folketinget/Haandbog_i_folketingsarbejdet_2011.aspx?page=all [set den 23.09.2015].

Folketinget (2012a): "§20-sprørgsmål S 436 Om at fejre jul i kvarterer med mange muslimske borgere", tilgængelig fra: http://www.ft.dk/samling/20121/spoergsmaal/S436/index.htm [set den 02.07.2014].

Folketinget (2012b): "§20-spørgsmål US 10 Om parallelsamfund, 10.10.2012", tilgængelig fra: http://www.ft.dk/samling/20121/spoergsmaal/US10/index.htm#videoPlayerDivAnchor [set den 07.06.2014].

Folketinget (2012c): "By- og Boligudvalget, Alm. del 2012-13: Samrådsspørgsmål A-F", tilgængelig fra: http://www.ft.dk/samling/20121/almdel/byb/samspm/A/index.htm#nav [set den 05.02.2013].

Folketinget (2012d): "Kulturudvalget, Alm. del 2012-13: Samrådsspørgsmål Q-R", tilgængelig fra: http://www.ft.dk/samling/20121/almdel/KUU/samspm/q/index.htm [set den 13.05.2014].

Folketinget (2012e): "Møde i Folketingssalen 07.11.2012", TV fra Folketinget, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/webtv/video/20121/salen/16.aspx?from=07-11-2012&to=07-11-2012&selectedMeetingType=&committee=&as=1#player [set den 13.06.2013].

Folketinget (2012f): "Åbent samråd med kulturministeren om udtalelse i Folketingets spørgetime den 7. november 2012 om juletræer og traditioner samt om integration af nydanskere, 28.11.2012", Kulturudvalget, TV fra Folketinget, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/webtv/video/20121/kuu/9.aspx [set den 14.06.2013].

Folketinget (2012g): "Åbent samråd om boligforeningen Egedalsvænge, 13.12.2012", By- og Boligudvalget, TV fra Folketinget, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/webtv/video/20121/byb/td.926506.aspx?from=13-12-2012&to=13-12-2012&selectedMeetingType=&committee=&as=1#player [set den 05.02.2013].

Folketinget (2012h): "Åbent samråd om regeringens strategi for de udsatte boligområder, 09.02.2012", By- og Boligudvalget, TV fra Folketinget, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/webtv/video/20111/byb/td.854684.aspx?from=09-02-2012&to=09-02-2012&selectedMeetingType=&committee=&as=1#pv [set den 22.05.2014].

Folketinget (2013a): "Åbent samråd om den tidligere regerings aftale om særligt udsatte boligområder 18.06.2013 kl. 10.00-11.00", By- og Boligudvalget, TV fra Folketinget, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/webtv/video/20121/byb/td.1060596.aspx?from=18-06-2013&to=19-06-2013&selectedMeetingType=&committee=&as=1#player [set den 12.05.2014].

Folketinget (2013b): "Åbent samråd om nye kriterier for særligt udsatte boligområder 18.06.2013 kl. 11.06-12.30", By- og Boligudvalget, TV fra Folketinget, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/webtv/video/20121/byb/td.1060596.aspx?from=18-06-2013&to=19-06-2013&selectedMeetingType=&committee=&as=1#pv [set den 12.05.2014].

Folketingets Oplysning (2015): "Møder i Folketingssalen, Sprogbrug i salen", Folketinget, Christiansborg, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/Folketinget/Oplysningen/FAQ/Moeder%20i%20salen_MODE.aspx#ID20090827T164828 [set den 23.09.2015].

Folketingstidende F (2011): "Forespørgsel nr. F 6: Hvad regeringen kan oplyse om konsekvenserne af de multikulturelle strømninger i samfundet, og er det regeringens politik at understøtte og fremme et multikulturelt samfund, herunder at sidestille andre kulturer med dansk kultur?", 27. møde. Torsdag den 15. december 2011 tilgængelig fra: http://www.folketingstidende.dk/RIpdf/samling/20111/forhandlinger/M27/20111_M27_helemoedet.pdf [set den 20.05.2012].

Folketingstidende F (2013): "1. behandling af lovforslag nr. L 45: Forslag til lov om ændring af lov om almene boliger m.v. (Ny definition af ghettoområder og videregivelse af oplysninger om lejere)", 19. møde. Torsdag den 14. november 2013, tilgængelig fra: http://www.ft.dk/samling/20131/lovforslag/l45/beh1/forhandling.htm?startItem=-1 [set den 04.06.2014].

Frello, Birgitta (2003): "Identiteter i krig", *Tidsskriftet Dansk sociologi,* 1/14. årg.: 29-49.

Gade, Sven Ove (2002): "Kronik: Folkekirken og islam", *Politiken,* 30.07.2002.

Gaitanides, Stefan (2001): "Die Legende der Bildung von Parallelgesellschaften. Einwanderer zwischen Individualisierung, subkultureller Vergemeinschaftung und liberal-demokratischer Leitkultur", *Zeitschrift für Migration und soziale Arbeit (iza),* 3-4.

Gans, Herbert J. (2008): "Involuntary Segregation and the Ghetto: Disconnecting Process and Place", *City and Community,* 7(4): 353-357.

Gehlert, Jon Bøge & Britta Søndergaard (2012): "Dansen om det ombruste juletræ", *Kristeligt Dagblad,* 15.11.2012.

Geist, Anton (2012): "En stat i staten, Debat", *Information,* 17.10.2012.

Goffman, Erving (1990): *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity,* London: Penguin Books (original 1963).

Gotfredsen, Sørine (2012): "Det afslørende juletræ. Striden fra Kokkedal er et varsel om noget af det, der vil komme", *Kristeligt Dagblad,* 01.12.2012.

Granovetter, Mark (1973): "The Strength of Weak Ties", *The American Journal of Sociology,* 78(6): 1360-1380.

Gregersen, Lis Kjeldsmark (2013): "Utopier og dystopier i litteraturen", Litteratursiden.dk, tilgængelig fra: http://www.litteratursiden.dk/lister/utopier-og-dystopier-i-litteraturen [set den 22.10.2015].

Gress, David (2002): "Boganmeldelse: Bassam Tibi: Islamische Zuwanderung - Die gescheiterte Integration", *Jyllands-Posten,* 18.02.2002.

Grünenberg, Kristina & Anna Mikaela v. Freiesleben (2016): "Right Kinds of Mixing? Promoting Cohesion in a Copenhagen Neighbourhood", *Nordic Journal of Migration Research,* Special Issue Article: Planning for Pluralism, 6(1).

Guilhaumou, Jacques (1990): "Diskursanalysens bidrag til de offentlige ideers og mentaliteters historie", *Den Jyske Historiker,* 50: 137-143.
Gyldendal-uddannelse (2013): "Jødedom", tilgængelig fra: http://gyldendal-uddannelse.dk/~/media/Files/2%20Gymnasie/Horisont_joededom_.ashx [set den 24.06.2013].
Hansen, Allan Dreyer (2005): "Diskursteori - postmarxistisk hegemonianalyse hos Laclau", i: A. Esmark, C. B. Laustsen N. Å. Andersen (red.) *Poststrukturalistiske analysestrategier*, Frederiksberg: Roskilde Unievsitetsforlag.
Hansen, Jeppe Lykke (2012): "Nogen lyver om juletræet i Kokkedal", *TV2 Nyhederne,* 08.11.2012. Tilgængelig fra: http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-59899479:nogen-lyver-om-juletr%C3%A6et-i-kokkedal.html [07.11.2013].
Harder, Thomas (2012): "Aflyst juletræ: Danskerne må lette røven", *Ekstra Bladet,* 08.11.2012. Tilgængelig fra: http://ekstrabladet.dk/nationen/article1861352.ece [07.02.2013].
Harder, Thomas (2013): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 28.05.2013.
Havskov, Jens Anton (2012): "Fængslet for raid på skadestue", *BT,* 11.10.2012.
Haynes, Bruce & Ray Hutchison (2008): "The Ghetto: Origins, History, Discourse", *City & Community,* 7(4): 347-352.
Hede, Charlotte Boman & Jesper Hjort (2012): "Rockere lukkede børneafdeling", *Ekstra Bladet,* 30.04.2012.
Hedegård, Lars (2002): "Muren", *Weekendavisen,* 28.06.2002.
Heinesen, Eskil (1999): "Social arv og sociale forhold i boligkvarterer", *Socialforskningsinstituttet - Arbejdspapir 3 om social arv,* August 1999: 1-13.
Heinesen, Eskil (2002): "Effekter af boligmæssig segregering", *AMID Working Paper Series,* 15(2002).
Heitmeyer, Wilhelm (1996): "Für türkische Jugendliche in Deutschland spielt der Islam eine wichtige Rolle. Erste empirische Studie: 27 Prozent befürworten Gewalt zur Durchsetzung religiöser Ziele.", *Zeit Online*, 23.08.1996, tilgængelig fra: http://www.zeit.de/1996/35/heitmey.txt.19960823.xml [set den 15.08.2012].
Heltberg, Bettina (1971): "Løst og fast krudt til ungdomsoprøret", *Politiken,* 04.10.1971.
Herbener, Jens-André (2012): "Hvor længe skal folkeskirken være en stat i staten? Debat", *Politiken,* 13.03.2012.
Hertrampf, Lars (1999): "Dobbelt pas en chance - ikke en trussel", *Flensborg Avis,* 04.02.1999.
Hervik, Peter (2011): "The Emergence of Neonationalism and Neoracism in the Post-1989-World", i: P. Hervik (red.) *The Annoying Difference. The Emergence of Danish Neonationalism, Neoracism, and Populism in the Post-1989 World*, New York, Oxford: Berghahn Books.
Hiscott, William (2005): "'Parallel Societies' - A Neologism gone Bad", *www.migrationsonline.cz,* 04.07.2005.
Hjort, Jesper (2012): "HA-folk og Bandidos i køllekamp", *Ekstra Bladet,* 25.04.2012.
Holm, Adam (2001): "Boganmeldelse: Helen Krag, Margit Warburg: Amol iz geven", *Politiken,* 04.10.2001.
Holst, Niels (2012): "Integrationsformand: Hvis de vil slås med køller, så er der steder i verden, hvor man slås med køller", *Politiken,* 21.08.2012.
Holstein, Erik (2011): "En gehtto skal kaldes for en gehtto", *Altinget.dk,* 22.11.2011.
Holtug, Nils (2009): "Immigration and the Politics of Social Cohesion", conference paper, CESEM seminar Københavns Universitet, 13.11.2009.
Holtug, Nils (2012): "Multiculturalism and Social Cohesion", *(forthcoming)*.
Holtug, Nils (2013): "Danish Multiculturalism. Where art Thou?", i: R. Taras (red.) *Challenging Multiculturalism: European Models of Diversity*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 190-215.
Holtug, Nils (2016): "Community Conceptions and Social Cohesion: Theoretical, Empirical and Normative Issues", i: M. Böss (red.) *Bringing Culture Back In. Human Security and Social Trust*, Århus: Århus University Press.

Howarth, David (2005): *Diskurs, en introduktion,* København: Hans Reitzel.
Hunt, Lynn (1984): *Politics, Culture, and Class in the French Revolution,* CA: University of California Press.
Hvenegård-Lassen, Kirsten (1996): *Grænseland. Minoriteter, rettigheder og den nationale idé,* Det Danske Center for Menneskerettigheder.
Hvenegård-Lassen, Kirsten (2002): *På lige fod. Samfundet, ligheden og folketingets debatter om udlændingepolitik 1973-2000*, Ph.d.-afhandling, Afdeling for Minoritetsstudier, Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet.
Hvidt, Kristian (2007): *Europa. 1000 års historie,* København: Nordisk Forlag A/S.
Ifversen, Jan (1996): "Hvordan analyseres demokrati i tale?", i: U. Østergård J. Ifversen (red.) *Begreb & Historie*, Det Humanistiske Fakultets Trykkeri, Århus Universitet.
Ifversen, Jan (1998): "Conceptual History Projects in Denmark", *History of Concepts Newsletter,* Nr 1, Fall 1998.
Ifversen, Jan (2000): "Tekster er kilder og kilder er tekster. Kildekritik og historisk tekstanalyse", *Den Jyske Historiker,* 88(April): 149-174.
Ifversen, Jan (2002): "Europe and European culture - a conceptual analysis", *European Societies,* 4(1): 1-26.
Ifversen, Jan (2003): "Text, Discourse, Concept: Approaches to Textual Analysis", *KONTUR,* 7.
Ifversen, Jan (2007): "Begrebshistorien efter Reinhart Koselleck", *Slagmark,* 48(2007): 81-103.
Ifversen, Jan (2008): "Jacques Guilhaumou and the French School", *Redescriptions. Political Thought, Conceptual History and Feminist Thought,* 12: 244-261.
Ifversen, Jan (2011): "About Key Concepts and How to Study Them", *Contributions to the History of Concepts,* 2011 6(1): 65-88.
Ifversen, Jan (2012): "Hvad er begrebshistorie?", *Noter,* 194(September 2012): 10-17.
Ifversen, Jan (2015): *Privat emailkorrespondance*. Prodekan Aarhus Universitet (unpubl.), 09.09.2015.
Ifversen, Jan & Uffe Østergård (1996): "Europæisk civilisation, begrebshistorie og diskursanalyse", i: U. Østergård J. Ifversen (red.) *Begreb & Historie*, Det Humanistiske Fakultets Trykkeri, Århus Universitet.
Immigrantmuseet (2013): "Den jødiske ghetto", tilgængelig fra: http://www.immigrantmuseet.dk/index.php?page=den-joediske-ghetto [set den 05.09.2013].
Infomedia (2014): "Hvad er Infomedia søgning?", tilgængelig fra: http://www.infomedia.dk/soegning/hvorfor-vaelge-soegning/ [set den 28.10.2014].
Ingesman, Per (2009): "Laterankonciler", Den Store Danske, Gyldendals åbne encyklopædi, tilgængelig fra: http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Romersk-katolske_kirkeforhold_mm./Dogmatik,_katolsk/Laterankonciler [set den 24.06.2013].
Jensen, Bent (2000): *De fremmede i dansk avisdebat fra 1870'erne til 1990'erne,* Rockwool Fonden: Spektrum.
Jensen, Mads Mostrup & Niels Philip Kjeldsen (2012): "Venstre og DF vil købe juletræ til egedalsvænge", *BT,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.bt.dk/danmark/venstre-og-df-vil-koebe-juletrae-til-egedalsvaenge [15.01.2014].
Jensen, Susanne Krogh (2013): *Privat emailkorrespondance*. Museumsinspektør, Immigrantmuseet (unpubl.), 12.08.2013.
Jensen, Tina Gudrun (2014): "'Ghettoization' and 'Parallel Society' in Denmark: Public Rhetoric and Lived Lives", i: E. Righard, M. Johansson T. Salonen (red.) *Social Sustainability and Social Disintegration in Scandinavian Cities*, London: Routledge Studies in Sustainable Development *(forthcoming)*.
Jensen, Tom (2012): "Vollsmose, August 2012", *Berlingske,* 22.08.2012. Tilgængelig fra: http://www.b.dk/kommentarer/vollsmose-august-2012 [08.07.2014].
Jervelund, Anita Ågerup (2013): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 11.04.2013.

Jespersen, Heino (2012a): *Privat emailkorrespondance*. Kontorchef Ministeriet for børn, ligestilling, integration og sociale forhold (unpubl.), 21.11.2012.
Jespersen, Heino (2014): "Integration: Status og udvikling 2014", Ankestyrelsen, august 2014, [set den 08.10.2014].
Jespersen, Karen (2005): "Karen Jespersen kommentar: Danskerne vil have fællesskab", *Berlingske Tidende,* 20.01.2005.
Jespersen, Karen (2012b): "Når radikale muslimer får magt", *Berlingske Tidende,* Debat, 16.11.2012.
Jespersen, Karen & Ralf Pittelkow (2005): *De lykkelige danskere. En bog om sammenhængskraft,* København: Gyldendal.
Jespersen, Karen & Ralf Pittelkow (2012): "Juletræssagen: Formanden truet ud af Egedalsvænge", *Den Korte Avis,* 28.11.2012.
Jessen, Gerhard (1998): "Parallelsamfundet", *Flensborg Avis,* 14.11.1998.
Jest, Morten (1998): "Camre undgik eksklusion", *Jyllands-Posten,* 14.09.1998.
Juul-Madsen, Anette (1990): "Frp: Fremmede bør kunne nægtes lejemål", *Berlingske Tidende,* 1. sektion, side 3, 02.07.1990.
Jyllands-Posten (2003): "Ledende artikel: Parallelle samfund", *Jyllands-Posten,* 28.12.2003.
Jørgensen, Anja (2010): "The Sense of Belonging in New Urban Zones of Transition", *Current Sociology,* 58(1): 3-23.
Jørgensen, Anja & Anne-Kirstine Mølholt (2007): *Betingelser for fællesskab: om sindslidende i boligområder,* Servicestyrelsen.
Jørgensen, Marianne Winther & Louise Phillips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode,* Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
Kaschuba, Wolfgang (2007): "Wie Fremde gemacht werden", *Der Tagesspiegel,* 14.01.2007.
Katz, Jacob (1972): *Emancipation and Assimilation: Studies in Modern Jewish History,* Farnborough.
Khader, Naser (2012): "Kahder: Juletræssagen er ikke en bagatel", *Religion.dk,* 20.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.religion.dk/kommentaren/khader-juletr%C3%A6ssagen-er-ikke-en-bagatel [19.05.2014].
Kjeldsen, Niels Philip (2012): "Tom Behnke i det røde felt: Muslimer slår julen ihjel", *BT,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.bt.dk/danmark/tom-behnke-i-det-roede-felt-muslimer-slaar-julen-ihjel [07.02.2013].
Kjærsgaard, Pia (2002): "Nu virker det", *Fyens Stiftstidende,* 16.10.2002.
Kjærsgaard, Pia (2005): "Det går ganske som frygtet", *Nordjyske.dk,* 10.04.2005.
Kjærsgaard, Pia (2012a): "Christiania og den danske slaphed", *Dansk Folkeparti - Pia Kjærsgaards ugebrev, 11.06.2012*, tilgængelig fra: http://www.danskfolkeparti.dk/Christiania_og_den_danske_slaphed [set den 10.04.2014].
Kjærsgaard, Pia (2012b): "Kampen mod juletræet er helt grotesk", *Politiken,* 29.11.2012.
Knudsen, Peter Øvig (2011): *Hippie. Tre år og 74 dage der forandrede Danmark,* København: Gyldendal.
Koselleck, Reinhart (1972-1997a): "Einleitung", i: O. Brunner, W. Konze R. Koselleck (red.) *Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur Politisch-sozialen Sprache in Deutschland*, Stuttgart: Klett-Cotta, XIII-XXVII.
Koselleck, Reinhart (1972-1997b): "Krise", i: O. Brunner, W. Konze R. Koselleck (red.) *Geschichtliche Grundbegriffe: Historishes Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*, Stuttgart: Klett-Cotta, 617-650.
Koselleck, Reinhart (1982): "Begriffsgeschicte and social history", *Economy and Society, London: Routledge and Kegan Poul Ltd.,* 11(4): 409-427.
Koselleck, Reinhart (1986): "Sozialgeschichte und Begriffsgeschichte", i: W. Schieder V. Sellin (red.) *Sozialgeschichte in Deutschland*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 89-109.
Koselleck, Reinhart (1996): "A Response to Comments on the Geschichtliche Grundbegriffe", i: H. Lehmann M. Richter (red.) *The Meaning of Historical Terms and Concepts: New Studies on Begriffsgeschichte*, Washington, D.C.: German Historical Institute.

Koselleck, Reinhart (2004): *Futures past: on the semantics of historical time,* New York: Columbia University Press.
Koselleck, Reinhart (2006): "Crisis", oversat af M. W. Richter, *Journal of the History of Ideas,* 67(2): 357-400.
Koselleck, Reinhart (2007a): *Begreber, tid og erfaring. En tekstsamling,* J. Busck, J. Nevers, N. Olsen (red.),oversat af J. Busck, København: Hans Reitzels Forlag.
Koselleck, Reinhart (2007b): "Begrebshistorie og socialhistorie", i: J. Busck, J. Nevers, N. Olsen (red.) (red.) *Begreber, tid og erfaring. En tekstsamling*, København: Hans Reitzels Forlag, 57-81.
Koselleck, Reinhart (2007c): "Historiske kriterier for det moderne revolutionsbegreb", i: J. Busck, J. Nevers, N. Olsen (red.) (red.) *Begreber, tid og erfaring. En tekstsamling*, København: Hans Reitzels Forlag, 83-104.
Koselleck, Reinhart (2007d): "Om asymmetriske modbegrebers historisk-politiske semantik", i: J. Busck, J. Nevers, N. Olsen (red.) (red.) *Begrebshistorie og socialhistorie*, København: Hans Reitzels Forlag, 105-159.
Krarup, Marie (2013): "Er det praktisk at give efter for muslimske særkrav?", *Berlingske Tidende,* 26.07.2013.
Kristensen, Jens Erik (2007): "Den gemene sammenhængskraft - sammenhængskraft som vilje og forestilling", i: Peter Lodberg (red.) *Sammenhængskraften. Replikker til Fogh*, Højbjerg: Forlaget Univers, 16-55.
Kristjánsdóttir, Bergthóra (2011): "Nysprog om tosprog", i: C. Haas, A. Holmen, C. Horst B. Kristjánsdóttir (red.) *Ret til dansk*, København og Århus: Aarhus Universitetsforlag.
Krog-Meyer, Monica (1995): "Hallo: Tre nye slags danskere", *Ekstra Bladet,* 18.03.1995.
Krzyżanowski, Michał (2013): "Discourses and Concepts: Interfaces and Synergies Between *Begriffsgeschichte* and the Discourse-Historical Approach in CDA", i: R. Wodak (red.) *Critical Discourse Analysis*, London: SAGE, 201-214.
Krzyżanowski, Michał (2014): "Ethnography and Ciritical Discourse Analysis", foredrag, egen transskribering (lagt på youtube 27.05.2014), tilgængelig fra: https://www.youtube.com/watch?v=ZtpAviCHeY0 [set den 21.09.2015].
Kvale, Steinar (1997): *InterView. En introduktion til det kvaklitative forskningsinterview,* Hans Reitzels Forlag.
Kvist, Morten (2012): "Forklaring ønskes: Hvorfor ville de ikke sætte et juletræ op i kokkedal?", *Religion.dk,* 04.12.2012. Tilgængelig fra: http://www.religion.dk/kommentaren/forklaring-%C3%B8nskes-hvorfor-ville-de-ikke-s%C3%A6tte-juletr%C3%A6-op-i-kokkedal [14.05.2014].
Laclau, Ernesto (1993): "Power and Representation", i: M. poster (red.) *Politics, Theory and Contemporary Culture*, Columbia University Press, 277-296.
Laclau, Ernesto (1996): "Discourse", i: R. E. Goodin P. Petitt (red.) *A Companion to Contemporary Political Philosophy*, Oxford: Blackwell, 541-547.
Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe (2001): *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics,* London: Verso.
Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe (2002): *Det radikale demokrati. Diskursteoriens politiske perspektiv,* København: Roskilde Universitetsforlag.
Larsen, Ejvind (1969): "De små skoler", *Dagbladet Information,* 16.08.1969.
Larsen, Michael (2012): "Referat fra afdelingsbestyrelsesmøde 31.10.2012", Boligforeningen 3B Afdeling 1-3045 (Egedalsvænge), tilgængelig fra: http://www.3b.dk/beboerdemo/afdelingsbestyrelse/referater/1-3045_egedalsvaenge/ [set den 23.05.2013].
Larsen, Rune Engelbrecht "Indvandrerfjendtlig polemik og propaganda", *Humanisme.dk,* tilgængelig fra: http://www.humanisme.dk/hate-speech/brian_mikkelsen.php [set den
Larsen, Troels Schultz (2009): *De forsømte: skitse til en socialvidenskabelig analyse om relationerne mellem produktion af forsømte boligområder, de sociale kampe om det boligsociale*

integrationsarbejde og den boligsociale integration, Ph.d.-afhandling, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitetscenter.

Larsen, Troels Schultz (2011): "Med Wacquant i det ghettopolitiske felt", *Dansk sociologi,* 22(1): 47-67.

Lassen, Frank Beck (2013): "Afselvfølgeliggørelse - Idéhistoriens raison d'être", *Slagmark*, 67: 12-27, tilgængelig fra: http://www.slagmark.dk/artikler/afselvfolgeliggorelse/, [set den 13.02.2015]

Lassen, Mikkel Thrane (2007): "Anm.: Begreber, tid og erfaring", tilgængelig fra: http://www.historienu.dk/site/index.php?option=com_content&task=view&id=578&Itemid=82 [set den 14.10.2014].

Laudrup, Carin (2014a): *Civilreligion*, ebog, tilgængelig fra: www.civilreligion.dk [set den 03.12.2014].

Laudrup, Carin (2014b): *Vi elsker vort land. Civilreligion i teori og praksis, (Work-in-progress, sidehenvisninger er foreløbige)*.

Laura, Heidi (2010): "Fedet op med indvandrere", *Weekendavisen,* 19.11.2010.

Lausten, Martin Schwarz (2002): *Oplysning i kirke og synagoge. Forhodet mellem kristne og jøder i den danske Oplysningstid (1760-1814),* Akademisk Forlag A/S.

Lenschau-Teglers, Steffen (2000): "Glansen er gået af graffitien", *Nyhedsmagasinet Danske Kommuner,* 18.05.2000.

Liversage, Anika & Tina G. Jensen (2011): *Parallelle retsopfattelser i Danmark. Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser blandt etniske minoriteter,* SFI-rapport 11:37, København: Det nationale forskningscenter for velfærd.

Lodberg, Peter (red.) (2007): *Sammenhængskraften. Replikker til Fogh,* Forlaget Univers.

Lomholt, Anders & Gitte Merrild (1998): "Slut med fredelig kamp", *Det Fri Aktuelt,* 24.07.1998.

Luft, Stefan (2009): *Staat und Migration,* Frankfurt/Main: Campus Verlag GmbH.

Lund, Camilla Thorsø (2013): "Boligminister har tillid til demokratoet i Kokkeldal", *Berlingske,* 18.10.2013. Tilgængelig fra: http://www.b.dk/politiko/boligminister-har-tillid-til-demokratiet-i-kokkedal-sag [06.02.2014].

Lund, Henrik (2008): *Flygtninge og Indvandrere 1850-1980,* Forlaget Palle Fogtdal A/S.

Lundsager, Klaus (2013): *Privat emailkorrespondance*. Specialkonsulent i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter (unpubl.), 23.20.2013.

Lundsager, Klaus (2014): *Privat emailkorrespondance*. Specialkonsulent i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter (unpubl.), 21.11.2014.

Lutters, Wayne G. & Mark S. Ackerman (1996): "An Introduction to the Chicago School of Sociology", tilgængelig fra: http://userpages.umbc.edu/~lutters/pubs/1996_SWLNote96-1_Lutters,Ackerman.pdf [set den 11.11.2013].

Lyall, Tyson W. (2012a): "Lange udsigter for ny ghetto-liste", *Altinget.dk,* 06.08.2012. Tilgængelig fra: http://www.altinget.dk/artikel/122887-lange-udsigter-for-ny-ghetto-liste [05.02.2014].

Lyall, Tyson W. (2012b): "V og K uenige om ghettoaftale", *Altinget.dk,* 28.08.2012. Tilgængelig fra: http://www.altinget.dk/artikel/v-og-k-uenige-om-ghettoaftale [27.05.2014].

Lyduch, Einer (2005): "Debat: Gucci eller Lenin", *Jyllands Posten,* 02.04.2005.

Lægaard, Sune (2013): "Danish Anti-multiculturalism? The Significance of the Political Framing of Diversity", i: P. Kivisto Ö. Wahlbeck (red.) *Debating Multiculturalism in the Nordic Welfare States*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lægaard, Sune (2015): "Regeringen bruger kristendom politisk", *Religion.dk,* 24.08.2015. Tilgængelig fra: http://www.religion.dk/religionsanalysen/danmark-er-et-kristent-land

Løvetand, Keld (1976): "Hvad vil Christiania?", *Politiken,* 23.06.1976.

Madsen, Anne-Marie, Christina Ehrenskjöld & Fadime Turan (2012): "Dansk mindretal truer: Vi sætter selv juletræ op", *Ekstra Bladet,* 09.11.2012. Tilgængelig fra: http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1861429.ece [15.01.2014].

Marcuse, Peter (2002): "The Shifting Meaning of the Black Ghetto in the United States", i: P. Marcuse R. v. Kempen (red.) *Of States and Cities*, Cambridge: Oxford University Press, 109-142.

Marselis, Randi (2003): *Føler du dig dansk? Forhandlinger af identitetsmæssige tilhørsforhold i dansk tv-dokumentarisme om det multietniske samfund*, Ph.d.-afhandling, Afdeling for Minoritetsstudier, Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet.

Massey, Douglas S. (2002): "Residential Segregation", i: D. T. Goldberg J. Solomos (red.) *A Companion to Racial and Ethnic Studies*, Blackwell Reference Online: Blackwell Publishing, tilgængelig fra: http://www.blackwellreference.com/subscriber/uid=348/tocnode?id=g9780631206163_chunk_g978063120616330 [set den 27.08.2013].

Massey, Douglas S. & Nancy A. Denton (1993): *American Apartheid,* Cambridge, MA: Harvard University Press.

MBBL (2011): "Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2011", Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, tilgængelig fra: http://mbbl.dk/publikationer/tidligere-lister-over-saerligt-udsatte-boligomraader-2010-2011 [set den 15.11.2014].

MBBL (2013a): "Den kommende liste over særligt udsatte boligområder efter de fem nye kriterier", Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, 1. oktober 2013, [set den

MBBL (2013b): "Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2013", Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, [set den

MBBL (2013c): "Testopgørelse af nye kriterier", Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, efter forespørgsel fremsendt af specialkonsulent Klaus Lundsager, MBBL, [set den 28.08.2014].

MBBL (2014a): "Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. februar 2014", Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, tilgængelig fra: http://mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/liste_over_saerligt_udsatte_boligomraader_1._februar_2014.pdf [set den 02.06.2014].

MBBL (2014b): "Lister over særligt udsatte boligområder pr. 1. december 2014", Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, tilgængelig fra: http://mbbl.dk/lister-over-saerligt-udsatte-boligomraader [set den 30.11.2014].

Merkel, Angela (2010): " Integration: Merkel erklärt Multikulti für gescheitert", *Spiegel Online Politik,* 16.10.2010. Tilgængelig fra: http://www.spiegel.de/politik/deutschland/integration-merkel-erklaert-multikulti-fuer-gescheitert-a-723532.html# [24.09.2014].

Meyer, Thomas (2003): "Parallelgesellschaft und Demokratie", *ONline Akademie, Friedrich Ebert Stiftung*.

Micus, Matthias & Franz Walter (2006): "Mangelt es an "Parallelgesellschaften"?", *Der Bürger im Staadt,* Zuwanderung und Integration, 56(4): 215-221.

Middelboe, Poul (1993): "Borgmester kræver flygtningestop", *Berlingske Tidende,* 1. sektion, side 5, 28.07.1993.

Mikkelsen, Brian (2005): "Dokumentation: Kulturminister Brian Mikkelsens tale", Kpn.dk (jp kultur), Kulturminister Brian Mikkelsens tale til de konservatives landsmøde, søndag 25. september 2005, tilgængelig fra: http://kpn.dk/article216509.ece [set den 16.04.2012].

Mikkelsen, Flemming (2008): *Indvandring og Integration,* København: Akademisk Forlag.

Mikkelsen, Kirsten Pruzan (1998): "Frisind eller formynderi", *Berlingske Tidende,* 08.08.1998.

Miles, Robert & Malcolm Brown (2003): *Racism, Second edition,* Routledge.

Mouritsen, Per (2006): "The Particular Universalism of a Nordic Civic Nation. Common values, state religion and Islam in Danish Political culture", i: T. Modood, A. Triandafyllidou R. Zapata-Barrero (red.) *Multiculturalism, Muslims and Citizenship: A European Approach*, London: Frank Cass Publishers, 70-93.

Mouritsen, Per (2013): "The resilience of citizenship traditions: Civic integration in Germany, Great Britain and Denmark", *Ethnicities,* 13(1): 86-109.

Mølgaard, Mikael (1998): "Gult kort til Camre", *Det Fri Aktuelt,* 14.09.1998.

Møller, Eva-Marie (2012): "Hvad er der galt i Vollsmose?", *Danmarks Radio, P1 Debat med Asmaa Abdol-Hamid og Kristian Lauritzen (V),* 24.08.2012.

Mørch, Ida Elisabeth (2014): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 23.10.2014.

Nedergaard, Marie Witt (2013): "Arven efter Carina og Robert", *Information,* 27.12.2013.

Neergaard, Helle (2010): *Udvælgelse af cases i kvalitative undersøgelser,* 2. udgave, 3. oplag ed., Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
Nevers, Jeppe (2004): "Til begreberne!", i: P. H. Hansen J. Nevers (red.) *Historiefagets teoretiske udfordringer*, Odense: Syddansk Universitet.
Nevers, Jeppe (2005): *Kildekritikkens begrebshistorie,* Odense: Syddansk Unievrsitetsforlag.
Nevers, Jeppe (2007): "Spørgsmålets politik. Kari Palonen og den nyere begrebshistorie", *Slagmark,* 48(2007): 123-137.
Nevers, Jeppe (2011): *Fra skældsord til slagord. Demokratibegrebet i dansk politisk historie,* Odense: Syddansk Universitetsforlag.
Nevers, Jeppe (2012): "Demokratibegrebets historie. Nogle hovedlinier fra oldtiden til nutiden", *Noter,* 194(September 2012): 18-27.
Newspaq-Ritzau (2012): "Juletræsballade: Ny bestyrelse på vej", *Den Korte Avis,* 15.11.2012.
Nielsen, Christian Suhr (2013): *Dsecending With Angels. The Invisible in Danish Psychiatry and Islamic Exorcism*, Ph.d.-afhandling, Institut for Kultur og Samfund, Århus Universitet.
Nielsen, Christian Suhr (2015): "Hjernevask og radikalisering i Grimhøjmoskeen", *Kroniken, Politiken,* 16.01.2015.
Nissen, Maya (2012a): "Emsig mand i Tikøb dræber kær juletradition ", *Avisen.dk,* 08.12.2012. Tilgængelig fra: http://www.avisen.dk/emsig-mand-i-tikoeb-draeber-kaer-juletradition_196888.aspx [07.02.2013].
Nissen, Stine (2012b): "Hvordan historien om et juletræ bliver breaking news i alle danske medier", *Nissen & Co. Strategisk Kommunikation, 08.11.2012*, tilgængelig fra: http://nissenco.dk/fra-vores-verden/2012/juletraeet-der-blev-breaking-news.aspx [set den 23.05.2013].
Nunnegaard, Lars (2013): "Har Nick Hækkerup ret? Er forsvaret en stat i staten, Debat", *Avisen.dk,* 30.09.2013.
Nørskov, Joana Mikalauskaite (red.) (2011): *Fakta om integration. Status og udvikling,* Social- og Integrationsministeriet.
Olsen, Lars (2005): *Det delte Danmark,* København: Gyldendal.
Olsen, Niklas (2012a): "History in the Plural - Description", KB online adgang, [set den 12.10.2014].
Olsen, Niklas (2012b): *History in the Plural. An Introduction to the Work of Reinhart Koselleck,* New York and Oxford: Berghahn Books.
Olwig, Karen Fog (1992): "Kulturel kompleksitet", *Jordens Folk,* 3.
Olwig, Karen Fog (2013): "Notions and practices of difference: an epilogue on the ethnography of diversity", *Identities: Global Studies in Culture and Power,* 20(4): 471-479.
Omar, Tarek (2013): "Førende ghetto-forsker: "Drop nu jeres syge ghettolister, Danmark"", *Politiken,* 26.05.2013. Tilgængelig fra: http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/ECE1979522/foerende-ghetto-forsker-drop-nu-jeres-syge-ghettolister-danmark/ [05.02.2015].
ordnet.dk (2014): "En stat i staten", Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Den danske ordbog - moderne dansk sprog, tilgængelig fra: http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=stat+i+staten&search=S%C3%B8g [set den 20.03.2014].
ordnet.dk (2015): "Dystopi", Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Den danske ordbog - moderne dansk sprog, tilgængelig fra: http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=dystopi [set den 22.10.2015].
Patton, Michael Quinn (1980): *Qualitative Evaluation Methods,* Beverly Hills: Sage Publications.
Pedersen et al., Jesper Bruus (1976): *Fremmedarbejdernes boligforhold i Danmark 1975,* Forskningsrapport 76-1, Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
Peters, Rikke (2011): *Aus Liebe zum eigenen Land. En begrebshistorisk undersøgelse af kulturbegrebet i den konservative revolution og dets genkomst som politisk kampbegreb*, Ph.d.-afhandling, Afdeling for Idéhistorie, Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet.
Peters, Rikke (2014a): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 04.11.2014.
Peters, Rikke Alberg (2014b): "Kampen om sammenhængskraften - en analyse af begrebet sammenhængskraft i den offentlige debat fra 1994 til 2010", *Slagmark - Tidsskrift for idéhistorie,* 70: 129-156.

Petersen, Lene Myong (2009): *Adopteret: Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*, Ph.d.-afhandling, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.
Phillips, Deborah (2006): "Parallel lives? Challenging discourses of British Muslim self-segregation", *Environment and Planning D: Society and Space,* 24: 25-40.
Phillips, Deborah (2010): "Minority Ethnic Segregation, Integration and Citizenship: A European Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies,* 36(2): 209-225.
Pittelkow, Ralf (2002): "Bag nyheden: Euro-islam", *Jyllands-Posten,* 21.08.2002.
Pittelkow, Ralf (2004): "Pittelkow om ghettoer", *Jyllands-Posten,* 18.01.2004.
Pittelkow, Ralf (2005): "Den danske model", *Jyllands Posten,* 02.04.2005.
Pless, Flemming (2002): "Debat: Kort sagt: Nej til modersmålsundervisning", *Jyllands-Posten,* 23.06.2002.
Politikens redaktion (1993): "Ledende artikel: Selvtægt", side 4, 27.07.1993.
Possing, Dorthe Høvids (2011): *A Politics of Place. Computer-mediated Communication Among Muslim Women in Denmark, Britain, and the US*, Ph.d.-afhandling, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet.
Potter, Jonathan (2003): *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction,* London, New Delhi and Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
Putnam, Robert (red.) (2002): *Democracies in Flux : The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Cary, NC, USA: Oxford University Press.
Qadeer, Mohammad A. (2003): "Ethnic Segregation in Toronto and the New Multiculturalism", *Research Bulletin,* # 12, Centre for Urban and Community Studies, University of Toronto.
Quass, Lisbeth Kildegaard, Søs Lykke Sloth & Elisabeth Arnsdord Haslund (2011): "Det handler ikke om mursten", *Berlingske,* 14.08.2011. Tilgængelig fra: http://www.b.dk/nationalt/det-handler-ikke-kun-om-mursten [18.08.2014].
Rachlin, Samuel (2013): "Kærlighed og kulde i Gulag", *Kristeligt Dagblad,* 21.10.2013.
Rangvid, Beatrice Schindler (2006): *Living and Learning Separately? Ethnic segregation of school children in Copenhagen,* Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning, København: KORA.
Rasmussen, Anders Fogh (2004a): "Statsminister Anders Fogh Rasmussens Nytårstale 1. januar 2004", Statsministeriet, tilgængelig fra: http://www.stm.dk/_p_7458.html [set den 12.04.2012].
Rasmussen, Anders Fogh (2008): "Statsminister Anders Fogh Rasmussens grundlovstale 2008 - Skamlingsbanken og Ejer Bavnehøj", tilgængelig fra: http://www.stm.dk/_p_7587.html#parallelsamfund [set den 12.05.2012].
Rasmussen, Jens (2010): "Jødefejden og de beslægtede uroligheder, 1819-20. 'Indledning til den store Scene?'", i: (red.) *Kirkehistoriske Samlinger*, København.
Rasmussen, Kim Su (2004b): "Hvad er dansk racisme?", Minority Report, Ridehuset, Århus, 26.09.2004.
Rasmussen, Lars Løkke (2010a): "Statsminister Lars Løkke Rasmussens Nytårstale 1. januar 2010", Statsministeriet, tilgængelig fra: http://www.stm.dk/_p_13031.html [set den 27.10.2015].
Rasmussen, Lars Løkke (2010c): "Statsminister Lars Løkke Rasmussens tale ved Folketingets åbning tirsdag den 5. oktober 2010", Statsministeriet, tilgængelig fra: http://www.stm.dk/_p_13260.html [set den 22.05.12].
Rasmussen, Lars Løkke (2010d): "Pressemøde den 26. oktober 2010", tilgængelig fra: http://www.stm.dk/_p_13277.html#parallelsamfund [set den 23.04.12].
Rasmussen, Peter (1993): "Vi betaler til vi ikke har råd", *Ekstra Bladet,* side 16, 29.07.1993.
Regeringen (2004): *Regeringens strategi mod ghettoisering,* Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Regeringen maj 2004.
Regeringen (2010): *Ghettoen tilbage til samfundet. Et opgør med parallelsamfund i Danmark,* Socialministeriet, Regeringen oktober 2010.
Regeringen (2013): *Udsatte boligområder - de næste skridt. Regeringens udspil til en styrket indsats,* Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, Regeringen maj 2013.

Rennison, Betina Wolfgang (2009): *Kampen om integrationen. Diskurser om etnisk mangfoldighedsledelse,* København: Hans Reitzels Forlag.
Richter, Melvin & Michaela W. Richter (2006): "Introduction: Translation of Reinhart Koselleck's 'Krise' in Geschichtliche Grundbegriffe", *Journal of the History of Ideas,* 67(2): 343-356.
Ritzau (1998a): "Mogens Camre fortsætter med at lange ud efter S-politik", *Ritzaus Bureau,* 17.09.1998.
Ritzau (1998b): "Camre kritiserer fortsat fremmedpolitik", *Jyllands-Posten,* 18.09.1998.
Ritzau (2005): "Litteratur-professor står fast på ultimatum til Brian Mikkelsen", *Politiken,* 29.09.2005.
Ritzau (2011): "Pind gad ikke høre tale om integration", *Information,* 08.03.2011. Tilgængelig fra: http://www.information.dk/telegram/261747 [24.09.2014].
Ritzau (2012a): "Boligforening tøver med at tage imod juletræ", *Information,* 08.11.2012.
Ritzau (2012b): "Så har Egedalsvænge fået juletræ", *Information,* 30.11.2012.
Rohde, Thomas Søgaard & Johan Blem Larsen (2013): "Barfoed: Skat er blevet en stat i staten", *Berlingske Tidende,* 16.06.2013. Tilgængelig fra: http://www.b.dk/politiko/barfoed-skat-er-blevet-en-stat-i-staten [18.03.2014].
Rømer, Mikael (2012): "Statsministeren forsvarer kølle-udtalelse", DR.dk Nyheder 22.08.2012, tilgængelig fra: http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2012/08/22/151758.htm [set den 15.11.2014].
Sabinsky, Sonja (1999): "(Ingen rubrik)", *Dagbladendes Bureau,* 09.09.1999.
Salmonsens konversationsleksikon (1924): "Parallelsteder", i: C. Blangstrup (red.) *Salmonsens konversationsleksikon*, København: J. H. Schultz Forlagshandel A/S, bind XVIII: Nordlandsbaad-Perleøerne, 2. udg.
Sanders, Carol (red.) (2004): *The Cambridge Companion to Saussure*. Cambridge: Cambridge University Press.
Saxo-Instituttet (2015): "Socialhistorie", tilgængelig fra: http://saxo.ku.dk/forskning/forskning_paa_fagene_ny/historie/samtidshistorisk_socialhistorie/ [set den 05.10.2015].
Schierup, Carl-Ulrik (1993): *På kulturens slagmark. Mindretal og størretal taler om Danmark,* Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag.
Schiffauer, Werner (2008): *Parallelgesellschaften. Wie viel Wertekonsens braucht unsere Gesellschaft? Für eine kluge Politik der Differenz,* Bielefeld: Transcript Verlag.
Schmidt, Garbi (2014): "Frihed for Hassan som for Henriette", *Politiken, Kroniken,* 20.06.2014.
Schmidt, Garbi & Jakob Ingemann Parby (2011): "Danmark som indvandrerland", *Berlingske Tidende,* 05.05.2011.
Schou, Kim (2012): "Langballe og Sareen i klinch om juletræet i Egedalsvænge", *Kristeligt Dagblad,* 16.11.2012.
Semler, Christian (2004): "Parallel-Gesellschaften", *Tageszeitung,* 24.11.2004. Tilgængelig fra: http://www.taz.de/1/archiv/?dig=2004/11/24/a0082 [24.09.2014].
Sennett, Richard (1994): *Flesh and Stone - The Body and the City in Western Civilization,* New York: Norton.
Skeel, Mette (2012): "Dengang, da vi udstillede mennesker i ZOO og Tivoli", KVINOs Webmagasin, tilgængelig fra: http://webmagasin.kvinfo.dk/artikler/dengang-da-vi-udstillede-mennesker-i-zoo-og-tivoli [set den 05.09.2013].
Skifter Andersen, Hans (1999): *Virkninger af Byudvalgets indsats i almene boligafdelinger,* SBI-rapport 321, Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
Skifter Andersen, Hans (2002): "Segregation på boligmarkedet - kan den påvirkes?", *Statens Byggeforskningsinstitut*.
Skifter Andersen, Hans (2006a): *Etniske minoriteters flytninger og boligvalg. En registeranalyse,* SBi-rapport 2006:02, Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
Skifter Andersen, Hans (2006b): *Undersøgelse af til- og fraflytningen i tre multietniske boligområder,* SBi-rapport 2006:12, Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Skifter Andersen, Hans (2007): "Er indvandrernes bosætningsmønster et samfundsproblem?", *Dansk sociologi,* 18(4): 99-104.
Skifter Andersen, Hans (2011): "Regeringens ghettoliste er meningsløs", *Politiken,* 29.10.11. [24.04.12].
Skifter Andersen, Hans & Sølvi Karin Børresen (2006): "Ghetto eller integrationssluse? Om multietniske boligområders funktioner", *Samfundsøkonomen,* 4(Oktober): 9-12.
Slot-Henriksen, Rolf (1999a): "Dansk kultur til kamp for demokratiet", *Berlingske Tidende,* 16.09.1999.
Slot-Henriksen, Rolf (1999b): "Et umuligt makkerpar", *Berlingske Tidende,* 12.10.1999.
Slot, Steffen & Anders Fallesen (2012a): "Fem muslimer aflyser dansk julehygge", *Frederiksborg Amts Avis,* 07.11.2012.
Slot, Steffen & Anders Fallesen (2012b): "Sagen set kronologisk", *Frederiksborg Amts Avis,* 07.11.2012.
Small, Mario Louis (2008): "Four Reasons to Abandon the Idea of "The Ghetto"", *City & Community - Symposium for the Ghetto,* 7(4): 389-396.
SN.dk (2012a): "DF: Egedalvænge skal have sit juletræ i fred", *SN.dk Fredensborg,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.sn.dk/fredensborg/df-egedalvaenge-skal-have-sit-juletrae-i-fred/artikel/235835 [11.06.2014].
SN.dk (2012b): "DF: Et angreb på den danske kultur", *SN.dk Fredensborg,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://www.sn.dk/fredensborg/df-et-angreb-paa-den-danske-kultur/artikel/235829#.UwyPwc4UB8E [25.02.2014].
Socialministeriet (2010): "Aftale mellem regeringen (Venstre og Konservative Folkeparti), Dansk Folkeparti og Radikale Venstre om styrket indsat i ghettoområderne og anvendelsen af den almene boligsektors midler", BA10 - endelig aftale, 08.11.2010 [set den
statensnet.dk (1997): "12.3. Strategier vedrørende boligplacering af flygtninge og indvandrere samt generelle tiltag på boligområdet", Indenrigsministeriet, tilgængelig fra: http://www.statensnet.dk/pligtarkiv/fremvis.pl?vaerkid=776&reprid=0&filid=56&iarkiv=1 [set den 15.01.2015].
Stenstrup, Brita (1999): "Graffitiens fjende nummer ét", *Berlingske Tidende,* 27.11.1999.
Stråth, Bo (2008): "Belonging and European Identity", i: G. Delanty, P. R. Jones R. Wodak (red.) *Identity, Belonging and Migration*, Liverpool: Liverpool University Press, 21-38.
Støvring, Kasper (2010): *Sammenhængskraft,* København: Gyldendal.
Støvring, Kasper (2012a): "Et juletræ, dansk kultur - og demokrati", *Berlingske Tidende,* 29.11.2012.
Støvring, Kasper (2012b): "Professor Thyssens akademikerfiktion - og dansk kultur", *Berlingske,* 05.12.12. Tilgængelig fra: http://kulturkamp.blogs.berlingske.dk/2012/12/05/professor-thyssens-akademikerfiktion-og-dansk-kultur/ [23.05.2013].
Sæhl, Marie & Niklas Rehn (2012): "Boligforening og hele landet er i oprør over juletræsafstemning", *Politiken,* 08.11.2012.
Sørensen, Anders Borup (2012a): "TV2-ansatte truet: Fik smadret deres bil", *TV2 Nyhederne, TV2.dk,* 11.11.2012.
Sørensen, Ole Adrian (2012b): "Kommunalbestyrelsen skal tage stilling til julen", *Hvidovre Avis,* 20.11.2012. Tilgængelig fra: http://hvidovre.lokalavisen.dk/--kommunalbestyrelsen-skal-tage-stilling-til-julen...-/20121120/artikler/711209232 [16.01.2014].
Sørensen, Rasmus Bo (2011): "Rør blot ikke ved min gamle jul", *Information,* 13.12.2011. Tilgængelig fra: http://www.information.dk/287661 [28.05.2013].
Theils, Lone (1999): "Hadet er sejlivet", *Berlingske Tidende,* 08.06.1999.
Thing, Morten (2008): *De russiske jøder i København 1882-1943,* Gyldendal.
Thing, Morten (2013): *Privat emailkorrespondance* (unpubl.), 23.09.2013.
Thompson, Anne (1997): "Adskilt gennem hele livet", *Det fri Aktuelt,* 02.10.1997.
Thomsen, Jens Peter Frølund (1996): "Nyere marxistisk teori", i: (red.) *Klassisk og moderne samfundsteori*, København: Hans Reitzels Forlag A/S.
Thorsen, Nils (2010): "Da ghettoen kom til København", *Politiken,* 30.10.2010.

Thranholm, Iben (2012): "Thranholm: Juletræsfesten ender i kristenforfølgelse", *Kristeligt Dagblad,* 07.12.2012.
Thura, Thomas (2010): *Tekstanalyse og litterær metode,* København: Gyldendal.
Tonboe, Jens Chr. (2009): "Humanøkologi", Den Store Danske, Gyldendals åbne encyklopædi, tilgængelig fra: http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Sociologisk_teori/human%C3%B8kologi [set den 13.11.2013].
Tranæs, Torben, Anna Piil Damm & Marie Louise Schultz-Nielsen (2006): *En befolkning deler sig op? ,* T. Tranæs (red.), Rockwool Fonden, Gyldendal.
v. Freiesleben, Mikaela (2006): *Til et Folk de alle hører. En religionssociologisk undersøgelse af N.F. S. Grundtvigs nations- og folkelighedsbegreb med udgangspunkt i fejden med M.A. Goldschmidt.* , Speciale, Kandidatspeciale, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet.
Vacher, Mark (2008): *Flygtninge og indvandrere i den almene boligsektor,* Aalborg Universitet, Center for boligforskning, Statens Byggeforskningsinstitut.
Vagnby, Bo (2011): "Man kan ikke leve af at bo. Fra slumforståelse til ghettostrategier", Aalborg Øst - En forstad i forandring, Aalborg Universitet, A&D Files 41,
van Dijk, Teun A. (2006): "Discourse, context and cognition", *Discourse Studies,* 8(1): 159-177.
Vangkilde, Kim (2012a): "Jeg skal ikke gå rundt og servere gløgg og danse om juletræ", *Ekstra Baldet,* 10.11.2012.
Vangkilde, Kim (2012b): "Muslimer: Det aflyste juletræ var en fælde", *Ekstra Bladet,* 10.11.2012. Tilgængelig fra: http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1862225.ece [13.05.2014].
Vertovec, Steven (2003): "Diaspora, Transnationalism and Islam: Sites of Change and Modes of Research", i: S. Allevi J. S. Nielsen (red.) *Muslim Networks and Transnational Communities in and Across Europe*, Leiden: Brill, 312-326.
Vilby, Knud (1971): "Duelunds religion", *Dagbladet Information,* 11.10.1971.
Vorum, Marie Gribel (2012a): "Egedalsvænge får ny bestyrelse", *Lokalavisen.dk, Hørsholm,* 29.11.2012.
Vorum, Marie Gribel (2012b): "Muslimer aflyser juletræ i Kokkedal", *Lokalavisen.dk,* 07.11.2012. Tilgængelig fra: http://hoersholm.lokalavisen.dk/muslimer-aflyser-juletrae-i-kokkedal-/20121107/artikler/711089913/ [15.01.2014].
Wacquant, Loïc (2004): "Ghetto", *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences,* Elsevier: 1-7.
Wacquant, Loïc (2010): "Designing Urban Seclusion in the 21st Century", *Perspecta 43, Taboo, The Yale Architectural Journal,* 43: 164-175.
Wacquant, Loïc (2011): "A Janus-Faced Institution of Ethnoracial Closure: A Sociological Specification of the Ghetto", i: R. Hutchison B. D. Haynes (red.) *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies*, Westview Press, 1-31.
Wacquant, Loïc (2013): *Byens udstødte. En komparativ sociologi om den avancerede marginalisering,* Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
Warburg, Margit (2012): "Fællesskab. Hvad lærte vi af juletræet i Kokkedal?", *Politiken,* 24.12.2012. Tilgængelig fra: http://tors.ku.dk/presserum/presseklip-arkiv/presseklip_2012/december-2012/20121224_hvad_laerte_vi_af_juletraet_i_kokkedal.pdf/ [12.02.2013].
Weekendavisen (2011): "Det stolte parallelsamfund", *Weekendavisen,* 19.03.2011.
Weinholt, Karin (2009): "Antisemitisme", Den Store Danske, Gyldendals åbne encyklopædi, tilgængelig fra: http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/J%C3%B8dedommen/antisemitisme [set den 24.06.2013].
Weiss, Gilbert & Ruth Wodak (2003): "Introduction: Theory, Interdisciplinarity and Critical Discourse Analysis", i: G. Weiss R. Wodak (red.) *Critical Discourse Analysis. Theory and Interdisciplinarity*, Hampshire and New York: Palgrave Macmillian Ltd.

Wilson, William J. (1987): *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy,* Chicago, IL: University of Chicago Press.
Winther, Henrik (2004): "Holdningsændring", *Weekendavisen,* 06.02.2004.
Wirth, Louis (1928): *The Ghetto,* New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
Wodak, Ruth (1996): *Disorders of Discourse,* London: Longman.
Wolfhagen, Rune (2011): "R-SF: Etnicitet skal ikke længere definere en ghetto", *Information,* 20.10.2011. Tilgængelig fra: http://www.information.dk/282583 [14.05.2013].
Yin, Robert K. (2003): *Case Study Research. Design and Methods,* 3. ed., CA: Sage Publications.
Østergaard, Rasmus Thestru & David Kyng (2012): "Præsentation af artiklerne", *Noter,* 194(September 2012): 7-8.
Østergård, Uffe & Jan Ifversen (red.) (1996): *Begreb & Historie* Det Humanistiske Fakultets Trykkeri, Århus Universitet.
Aamund, Jane (1990): "Den lille aggression", *Berlingske Tidende,* 08.07.1990.

Bilag 1: Kontrolsøgning på udvalgte landsdækkende dagblade 1990-2013

Diagram 5: Forekomster af 'parallelsamfund' i udvalgte dagblade 1990-2013 (Berlingske, BT, Ekstra Bladet, Politiken, Weekendavisen, Jyllands Posten og Information)

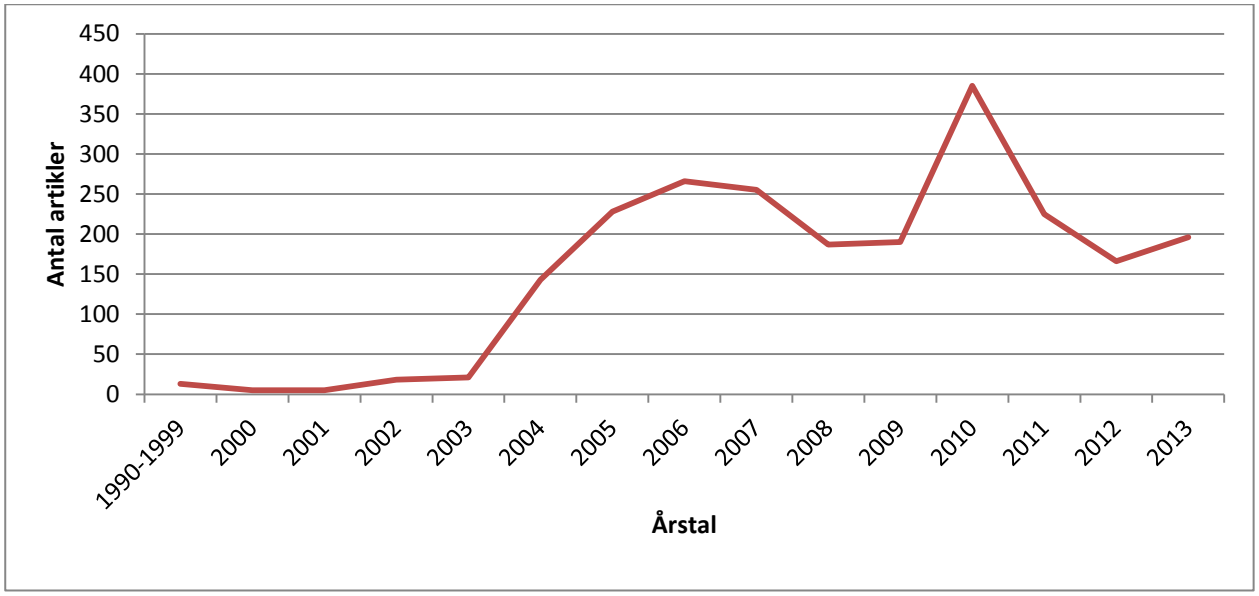

(Kilde: Infomedia – egen opgørelse – i alt 2.303 artikler)

Til sammenligning nedenfor: diagram 1 (som den forekommer i kapitel 7.1).

Diagram 1: Forekomster af 'parallelsamfund' i Infomedias samlede artikeldatabase 1990-2013

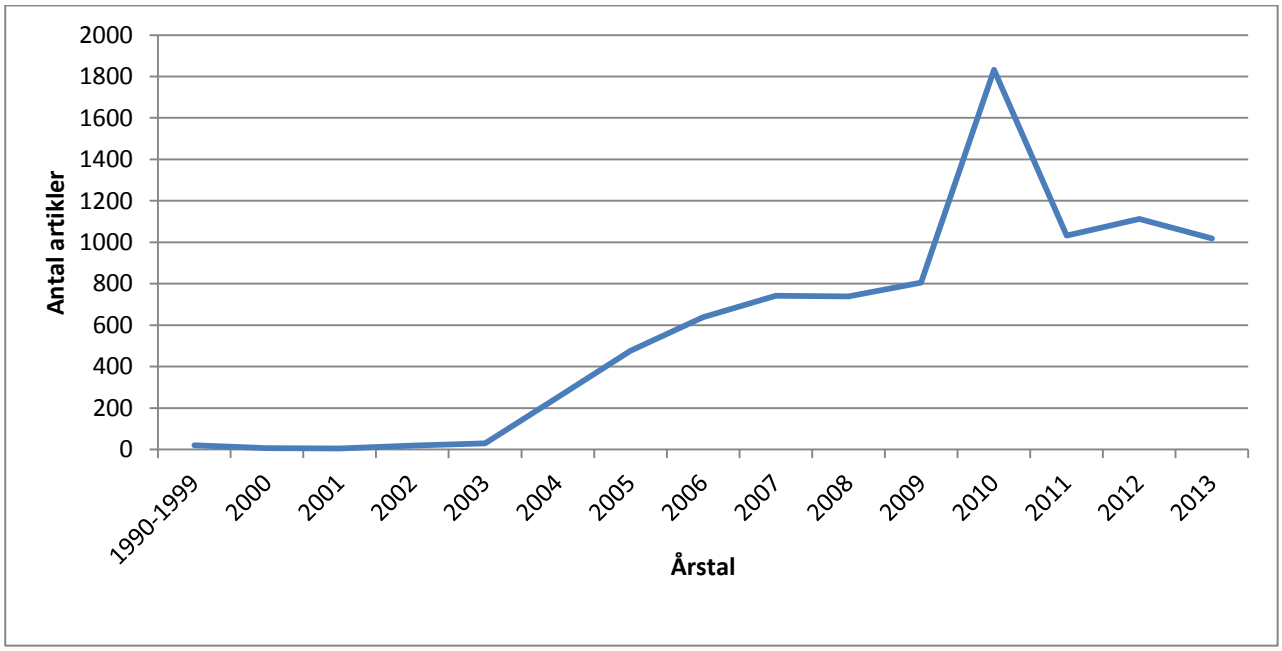

(Kilde: Infomedia – egen opgørelse – i alt 8.745 artikler)

Bilag 2: Definitioner: Indvandrer/efterkommer (Danmarks Statistik)

Danmarks Statistik har siden 1991 inddelt indvandrerbefolkningen i Danmark, inklusive flygtninge, i henholdsvis 'indvandrere' og 'efterkommere' (Damm 2002: 2) (Faktaboks 3). Selvom mange beskrivelser og analyser af indvandring og integration i Danmark skelner mellem indvandrere og flygtninge, bibeholder jeg Danmarks Statistiks definitioner, da jeg i løbet af afhandlingen anvender deres statistikker til at belyse indvandreres og efterkommeres boligmæssige segregering i Danmark. Danmarks Statistik skelner også mellem vestlige lande og ikke-vestlige lande (Faktaboks 4).

Faktaboks 3: Indvandrere og efterkommere

Indvandrere er født i udlandet. Ingen af forældrene er danske statsborgere og født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, opfattes den pågældende som indvandrer.

Efterkommere er født i Danmark. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Når en eller begge forældre, der er født i Danmark, opnår dansk statsborgerskab, vil deres børn ikke blive klassificeret som efterkommere. Fastholder danskfødte forældre imidlertid begge et udenlandsk statsborgerskab, vil deres børn blive klassificeret som efterkommere.

Personer med dansk oprindelse er personer - uanset fødested - hvor mindst én af forældrene både er dansk statsborger og født i Danmark.

Faktaboks 4: Vestlige og ikke-vestlige lande

Vestlige lande omfatter EU, Andorra, Australien, Canada, Island, Liechtehnstein, Monaco, New Zealand, Norge, San Marino, Schweitz, USA og Vatikanstaten.

Ikke-vestlige lande omfatter alle øvrige lande.

Kilde: Danmarks Statistik, Indvandrere og efterkommere:
http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/indvandrere-og-efterkommere.aspx?tab=dok

Bilag 3: Åbent Samråd i By- og Boligudvalget 13. december 2012 (transskriberet)

Transskriberet efter TV fra Folketinget:
http://www.ft.dk/webtv/video/20121/byb/td.926506.aspx?from=13-12-2012&to=13-12-2012&selectedMeetingType=&committee=&as=1#player

Kommentarer vedr. transskriberingen:

- *Samrådets ordstyrer er Jan Johansen (S). Han indleder samrådet med en velkomst og formalia, og han afslutter også samrådet. Han præsenterer desuden hver taler/spørger før de får ordet. Johansens replikker er ikke medtaget i transskriberingen.*
- *Talerne/spørgerne indleder som regel deres spørgsmål med at takke for at have fået ordet, og takke ministrene for deres tale/for at komme. Disse indledende "tak" er kun medtaget i transskriberingen, når der bliver sagt noget mere/andet i samme forbindelse (og altså ikke, når de fx kun siger "Tak for det").*
- *Der er ikke medtaget fyldord ("øh" og "æh" o.lign.).*
- *Ord i* [*boks*] *er mine tilføjelser, kommentarer eller evt. forklaring undervejs.*
- *Tre punktummer … markerer at taleren holder en tale-/tænkepause, eller at taleren retter sig selv, fordi han/hun har formuleret sig forkert, eller leder efter de rigtige ord, f.eks. "den debat synes jeg ikke er mindre uaktuel … mindre aktuel … bare fordi at juletræet er sat op."*
- *Derudover har jeg ikke markeret, hvis taleren/spørgeren lægger særlig vægt på et ord eller sætning, eller hvis de ironiserer e.lign.*
- *Transskriberingen er derudover ordret, dvs. at det også er medtaget, når talerne/spørgerne laver talefejl eller grammatiske fejl, skæve sætningskonstruktioner osv. Punktum og komma er indsat, som det faldt naturligt i henhold til talestrømmen, nogle taler fx i meget lange sætninger, med mange indskudte sætninger, det er i så fald skrevet ud i ét.*

Samrådet transskriberet

Indledende kommentarer ved Louise Schack Elholm (spørger) samt ministrenes svar på spørgsmål A-F (ministertaler):

(17:03:33) Louise Schack Elholm (V):

Vi har jo alle hørt om sagen i Egedalsvænge, omkring situationen om, hvorvidt de skulle have et juletræ eller ej. Og grunden til, at jeg overhovedet rejser det her samråd, det er, fordi jeg synes, det sætter spørgsmålstegn ved en debat, vi har haft meget aktivt her i boligudvalget, nemlig spørgsmålet om hele ghettodebatten og spørgsmål om etnicitetskriteriet, som der har været sat spørgsmålstegn ved fra boligministerens side af, siden han kom til. Og derfor vil jeg gerne rejse den her debat, for jeg synes, det er et eksempel på et sted, hvor der er parallelsamfund. Og det er så udgangspunktet for de her spørgsmål jeg har lavet, det er om:

A. Hvorvidt at regeringen de mener, at der er problem med parallelsamfund i boligforeningerne. Og om hvorvidt man mener, der er en øget risiko for … eller i … en boligforening … om det er problem med parallelsamfund i en boligforening.
B. Om ministrene mener, der er en øget risiko for parallelsamfund, hvis en stor andel af beboerne med en anden etnisk baggrund end dansk i en boligforening.
C. Og hvordan det statistisk kan opgøres om der er parallelsamfund, eller tendens til parallelsamfund, i en boligforening?
D. Om ministrene mener, der er parallelsamfund i Egedalsvænge i Fredensborg Kommune, hvor et muslimsk flertal i afdelingsbestyrelsen har besluttet, at der ikke skal opsættes et juletræ i boligforeningen? Det er så blevet ændret.
E. Hvordan ministrene vurderer, at et fravalg af juletræ har betydning for etniske danskeres ønske om at bo i en boligforening, som f.eks. Egedalsvænge?
F. Om ministrene mener, at det muslimske flertal fra afdelingsbestyrelsen i Egedalsvænge, som har fravalgt juletræ, viser interesse i at lade sig integrere i det danske samfund?

Og det var sådan for at sætte den her diskussion og tage den ind i den debat, vi aktuelt har i boligudvalget.

(17:05:27) Carsten Hansen (S):

Det er for mig at se dybt forkasteligt hvis nogen prøver at skræmme eller true andre til at ændre deres holdninger. Det er meget ubehageligt synes jeg, at den tidligere afdelingsformand føler sig nødsaget til at flytte pga. sagen om juletræet. Jeg synes dog ikke at vi på den baggrund kan konkludere, at der er parallelsamfund i Egedalsvænge. Jeg synes til gengæld at det understreger behovet for, at vi alle sammen respekterer hinanden, prøver at løse eventuelle problemer i en god tone, også når man er uenig.

Og så går jeg til næste spørgsmål, om jeg synes der er behov for en statistisk opgørelse af parallelsamfund. Og der vil jeg sige, at når vi skal opgøre hvilke boligområder, der er mest udsatte, og fortjener særlig opmærksomhed, så vil vi gerne holde øje med, hvor stor en del af beboerne, der er indvandrere eller efterkommere af indvandrere fra ikke-vestlige lande, og det vil vi fordi, at forudsætninger for en god og vellykket integration er dårligere, hvis man bor i et boligområde med mange indvandrere og færre etniske danskere til at blande sig med. Men det modsatte af vellykket integration det må være dårlig eller ingen integration, og ikke, at der automatisk opstår parallelsamfund af den grund. Jeg synes altså ikke, at det er nødvendigt at man giver, eller jeg synes ikke det giver mening at opgøre parallelsamfund statistisk, selvom det giver mening at opgøre andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande i forbindelse med listen over udsatte boligområder.

Så går jeg til næste spørgsmål, hvor spørgeren spørger, om jeg ikke kunne gå mere aktivt ind i sagen omkring juletræet i stedet for at overlade det til beboerne, og der kan jeg sige, at det synes jeg ikke, jeg skulle have gjort. Som jeg også tidligere har sagt, så synes jeg det var en dum beslutning at sløjfe det årlige juletræ. Det var jeg også fremme og sige både på TV og i de skriftlige medier. Og jeg sagde også, at det er en beslutning, der træffes af det lokale beboerdemokrati, og at jeg som minister ikke kan blande mig yderligere i den her konkrete beslutning, og det mener jeg faktisk stadigvæk er rigtigt. Og vi har da også set, hvordan beboerne har fundet en løsning ved hjælp af de beboerdemokratiske regler, det synes jeg er meget bedre end hvis jeg som minister forsøger at diktere, hvilke beslutninger de skal træffe. Og jeg synes også, at det her er et eksempel på hvordan at beboerdemokratiet fungerer … jeg har vist fået fat i et forkert papir, det skal jeg beklage, at jeg måske har fået fat i et forkert papir… Hvis det er OK, vil jeg gerne starte forfra med spørgsmål A.

Louise spørger, om det er et problem med et parallelsamfund i en boligforening, og så vil jeg sige, at ordet parallelsamfund kan dække over forskellige ting, hvis man med parallelsamfund mener, at man er i et område eller blandt en gruppe af mennesker ikke lever efter de love, der er vedtaget af Folketinget, men i stedet laver sine egne regler, så kan det bestemt være et problem. Og hvis der opstår situationer, hvor personer føler sig klemt eller presset til at leve efter disse regler, og det er i høj grad et problem. Og det er spørgsmål A, jeg beklager det forkerte papir jeg havde fået fat i. Det vil være et problem, uanset om det drejer sig om et boligområde, eller om det er en overbevisning, der ikke knytter sig til et bestemt geografisk område. Det var spørgsmål A.

Så er spørgsmål B, om der er en øget risiko for parallelsamfund, hvis der er en stor andel af indvandrere, og der er svaret, at det det forhold, at der i et boligområde eller i en

boligafdeling er en stor andel af beboere med en anden etnisk baggrund end dansk er ikke på nogen måde lig med, om der er tale om parallelsamfund. Men det er ikke en del af mit tankesæt, at der i alle boligområder med mange beboere med en anden etnisk baggrund end dansk, lurer et parallelsamfund lige under overfladen. Men selvfølgelig skal man være opmærksom på eventuelle parallelle retsopfattelser, så folk ikke kommer i klemme. Der skal være et bredt fokus – også på de områder, hvor der bor mange nydanskere, som har baggrund i en anden kultur og i andre normer end de danske. Derfor er jeg også rigtig glad for vores strategi i regeringen mod parallelle retsopfattelser, hvor der tages fat på problemer med tvang og undertrykkelse i forbindelse med religiøse vielser. Det var spørgsmål B.

Så går jeg til spørgsmål C, om parallelsamfund kan måles statistisk i en boligforening? Til spørgsmålet om, hvordan man vil kunne lave en statistisk opgørelse af parallelsamfund, der vil jeg sige, at det kommer an på, hvordan man vil definere et parallelsamfund. Og en god, brugbar statistik afhænger jo også af, hvad formålet med opgørelsen er. Man kan sagtens forestille sig, at man kunne lave en statistik, hvor man undersøger folks holdninger og handlinger, og så holder dem op imod en valgt definition på et parallelsamfund. Men jeg synes ikke, det er der, man skal lægge sine kræfter. Som jeg ser det, er det vigtigste at have fokus på at sætte målrettet og kvalificeret ind over for de konkrete problemer med de parallelle retsopfattelser, og det skal være sådan på forhold, der kan skade personer, som ønsker at leve efter de fælles nationale regler. Det er langt mere centralt, end om man kan lave en statistisk opgørelse, som måler parallelsamfund eller tendenser hertil. Vi skal huske på, at selvom der er problemer med parallelle retsopfattelser på nogle punkter, som for eksempel i forbindelse med religiøse vielser, er langt de fleste borgere med anden etnisk baggrund engagerede borgere, der er glade for og støtter op om vores samfund. I den konkrete sag, der er anledningen til samrådet, er det ikke parallelle retsopfattelser, der er problemet. Her handler det snarere om, hvordan demokratiet udøves.

Beboerdemokratiet er for mig at se en grundpille i de almene boligorganisationer og boligafdelinger rundt om i landet. Det er jeg personligt rigtig glad for og stolt af det demokrati vi har, det tror jeg at jeg deler med spørgeren. Jeg er også stolt af, at man som lejer i en almen bolig i Danmark kan have den frihed, der ligger i at bo i en lejebolig, og samtidig have indflydelse og medbestemmelse på driften af den ejendom og den afdeling, man bor i. Men med medindflydelse kommer selvfølgelig også et ansvar. Det gælder blandt andet et ansvar for at bakke op om de demokratiske spilleregler, der er nødt til at være, for at beboerdemokratiet kan fungere. Som vi har set det gennem debatten om juletræet i Egedalsvænge, er det for eksempel vigtigt, at flertallet så vidt muligt tager hensyn til de mindretal, der måtte være, så alle føler sig respekterede og inddragede. Det er vigtigt, at beboerdemokratiet er velfungerende. Men når beboerdemokratiet halter, mener jeg bestemt ikke, det er ensbetydende med, at der er tale om et parallelsamfund.

Og så til spørgsmål E, hvor spørgeren sætter fokus på fravalg af juletræet, om det har betydning for et boligområdes omdømme for eksempel Egedalsvænge. Denne sag har jo skabt en enorm debat. Jeg udtalte også selv, at jeg syntes, det var en uklog beslutning ikke at fortsætte den mangeårige tradition med at have et juletræ i Egedalsvænge. Tiden her op til jul

er noget, mange af os sætter stor pris på og glæder os til, at der er et juletræ. Der er mange ting, vi skal nå - hyggestunder, gavekøb og arrangementer. Travlheden er stor op til jul. Alligevel kaster vi os år efter år ud i "voldsom trængsel og alarm". Det er ikke en tilfældighed. For vi vil gerne bruge tid sammen med familie, venner og naboer, og vi vil også gerne nyde synet af julelys i de mørke vinteraftener. Juletræet har i denne del af julen jo en stor betydning, og jeg tror, at det, at der er et juletræ, det er særligt noget man hvert år bliver glad for, det er en tradition som mange danskere sætter pris på. Det er også fremgået af debatten, at etniske danskere og beboere med en anden etnisk baggrund i Egedalsvænge er glade for traditionen med juletræet, og at de blev kede af beslutningen om ikke at sætte juletræet op i år. Så det er bestemt ikke uden betydning.

Der er nok ingen tvivl om, at fravalget af juletræet i Egedalsvænge, og den store debat og medieomtale der har givet, har påvirket omverdenens syn på Egedalsvænge i en negativ retning. Jeg tror, det bliver sværere at tiltrække nye beboere til Egedalsvænge efter den her episode. Men efter indkaldelsen til dette samråd, har beboerne i Egedalsvænge sørget for, at der blev afholdt et nyt afdelingsmøde, hvor der blev valgt en ny afdelingsbestyrelse. Den nye afdelingsbestyrelse har besluttet at sætte juletræet op, det synes jeg jo er en rigtig god beslutning, og det kom op på sin vante plads, kan jeg oplyse om, den 30. november. For mig er det jo en fin demonstration af beboerdemokratiet i de almene boligafdelinger, det virker. Selvom jeg synes, det var en uklog beslutning man havde truffet i første omgang med at sløjfe det årlige juletræ, så var der tale om en fuldt lovlig beslutning truffet af en demokratisk valgt bestyrelse. Og da mange af beboerne i afdelingen ikke var tilfredse med den beslutning, så blev der jo indsamlet underskrifter, indkaldt til et ekstraordinært afdelingsmøde, og det blev besluttet at sætte juletræet op. Den form for medindflydelse, det er jo den jeg tror på, og jeg ved at mange beboere sætter stor pris på den. Både beboere med dansk og med anden etnisk baggrund sætter pris på den her beslutning. Og den måde at have demokrati og medindflydelse på.

Så er der spørgsmål F, om afdelingsbestyrelsen viser interesse i at lade sig integrere i det danske samfund? Om de bestyrelsesmedlemmer der er i Egedalsvænge, som fravalgte juletræet, viser interesse for at lade sig integrere i det danske samfund. Der må jeg sige, at det ved jeg ikke noget om. Jeg kender ikke de personer, og jeg kan derfor ikke udtale mig om deres bevæggrunde til at træffe en beslutning om at integrere sig i det danske samfund, jeg ved derfor ikke tilstrækkeligt nok om personerne til at kunne svare på der her spørgsmål. Men jeg må nøjes med at konstatere, at de pågældende på den ene side har stillet op, og er blevet valgt ind i afdelingsbestyrelsen i deres almene boligafdeling. Det er i overensstemmelse med vores demokratiske tradition. På den anden side så har de truffet en, synes jeg, dum beslutning om ikke at sætte et juletræ op, som der ellers har været tradition for i mange år i den danske boligafdeling, som de bor i. Og det skulle være svaret, og jeg beklager det første svar.

(17:16:45) Karen Hækkerup (S):

Jeg er blevet bedt om at forholde mig til en række spørgsmål vedrørende "Juletræssagen" i Kokkedal og begrebet "parallelsamfund". Jeg vil gerne besvare spørgsmål A til F samlet. Dog overlader jeg det til ministeren for by, bolig og landdistrikter at besvare spørgsmål E.

Indledningsvis vil jeg naturligvis starte med at sige, at det glæder mig, at juletræet er kommet op i Kokkedal, og at vi på en eller anden måde kan få lagt den her konflikt bag os. Men når det så er sagt, så synes jeg sådan set, at det er fint, at vi har det her samråd. Jeg synes det er fint, vi tager debatten, for debatten handlede jo ikke kun om et juletræ. Debatten, den kom jo til at handle om fællesskaber, om demokrati, om hvorvidt vi er rummelige og forstående over for hinanden. Og den debat synes jeg ikke er mindre uaktuel … mindre aktuel … bare fordi at juletræet er sat op. Jeg ser jo sådan på det, at demokrati, det er jo en fantastisk gave. Vi er jo i den grad så heldige at være født i et land, hvor vi aldrig har skullet kæmpe for det, og hvor det har ligget, også fra vores forfædre, at det har været en ret man har haft, og derfor ved vi også, og kender til de spilleregler, der er i et demokrati. Det synes jeg er en enorm gave, at vi har, og vi kan også se, at når man ser på samfund, at de samfund, der er demokratier, er generelt fredelige samfund, det synes jeg også, at man skal hæfte sig ved. Det gode spørgsmål er så, om nogen af dem som er kommet hertil, om de reelt set ønsker at være en del af fællesskabet. Det er jo det, der bliver spurgt til, og det er jo også det, der bliver antydet. Til det vil jeg egentlig gerne sige, at jeg synes, det er vigtigt at slå fast, at man ikke skal dele verden op i sort og hvid, der kan være rigtig mange forskellige indgangsvinkler, der kan være rigtig mange forskellige historier folk har med.

Men én ting er i hvert fald sikkert, og det er, at når vi skal vurdere om folk er demokratiske eller ej, så er det ikke sådan rigtig til at gradbøje, så kan man forholde sig til om man er demokratisk. Er man det eller er man det ikke. En ting i at være demokratisk er også, at man tager hensyn til andre, at man respekterer mindretal, og at man sørger for at få tingene til at glide. Det synes jeg er en vigtig lektie. Og når der så er øvrige spørgsmål vedrørende det med beboerdemokrati, så er det jo så By-, bolig- og landdistriktsministeren, der kan håndtere det.

Men fordi demokratiet er inkluderende i sin natur, så giver det også rum til forskellighed, og det er da jo heldigvis rigtig mange steder i Danmark, vi kommer fra forskellige steder, rigtig mange af os bor i boligforeninger eller i bebyggelser, hvor vi kommer fra forskellige steder, men hvor vi får det til at fungere. Derfor synes jeg også, det er lidt vigtigt at sige, at fordi der har været en konflikt i Kokkedal, så er det ikke ensbetydende med, at vi står i en kulturkrig. Der har været konflikter i andre sammenhænge tidligere, og nogle af dem har været mere eller mindre uforståelige. Den her var uforståelig, den var rigtig ærgerlig, og den var også skadelig for integrationen. Men jeg synes, det er lidt vigtigt bare at sige rigtig højt, at alle mennesker, der kommer hertil, og som har muslimsk baggrund, er jo ikke anti-demokrater. Og at alle mennesker, der kommer hertil, og som har muslimsk baggrund, er jo heller ikke per definition nogen, der ikke ønsker at lade sig integrere eller være en del af vores fællesskab. Tværtimod, ser vi jo, at rigtig mange steder, at der er rigtig meget, der fungerer

godt, men vi har også udfordringer, og dem synes jeg jo heller ikke, at vi skal negligere, så det er jo en balance, det gælder om at finde.

Det er da bestemt et problem, hvis der er mennesker i vores samfund, som ikke ønsker at lære dansk, eller som ønsker at bo bag nedrullede gardiner, og som ikke synes at det øvrige samfundsliv berører dem. Hvis der er nogen, der ikke synes de har nogen plads at spille på arbejdsmarkedet, eller ikke har lyst til at være aktive i deres børns daginstitutioner, eller tage ned og høre hvordan det går med deres børn osv., så har vi jo selvfølgelig problemer. Det har vi jo i øvrigt uanset hvilken baggrund folk har. Det er også et problem, hvis der er nogen, der synes, at de slet ikke er en del af fællesskabet, sådan at sådan noget som at begå kriminalitet overhovedet ikke giver dem anledning til skrupler. Det findes også blandt forskellige befolkningsgrupper, og sådan set ikke kun dem, som har muslimsk baggrund. Men uanset hvad, er det et problem, når der er nogen, der har det sådan.

Når vi så taler integration, så synes jeg det er et stort problem, som vi også har set, og som SFI har redegjort for, at vi har social kontrol, og at vi blandt den del af vores befolkningsgruppe, som kommer hertil, og er kommet hertil over de sidste par generationer fra andre lande, at der kæmper de stadig med, at de ikke har de samme frihedsrettigheder, som vi har. Den SFI-rapport der kom viste jo meget tydeligt, at der er mange, som ikke selv kan få lov til at vælge en kæreste, at der er nogen, der frygter, at de ikke selv kan få lov at vælge, hvem de skal blive gift med. Og er der sådanne nogle ting i et samfund, så vil jeg sige, så har vi et problem, og så har vi også en udfordring, der skal håndteres. Det er jo det, vi har gjort i regeringen ved at tage fokus på hele den mentale del af integrationen med det integrationsudspil, vi er kommet med. Hvor vi ikke nok med, at vi laver et barometer, hvor vi opstiller nogle mål med, hvad er det egentlig vi gerne vil på integrationsområdet. Vi går også ud og måler på, om det går den rigtige eller den forkerte vej. Vi har lavet et nationalt og et lokalt integrationsbarometer. Vi har opstillet vores visioner, hvor vi siger præcist hvordan vi betragter integrationen, hvordan vi betragter det, at der kommer mennesker hertil fra andre lande og er kommet hertil, og hvordan vi skal finde ud af at være her i fællesskab.

De problemer der er, skal håndteres. Men vi skal også passe på at vi får talt nogen op, der ikke er der. Et af de problemer som vi har set, det er jo eksempelvis, at der er mennesker, som ikke får lov til at vælge, hvem de vil være kærester med eller hvem de vil giftes med, og derfor har vi naturligvis haft det med i vores integrationsudspil, fordi, det er også en kamp mellem kulturer, mellem de opfattelser folk har, som i den grad er nødvendigt, at vi tager ansvar for og gør noget ved. For ellers er resultatet, at der er nogen unge mennesker, som ikke oplever, at de have de samme frihedsrettigheder, som vi har. Så derfor skal vi have fokus på … også på den her mentale integration, og vi skal også have fokus på, hvis der er ekstremisme eller anti-demokratiske holdninger, som får fodfæste i bestemte miljøer. Derfor er vi også ved at lave en kortlægning af de ekstremistiske miljøer i Danmark. Men vi betragter jo ikke ekstremisme som udelukkende én, der kan have en religiøs baggrund, fordi sådan er verden heller ikke, derfor kigger vi jo på ekstremisme-begrebet som et bredt begreb, og vi ser jo, at vi har udfordringer, når det drejer sig om, at der er nogen, der vil udfordre vores demokrati. De udfordringer kommer ikke kun fra mennesker, der har en religiøs eller anti-religiøs baggrund,

den kommer også fra det venstreorienterede miljø, og den kommer fra det højreorienterede miljø, og derfor er hele paletten jo sådan set med i det vi kigger på.

Jeg synes i forhold til spørgsmål A, hvor jeg bliver spurgt til, om det er et problem med parallelsamfund i en boligforening, så må jeg sige, at hvis nogen af de ting jeg lige har siddet og gennemgået, at man ikke vil lære dansk, at man ikke vil integrere sig, at man ikke vil være på arbejdsmarkedet, at man ikke deltager aktivt i samfundslivet, så ville det være et problem. Men nu har jeg jo ikke konkret kendskab til nogen konkrete boligforeninger rundt om i landet, og heller ikke til Egedalsvænge, men hvis de problemer er der, som jeg talte om før, tvangsægteskaber, social kontrol, manglende deltagelse osv., ja så er det jo absolut problematisk.

Når det så er sagt, så vil jeg også sige, at man kan jo konstatere, at der var rigtig mange beboere, og også beboere med muslimsk baggrund i Egedalsvænge, som var uenige i beslutningen om at aflyse juletraditionen med juletræet, som bestyrelsen i Kokkedal havde truffet. Fordi i den konkrete sag så bestyrelsesflertallet bort fra et godt demokratisk princip, nemlig at flertallet så vidt muligt skal tage hensyn til mindretallet. Og det var jo hele den palaver og den debat det efterfølgende udsprang af.

Og når det så er sagt, så vil jeg også gerne sige, at det handler ikke kun om et juletræ, og det handler heller ikke kun om, hvorvidt konflikten er løst eller ej. Vi så nogle ting i Kokkedal, som ikke var klædelige og som også betyder at, der kan vi se, at vi har et område, hvor vi har nogle problemer:

- Vi så journalister, som forsøgte at udføre deres arbejde ved at indhente oplysninger om sagen, der blev overfaldet.
- Vi så muslimske borgere, som intet som helst havde med sagen at gøre, som modtog hadske opkald fra folk, som var uenige i bestyrelsens beslutning.
- Vi har set beboerforeningsformanden, der efter 29 år i Egedalsvænge, følte sig så truet, at hun ville flytte til den anden ende af landet.
- Vi så sågar også at den tidligere kulturminister, Uffe Elbæk, blev udsat for mordtrusler.

Og alt det her er jo langt ude og fuldstændig uacceptabelt. Det kan man ikke andet end at tage afstand fra. Der er jo ikke nogen anden tilgangsvinkel til demokratiet end, at man skal vise respekt om de demokratiske beslutningsprocesser og også respekt for mennesker. Og vold og trusler og chikane kan på inden måde forsvares. Og omvendt er det jo også vores forpligtelse som demokrater, at sørge for, at vold og trusler og chikane ikke få lov at sætte en dagsorden. For eksempel, hvis man havde bøjet sig og undladt at sætte et juletræ op for at undgå mere ballade, så synes jeg, at man havde været på en uheldig vej. Og det var jo det, der skete, da vi så direktøren for boligselskabet 3F advare imod at sætte et juletræ op, ud fra den begrundelse, at man kunne risikere, at man eskalerede en konflikt. Den bemærkning synes jeg var forkert, og den tager jeg klart afstand fra. På den anden side så vi borgmesteren i

Fredensborg udsendte en pressemeddelelse, og et brev til bestyrelsen, mens sagen stod på, hvor han opfordrede parterne til at genoverveje beslutningen og henviste til, at i et demokrati, der går dialog og tolerance hånd i hånd, og at de værdier ikke kan gradbøjes. Og det budskab vil jeg rigtig gerne bakke op om.

I forhold til spørgsmål B, hvor jeg bliver spurgt til, om der er øget risiko for parallelsamfund, hvis der er stor andel af beboere med anden etnisk baggrund end dansk i en boligforening, så kan man jo sige, at jeg er ikke bekendt med, om der er forskning, der viser, om der er sådan en sammenhæng mellem beboersammensætning og adfærd. Det, jeg kan konstatere, er, at langt de fleste borgere, som har en tokulturel baggrund, de er deltagende og aktive borgere. Allerede den tidligere regering konkluderede i sin rapport "Medborgerskab i Danmark" fra august 2011, at:

> "Borgere med indvandringsbaggrund mener, helt på linie med resten af resten af befolkningen, at en god samfundsborger bør holde sig orienteret om samfundsforhold, stemme til offentlige valg, melde ulovligheder til politiet og forsørge sig selv ved at arbejde. Tilslutningen til disse medborgerdyder er faktisk stærkere blandt unge med indvandrerbaggrund end blandt unge med etnisk dansk baggrund."

Jeg siger ikke dette for at negligere, at der er problemer, fordi det er der, også store integrationsproblemer, som jeg også tidligere fortalte om, vi har problemer med social kontrol, problemer med tvangsægteskaber, problemer med genopdragelsesrejser, problemer med ekstremisme, og ikke mindst, så har vi problemer med den manglende mentale integration, fordi nogen lever i den forestilling, at Danmark er et sted, de er midlertidigt, og de skal vende tilbage til et andet sted, og derfor har de ikke deres interesse i sådan set at kigge på, hvordan de bliver en del af det samfund, som de er i. Vi har også problemer med, at der er nogen der isolerer sig fra fællesskabet, ikke er med i demokratiet, i uddannelserne eller på arbejdsmarkedet. Her gør vi som sagt en indsats på mange forskellige fronter, det er der ikke nogen som helst, der skal være i tvivl om. Men vi skal også huske på, at de fleste af de problemer, jeg her taler om, findes blandt et mindretal af borgere med tokulturel baggrund, og ikke blandt flertallet af dem.

Så spørges der til, hvordan det statistisk kan opgøres, om der er parallelsamfund eller tendenser til parallelsamfund i en boligforening. Til det vil jeg sige, at inden man kan sige det, så må man jo afklare, at hvad er det egentlig præcis man mener, når man taler om "parallelsamfund". Og hvad er det, man vil have ud af det statistiske udviklingsarbejde, man vil lave, og hvordan har man tænkt sig at ville måle på det. Jeg har peget på en række forhold, som jeg mener, er problematiske, og som vi skal sikre os viden om: Social kontrol, tvangsægteskaber, genopdragelsesrejser, ekstremisme og så videre. Regeringens integrationsbarometer, som vi netop har lanceret, vil lige præcis i en senere fase skulle måle på social kontrol, og der vil også blive igangsat ny forskning om æresrelaterede konflikter. Vi

er også i gang med at lave den her landsdækkende undersøgelse af de ekstremistiske miljøer, som jeg talte om før, det er altså uanset hvilken baggrund ekstremismen har.

Men der er noget vi allerede ved. For eksempel registrerede Landsorganisationen for Kvindekrisecentre, LOKK, ca. 1.000 sager om æresrelaterede konflikter i 2011. Og en undersøgelse af social kontrol også fra '11 viste blandt andet, at ca. 25 pct. er bange for, at familien vælger en ægtefælle mod deres vilje. De problemer er markante, og de er store, og det er også noget, vi vil skabe meget mere viden om i de kommende år og derfor indgår de også i det integrationsudspil regering kom med i sidste uge, hvor der bl.a. er en hel strategi i forhold til parallelle retsopfattelser, og vi udkom med en strategi i juni måned i forhold til æresrelaterede konflikter.

Der spørges også til, om vi mener, at der er parallelsamfund i Egedalsvænge i Fredensborg Kommune, hvor et muslimsk flertal i afdelingsbestyrelsen har besluttet, at der ikke skal opsættes et juletræ i boligforeningen. Det mener jeg, at jeg allerede har svaret på. Hvis de problemer, jeg talte om før – tvangsægteskaber, social kontrol, manglende deltagelse og så videre – optræder i de konkrete boligforeninger, så er det da bestemt problematisk. Men jeg har ikke nok konkret kendskab til Egedalsvænge, men jeg kan konstatere, at bestyrelsen har handlet uklogt, og at mange beboere – og også beboere med en muslimsk baggrund – har taget afstand fra det.

Til sidst bliver vi spurgt om vi mener, at det muslimske flertal fra afdelingsbestyrelsen i Egedalsvænge, som har fravalgt juletræ, viser interesse i at lade sig integrere i det danske samfund. Til det vil jeg sige, at når vi ved, at en gruppe beboere efterlyste et juletræ, så virker det unægtelig ikke særlig integrationsvenligt, at bestyrelsesflertallet valgte at holde fast i sin beslutning. Omvendt synes jeg heller ikke man kan konstatere eller konkludere – som der blev gjort i de indledende kommentarer – skyldes det, at beboerdemokratiet var præget af mennesker med en muslimsk baggrund, at juletræet ikke kom der, skyldes det så, at det var muslimer, at de alligevel ændrede beslutningen? Sådan tror jeg ikke, at man skal se på det, og jeg synes egentlig, at vi skal holde os lidt for gode til kun at se på mennesker som udtryk for, at de repræsenterer en religion, de er jo trods alt også mennesker som deltager i demokratiet på godt og ondt, og det går nogen gange også galt.

1. spørgerunde:

(17:30:46) Louise Schack Elholm (V):

Jeg er næsten blevet rundtosset oven på den her omgang, først lige en lille sidebemærkning, jeg vidste ikke lige, hvor vi startede henne til at starte med spørgsmålene, men også, at jeg synes ikke, at der er ikke helt kontinuitet i det de to ministre siger, altså hvor, at man kan høre på Carsten Hansen, at boligministeren lægger meget vægt på integrationen, at man integrerer sig, så forstår jeg på socialministeren, Karen Hækkerup, at man lægger primært vægt på, om der er nogen problemer i forbindelse med genopdragelsesrejser eller æresrelateret vold. Men det er ikke noget problem om man integrerer sig i det øvrige samfund, sådan forstod jeg ministeren, og det vil jeg selvfølgelig meget gerne have klarlagt, om der er en difference her.

Nu har ministrene jo talt meget om demokrati, det her handlede i højere grad omkring etnicitetskriteriet, som jo er en del af den debat, vi har her i boligudvalget. Og jeg har derfor også spurgt boligministeren omkring den etniske baggrund i Egedalsvænge, og jeg kan se, at omkring 60 pct. af beboerne i Egedalsvænge har en ikke-vestlig baggrund. Dermed ved jeg jo ikke, hvilken religion de så har, men de har en ikke-vestlig baggrund. Og man må jo sige, at hvis man skal kigge helt strengt demokratisk på det, så er det jo flertallet, der bestemmer. Så flertallet kunne sådan set godt bestemme, rent demokratisk, at man ikke skulle have et juletræ. Men hvad siger det i forhold til om man lader sig integrere i det øvrige samfund, at man ikke har en alternativ måde at have et samfund på, at man vælger at se bort fra de danske traditioner, og kun holde fast i de muslimske traditioner. I hvert fald blev det bemærket, at der blev brugt ret mange penge på en eid-fest … eller 'iid'-fest, eller hvad man kalder dem, E-I-D fest … så er det jo ret … ud fra et strengt demokratisk diskussion, så holder det jo inden for demokratiets rammer. Jamen, så er der jo ikke nødvendigvis nogen grund til, at de skulle holde et juletræ, men er der en … er man integrationsorienteret, hvis man vælger at se bort fra de traditioner, der er i samfundet?

(17:33:06) Karina Adsbøl (DF):

Først til minister Carsten Hansen, som sagde, at han ikke vil bruge statistikker, så kunne jeg tænke mig at høre omkring, hvad vil ministeren så bruge? Ministeren sagde også, som jeg forstod det, at han ikke mente, det var et parallelsamfund at et muslimsk flertal boykotter juletræet, så kunne jeg godt tænke mig at høre ministeren omkring, hvad ministeren så mener, er et parallelsamfund? Og så kunne jeg godt tænke mig at høre ministeren omkring, hvilke forebyggende initiativer han vil tage i forhold til, at den her debat og den her diskussion, så det ikke, så vi ikke sidder næste år til jul og skal køre den her sag igen.

Så kunne jeg godt tænke mig at spørge Karen Hækkerup om, ministeren siger: vi har aldrig skullet kæmpe for demokratiet. Så kunne jeg godt tænke mig at høre, om den her sag har ændret ministerens holdning i forhold til, at nogen har skullet kæmpe for demokratiet. Ministeren sagde også, vi skal ikke tale nogen problemer op, som ikke er der, så kunne jeg godt tænke mig, at ministeren gav nogle eksempler på, hvad er det for nogen problemer, der er blevet talt op, som ikke er der?

(17:34:30) Carsten Hansen:

Først til Louise Schack Elholm: Som jeg ser det, så har vi bare svaret på hver vores forskellige resortområder. Og der er jo en opdeling som er besluttet. Og der har jeg jo sagt, at når vi sådan siger, at omkring beboerdemokratiet og boligforeninger, at de almene boligorganisationer, der er demokrati jo en grundpille i det, og der synes jeg, at den her sag er et meget godt eksempel på, også at demokratiet har fungeret, selvom at jeg synes, at det var en uklog beslutning man traf i første omgang og det har jeg jo også redegjort for. At man indkaldte til ekstraordinær afdelingsmøde, hvor man valgte en ny bestyrelse, og jeg sagde også at parallelsamfund kan være et problem, og fokus skal være målrettet og kvalificeret over for de

konkrete problemer som parallelle retsopfattelser kan give, som min kollega hun uddybede på det område, snarere end det at lave statistiske opgørelser.

Og så kan man sige, at den her konkrete sag, som er anledning til samrådet, der er … har vi ingen grund til, og kan ikke hverken bevise eller vil eller har mulighed for at bevise det, at der er parallelle retsopfattelser, at det er det, der er problemet. Men det handler snarere om, hvordan demokratiet det udøves, og der tror jeg, at alle har haft den inde på kroppen, og jeg mener ikke, at man ud fra Juletræssagen kan bedømme, om bestyrelsesmedlemmerne i Egedalsvænge viser interesse for at lade sig integrere i det danske samfund. Det kender vi ikke nok beboerne til at kunne sige noget i forhold til den del af det.

Så jeg mener egentlig, at vi har svaret på de spørgsmål, der er stillet, ud fra hvert sit ressortområde. Men jeg synes jo, det er udtryk for at demokratiet har virket her, og jeg synes ikke der er nogen diskrepans i det som Karen har sagt, det som jeg har sagt, hvor vi har beskæftiget os med hver sin del af det.

Så i forhold til det spørgsmål som Karina stiller omkring statistikker, og for nu at holde mig til mit talepapir, så vil jeg sige, at det er det jeg siger, om man kan lave en statistisk opgørelse af parallelsamfund, så vil jeg sige, at det kommer an på, hvordan man definerer "parallelsamfund", det var også det jeg sagde i min tale. Og en god, brugbar statistisk opgørelse afhænger også af, hvad formålet med opgørelsen er. Man kan vel sagtens forestille sig, at man kunne lave en statistik, hvor man undersøger folks holdninger og handlinger, og så holder dem op imod en valgt definition på et parallelsamfund. Men jeg synes ikke, det er der, man skal lægge sine kræfter i virkeligheden. Det vigtigste synes jeg, det er at have fokus på målrettet at sætte ind og kvalificeret ind over for de konkrete problemer, der er med parallelle retsopfattelser, som Karen Hækkerup uddybede, og det er helt afgørende hvis, i forhold til det kan skade personer på de definitioner Karen nævnte, og dem som ønsker at leve efter de nationale regler. Det er langt mere centralt, end om man skal lave en statistisk opgørelse, på den måde synes jeg.

Så i forhold til forebyggende initiativer, jamen altså, det er sådan, jeg har ikke anfægtet den beslutning, man tog det ud i retten til at anfægte, træffe, beslutningen. Det var en beboerdemokratisk beslutning. Jeg har været i pressen og sige, at når man har truffet en demokratisk beslutning, så har vi også ret til at anfægte den, og diskutere den, men det var truffen på et lovligt grundlag. Og jeg har været ude og sige jeg synes det var en, det var dumt, og jeg synes det handler om at man skal respektere mindretallene, og så synes jeg i øvrigt når man har brugt 60.000 på en eid-fest, så mener jeg også man kan bruge de, jeg tror det var gjort op til en 6-8.000 til en juletræsfest, som man har holdt i en, som jeg forstår det, i en 28, 29, 30 år, så det har jeg ret til at sige som minister, det har jeg også kæmpet for min ret til. Men det var beboerdemokratiet, der traf beslutningen, og vi har ingen grund til at antage at det er truffen på et ulovligt grundlag, selvom jeg har lov til at sige, at jeg synes det var en dum beslutning og en uklog beslutning.

(17:38:10) Karen Hækkerup

Jeg redegjorde for en hel masse ting man kan se som problemer med dårlig integration: parallelle retsopfattelser, social kontrol, tvangsægteskaber, genopdragelsesrejser, manglende deltagelse i samfundslivet, manglende engagement i børnenes skolegang, manglende en hel masse ting, manglende vilje til at lære dansk, en tendens til at ville leve for nedrullede gardiner. Alle de her ting nævnte jeg som noget, jeg synes at vi skal gå op imod, vi skal have strategier og værktøjer for hvordan vi til dels identificerer det, og hvordan vi bekæmper det. Og det var også det vi har gjort, fordi vi mener jo, at alle mennesker som skal være i Danmark, skal leve ud fra de værdier som vi har, som handler om demokrati, om ligestilling, om frihed for den enkelte. Og når vi har genopdragelsesrejser, når vi har tvangsægteskaber, når vi har nogle af de ting, så har alle ikke frihed, så har alle ikke retten til at vælge over deres eget liv, det må jo være noget af det, der er det frommeste for os at arbejde for, at alle skal opleve. Og der er kulturelle barrierer i forhold til at nå derhen, og det er jo dem vi adresserer med de forskellige strategier, vi er kommet med.

Når det er sagt, så vil jeg gerne sige, at jeg synes jeg meget klart redegjorde for, at hvordan jeg betragter, at mennesker skal lade sig integrere, og hvordan demokratiet i øvrigt skal fungere. Jeg blev spurgt til, om der var et problem med parallelsamfund i en boligforening, og mit udgangspunkt til det svar, som jeg nævnte i min første tale, det er jo selvfølgelig, at det da er tegn på demokratisk medborgerskab, hvis man vælger at engagere sig i beboerdemokrati, og der nævnte jeg så, at vi er jo nogen her, som er blevet født ind i et demokrati, og vi har fået det ind med modermælken, vi kender det, vi ved også hvad betydningen er at tage hensyn til et mindretal, og der må man jo bare sige, at til dels har vi et demokrati, men det forhindrer ikke, at der både kan være mennesker, der har et ringe demokratisk sindelag, der kan blive valgt ind, eller at der kan være mennesker som bare ikke ønsker at udvise den storhed, som vi egentlig synes er den anden side af demokratiet, nemlig mindretalsbeskyttelsen, og derfor kan der jo være forskel i forhold til det.

Men når Karina Adsbøl så spørger, hvad er det for nogen problemer, der bliver talt op. Så vil jeg egentlig gerne sige, at jeg synes den her konflikt om juletræet, det var andet end bare en sag om et juletræ, fordi den udviklede sig til at være en debat om integration i hele Danmark, det udviklede sig til at være stort set en situation om muslimerne var ude på at ville ødelægge danskernes jul. Og til det vil jeg gerne sige, at der synes jeg, vi skal passe på, ikke at få talt nogen problemer op, og jeg synes vi skal passe på ikke at få gjort et juletræ til et udtryk for, at vi har en religionskrig i Danmark. Jeg var uenig i, at man valgte ikke at sætte noget juletræ op, og jeg er glad for at man har omgjort beslutningen, men jeg synes også vi skal passe på med ikke selv at få pisket nogle stemninger op, og få talt nogen problemer op, som måske ikke er der. Vi så jo også, at der var mennesker med muslimsk baggrund, som syntes at vi skulle have et juletræ, som bakkede op om at, selvfølgelig skulle der være det. Så bare fordi der er blevet truffet en rigtig elendig beslutning, og fordi det har været et rigtigt ærgerligt forløb, og fordi der også har været den situation, der har været, som er helt uacceptabel, hvor det hele var ved at koge over i området, så synes jeg vi skal passe på med at alligevel generalisere det.

Jeg hæftede mig ved på et tidspunkt, at der var en overskrift på TV2 som hed Breaking News: "Fortsat muslimsk flertal i beboerbestyrelse", og jeg tænker lidt, hvad er et muslimsk beboerflertal? Går man så ud fra, at det er muslimerne mod de kristne? Sådan tror jeg, at der vil være rigtig mange muslimer, der gerne vil have sig frabedt at blive set på. At man skal sættes i én boks, og at det er på den måde man skal ses. Jeg ville også synes det var mærkeligt, hvis der stod: "kristne vandt kulturkampen i boligbestyrelsen." Jeg synes, at vi skal konstatere, at vi mennesker er ikke vores religion eller vores baggrund, men den religion eller den baggrund vi har, kan også have nogle udfordringer, og som især kan komme til udtryk, hvis man flytter til et andet område, en anden del af verden og skal bo og leve der. Og det er jo der, at vi, som er demokrater, som har været det i generationer, som er voksede op med det, også er voksede op med en tradition om, hvordan man tager hensyn til hinanden og hvordan man tager hensyn til mindretal, som jeg synes er rigtig, rigtig vigtig.

En af de ting vi har taget med i vores integrationsbarometer er lige præcis følelsen af medborgerskab, fordi tingene går jo hånd i hånd. Hvis ikke folk føler sig som en del af fællesskabet, hvis de vender fællesskabet ryggen, så har vi problemer; så kan vi få problemer med ekstremisme, med kriminalitet, med parallelsamfund, med folk isolerer sig, med alt muligt frygteligt, og derfor er det bare enormt vigtigt, at når vi har en integrationspolitik, at vi også har fokus på, at folk føler sig inkluderet. Der skal de også selv, dem der kommer hertil, gå en del af vejen, og der skal de også selv være villige til at tage, at vise det hensyn og forstå, hvad det er for nogen ting det sætter i gang, når der lige pludselig kan opstå den situation, at Danmark er ved at gå på den anden ende over et juletræ. Så handlede det om meget mere end et grantræ, så handlede det, om det symbol, som det blev. Og der synes jeg, at vi som politikere nu må sige, juletræet er heldigvis kommet op i Kokkedal, man har fundet en løsning, endda en løsning, hvor man må sige, at også dem der havde muslimsk baggrund i Kokkedal var ude at sige: vi synes faktisk det er rigtig fint, vi nu får lagt den her konflikt ned, og det var det, jeg rigtig gerne ville sige.

2. spørgerunde:

(17:43:33) Jane Heitmann (V):

Ja, tak for det, og tak til begge ministre for en gennemgang, som jo i min verden i virkeligheden rejser flere spørgsmål, end den besvarer. Jeg er sådan set helt enig med Integrationsministeren i, at det her, det handle jo ikke kun om et juletræ. Men man kan sige, at juletræet blev måske det, som i virkeligheden kom til at facilitere en hel nødvendig og en meget relevant debat. Jeg har to spørgsmål, og det har jeg til ministeren for By, Bolig og Landdistrikter. Jeg noterede mig, at ministeren i hans gennemgang havde det synspunkt, at det modsatte af en vellykket integration er en dårlig eller ingen integration, og jeg vil da gerne spørge ministeren, hvordan ministeren sådan helt konkret vurderer integrationsniveauet i Egedalsvænge.

Og jeg har noteret mig, at begge ministrene, de lægger vægt på inklusion og det at føle sig inkluderet. Ministeren for By, Bolig og Landdistrikter, han nævnte i hans indlæg, at det er

vigtigt, at alle føler sig respekterede og inddragede. Og der vil jeg da gerne spørge ministeren, det er så mit andet spørgsmål, er det ministerens opfattelse, at alle i Egedalsvænge føler sig både respekterede og inddragede?

(17:44:55) Tom Behnke (KF):

Tak for det og tak til begge ministre for en nuancering af det her, det synes jeg faktisk er rigtig godt, for det vi jo taler om, blandt andet, det er jo det her med demokrati, og der har jo nærmest været nogen, der havde den holdning, at i og med det var en demokratisk beslutning, så var det ikke tilladt at have en holdning til spørgsmålet, fordi nu var der jo flertal og så skulle man bare tie stille. Og sådan er det heldigvis ikke i et demokrati, sådan er det jo heller ikke her i Folketinget, at fordi flertallet har vedtaget noget, så er det forbudt at have en holdning til det. Selvfølgelig må man det, og det vil jeg gerne takke ministrene for, at det er blevet understreget, fordi demokrati er jo mange ting, og det man skal huske, det er jo, at demokrati er jo heller ikke flertalsdiktatur. Man kan ikke bare bruge og misbruge sit flertal.

Jeg synes, at noget af det som har været, og som jeg gerne vil høre ministrenes kommentar til, om ikke det spiller en rolle her, nemlig, at det var jo nemlig ikke kun et spørgsmål om at man havde besluttet, at man ikke ville bruge penge på et juletræ, men man havde jo faktisk truffet den beslutning, at man ville overhovedet ikke ha et juletræ. Om så der var nogen der ville forære foreningen et juletræ, så ville man ikke ha det. Det var jo i hvert fald den første udmelding der var. Det mener jeg i sig selv, så er vi ude over den demokratiske proces, og demokratiske beslutning, høre om ikke ministrene er enige i det.

Jeg mener også, det her det viser, at integrationen er jo ikke lykkedes helt. Fordi noget af det som også er væsentligt, det er jo, at man har respekt for hinanden, og at man ikke afskærer hinanden nogen ting. En ting er om man skal indføre noget nyt eller gøre noget nyt, men her, der afskærer man jo nogen, der kommer jeg frem til mit spørgsmål, der nemlig handler om fremtiden, for det er den, jeg faktisk er noget bekymret for, fordi det er jo rigtigt, at de her, der har truffet den beslutning, det er jo nogle tossehoveder, altså jeg har jo fået mange henvendelser fra muslimer, der siger, at det er jo bare nogen tossehoveder, og det er jo helt forfærdeligt, at de har gjort det, og det er også det ministeren refererer til. Men det der sker her, det er jo, at man i virkeligheden bruger og misbruger sit flertal til at ændre det, som er dansk, og det betyder jo i sin konsekvens, at de danskere der bor i den pågældende boligforening, som gerne vil have juletræ, bliver jo tvunget til at flytte til en anden boligforening.

Og er det så i virkeligheden så ikke det, som er det helt store problem her. Det er, at man med beslutningen i første omgang laver de der meget dybe grøfter, dem og os, og presser danskerne ud af boligforeningen, og så bliver problemet jo bare desto større og værre. Og hvad har regeringen tænkt sig at gøre, for at vi kommer væk fra det, for jeg tror trods alt det er et mindretal, der er nogle tossehoveder, jeg tror de fleste godt kan finde ud af det.

(17:47:28) Carsten Hansen (S):

Først til Jane Heitman, at hun mener, at det skulle rejse flere spørgsmål end det sådan besvarer, og det første spørgsmål var om integrationen virker i Egedalsvænge? Altså man må sige, at de repræsentanter, der havde truffet den her beslutning, de var jo lovligt valgte, det tror jeg ikke nogen har anfægtet, jeg har i hvert fald ikke hørt det, og der er heller ikke nogen grund til at antage, at det er en ulovlig beslutning man har truffet. Som jeg har sagt op til flere gange nu, så synes jeg det var en uklog beslutning, jeg synes det der handler om demokratiet, det er at man inddrager hinanden, og at man viser respekt for mindretallet, uanset hvem det er. Men også at man sikrer, at det aldrig bliver, som hr. Tom Behnke sagde før, en diskussion imellem dem og os, men os, der bor på det her sted, der tager man hensyn til det. Jeg hørte faktisk fra en anden boligforening at man holdt, jeg tror en 3-4 forskellige slags årsfester, uanset om det var kinesisk nytårsfest eller det var en anden slags fest, og så holdt man også eid, man holdt også julefest, og det er jo en god måde at sikre på, at dem der er i en afdeling de bliver hørt, og man har respekt for mindretallet. Så jeg synes ikke, man har udvist respekt for dem som gerne vil hæge om julens traditioner, og gerne vil sikre, at der bliver et juletræ, og det synes jeg var en uklog beslutning.

Og så vil jeg sige som hr. Tom Behnke sagde: at der er ingen der anfægter lovligheden af den beslutning, det er jo om … demokrati, men vi har i hvert fald lov til at have en holdning til det, det har været min klare mening ved at gå ind i det her, at jeg som borger og som minister og som alt muligt andet har lov til at anfægte den beslutning. Jeg tror de fleste af os, som har prøvet at være både flertal og mindretal i Folketinget, har oplevet, at det er uanset hvad man mener, så har andre en holdning til det, og det synes jeg det er helt, det er afgørende vigtigt, og jeg vil til min dødsdag forfægte, at det har vi lov til at gå ind og træffe de beslutninger, diskutere de beslutninger, der er bleven truffet demokratisk i Danmark.

Det er den ene del af det, det anden er, at har man respekteret og inddraget det danske mindretal, nej det synes jeg ikke man havde, i forhold til bestyrelsen, jeg synes ikke man havde inddraget det, og må jeg så ikke sige som Fru Karen Hækkerup sagde før, og min kollega, at det er jo helt afgørende, at man ligesom udviser, når man er en del af et demokrati, udviser respekt for de mindretal der er, de traditioner det sted hvor man bor, det synes jeg da er helt afgørende. Jeg synes ikke, at man havde respekteret det, at der var for nogen, der var det helt afgørende, og jeg må sige, at når som Social- og Integrationsministeren redegjorde for, at når der er nogen, en afdelingsformand, der må flytte og en minister, der bliver truet på livet osv. osv., så er det da, det er helt uhørt, at vi bruger den slags metoder i vores demokrati, og der vil jeg da gerne sige, at der har vi da virkelig en opgave med at få lært andre mennesker, hvad vores demokrati går ud på, nemlig det at man har lov til at have sine holdninger og meninger inden for lovens rammer, men til gengæld må vi andre også have lov til at udtrykke, at vi ikke er enige med de beslutninger der er truffen.

I forhold til hr. Tom Behnke vil jeg sige, at holdninger til beslutninger om penge, jeg er da enig i at for dem, det kunne man jo også se, dem der stod frem, der handlede det jo lige pludselig ikke om penge, fordi nu var der nogen der ville betale, så blev det lige pludselig til sådan en dogmatisk beslutning, og jeg syntes det var uklogt, jeg gik ind i den, jeg ved også at

Integrationsministeren gik ind i den, vi var mange der gik ind i den diskussion. Og det syntes jeg var klogt, jeg syntes det var godt vi gjorde det. Og så er spørgsmålet, giver det, har man så haft den fornødne respekt, det har jeg sådan set sagt, det synes jeg ikke man har, men jeg glæder mig over, og det vil jeg så gerne sige, at der faktisk er masser, som også Karen Hækkerup sagde før, masser af muslimer der syntes det var en dårlig diskussion, der er faktisk også muslimsk flertal i den nye afdelingsbestyrelse, de har besluttet at sætte juletræet op, det vidner også om, at der er altså nogen, som har den respekt, som skal være for mindretallet, så man er ikke nødt til at flytte derudefra og så bare fuldstændig tage afstand fra de helt uacceptable trusler, der har været, uanset om det har været mod muslimer eller afdelingsformand osv., det kan man ikke udtrykke nok afsky for synes jeg, i en demokratisk debat hører det ingen steder hjemme.

(17:51:40) Karen Hækkerup (S):

Tom Behnke spørger til fremtiden, og jeg vil gerne sige, at jeg betragter faktisk, at vi har integrationsudfordringer som er rigtig store, og en hel masse opgaver som vi skal løse. Vi kan se, at vores unger ikke lærer nok i skolen, det er især mange af dem, som har en etnisk baggrund. Vi kan se, at der er en overrepræsentation når vi taler om man havner på passiv forsørgelse, i kontanthjælpssystemet, om man får en førtidspension, vi kan se, der er en hel masse steder, hvor mennesker er kommet hertil af den ene eller den anden grund bon'er ud på en måde, der gør, at vi bliver nødt til at finde ud af, hvad er det egentlig vi kan ændre, for at få flere til at være med. For det er utroligt vigtigt, at vi gør op med den skævhed, der er, at vi sørger for at tage imod folk, der kommer hertil. Det gør vi blandt andet med den nye flygtningepakke, vi har lavet med finansloven, hvor vi sørger for at lave en integrationsplan, hver gang, der kommer nogen nye. Vi har en hel masse initiativer i gang om, hvordan man tager imod nye, men vi skal også ha initiativer i gang om, hvordan man får demokratiet til at fungere i eksempelvis boligforeninger, i skoler, på arbejdspladser og andre steder, og der har vi jo en masse forskellige arbejder og projekter i gang om, hvordan vi blandt andet også går ud med rollemodeller, eller andre går ud, og taler imod den kultur, der ku være, eller den modkultur som også kan være, for at oplyse om hvordan demokratiet, det virker.

Som jeg ser demokratiet, så er det jo den bedste samfundsform af dem vi kender, jeg kender i hvert fald ikke nogen, der er bedre, det sagde jeg også i min indledning, men demokratiet er jo også forstået på den måde, at alle kan stille op, dvs. også folk som ikke ønsker at bevare demokratiet, det kan vi jo se. Vi tillader jo i Danmark at nynazister stiller op, vi har også set før at, ja de stiller op til kommunevalg, og man har set det andre steder, men til det er der jo bare at sige, at vores demokrati, det er jo så stærkt, at lige præcis den her slags modtryk kan vi jo klare, vi er jo så trænede i det med at være demokrater, i at hvad det skal sige at tage hensyn til mindretallet, og passe på hinanden, selv når der er nogen det angriber vores demokrati, så står vi vagt om det og så forsvarer vi det.

I forhold til beslutningen om juletræet, så vil jeg gerne sige, at inden der blev truffet en ny beslutning om, hvorvidt der skulle komme et juletræ eller ej sidst i november, der var hele debatten, hvor en repræsentant fra 3B, som var ude og sige, at skulle man nu ikke bare

lade være med at få et juletræ fordi, lad os nu få dysset den her konflikt ned, det kan ende med at gå galt. Der gik jeg ud og sagde, at det syntes jeg var et ualmindeligt dårligt råd. Jeg synes aldrig, at man skal bøje nakken, og man skal ikke lade trusler eller vold eller chikane være styrende for, hvordan man selv siger, hvad man vil gøre, og derfor blandede jeg mig også selv i debatten, og det er så svar til Tom Behnke, som spørger: bare fordi det er en demokratisk beslutning, og der er et flertal, der har truffet beslutningen, kan man så ikke sige noget. Jo, man kan, og det skal man også, hvis man synes man har noget på hjertet at bidrage med. Det syntes jeg selv jeg havde i den forbindelse, for jeg syntes, at hele debatten om det juletræ var skadelig for integrationen. Og som integrationsminister, der rigtig gerne vil have, at vi har et samfund, hvor folk er aktive, og tager del og føler medejerskab, og vi alle sammen løfter i flok, der går jeg imod enhver tendens til at skade den integration, og det så jeg, at den her sag om juletræet gjorde, derfor gik jeg ud og blandede mig i den.

3. spørgerunde:

(17:55.12) Michael Aastrup Jensen (V):

Tak for det, og jeg vil også gerne sige tak til de to ministres indledende betragtninger og svar. Og jeg er også glad for, at der kom det juletræ op i Kokkedal, fordi selvfølgelig kan man sige, hvad man vil om et juletræ, men det blev jo et symptom på en udvikling som nogen af os måske frygter bliver virkeligheden i fremtiden. Og det er jo også derfor vi skal se det her samråd, det er hvordan vi kan modvirke, at det nogensinde skulle blive en landsdækkende tendens. At der simpelthen er nogen, som lader hånt om dansk kultur og dansk kulturforståelse, og som synes det er helt iorden, at man bare tonser løs med den … mærkelige betragtninger. Og derfor synes jeg ikke, man bare kan skyde det hen med, at nu er situationen løst. Som jeg synes jeg hører lidt ministrene sige. Jeg synes man bliver nødt til at tage det her meget alvorligt, og også at være med til og prøve at give en forståelse for, at der er nødsaget til at gå ind, ikke bare med demokratisk forståelse, at man skal have mindretalsbeskyttelse osv., det er alt sammen fint nok, og måske et godt sted at starte, men der hvor vi burde komme videre til, det var jo generelt, hvordan vi sikrer, at man altså bare ikke lader hånt om, at vi altså alle sammen lever i et land, som Danmark, hvor vi har en dansk kultur, og hvor der altså er nogen begreber og nogen forståelser, som bør være noget alle danske statsborgere, lige meget hvor man så kommer fra, og lige meget hvilken religion man har, men som vi er fælles om. Det synes jeg også bør spille ind. Og det er også integration for mig. Og derfor synes jeg jo, at jeg er da glad for at ministrene synes selv de har været aktive på banen i den her sag, jeg synes måske ikke de har været aktive nok, jeg synes godt man kunne have været endnu mere aktiv.

Og det er lidt jeg, måske, sådan set savner lidt, det er nogen svar på, at der ikke kommer en Kokkedal 2, eller en 3 eller 4, at man så ikke bare går ud og skælder ud og siger nu er der nødt til at blive gjort noget. Så det vil blive sådan, at vi bliver nødt til simpelthen at få nogen gode svar på, hvad vil man gøre for, at det her ikke sker igen. Dem glæder jeg mig til at høre.

(17:57:17) Louise Schack Elholm (V):

Det der virkelig bekymrer mig her er, at regeringen har spillet ud med, at man gerne vil fjerne etnicitetskriteriet, hvilket man ikke kan, for vi har jo selvfølgelig en aftale, men man gerne vil fjerne etnicitetskriteriet. Og fjerner man det fra ghetto-kriterierne, jamen så fjerner man fokus på, at etnicitet faktisk har en betydning i forhold til integration af et boligområde i forhold til resten af samfundet, og det synes jeg faktisk er problematisk, fordi det har en betydning. Det illustrerer Egedalsvænge-sagen med al mulig tydelighed.

Lad mig nu gå tilbage til da boligministeren besvarede spørgsmål omkring, om fravalget af juletræet havde betydning for etniske danskeres ønske om at flytte til Egedalsvænge. Det mente Carsten Hansen heldigvis, at det havde en betydning for, og det er jeg glad for, at ministeren anerkender. Men kan ministeren så uddybe, hvad ministeren mener, er baggrunden for, at man ikke fik et juletræ, havde det en betydning, at der var en anden etnisk flertal i afdelingsbestyrelsen end en dansk, altså, havde der været et etnisk dansk flertal i afdelingsbestyrelsen, mener ministeren så også, at man havde fravalgt et juletræ?

Til Karen Hækkerup: I din første besvarelse, da var du inde og tale en del om parallelsamfund, og tale om, at i forbindelse med det, så nævnte du, at folk med anden etnisk baggrund end dansk, de havde mere lyst til at opfylde en masse forskellige kriterier og sådan noget, og på den baggrund lød det nærmest som om, at man ikke kunne konkludere, at det, at der var mange med anden etnisk baggrund end dansk, ville give øget betydning for parallelsamfund, og det undrer mig en kende. Så kan ministeren forklare … definere … hvordan ministeren forstår parallelsamfund, altså hvad forstår ministeren ved begrebet parallelsamfund?

Og så vil jeg gerne høre om ministeren mener, at den etniske sammensætning i et boligområde, som for eksempel Egedalsvænge, hvor der så er 60 pct. med anden etnisk baggrund end dansk, om det har en betydning for integrationen i det omkringliggende samfund?

(17:59:27) Carsten Hansen (S):

Først til hr. Michael Aastrup, som jo selv har været borgmester i en stor by og kender de udfordringer, der er i de her boligområder. Jeg var i øvrigt på besøg i Randers for nylig og ind i et boligområde, hvor jeg holdt modtagelse med borgerne, og der var både blandet med etniske danskere og mennesker med anden etnisk baggrund, og vi havde et rigtig godt møde, skal jeg forsikre om, og der var ingen tvivl om, at man havde forstået demokratiet her. Det er måske hr. Michael Aastrup, der har været med til at påvirke det, men i hvert fald vil jeg sige, at det fungerede rigtig godt. Men det er klart, at man kan jo altid opbygge en eller anden hypotese om, at der i fremtiden vil opstå alle mulige problemer, og som Stom P. sagde, det sværeste er at spå om fremtiden.

Men skal vi ikke glæde os over, synes jeg, at efter den diskussion og debat der har været, der har man faktisk foretaget en anden beslutning. Vi har jo ikke tvunget den igennem,

man har gjort det, brugt de demokratiske spilleregler, at det virker, og jeg kan godt se, at man kan sagtens ha bekymringerne. Men må jeg ikke sige, her har vores demokrati jo vist, at det virker, altså det synes jeg, og samtidig med, at der faktisk blev et muslimsk flertal i den nye afdelingsbestyrelse, så sagde de nej, lad os nu vende os imod hinanden og lad os arbejde sammen på at få tingene til at fungere igen på trods af det borgmesteren, eller formanden, undskyld, formanden for 3B havde sagt. Så det synes jeg, det er den ene del vi skal glæde os over.

Og så ved jeg, at min kollega arbejder jo meget med og sikre at folk bliver bidraget den danske demokratiopfattelse vi har, men det er jo ikke sådan nu, jeg tror vi begge to begge har set lidt på tidligere tiders demokratiopfattelse, den var en ganske anden da jeg gik i folkeskolen, der havde lærerne ret til at slå børnene, hvis ikke de opførte sig som de ville og man kunne blive sat i skammekrogen osv. osv., det var en anden form for et autoritativt demokrati. Og nogen af de mennesker kommer fra den form for demokrati, og derfor er det vores opgave selvfølgelig at tage den på os, og i øvrigt sikre os, at folk forstår det. Men det er jo ikke noget, der kommer sådan snigende om natten.

Men der er ingen andre steder at stå, synes jeg, end på demokratiets grund, og det handler ikke kun om sådan noget med, at nu skal man ud og piske folk, det handler om, at vi skal tage imod folk, vi skal sikre, at de forstår demokrati og det er en gentagende proces. Den demokratiske proces går aldrig i stå, og hver generation, det var også det Hal Koch sagde, må udfylde sit eget indhold i demokratiet, fordi det er ikke et statisk begreb, selvom det er et meget svært begreb, så er det ikke er statisk begreb, det forandrer sig konstant og hele tiden, men jeg kender ikke andre styreformer, der er bedre end demokrati, så derfor synes jeg vi skal glæde os over det. Men jeg er enig i, at der har de politiske partier en stor rollemodel at spille, og vi opdager da i hvert fald i mit parti har vi, og det har jeg også noteret mig at Venstre har, mennesker med anden etnisk baggrund, der melder sig ind. Jeg har selv i 10 år arbejdet i en boligforening med mange etniske medborgere, hvor de aller aller fleste var på demokratiets grund, men der er også nogen der ikke er, som Karen Hækkerup redegjorde for, og det skal vi selvfølgelig tage hånd om.

Jeg håber, at det var svar nok, vi er jo ude i sådan lidt termer her, men der er ingen tvivl om, at vi virkelig skal stå på demokratiets grund, og som også svaret var til hr. Tom Behnke, nemlig at vi har jo ret til at anfægte, det er jo en meget meget vigtig del af vores demokrati, de beslutninger, der træffes, også skabe en debat om det.

Og i forhold til fru Louise Schack Elholm, der vil jeg sige, det er jo langt udenfor samrådet at snakke om kriterierne for ghettoerne nu. Men blot sige, at jeg synes, der er en udfordring når vi kommer op over 50 pct. med en anden etnisk baggrund i et boligområde. Men lad os tage den, når vi når til de drøftelser. Og derudover så vil jeg sige, om havde det betydning, at der var et muslimsk flertal. Det kan jeg ikke bedømme, jeg kender ikke de mennesker, jeg kan konstatere, at der er kommet en ny bestyrelse med et nyt muslimsk flertal, som syntes, at der skulle et juletræ op. Jeg tror, det har mere betydning hvordan man vurderer det at tage hensyn til mindretal og sikre, at alle bliver hørt. Det noterer jeg mig i vores demokrati, som jeg også sagde i svaret til hr. Michael Aastrup, at det virker.

(18:03:26) Karen Hækkerup (S):

Jeg er ikke sikker på, at jeg kan svare fuldstændig, for jeg er ikke sikker på, at jeg forstod, hvad jeg blev spurgt om. Jeg blev spurgt om, hvordan jeg definerer et parallelsamfund, og jeg sagde i min tale, at det kommer jo meget an på, hvilke ting man lægger i definitionen, og noget af det som jeg gennemgik, og jeg sagde, at hvis de ting er tilstede, så ja, så er der tale om parallelsamfund. Så vil der også være tale om store udfordringer for integrationen. Det er at folk ikke ønsker at lære dansk, ikke ønsker at være på arbejdsmarkedet, at man ikke vil være med i forældrebestyrelser, at man ikke vil deltage i demokratiet, at man føler sig adskilt fra samfundets fællesskaber, så man ikke har skrupler over at begå kriminalitet, at man udsætter børn og unge for social kontrol eller genopdragelsesrejser, at man lever for nedrullede gardiner, eller at man tvinger nogen til at gifte sig mod deres vilje, eller hvis der er ekstremistiske holdninger. Det var nogen af de ting jeg nævnte, og det er nogen af de ting, som man må sige, er de ting tilstede, ja, så er der tale om et parallelsamfund. Og så ved jeg ikke om det besvarer spørgsmålet. Det var hvordan jeg definerer det. Jeg definerer et parallelsamfund, som et samfund der ligger parallelt med det øvrige samfund, og hvor der hersker andre normer og værdier. Og andre normer og værdier kan eksempelvis være, at man ikke føler sig som en del af fællesskabet, at man udsætter sine børn for social kontrol, at man ikke orker at lære dansk, at man synes, at det er ligegyldigt, at man er på passiv forsørgelse, eller ikke har tænkt sig på nogen måde at gøre noget ved det, at man ikke accepterer de spilleregler der er. Sådan definerer jeg et parallelsamfund. Så håber jeg, at jeg har svaret korrekt.

4. spørgerunde:

(18:05:06) Karina Adsbøl (DF):

Først til boligminister Carsten Hansen: Jeg har forstået, at ministeren mente, det var en uklog beslutning, men jeg følte ikke jeg fik svar på det spørgsmål, jeg kunne godt tænke mig, at have svar på: Hvad mener boligministeren er et parallelsamfund i et boligområde?

Og i forhold til minister Karen Hækkerup: Så forstod jeg det sådan, at det undrede Karen Hækkerup, at der var breaking news, muslimsk flertal, stadig et muslimsk flertal, og det kan jeg egentlig ikke forstå, fordi ministeren sagde, man siger jo heller ikke kristne det ene og det andet, men hvorfor ikke kalde det hvad det er? Nu sad jeg i toget hjem i går, jeg var ikke så heldig at køre med ministeren hjem fra åbningen af handicap-huset, så jeg endte i den her bombe-trussel, havde jeg nær sagt, på banegården, men der var der nemlig nogle piger, og de var af anden etnisk herkomst, og den ene pige siger: "er du pludselig blevet dansker?", "Nej, jeg er muslim". Og hvis man nu møder mennesker ude, så siger de selv: "jeg er muslim". Og jeg ved ikke, jeg kunne godt tænke mig at høre ministeren, har ministeren aldrig mødt nogen, der siger, "nej jeg er ikke dansker, jeg er muslim". Det kunne jeg egentlig godt tænke mig at høre ministeren om. For det har jeg faktisk oplevet flere gange.

(18:06:35) Jane Heitmann (V):

Jeg bliver nødt til lige og tage tråden op, hvor jeg slap før, jeg spurgte rent faktisk ministeren fra By, Bolig og Landdistrikter, om han ikke ville komme med et bud på, hvordan han mener integrationsniveauet er i Egedalsvænge. Det spørgsmål fik jeg ikke svar på, og så vil jeg da godt lige sige her, at hvis ministeren ikke kender svaret, så synes jeg det er i orden at sige det, så jeg ikke behøver at spørge om det samme igen og igen, for så vil jeg bare i al beskedenhed tilbyde, at jeg efter samrådet her kan stille det som et udvalgsspørgsmål, for så behøver jeg ikke gentage mig selv. Det når vi ikke langt med. Så det er et tilbud til ministeren, hvis han ikke kender svaret omkring, hvordan ministeren vurderer integrationsniveauet i Egedalsvænge.

Så har vi hørt socialministeren udtrykke at, og nu citerer jeg sådan, hvad jeg hørte ministeren sige, at vi er trænede i at tage hensyn til mindretallet. Og det er jo sådan set en meget stærk udmelding og komme fra, eller komme med, især når man ser det i sammenhæng med ministeren for By, Bolig og Landdistrikter, som jo netop lige har slået fast, at man jo faktisk netop ikke har inddraget mindretallet i Egedalsvænge i beslutningen omkring det her med juletræet. Så jeg er, hånden på hjertet, forvirret på et højere plan, når den ene minister siger, vi er trænede i at tage hensyn til mindretallet, og den anden minister siger, man har ikke inddraget mindretallet. Jeg kan i hvert fald konkludere, at noget må have svigtet. Og jeg er ikke så klog lige nu, så jeg kan komme med et bud på, hvad er det, der har svigtet, det er jeg sikker på, at ministeren for By, Bolig og Landdistrikter kan, det kan han. Og jeg vil gerne høre, hvor er det, at man har svigtet, og hvad vil regeringen gøre ved det svigt.

Sidst men ikke mindst, så hørte jeg, for et øjeblik siden, og jeg kunne næsten ikke tro mine egne ører, jeg hørte ministeren for By, Bolig og Landdistrikter tage ordet 'ghetto' i sin mund. Jeg var af den helt klare opfattelse, at ordet 'ghetto', det var slettet fra regeringens vokabularium. Så vil ministeren ikke lige fortælle, hvordan det hænger sammen, og hvordan det nu er, det her med vokabulariet og ordet 'ghetto'.

(18:08:55) Carsten Hansen (S):

Hvad er min definition af et parallelsamfund i et boligområde? Jeg kan sige, at vi er jo to ministre, der er tilstede, og vi har en integrationsminister, der har på fremragende vis har redegjort for, hvad parallelsamfund er ifølge regeringens opfattelse. Jeg kan til fulde tilslutte mig den måde, at min kollega opgør det på. Så er jeg fuldstændig enig i det, og det ville også være underligt, hvis vi var uenige i det spørgsmål.

Men jeg vil godt sige, at når man nu taler almen bolig, og man prøver at gøre det her til et voldsomt spørgsmål, mig bekendt er det første gang vi har den her situation, vi har 7.500 almene boligafdelinger i det her land, og demokratiet fungerer hver eneste dag, men jeg har ikke hørt oppositionen sige, at man skal afskaffe demokratiet, det vil jeg gerne understrege, men det fungerer faktisk derude hver eneste dag. Beboere der helt frivilligt aktivt går ind og deltager i beboerdemokratiet og løfter en stor opgave, det er helt unikt. Jeg havde en kineser på besøg forleden dag for at fortælle ham om, hvordan vi skaber ordentlige boliger til at betale for almindelige mennesker, med en meget høj standard, det er unikt i hele verden, det skal vi

værne om, og vi skal ikke lade hele den almene sektor bøde for, at der er et enkelt sted, hvor man har truffet nogle ukloge beslutninger, bare for at inddrage det i diskussionen og debatten.

Omkring integrationsniveauet spørger fru Jane Heitmann mig om i Egedalsvænge. Mig bekendt findes der ikke nogen opgørelse over integrationsniveauet i Egedalsvænge. Vi ved, hvor de mennesker der bor derude kommer fra, svar jeg har givet fru Louise Schack Elholm, der siger, at af etniske danskere, der er der 36,1 pct. medborgere i Egedalsvænge. Der er fra andre vestlige lande 5,5 pct., Tyrkiet 27,0 pct., Libanon 15,0 pct., Irak 3,4 pct.. Og fra andre, ikke-vestlige lande, 13,4 pct.. Og det skulle, ved at lægge dem sammen, i alt give 100 pct. i forhold til hvor folk kommer fra. Men det siger jo ikke noget om integrationsniveauet. Jeg kan i skrivende stund, eller i den her stund, ikke sige noget om hvordan integrationsniveauet er. Men jeg kan sige, at det er tankevækkende, og det er så også i forhold til det, at mindretallet ikke var inddraget i den første beslutning, at demokratiet jo virkede, fordi man indkaldte til et ekstraordinært afdelingsmøde, samlede underskrifter ind, og så fik man indsat en anden bestyrelse, i øvrigt med et muslimsk flertal, som sikrede at juletræet kom op. Og det står der mig bekendt, i hvert fald inden vi gik ind til samrådet, stod den dag i dag. Det viser jo at demokratiet virker.

Det viser også, at på trods af mennesker med anden etnisk baggrund, der bliver valgt ind, der er nogen der har beklaget den situation, og viser, at man skal tage hensyn til hinanden, og det synes jeg da, at vi skal glæde os over. Men i den første beslutning, og det var det jeg understregede, der synes jeg ikke, at man havde inddraget mindretallet, jeg syntes at det var uklogt at gå imod den der dejlige danske juletræstradition vi har med at opstille juletræet og måske, som jeg forstår det i Egedalsvænge, har holdt en lille fest derude, delt godteposer ud til børnene osv. Så det var sådan set det jeg sagde i forhold til den del af det.

Og så i forhold til begrebet omkring ghetto, jeg siger normalt altid udsatte boligområder, nogen bruger det ene og det andet, lad os nu tage fat i facts i stedet for at hænge os i et enkelt ord, men jeg vil gerne sige, at for mig er det vigtigt, at vi skaber handling frem for at hænge os i et enkelt ord.

(18:12:28) Karen Hækkerup (S):

Karina Adsbøl siger, at hun ikke rigtig forstår, at jeg studsede over, at der var en breaking news på TV2, hvor der stod "Muslimsk flertal i beboerbestyrelse". Og når jeg studsede over det, så var det jo fordi jeg tænker, folk er jo ikke blevet valgt, fordi de har en religion, de må vel være blevet valgt, fordi de har en holdning til, hvad der er sket i den beboerforening, fordi de har en holdning til, om de vil have et juletræ eller ej, og vel ikke for, om de tror på den ene eller anden gud, eller slet ingen, og det var det jeg studsede over.

Og så tænkte jeg også, er det virkelig sådan, at vi skal sige, at alle muslimer, det er én ting, eller at alle kristne er én ting. Sådan ser jeg nemlig ikke på det. Jeg ser kristne, der ikke ønsker et velfungerende samfund, jeg ser muslimer, der ikke ønsker et velfungerende samfund. Jeg ser venstreorienterede, der ønsker at modarbejde, at vi kan have et godt samfund, jeg ser højreorienterede, der ønsker at anvende anti-demokratiske og ekstremistiske metoder for at opnå deres mål. Og sådan tror jeg i virkeligheden verden er.

Heldigvis er langt de fleste af os jo mennesker, som er her, fordi vi gerne vil være en del af et fællesskab, fordi vi gerne vil have det godt, fordi vi gerne vil sikre vores børn kan få en uddannelse og få et arbejde, fordi vi gerne vil leve sundt og trygt, som man kan i Danmark. Og derfor studsede jeg over overskriften "Muslimsk flertal", fordi jeg tænkte, jamen, er det det de er? Er det bare det de er? Hvad mener de egentlig? Er det ikke vigtigere for mig at vide, hvad de mener, end hvad de tror på? Hvis nu der havde været en overskrift der hed: "Juletræsbevarende flertal" eller sådan noget, så ville jeg have vidst, hvad vi havde talt om. Men jeg fik ikke meget ud af den viden, at beboerflertallet stadig var muslimsk. Jeg synes jo også, at man kan sige, at det viste sig jo også, at det ikke var religion, der var det afgørende, fordi det er jo et muslimsk flertal, for nu at bruge den jargon, der er der i dag, og vi fik et juletræ.

Så vil jeg også gerne sige, jeg synes også en væsentlig pointe, som jeg også blev spurgt til, har jeg aldrig mødt nogen der siger: "Jeg er muslim". Jo, det har jeg. Og det synes jeg er rigtig trist. Jeg synes, det er rigtig trist, hvis folk siger, at der kan være en modsætning imellem hvilken religion de har, og at de kan være danske. Men jeg møder endnu flere, der siger, de er danskere, med en muslimsk baggrund. Og jeg møder masser af mennesker, som har forskellige holdninger til det, men jeg møder også dem, der siger: "Jeg gider ikke. Jeg er ikke en del, og jeg føler mig sat udenfor, og I kan ha det for jer selv." Og det synes jeg er et problem, og det synes jeg også vi skal gøre alt, hvad vi kan, for … til at få til at ikke være sådan. Fordi, det er ikke et godt samfund, når der er sådan nogle kløfter. Men jeg synes også, og det var det jeg sagde allerførst, men jeg synes også, vi skal passe på ikke at tale de kløfter op, fordi vi risikerer at folk vender os ryggen, hvis vi omtaler alle på den ene måde. Hvis vi bekræfter de unge i, at de er muslimer i stedet for, at de er medborgere på lige fod med os andre, som bare har haft nogen forældre, som er født et andet sted, så synes jeg vi selv i virkeligheden er med til at skabe nogle konflikter, som vi bør tale ned, og ikke tale op.

Jeg læste op indledningsvist i min tale fra den tidligere regerings, altså VK-regeringens papir om Medborgerskab i Danmark, som er udgivet i august 2011. Og der læste jeg op at:

> "borgere med indvandringsbaggrund mener, på helt lige fod med resten af befolkningen, at den gode samfundsborger bør holde sig orienteret om samfundsforhold, stemme til offentlige valg, meddele ulovligheder til politiet og forsørge sig selv ved at arbejde. Tilslutningen til disse medborgerdyder er faktisk stærkere blandt unge med indvandrerbaggrund end blandt etnisk danske unge."

Når nu jeg siger det igen, så siger jeg det ikke, fordi jeg ikke vil negligere, at der er problemer, for jeg synes, at der er integrationsproblemer, som jeg har nævnt mange gange, parallelle retsopfattelser, folk som ikke kan slippe ud af et ægteskab selvom de borgerligt sådan set er blevet skilt, fordi der er nogen, der synes de religiøse skikke vægter mere, der har vi lavet en strategi, folk som ikke ønsker at lære dansk, folk som melder sig ud af samfundet. Alt det synes jeg er rigtig modbydeligt, og jeg synes, det er noget vi skal gøre alt, hvad vi kan for at

gøre noget ved. Men jeg synes også, vi har et ansvar, når vi sidder herinde, og passe på især de unge mennesker derude, og hvis de hører kun én ting fra os, og det er vi kun ser dem som én ting, nemlig som muslimer, i stedet for som de borgere de er, så tror jeg vi er med til at gøre problemerne endnu værre.

Og når alt det er sagt, så synes jeg stadig det var en tåbelig beslutning ikke at få fat i det juletræ, og jeg synes det var skadeligt for integrationen, og jeg er glad for, at det juletræ er der i dag, og at der var et flertal, som, uanset hvilken religiøs baggrund de havde, syntes at det var vigtigt at tage hensyn til det mindretal i Kokkedal, der ønskede et juletræ, så julefesten kunne komme, også helt til Egedalsvænge.

5. spørgerunde:

(18:17:30) Louise Schack Elholm (V):

Det er lidt sjovt, nogle gange når Karen Hækkerup taler lyder det som om, det ikke har nogen betydning, hvor mange muslimer, der er i et boligområde, som om det ingen betydning har for integrationen. Jeg kommer sådan til at tænke tilbage på, jeg har haft rigtig mange dejlige veninder, som var muslimer, og fælles for dem var, at ingen af dem boede på Nørrebro. Og jeg kan huske den ene af dem en dag fortalte mig, at hun skulle flytte, og hun ville bare ikke bo på Nørrebro. Så spurgte jeg hende hvorfor, så sagde hun, jamen, det er fordi de ikke er interesserede i at integrere sig. Der er meget mere social kontrol, der er mange, der bliver sendt på genopdagelsesrejser, hun følte simpelthen, at der ville hun bare ikke bo, som muslim, det ville hun ikke, hun ville være en del af det danske samfund, hun ville ikke bo på Nørrebro. Og det er jo sådan lidt pudsigt, det var det i hvert fald for mig. Jeg var noget yngre dengang, og havde ikke den samme viden, som jeg har nu, men det, at det kunne få nogen velfungerende muslimer til at fravælge et område, at der boede så mange andre muslimer. Og derfor, så er det, at det, jeg har ikke nogle problemer med muslimer, som sagt, jeg har haft mange dejlige veninder, som var, er, muslimer, så det har jeg overhovedet ikke noget med, men der er et problem, hvis det er, man begynder at samle sig grupper og ikke accepterer det omkringliggende samfunds regler. Og derfor vil jeg meget gerne høre, om ministeren mener, at der er et problem med, at når der er rigtig mange muslimer samlet på samme sted, om ministeren mener, der er en øget risiko for, at man ikke lader sig integrere. Og jeg vil også gerne høre, at de ting som ministeren betegner som problemer i et parallelsamfund, med parallelle retsopfattelser og alle dem ministeren har oplæst, om ministeren mener, at der er en øget risiko for dem i boligområder, hvor der er en stor beboermængde med anden etnicitet end dansk. Altså, hænger etniciteten sammen med risikoen med, at man udvikler parallelsamfund eller integrationsproblemer, tak.

(18:19:29) Bjarne Laustsen (S):

Det der med traditioner, det er utrolig vigtigt i Jylland, hvor jeg kommer fra. Jeg kan forstå, at det betyder meget, hvor man kommer fra, jeg kommer fra Jylland, så der er nogen der kalder mig for jyde, og endda nordjyde, det er sådan en hædersbetegnelse. Men det der med

traditioner, der har vi også en tradition, det er at lade julefreden sænke sig over, det kan være mange forskellige ting, men det kunne man også gøre over den her sag her. Nu har vi hørt en masse om juletræer og traditioner, og jeg synes det er vigtigt, at man også har en holdning til det, som også Tom Behnke var inde på, og jeg har også lige taget et initiativ. For jeg syntes det var for galt at brandmændene med deres brandbiler ikke måtte have lov til at tænde et juletræ, og det har jeg også haft en holdning til, og det er bare for at spare et samråd, så er den sag blevet løst ved, at skatteministeren har sagt, at brandmænd gerne må bruge brandbil med den lange stige til at tænde juletræet med, så at, det er jo bare helt i orden. Så derfor synes jeg, vi skal lade julefreden sænke sig over den her sag her, den er jo endt godt, vi har jo en handlekraftig regering, så derfor vil jeg blot ønske en glædelig jul.

(18:20:37) Jane Heitmann (V):
Hørte jeg virkelig hr. Laustsen sige "handlekraftig regering", det glæder jeg mig oprigtigt til at se, og det er jo sådan set derfor vi sidder her, det er jo ligesom for at generere en eller anden form for handlekraft fra regeringen, for hånden på hjertet, så har det jo været noget småt med handlekraften her. Og nu kan jeg jo forstå, at det lige pludselig er blevet vigtigt, hvor man kommer fra under det her samråd, og der vil jeg da godt afsløre her, at jeg kommer sådan set et sted fra, hvor man kalder en skovl for en skovl, og i min verden, der er det sådan set også helt i orden, at kalde en ghetto for en ghetto, hvis det er det det er. Og derfor synes jeg faktisk, det er sådan lidt spøjst, at opleve ministeren for By, Bolig og Landdistrikter sidde her og bagatellisere, at han rent faktisk tog ordet ghetto i sin mund velvidende, at en af de allerførste gerninger som ministeren lagde ryg til, havde jeg nær sagt, da han netop var blevet udnævnt, det var jo at fastslå, at nu skulle ordet ghetto slettes fra regeringens vokabularium. Sagen er jo den, som jeg tidligere har sagt, at juletræet er jo i virkeligheden ikke casen her, juletræet er jo det, der er kommet til at facilitere en væsentlig og en relevant debat, fordi faktum er jo netop, at mindretallet jo ikke er blevet inddraget fra første færd oppe på Egedalsvænge. Og vi har stadigvæk til gode at høre, hvad vil regeringen gøre, for at sikre, at også mindretallet bliver hørt. Og det er så her, at det med en handlekraftig regering [kan komme] med et sikkert bud på, hvordan kan vi sikre, at mindretallet også bliver hørt fremover. At det er nu, regeringen vitterligt har chancen for at komme på banen og udvise den handlekraft, som hr. Laustsen var så venlig at bringe på banen før.

(18:22:40) Carsten Hansen (S):
Jeg tror, at fru Louise Schack Elholms spørgsmål var til integrationsministeren, så det vil jeg lade Karen svare på. Og jeg vil tilslutte mig hr. Bjarne Laustsens ønske om, at julefreden nu må sænke sig, og i tilføjelse til det sige, at vi kan jo glæde os over, at vores demokrati er så stærkt, at på trods af en uklog beslutning, en forkert beslutning, er begge ministre enige om, og jeg tror at stort set alle der er tilstede her er enige om det, er en uklog beslutning, så har man jo faktisk brugt demokratiet til at omgøre beslutning og juletræet kom op den 30. november. Det synes jeg er rigtig vigtigt at få sagt.

Så i forhold til fru Jane Heitmann, alt det med handlekraft, det er jo altid et spørgsmål om, hvordan man definerer det. Man kan jo sige, at hvis man kigger på antallet af såkaldte ghettoer, det hedder det jo i forhold til den beslutning Folketinget har truffet om ghettoplaner, eller ghettokriterier, så er det jo ikke sådan, at det i den tidligere regerings tid gik nedad. Og dønningerne er sådan, at sidste gang listen blev opgjort, faktisk kom 5 ud men 10 nye ind, og det er jo udslag af, at man jo ikke har fået løst problemerne i de 10 år der var en venstreledet regering. Det synes jeg vi skal arbejde meget målrettet på, både integrationsmæssigt, boligmæssigt, og derfor er vi også i gang med at kigge på, hvad vi kan gøre ved det i forhold til den del af det.

Og så er det spørgsmålet, og det synes jeg egentlig er lidt interessant, fordi, det jeg ikke helt forstår fru Jane Heitmann vil, det er, ville Venstre have anfægtet demokratiet, hvis de havde siddet i regeringen? Anfægter fru Jane Heitmann, at der var ret til at træffe den her beslutning? Jeg synes, at vi har ret til at kritisere beslutningen, og jeg synes også, vi har ret til at gå i dialog og sige, at det her var uklogt. Men jeg mener ikke, at beslutningen er ulovlig, og jeg synes ikke, at det er den måde vi skal gøre det på. Jeg synes, at vi har grebet det an på den helt rigtige måde. Men det er jo interessant, vil fru Jane Heitmann have, at vi skal tvangsflytte folk, eller hvad? Jeg synes i virkeligheden, at det her viser, at den demokratiske opfattelse, som de mennesker som kom i afdelingsbestyrelsen havde, uanset deres religiøse baggrund, traf, det var den rigtige beslutning. Og det synes jeg vi skal glæde os over, at demokratiet virker, i en af de 7.500 boligafdelinger. Så jeg er sådan lidt uforstående overfor, hvad der menes, og det interesser mig lidt at høre om Venstre ville have truffet andre beslutninger end den kloge beslutning som var, at man respekterer demokratiet, men lade demokratiet virke og anfægter de ukloge beslutninger.

(18:25:18) Karen Hækkerup (S):

Allerede den dag, hvor der skulle vælges ny bestyrelse i Egedal, der blev jeg spurgt af TVAvisen, hvad jeg syntes om det juletræ, og jeg svarede, at jeg syntes, at det var rigtig rigtig uheldigt og beklageligt, at man havde truffet den beslutning. Og jeg ville gerne opfordre til, at man traf en anden. Der blev jeg kritiseret for at blande mig i en demokratisk proces. Jeg mener jo nok, at det kunne demokratiet godt tåle, i hvert fald kan man sige, at demokratiet sejrede, vi fik et juletræ, men det betyder ikke, at vi ikke har integrationsproblemer i Danmark. Dem har vi gennemgået, og dem har vi i den grad mange strategier for at gøre noget ved, og dem skal man tage alvorligt. Det synes jeg ikke, at der kan være nogen tvivl om, og det er jo derfor, at vi blandt andet i forrige uge er kommet til dels med denne her "Regeringens strategi mod parallelle retsopfattelser". Vi har en national strategi mod æresrelaterede konflikter, som kom i sommeren, og så har vi også vores visionspapir, hvor vi har lanceret de her forskellige ting. Vi har lanceret vores integrationsbarometer, vores målsætninger, vi er villige til at lade os konkret måle på om det går fremad eller tilbage med integrationen både lokalt og nationalt. Så regeringen har jo gjort en hel masse ting for at få taget hånd om de problemer der er, fordi vi er enige i, at der er problemer, som jo desværre ikke er blevet løst igennem rigtig mange år, og som vi nok er mange, der har et fælles ansvar for kunne have håndteret anderledes. Vi kan i

hvert fald konstatere i dag, at vi står med store integrationsproblemer, og dem skal vi håndtere. Men vi har heldigvis også rigtig mange, som er i Danmark, som har en anden baggrund, som fungerer fint, og som passer deres skole, som passer deres arbejde, som er en del af vores samfund, og det synes jeg vi skal sætte pris på, også i den her juletid. Og så skal vi huske, at det jo trods alt er et mindretal, der udgør dem, der i den grad hverken ønsker at have et demokrati eller tage hensyn til andre, eller slet ikke ønsker at være en del af det omkringliggende samfund.

Jeg blev spurgt til om antal betyder noget, og sige, selvfølgelig gør det det. Det er jo derfor vi bl.a. også har en ambition om at få blandede boligformer, det er jo derfor vi har en ambition om, at sørge for at integrationen kommer til at fungere i skoler og alle mulige andre steder, fordi det er da klart, at når man skal have et godt samfund, så nytter det ikke noget, hvis vi bor hver for sig. Der skal vi kende hinanden og også være sammen fra barns ben, så vil vi ende med at få et samfund, hvor vi er langt mere trygge ved hinanden, og hvor vi har lært af hinandens værdier, og det tror jeg vil være godt for et samfund.

Abstract

The *parallel society* in Danish discourse is a concept often taken for granted without further scrutiny. The dominant discourse often portrays the parallel society as a result of ethnic minority segregation, especially Muslim, and thus, as both a hindrance to integration and as a threat to the social cohesion of the classic nation state. This discourse, however, is relatively new; in fact it only entered Danish debate in the late 1990s. But what is the concept of parallel societies? How is the concept constructed in current Danish discourse? And what is the discursively connection between parallel societies, ethnic minority segregation, ghettoisation and social cohesion? These are some of the questions this dissertation set out to answer.

By combining conceptual history and discourse analysis, the dissertation analyses the concept of the parallel society in Danish discourse in the period from 1968-2013. The analysis reveals that the concept in a Danish context was most likely introduced in 1968 as a political strategy, and offered as another term for the left wing ideals of 'alternative societies'. Yet, the concept was not very prevalent in Danish discourse until 1998 when the Danish member of the European Parliament, Mogens Camre, re-introduced it. This time, however, the term was used to characterize segregated Muslim communities, which Camre perceived as a threat to the social cohesion of the Danish nation state. This particular understanding of the concept of parallel society bear resemblance with the German notion of *Parallelgesellschaft*. Developed during the 1990s, it quickly became a political catch phrase in discourses general skeptical towards immigration and integration in Germany. In Denmark, the term was re-cycled in much the same fashion; as an argument against immigration and multicultural policies, and as a 'proof' that integration had failed. In the period since the late 1960s, I have identified three main discourses within a Danish usage of the term which I label: *the Utopian Discourse, the Descriptive Discourse, and the Dystopian Discourse*. I proceed to name the Dystopian Discourse as the dominant discourse in Denmark today. I characterize this as a discourse about the cultural and/or religious 'other', who is perceived to have withdrawn into self-segregated ghettos, thus forming parallel societies which are seen as a hindrance to their integration and thus threatens social cohesion.

In order to examine the dominant discourse further, and discuss the link between (self-)segregation, ghettoisation and social cohesion, the dissertation also analyses the concept of the "ghetto" as it developed from Medieval Venice as a denotation of forced Jewish segregation, to poor black neighbourhoods in the United States. The concept of the ghetto then travelled back to Europe, where it became a denotation for socially deprived immigrant neighbourhoods. I also examine current research within ethnic minority segregation to discuss the link between segregation and (lack of) integration. In order to examine how the discursive link between parallel societies, ethnic minority segregation and social cohesion is created, I further examine political debates from the Danish parliament, Folketinget, and public debates, especially focusing on three recent events: The political debate about the so called "Ghetto criteria", and the public and political debates that followed the so called "Vollsmose-case" and the "Christmas Tree-case" from 2012. The three cases position Muslim residents of Danish neighbourhoods as a deviant 'other' who has withdrawn into closed parallel societies. Furthermore, the actions of the 'Muslim' residents (storming a local emergency room and voting 'no' to a Christmas Tree) is viewed as a result of their neighbourhood, thus marking the neighbourhood a 'spoiled space'.

With this dissertation I hope to cast new light upon a concept many considers as a truism, and open the field for other discourses, interpretations, and discussions.

Dansk resumé

Parallelsamfundet bliver ofte taget for givet i dansk diskurs som en betegnelse for segregerede indvandrersamfund (fortrinsvis muslimske) med 'andre' normer og værdier og uden kontakt til det omgivende majoritetssamfund. Parallelsamfundet opfattes derfor ofte som en hindring for integration og som en trussel mod sammenhængskraften. Dette er dog en relativt ny måde, at anvende begrebet på. Først fra slutningen af 1990'erne er begrebet parallelsamfund blevet anvendt i denne betydning i en dansk sammenhæng, og først i løbet af 00'erne slog denne diskurs for alvor igennem.

Denne afhandling sætter fokus på begrebet parallelsamfund, der indtil nu har været et ubeskrevet blad i en dansk forskningssammenhæng. Med udgangspunkt i begrebshistorie og diskursanalyse spørger denne afhandling blandt andet: På hvilken måde begrebet parallelsamfund er blevet konstrueret diskursivt i den danske politiske og offentlige debat i perioden 1968-2013, herunder, hvornår er det opstået og, hvorledes har det transformeret sig? Hvilken diskurs om parallelsamfund er dominerende i dag? Hvordan og hvornår er den gledet ind i sproget som en selvfølgelighed? Og sidst men ikke mindst, hvordan hænger parallelsamfund i denne dominerende diskurs sammen med forståelser af etniske minoriteters boligmæssige segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft?

Analysen anskueliggør, at begrebet i en dansk kontekst blev introduceret i 1968 som en politisk strategi, der skulle bruges som et alternativt begreb til venstrefløjens 'alternative samfund'. Det var dog sandsynligvis ikke særligt fremtrædende i dansk diskurs indtil slutningen af 1990'erne, hvor Mogens Camre, dengang medlem af Europaparlamentet for Socialdemokraterne, genintroducerede begrebet som en betegnelse for segregerede indvandrersamfund, som han så som udgørende en trussel mod den danske nationalstat. Denne særlige forståelse af parallelsamfundet har meget tilfælles med det tyske begreb *Parallelgesellschaft*, der blev udviklet i midten af 1990'erne. Det var hurtigt blevet et politisk slagord i indvandrerkritiske debatter i Tyskland. I Danmark bruges begrebet i dag på stort set samme måde: som et argument mod indvandring og multikulturalisme, og som et 'bevis' for, at integrationen har fejlet. Begrebet har derfor i en dansk kontekst transformeret sig fra et (i teorien) værdifrit sociologisk begreb til en normativ og politiseret term. Jeg identificerer tre diskurser, der er blevet aktiverede i perioden 1968-2013, som jeg benævner: *den utopiske diskurs*, *den deskriptive diskurs* og *den dystopiske diskurs*, og jeg udpeger den dystopiske diskurs som den dominerende diskurs i dag. Det er denne diskurs, der oftest aktiveres i debatter om indvandring og integration, som et billede på selvsegregering, ghettoisering og mangel på sammenhængskraft.

For at kunne studere denne diskursive konstruktion yderligere, undersøger afhandlingen dernæst: (1) ghettobegrebet sådan som det har udviklet sig siden middelalderens Venedig, over USA og til aktuelle danske og udenlandske debatter om ghettoisering. (2) Den aktuelle forskning inden for boligmæssig segregering, og (3) politiske og offentlige diskurser om ghettoisering og parallelsamfund. Disse diskurser tager afsæt i tre aktuelle sager: (a) den politiske debat om ghettokriterierne, med særligt fokus på det såkaldte 'etnicitetskriterium'. Samt de politiske og offentlige debatter om (b) Vollsmosesagen og (c) Juletræssagen, begge fra 2012. Disse debatter konstruerer bl.a. det multietniske boligområde som et 'spoiled space', og ser beboernes handlinger ("parallelsamfund", angreb på en skadestue og afvisningen af et juletræ) som et resultat af deres boligområde (ghettoen).